

Студентська наукова конференція
присвячена 150 річниці університету

**ФАКУЛЬТЕТ ПЕДАГОГІКИ, ПСИХОЛОГІЇ
ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ**

12-15 травня, 2025
Чернівці

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
студентської наукової конференції
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича

**ФАКУЛЬТЕТ ПЕДАГОГІКИ,
ПСИХОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ**

12-15 травня 2025 року

Чернівці

Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
2025

*Друкується за ухвалою Вченої ради
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
(Протокол № 6 від 26 травня 2025 р.)*

Упорядник:

Ганна БИГАР – кандидат педагогічних наук, доцент

Тези доповідей студентської наукової конференції Чернівецького національного університету (12-15 травня 2025 року). Факультет педагогіки, психології та соціальної роботи / **Упорядник:** Ганна БИГАР – кандидат педагогічних наук, доцент. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2025. С.390.

ISBN 978-617-8703-04-2

До збірника увійшли тези доповідей студентів факультету педагогіки, психології та соціальної роботи, підготовлені до щорічної студентської наукової конференції університету.

Молоді автори роблять спробу знайти підхід до висвітлення й обґрунтування певних наукових питань, подати своє бачення проблем.

ISBN 978-617-8703-04-2

© Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, 2025

ЗМІСТ

Марина Андрусяк	
Теоретичні аспекти використання арт-терапії в логопедичній роботі з дітьми із загальним недорозвиненням мовлення	19
Ангеліна Андрухович	
Мнемотехнічні прийоми як засіб корекції звуковимови у дітей старшого дошкільного віку	21
Діана Асафатова	
Психологічні особливості EQ та SQ у контексті профілактики булінгу	23
Вікторія Балан	
Роль соціальних мереж у самооцінці підлітків	25
Іван Балаш	
Історичні витоки розвитку труби	27
Аліна Барановська	
Особливості соціальної роботи із внутрішньо переміщеними особами: досвід проходження практики	29
Віталіна Беженар	
Особливості прояву копінг-поведінки у підлітків у період депресивних епізодів	31
Людмила Бешлей	
Інтерактивні методи корекції тяжких порушень мовлення у дітей молодшого шкільного віку	33
Марта-Домніка Білич	
Специфіка музично-красознавчої діяльності в полікультурному регіоні	35
Ольга Блажкун	
Матеріально-технічне забезпечення як інструмент ефективного впровадження проєктних технологій у початковій школі	37

Боднарюк Володимир	
Газлайтинг як вид психологічного насильства	39
Анна Бойко	
Соціально-педагогічна профілактика вживання алкоголю в молодіжному середовищі	41
Світлана Бойчук	
Соціальні проблеми дитячих будинків сімейного типу	45
Поліна Болдирєва	
Феномен маніпуляції у психологічному вимірі	45
Віталіна Бомбак	
Співзалежність у партнерських стосунках	47
Ліна Ботнар	
Роль учителя у формуванні критичного мислення засобами української літератури	49
Богдана Боштога	
Корекція мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку засобами логоритміки	51
Лілія Бреник	
Особливості адаптації дітей старшого дошкільного віку	53
Дана Бузурна	
Супервізія фахівців соціальної роботи в умовах війни	55
Маріана Бурачик	
Спільна діяльність дорослих і дітей як чинник формування позитивних взаємин у сім'ї	57
Анастасія Бут	
Самопошкоджуюча поведінка як особливий випадок девіантної поведінки	59
Марина Бучик	
Логопедичний супровід сім'ї	61
Максим Вакарчук	
Формування мотивації молодших школярів шляхом використання медіатехнологій	63

Ксенія Власенко	
Творчість як конструктивна копінг-стратегія	65
Михайло Воронка	
Розвиток діалогічного мовлення молодших школярів засобами комунікативно-ситуативних вправ	67
Олеся Гавриляк, Edyta Tomczyk	
Особливості корекційної роботи в учнів початкової школи з дислексією та дисграфією	69
Дар'я Галичанська	
Використання логопедичного масажу	71
Mateusz Haliniarz, Jakub Czajkowski	
Łęk – Podstępny wróg zdrowego dorastania	73
Олеся Гамалюк	
Дидактична гра як корекційний засіб мовлення	75
Христина Гнатишак	
Теоретичні засади методики розвитку мовлення дітей раннього віку засобами дидактичних ігор і вправ	77
Вікторія Гончарюк	
Сім'я у кризових умовах війни: психологічні виклики та підтримка	79
Ірина Гордей	
Storytelling як ефективний інструмент подолання мовленнєвих труднощів у молодших школярів	81
Катерина Господарюк	
Особливості формування лідерських якостей	83
Юлія Герман	
Урахування індивідуальних особливостей учнів при плануванні уроків геометрії у 7 класі	85
Катерина Говоруха	
Основні аспекти інтегрованого підходу до навчання іноземної мови у початковій школі	89
Ангеліна Гончук	
Особливості розвитку пам'яті дошкільників	89

Олександра Гриб	
Зміст поняття «інвалідність», причини та типологія у дітей	91
Тетяна Григолінська	
Емоційний інтелект і соціалізація	93
Аріана Григореску	
Розвиток вокально-виконавських навичок учнів	95
Олександра Григорець	
Практичне застосування мультимедійних технологій на уроках музичного мистецтва	97
Світлана Гришук	
Концертна діяльність вокальних ансамблів	99
Кирил Гульченко	
Мова ворожнечі: сексизм у студентському середовищі	101
Катерина Гуменюк	
Внутрішні та зовнішні чинники формування релігійного фанатизму	103
Мирослава Гунько	
Медіатексти в освітньому процесі початкової школи: можливості, переваги та виклики	105
Яна Гургулович	
Внесок Кирило-Мефодіївського братства у розвиток національної освіти в Україні	107
Тетяна Гуржий	
Педагогічні умови формування активного словника у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ I рівня	109
Віолета Гуцу	
Стрес і його вплив на змагальну та тренувальну команду	111
Анна Гурш	
Особливості соціально-педагогічної роботи з дітьми, які виховуються в «дистантних сім'ях»	113

Юліан Дробот	
Розвиток творчих компетентностей школярів	115
Анна Дронь	
Розвиток творчих здібностей у дошкільників з порушеннями мовлення	117
Сабріна Дзехцяж	
Вплив гітарного мистецтва на формування музичних компетентностей учнів закладів загальної середньої освіти	119
Каріна Дзіняк	
Використання анімаційних засобів навчання у процесі вивчення у початкових класах природничої освітньої галузі	121
Лариса Дулгеру	
Формування виконавських здібностей майбутніх учителів музичного мистецтва у класі музично- інструментальної підготовки	123
Вікторія Думітраш	
Застосування дидактичних ігор у логопедичній роботі з дітьми дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення I рівня	125
Юлія Дутка	
Роль освіти та культурних інституцій у процесі адаптації молоді до соціальних змін у великому місті	127
Іванна-Дана Дутчак	
Віртуальні екскурсії та доповнена реальність	129
Аліна Єлиндюк	
Особливості міжпредметних зв'язків в освітньому процесі початкової школи як фактор розвитку наскрізних умінь	131
Романа Загурська	
Особливості виховання відповідальності через групові та колективні форми роботи з молодшими	

школярами	133
Людмила Зверінська	
Формування позитивного ставлення дітей молодшого дошкільного віку до закладу дошкільної освіти	135
Юлія Ілічук	
Формування самооцінки у молодших школярів	137
Віктор Ілько	
Психологічні особливості ефективності діяльності працівників охоронних структур	139
Анастасія Іричук	
Особливості соціально-психологічної адаптації українців під час вимушеної міграції	141
Владислава Ісопеску	
Резильєнтність як основа психологічної стійкості військовослужбовців	143
Віктор Карпляк	
Сучасні підходи до розвитку фортепіанної техніки	145
Ольга Кириак	
Комікси як засіб розвитку візуального мислення молодших школярів на уроках літературного читання	147
Христина Кипка	
Фенологічні спостереження: шлях до екологічного виховання дошкільників	149
Єлизавета Кирницька	
Психолого-педагогічні особливості логопедичної роботи з дітьми із заїканням: інтеграція фізичних	151
Юлія Кирстюк	
Ефективність технології М. Монтесорі	153
Яна Кіцан	
Вплив двомовності на мовленнєвий розвиток:	155
Марія Кобель	
Переваги та недоліки методу збору	157

Інга Коваль	
Психологічні особливості	159
Христина Козицька	
Соціальний супровід ветеранів та їх сімей у територіальній громаді	161
Дмитро Кожокар	
Формування фахових компетентностей у процесі професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва	163
Максим Козменюк	
Вплив образу батьків	165
Анжеліка Колотило	
Виховання екологічної відповідальності	167
Маргарита Комаревцева	
Поняття «щастя»: підходи до розуміння	169
Аліна Козьмик	
Кліпове мислення у дітей дошкільного віку	171
Христина Костенюк	
Стратегії розв'язання конфліктних ситуацій студентками із статевоомогенної та статевогетерогенної груп	173
Сергій Костін	
Соціальна робота з ув'язненими, які страждають від наркотичної або соціальної залежності	175
Олена Коубіш	
Особливості впливу стресу на здоров'я молодших школярів	177
Олена Коцюбан	
Соціальна інтеграція внутрішньо переміщених осіб	179
Тетяна Кочерган	
Професійне вигорання соціальних працівників у кризових умовах	181
Юліана Кравчук	
Організації дослідницької діяльності учнів у процесі	

вивчення природничої освітньої галузі	183
Олена Краснюк	
Використання логоказок у роботі з дітьми з порушеннями мовлення	185
Максим Кривий	
Особливості прояву несуїцидної самоушкоджувальної поведінки у спортсменів юнацького віку	187
Глона Кудрик	
Організація пізнавально-творчої діяльності	189
Ірина Кузнецова	
Соціально-психологічна підтримка дітей ВПО	191
Марія Кукуняк	
Логоритміка у роботі з дітьми з порушенням мовлення	193
Інеса Кухарчук	
Психологічні особливості	195
Тамара Лашкіба	
Теоретичні основи формування відповідального ставлення до навчання молодших школярів	197
Іванна Левко	
Інструменти Google як засіб удосконалення	199
Ірина Луган	
Використання фольклору на уроках літератури	201
Михасла Лук'ян	
Особливості застосування мнемотехнічних методів у роботі з дошкільниками: аналіз програми	203
Катерина Лунга	
Причини виникнення стресу у дітей військовослужбовців і працівників екстрених служб	205
Анастасія Лунгу	
Формування мовлення	207
Андріана Лункашу	
Створення колективних творчих робіт на уроках образотворчого мистецтва в початкових класах	209

Катерина Любківська	
Основні напрями застосування віртуальної реальності у соціальній роботі	211
Ірина Маковій	
Психологічні особливості професійного самовизначення особистості у бізнесі	213
Анастасія Маковійчук	
Емоційна залежність у токсичних відносинах	215
Валерія Маляр	
Ідеї національного виховання у педагогічній спадщині Г. Ващенко	217
Катерина Мартинюк	
Кінезіологія як засіб розвитку мовлення та інтелектуальних здібностей дітей з особливими освітніми потребами	219
Марина Марчук	
Інтерактивні методи навчання у роботі з дітьми з аутизмом	221
Інна Матейчук	
Виховання та навчання дітей дошкільного віку за методом Рудольфа Штайнера	223
Наталія Меденюк	
Формування мовленнєвої активності старших дошкільників із порушенням мовлення засобами мнемотехніки	225
Христина Медицька	
Комплексний підхід до корекції розладу дефіциту уваги з гіперактивністю у дітей дошкільного віку	227
Аріна Мельник	
Токсичні стосунки партнерів після народження дитини	229
Ксенія Мендришора	
Вплив класичної музики на розумовий	231

Христина Метерчук	
Зміни в сімейних ролях і цінностях: психологічний аспект трансформації сім'ї	233
Роксолана Мигалтюк	
Психологічні особливості переживання підлітками стресових ситуацій в умовах воєнного стану	235
Світлана Миронюк	
Сучасні підходи до формування творчої особистості молодшого школяра	237
Маріус Мурарю	
Особливості музичної освіти учнів	239
Каріна Миндришора	
Соціально-психологічна реабілітація військовослужбовців – учасників бойових дій та ветеранів війни в сучасних умовах	241
Дар'я Мідріган	
Розвиток творчих здібностей молодших школярів нетрадиційними техніками у мистецтві	243
Альона Мізіна	
Перша психологічна допомога під час бойових дій	245
Gabriela Milcz, Magdalena Trzeciak	
W środку burzy. Jak pomóc dzieciom radzić sobie z trudnymi emocjami	247
Марія Москалюк	
Особливості профілактики конфліктної поведінки школярів в умовах Нової української школи	249
Денис Нагерняк	
Когнітивно-поведінкові механізми подолання психологічного стресу	251
Ангеліна Наїста	
Роль та місце сміхотерапії у зміцненні психічного здоров'я дітей старшого дошкільного віку	253
Анастасія Наконечна	
Ментальне здоров'я особистості під час війни	255

Денис Нацюк	
Використання музики для дерев'яних духових інструментів у закладі загальної середньої освіти	257
Валентин Несторяк	
Роль педагогічного керівництва у формуванні вокальної майстерності учня	259
Марія Німак	
Самоменеджмент у професійному розвитку	261
Валерій Ністор	
Особливості організації навчального процесу	263
Оксана Одвійчук	
Роль ігор у розвитку когнітивних здібностей	265
Беатриса Олару	
Особливості переживання самотності жінками різного сімейного статусу	267
Олександра Олар	
Використання інтерактивних методів на уроках української літератури	269
Bartosz Olko, Karolina Litwa	
Odpowiednie wsparcie – odpowiedni rozwój Jak wspierać uczniów z trudnościami	271
Аліна Оніщенко	
Формування економічної свідомості дошкільників	273
Мирослава Охріменко	
Особливості корекції мовленнєвих порушень у дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення засобами ігрової терапії	275
Анастасія Павлюк	
Теоретичні аспекти використання казки	277
Марія Пазюк	
Використання сучасних художньо-педагогічних технологій у системі дошкільної та шкільної	279
Катерина Патрабой	
Психологічні та соціальні наслідки	281

Кирило Пелецький	
Поширені психологічні проблеми українців, які перебувають за кордоном, і рекомендації до роботи з ними	283
Христина Пинзару	
Вплив діалектів на формування мовлення	285
Олеся Пісецька	
Використання цифрових ресурсів	287
Олександра Полонська	
Новітні підходи в соціальній роботі з різними категоріями населення в Україні	289
Еріка Попова	
Формування естетичного сприймання навколишньої дійсності та художніх творів на уроках образотворчого мистецтва в початкових класах	291
Ірина Попович	
Виховання толерантності у майбутніх логопедів	293
Анастасія Поп'юк	
Педофілія як один із видів сексуального насильства	295
Тетяна Равлюк	
Методи сенсорної інтеграції	297
Христина Равлюк	
Емоційне вигорання спортсменів	299
Мар'яна Рейкало	
Формування комунікативної активності у старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення засобами інноваційних технологій	301
Олена Руснак	
Ігрові технології розвитку мовлення дітей	303
Евеліна Сандул	
Особливості мотиваційно-ціннісних характеристик підприємця в малому, середньому	305
Ганна Семенко	
Ейдетика як засіб формування	

логіко-математичних уявлень дошкільників	307
Анна Семенович	
Роль емоцій при прийнятті людиною рішень у стресових ситуаціях	309
Sofia Semeniuc	
The piano repertoire for second-grade music school students: a tool for developing students' sense of rhythm	311
Наталія Семотюк	
Засоби розвитку дрібної моторики у дітей	313
Олександра Сірецька	
Виховання здорового способу життя	315
Надія Симчук	
Особливості застосування діяльнісного підходу	317
Катерина Скіпор	
Формування ціннісних орієнтацій у молодших школярів засобами літературних творів	319
Анастасія Смержанюк	
Методика «Нумікон» як засіб розвитку	321
Yelyzaveta Sobol, Taisiia Pashchuk	
Wpływ PTSD na rozwój dziecka	323
Євгенія Солом'ян	
Ефективні освітні методики та логопедична допомога молодшим школярам при дислексії	325
Ангеліна Ставчанська	
Психологічні прояви ПТСР у ветеранів бойових дій	327
Зінаїда Стасюк	
Моральне виховання у творчій спадщині Григорія Сковороди	329
Катерина Стос	
Самооцінка як фактор впливу на маніпулятивність	331
Аліна Стратій	
Значущість української хорової музики	333

Юлія Струк	
Методика розвитку зв'язного мовлення у дітей з загальним недорозвиненням мовлення	335
Христина Тирон	
Логоритміка як засіб корекції та розвитку усного мовлення у дітей із загальним недорозвиненням мовлення III рівня	337
Дар'я Ткач	
Проблема прокрастинації у професійній діяльності вихователя	339
Ангеліна Ткачук	
Білінгвізм у дітей: особливості мовленнєвого розвитку	341
Юлія Ткачук	
Використання сучасних технологій	343
Edyta Tomczyk, Jakub Czajkowski	
„Od radości do zmęczenia” – Stres jako konsekwencja wypalenia emocjonalnego u dzieci	345
Людмила Українець	
Чернівецький фестиваль «Червона Рута» – 1989 в дискурсі української естрадної пісенної ідентичності	347
Олександр Усанін	
Особистісні якості підприємця та їх вплив	349
Тетяна Федоренко	
Розвиток креативного мислення у дітей	351
Юліанна Федорович	
Роль ЗМК у змінах емоційних станів громадян	353
Марія-Віоріка Федорян	
Інтеграція внутрішньо переміщених осіб	355
Олександра Федосова-Саковець	
Умови формування персонального бренда майбутнього фахівця мистецької освітньої галузі	357

Діана Харкевич	
Використання сучасних комп'ютерних технологій	359
Катерина Церковнюк	
Лідерство у військовому управлінні	361
Любов Цюга	
Диференціація завдань з математики для розвитку творчого мислення молодших школярів	363
Василь Черкез	
Формування естетичного смаку в учнів середнього шкільного віку засобами цифрових технологій	365
Світлана Черней	
Роль міжпредметних зв'язків у підвищенні ефективності освітнього процесу в умовах Нової української школи	367
Аліна Чечул	
Роль музичних традицій рідного краю	369
Олена Чубатько	
Роль дитячої літератури у формуванні емоційного інтелекту молодших школярів	371
Адріана Шипітко	
Інтерактивні методи навчання в дошкільній освіті	373
Людмила Шпанюк	
Особливості адаптації дітей раннього віку	375
Анна Шлик	
Особливості застосування вчителем штучного інтелекту в освітньому процесі початкової школи	377
Анжеліка Щербан	
Проблема сирітства в Україні: причини, наслідки	379
Ольга Щур	
Диференціація та індивідуалізація навчання у початковій школі	381
Марина Яким'юк	
Психологічні особливості романтичних стосунків осіб юнацького віку з різним типом прив'язаності	383

Олександр Ялимов

Освітнє середовище як фактор успішної соціалізації
молодших школярів 385

Богдана Ямніцька

Ейдетика як інноваційний метод розвитку
пам'яті та уяви дітей дошкільного віку 387

Марина Андрусак

Наукова керівниця – асист. Палагнюк О. В.

Теоретичні аспекти використання арт-терапії в логопедичній роботі з дітьми із загальним недорозвиненням мовлення

Сучасні дослідження доводять, що арт-терапія є ефективним методом в логопедичній практиці, оскільки стимулює розвиток мовлення, когнітивних функцій та емоційного балансу у дітей із загальним недорозвиненням мовлення (ЗНМ). Завдяки інтеграції мовленнєвих та сенсомоторних аспектів, цей підхід покращує зв'язність мови, розширює словниковий запас та розвиває комунікативні навички [1].

Разом з тим, арт-терапію можна вважати не лише додатковим, а й комплексним засобом корекції мовленнєвих порушень дітей. Один із найбільш дієвих напрямів – ізотерапія, що передбачає використання малювання як інструменту для мовленнєвої стимуляції. Її застосування сприяє не лише покращенню мовних навичок, але й розвитку когнітивних здібностей, дрібної моторики та загальної емоційної стабільності [2].

ЗНМ – складне порушення, яке впливає на всі аспекти мовленнєвої діяльності, включаючи фонетико-фонематичний розвиток, лексико-граматичну структуру мовлення та комунікативні навички. Діти з таким діагнозом часто стикаються з труднощами у формуванні зв'язного мовлення, мають обмежений словниковий запас, аграматизми та проблеми з логічною структурою висловлювань. Для успішної корекції важливо використовувати спеціалізовані методики, що включають елементи арт-терапії [3].

До основних методів арт-терапії в логопедичній практиці належать: ізотерапія – активізує мовлення через малювання, сприяє розвитку зв'язного мовлення та розширенню словникового запасу [4]; ігротерапія – включає сюжетно-рольові та мовленнєві ігри, які стимулюють спонтанне мовлення, формують навички діалогічного мовлення та покращують комунікацію [3]; казкотерапія – допомагає збільшити

словниковий запас, поліпшити логічність висловлювань та сприяє розвитку зв'язного мовлення через обговорення та інсценізацію казок [2]; музична терапія – використання ритмічних вправ, співу та музичних руханок для покращення фонематичного сприйняття, координації мовленнєвих рухів та ритмізації мовлення [3].

Робота логопеда в межах арт-терапії передбачає адаптацію методів відповідно до індивідуальних потреб дитини. Основними аспектами є: створення комфортного мовленнєвого середовища, поступове ускладнення завдань та індивідуалізація роботи, з урахуванням особливостей кожної дитини та рівня її мовленнєвого розвитку. Арт-терапія – перспективний метод корекційної роботи з дітьми із ЗНМ, який сприяє не лише розвитку мовлення, а й формуванню соціальних і когнітивних навичок.

Список літератури

1. Логвиненко Т. Використання засобів арт-педагогіки та арт-терапії у соціально-педагогічній роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. *Наука і техніка сьогодні*. 2022. №5(5). С. 273-280.

2. Лось Н.І., Колишкін О.В. Особливості використання логопедичних технологій у процесі творчого зв'язного мовлення у дітей із ЗНМ. *Корекційна та інклюзивна освіта очима молодих науковців*. 2018. Вип. 6. С. 273-279.

3. Маркозова А., Міщенко О. Використання елементів арт-терапії у профілактичній роботі із запобігання розвитку дисграфії у дітей із ЗНМ. *Grail of Science*. 2023. №29. С. 273-280.

4. Мальцева Ю.О., Зелінська-Любченко К.О. Методика дослідження стану зв'язного мовлення дітей із ЗНМ середнього дошкільного віку. Сучасні проблеми логопедії та реабілітації. 89-92. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/10d73c1a-5796-4541-a3ae-3497f989acf2/content>

Мнемотехнічні прийоми як засіб корекції звуковимови у дітей старшого дошкільного віку

Звуковимова є важливою складовою мовленнєвого розвитку дітей, оскільки правильна артикуляція звуків впливає на формування усного мовлення, комунікативні навички та подальше засвоєння письма. Однак у старшому дошкільному віці нерідко спостерігаються труднощі у вимові окремих звуків, що може призводити до мовленнєвих бар'єрів та проблем у навчанні. Своєчасна корекція звуковимови є ключовим завданням логопедичної роботи, і одним із ефективних методів у цьому процесі є використання мнемотехнічних прийомів. Ці методи не лише сприяють покращенню вимови, а й роблять навчання більш цікавим та доступним для дитини.

Мнемотехніка – це методика, що допомагає запам'ятовувати звуки та структури через активізацію пам'яті, уваги та уяви. Вона базується на візуальних і слухових асоціаціях, що допомагають дитині ліпше засвоювати правильну звуковимову. Мнемотехнічні прийоми мають багатовікову історію, і цей термін був введений ще Піфагором у VI столітті до н.е. [1]. За даними сучасних логопедичних досліджень, мнемотехнічні прийоми дозволяють дітям ефективніше засвоювати та відтворювати правильну артикуляцію завдяки залученню в процес запам'ятовування не лише слухового, а й зорового аналізаторів. Використання мнемотаблиць, схем і символів сприяє формуванню стійких зв'язків між звуком і відповідним образом, що полегшує автоматизацію правильної вимови [3].

У віці 5-7 років у дітей швидше розвивається права півкуля мозку, що відповідає за уяву, ніж ліва, яка відповідає за логічне й аналітичне мислення. Тому важливо використовувати методи, що стимулюють уяву через яскраві образи, що є ключовими в мнемотехніці [2]

Принцип роботи мнемотехнічних прийомів полягає в тому, що, коли дитина створює асоціативні зв'язки між різними

яскравими образами, мозок легше запам'ятовує цю інформацію. Коли дитина намагається відтворити один образ, з'являються й інші, пов'язані з ним. На першому етапі навчання дитині надається готова схема, а потім вона сама, під керівництвом педагога, створює свою власну, спочатку за допомогою готових зображень, а згодом – підбираючи ілюстрації до слів чи фраз [3].

Корекційна робота з мнемотехнічними таблицями здійснюється поетапно: спочатку дітям показують схему та пояснюють значення умовних позначень, потім діти складають опис за зразком, обговорюючи тему, і зрештою, самостійно створюють описову розповідь, орієнтуючись на опорну схему. Такі вправи сприяють не тільки корекції звуковимови, але й розвитку мовлення в цілому. Мнемотехнічні прийоми мають безліч переваг: вони інтерактивні, сприяють розвитку пам'яті та уваги, дозволяють коригувати вимову з урахуванням індивідуальних особливостей кожної дитини [4].

Загалом, мнемотехнічні прийоми є важливим інструментом у корекції звуковимови дітей старшого дошкільного віку. Вони допомагають ефективно працювати з порушеннями вимови, сприяючи розвитку правильного відтворення звуків через асоціативне мислення, ігри та вправи, що не тільки поліпшує мовлення, але й стимулює розвиток когнітивних процесів.

Список літератури

1. Дюсембіна, А.С. Мнемотехнічні прийоми як засіб корекції звуковимови у дітей старшого дошкільного віку./ зб.наукових праць. ХНПУ імені Г. С. Сковороди. Харків, 2023. С.369-371.

2. Москаленко О.О. Використання прийомів мнемотехніки для корекції звуковимови у дітей дошкільного віку. URL: <https://vseosvita.ua/library/vikoristanna-prijomiv-mnemotehniki-dla-korekciizukovimovi-u-ditej-doskilynogo-viku-400831.html>

3. Леонова Т.В., Войтко В.В. Застосування основ мнемотехніки для корекції розвитку дітей з ООП в педагогічній практиці вчителя-дефектолога».

URL:file:///C:/Users/%D0%86%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BA%D0%B0/Downloads/mv_58-443-457%20(2).pdf

4. Прийоми мнемотехніки як засіб формування зв'язного мовлення у дошкільників/ укл Максимчук Т.В. Житомир, 2024. 49с.

Діана Асафатова
Наукова керівниця – асист. Гайсонюк Н.А.

Психологічні особливості EQ та SQ у контексті профілактики булінгу

Проблема булінгу охоплює не лише навчальні заклади, а й робочі колективи та інші соціальні середовища. Важливим є глибоке усвідомлення того, як емоційний і соціальний інтелект впливає на виникнення та розвиток булінгу, а також розробка дієвих методів його запобігання і боротьби з ним. Це сприятиме створенню безпечного та підтримуючого середовища для всіх учасників.

Емоційний та соціальний інтелект, формування якого починається з раннього дитинства і триває протягом усього життя, є однією з ключових навичок сучасного, особливо життя в соціумі. У ситуаціях конфліктів розвиток емоційного соціального інтелекту під ефектом негативного досвіду може впливати на особистість руйнівним чином. Проте саме емоційний інтелект дозволяє людині розпізнавати та адекватно реагувати на поведінкові та емоційні прояви інших, у різних соціальних ситуаціях [3].

Важливо також відзначити, що булінг чинить негативний вплив не лише на окремих людей, але й на соціум загалом. Він сприяє поширенню токсичних і агресивних моделей поведінки, що створюють несприятливу атмосферу в суспільстві. Проведення наукових досліджень у цій сфері може допомогти поліпшити соціальний клімат, зменшивши рівень агресії та насильства.

У ході дослідження психологічних особливостей емоційного і соціального інтелекту в контексті профілактики булінгу виявлено, що обидва види інтелекту відіграють ключову роль у формуванні здорових міжособистісних взаємин та створенні сприятливого середовища, яке запобігає проявам булінгу. Емоційний і соціальний інтелект є основними психологічними механізмами, що сприяють ефективному регулюванню власних емоцій, розумінню почуттів інших людей та здатності будувати

взаємовідносини, засновані на повазі та емпатії.

Зможуть включати як навчальні заняття в школах, так і тренінги для дорослих у професійному середовищі, спрямовані на розвиток комунікативних та емоційних навичок. Застосування емоційного та соціального інтелекту допомагає знизити рівень агресії та створювати середовище, де відносини базуються на взаємоповазі [1].

У контексті профілактики булінгу розвиток емоційного та соціального інтелекту має стати ключовою стратегією для шкіл, колективів та суспільства в цілому. З огляду на результати досліджень, стає очевидним, що розвиток емоційного та соціального інтелекту серед дітей, підлітків і дорослих є одним із найефективніших засобів профілактики булінгу. Програми, спрямовані на навчання людей навичкам емпатії, самоконтролю та соціальної взаємодії, можуть значно зменшити кількість випадків булінгу, підвищуючи загальний рівень культури спілкування та створюючи безпечніше середовище для всіх [3].

Такі програмні цілі навички, не лише здатні уникати конфліктів, але й активно сприяють створенню середовища, де булінг не має місця. Це важливий чинник не лише для збереження психологічного здоров'я окремих осіб, але й для побудови здорових колективів, де панують підтримка і співпраця [2].

Список літератури

1. Беляєва О. Булінг у шкільному середовищі. Теорія та практика. *Психолог*. 2017. вересень (№ 17/18). С.1-49.
2. Сидорук І. Булінг як актуальна соціально-педагогічна проблема. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Л. Українки*. 2015. № 1 (302): Серія «Педагогічні науки». С.169-173.
3. Hughes M., Thompson H. *Handbook for developing emotional and social intelligence. Best practices, case studies, and strategies*. San Francisco, 2009. 419 p.

Роль соціальних мереж у самооцінці підлітків

У сучасному світі підлітки дедалі більше часу проводять у соціальних мережах, де вони взаємодіють, отримують зворотний зв'язок і порівнюють себе з іншими. Це середовище створює як можливості для самовираження і соціальної підтримки, так і загрози у вигляді негативних порівнянь, кібербулінгу та нереалістичних стандартів зовнішності та поведінки.

Вивчення ролі соціальних мереж у самооцінці підлітків важливе для розуміння того, як віртуальний світ може змінювати їхнє ставлення до себе, формувати поведінкові моделі та сприяти розвитку психічних розладів, пов'язаних з низькою самооцінкою.

Кожен вчений розглядає концепцію самооцінки по-своєму. Так, А.Адлер вважав її фундаментальним фактором, що позначається на поведінці людини та її взаємодію з оточенням. У підлітковому віці формування самооцінки – особливо динамічний процес, який визначається взаємодією внутрішніх факторів, таких як самосприйняття й особисті досягнення, і зовнішніх, включаючи соціальні взаємини та медіа [1, с.126].

Зміни в самооцінці підлітків стають особливо помітними у зв'язку з різким переходом від фрагментарного та нечіткого сприйняття власного «я» до більш зрілої і всебічної Я-концепції, що характерне для старших підлітків. Вони вже здатні оцінювати майже всі аспекти своєї особистості, що робить їхню самооцінку все більш узагальненою та повною, у тому числі у їхньому ставленні до власних недоліків [4, с.72].

Одним із важливих аспектів дорослішання є розвиток інтересів підлітків, які розповсюджуються на всі сфери їхньої життєдіяльності. За словами А.Е. Лічко, «захоплення є ключовою особливістю підліткового віку, вважаючи, що підлітковий вік без захоплень подібний до дитинства без ігор» [3, с.80].

Соціальна мережа – це особливий вид соціальної комунікації, що має на меті взаємодію користувачів Інтернету для задоволення потреб у спілкуванні, знайомствах, передачі та отриманні інформації. Розробники невпинно вдосконалюють ці

платформи, розширюючи можливості віртуального спілкування та інтегруючи нові способи розваг, перетворюючи соціальні мережі на багатофункціональні віртуальні майданчики, які відповідають запитам різних користувачів [2, с.129].

Соціальні мережі часто представляють спотворену реальність, де успіх досягається без зусиль, а життя сповнене лише яскравих моментів. Підлітки можуть формувати нереалістичні очікування від себе та життя, а зіткнувшись з реальними труднощами, відчувати розчарування та зневіру в собі. Проте розуміння негативних аспектів соціальних мереж у самооцінці підлітків є першим кроком до їх подолання. Спільними зусиллями батьків, педагогів, суспільства та самих підлітків можна створити умови, за яких соціальні мережі будуть служити інструментом розвитку та підтримки. Важливо сприяти формуванню здорового ставлення до себе та навколишнього світу, навчаючи молодь безпечно й усвідомлено користуватися сучасними технологіями.

Отже, соціальні мережі, безумовно, є потужним інструментом для розвитку та соціалізації підлітків, але їх дія має бути контрольованою та збалансованою для забезпечення позитивних результатів у процесі формування особистості.

Список літератури

1. Ковальова Л. М. Формування самооцінки особистості у процесі підліткового розвитку. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Психологія», 2015. С. 97-101.
2. Литвинова Т. Л. Самооцінка особистості у підлітковому віці. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Серія: Педагогіка, 2017. С. 128-133.
3. Максимова Н. Г. Формування самооцінки студентів у процесі вивчення іноземної мови. *Наукові записки Кіровоградського національного технічного університету*. Серія: Педагогічні науки, 2016. С. 79-84.
4. Полеваєва Н. В. Методи та інструменти дослідження самооцінки підлітка. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Психологічні науки. 2019. С. 71-76.

Іван Балаш

Наукова керівниця – проф. Чурікова-Кушнір О.Д.

Історичні витоки розвитку труби в українській музичній культурі

Основною вимогою вивчення витоків труби в українській музичній культурі пов'язане з особливостями, її, виникнення.

Мета публікації – розглянути витоки розвитку труби в українській музичній культурі.

В українській музичній культурі труба має давні традиції. Вона є одним із найдавніших духових інструментів, прообрази якої виявлені у археологічних історичних пам'ятниках. До прообразів труби належать різного роду свістульки, раковини, які зроблені з рогів тварин; дудки з бамбуку. Вони з'явилися в Україні ще за доби первісності.

Історію розвитку труби досліджували В.Богданов, П. Вакалюк, І.Гішка, А.Комар, В.Посвалюк, К. Посвалюк, Ю.Тарарак [1].

У різні періоди історичного розвитку труба виконувала як утилітарні, так і мистецькі функції: від сигнального пристрою пастухів і воїнів до інструмента, що формує звучання симфонічних оркестрів, військових оркестрів і джазових ансамблів.

Зазначино, що труба має глибокі коріння в українському фольклорі, особливо в контексті народної музики. Її використовували у традиційних обрядах та щоденному житті. Інтерес до народних музичних традицій залишається, і труба використовується в ансамблях, що відроджують український фольклор. Тепер труба є невід'ємною частиною різних музичних жанрів, від джазу до рок-музики.

Українські композитори (М. Лисенко, Б. Лятошинський, М. Скорик, Л. Колодуб, Є. Станкович) використовують трубу в симфонічній музиці, додаючи творам величності й динамічності [2].

Труба є одним із головних інструментів у джазовій музиці. Значну роль у розвитку українського джазу відіграють українські

трубачі такі як О. Лук'янчук, В.Кузьмін, Ю.Громов, О.Коган та інші. В Україні відбуваються джазові фестивалі, які сприяють розвитку української культури, серед яких «Київський міжнародний джазовий фестиваль» (м.Київ), «Джаз на Дніпрі» (м. Дніпро), «Lviv Jazz Fest» (м.Львів).

Активно використовується труба в рок-музиці та електроніці для унікального звучання та емоційного забарвлення. В Україні є кілька сучасних гуртів, які використовують трубу у своїх аранжуваннях («Океан Ельзи», група «ДахаБараха», «Бумбокс») створюючи особливе звучання.

Інноваційні експерименти поєднують трубу з електронною музикою, що відкриває нові горизонти її звучання та створювати нові музичні форми. Вона пройшла шлях від народного та військового інструмента до важливого елемента класичної, джазової та сучасної музики. У кожному історичному періоді її звучання відображало дух епохи: у козацькі часи – героїзм і свободу, у військових оркестрах – силу й організованість, у симфонічних творах – глибину та виразність, а в сучасній музиці – динаміку і новаторство.

Отже, труба не лише зберігає своє місце в українській музиці, а й продовжує розвиватися, поєднуючи традицію з інноваціями. Вона залишається невід'ємним елементом української культурної спадщини та потужним засобом художнього самовираження, що збагачує світову музичну спільноту.

Список літератури

1. Богданов В.О. Історія духового музичного мистецтва України: Від найдавніших часів до початку ХХ ст. Харків: Основа, 2000. 344 с.

2. Посвалок В.Т. Історія виконавства гри на трубі. Київська школа (XIX-XX ст.): навч.пос. м. Київ: КНУКіМ, 2005.161 с.

Аліна Барановська
Науковий керівник – доц. Мудрий Я. С.

Особливості соціальної роботи із внутрішньо переміщеними особами: досвід проходження практики

Сучасна військово-політична та економічна ситуація в Україні провокує появу нових соціальних проблем, які пов'язані з вимушеним переселенням великої кількості осіб у межах країни. Внутрішні переселенці стають кризовою групою, соціальна робота з якою має відповідати сучасним вимогам та застосовувати інноваційні засоби фахової діяльності професіоналів соціальної сфери. Практичний досвід, набутий під час стажерської практики у громадській організації «Дієва громада», свідчить про важливість соціальної роботи в адаптації внутрішньо переміщених осіб (ВПО) до нових умов життя.

Метою нашого дослідження під час практики був аналіз ключових аспектів соціальної підтримки ВПО та методів їх адаптації до нових соціальних умов. Основними завданнями були:

- визначення основних проблем, з якими стикаються ВПО під час адаптації;
- аналіз ролі психологічної підтримки у процесі соціальної інтеграції;
- оцінка ефективності проведених заходів, спрямованих на покращення якості життя ВПО.

Дослідження базувалося на спостереженні та участі у заходах, що проводилися фахівцями ГО «Дієва громада» на базі муніципального комунального підприємства «Шелтер» у с. Лукавці Чернівецької області.

Аналізу піддавалися групові терапевтичні сесії, індивідуальні бесіди з ВПО, а також різні соціальні заходи, спрямовані на адаптацію переселенців.

Одним із ключових аспектів соціальної роботи з ВПО є надання соціально-психологічної допомоги. Групові терапевтичні сесії, які проводились у «Шелтері», сприяли

зниженню рівня тривожності серед учасників, а також допомагали їм адаптуватися до нових умов.

Найліпшою практичною діяльністю, до якої ми були залучені, стало проведення групових та індивідуальних занять з дітьми. Це були майстер-класи, творчі заходи та тренінги, на яких діти могли відволіктися від своїх проблем, розвинути творчі здібності та покращити емоційний стан. Одним із таких заходів стала арт-терапія із розпису гіпсових фігурок, де діти мали можливість висловити свої емоції через творчість, що створювало атмосферу єдності та підтримки. Ще одним цінним досвідом стало проведення профорієнтаційного заходу для випускників 11-х класів, де ми обговорювали важливість свідомого вибору професії та можливості, які дає факультет педагогіки, психології та соціальної роботи. Це допомогло не тільки ознайомити учасників з професією соціального працівника, але й усвідомити, як важливо допомагати молоді знаходити своє місце у житті.

Крім того, під час практики ми брали участь у сортуванні та розподілі продуктів, одягу та предметів першої необхідності, які надходили від благодійників і міжнародних організацій.

Отриманий досвід проходження практики у ГО «Дієва громада» дозволяє зробити висновок, що соціальна робота з ВПО є багатогранним процесом, який включає як безпосередню матеріальну допомогу, так і психологічну, освітню та соціальну підтримку.

Значення соціальної роботи для ВПО важко переоцінити, адже вона є інструментом не лише для вирішення нагальних потреб, але й для формування довгострокових стратегій подолання кризи. Результати практики показують, що соціальні працівники відіграють ключову роль у процесі відновлення людей, які опинилися у складних життєвих обставинах. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на вдосконалення методичних рекомендацій до роботи з ВПО та розробку нових підходів до їхньої соціальної інтеграції.

Віталіна Беженар
Наукова керівниця – доц. Сімак А. А.

Особливості прояву копінг-поведінки у підлітків у період депресивних епізодів

Підлітковий вік – критичний період психічного розвитку, що супроводжується значними змінами в емоційній сфері. У цей період діти стикаються з численними стресовими факторами: навчальним навантаженням, соціальним тиском, конфліктами у сім'ї та з однолітками. Неспроможність ефективно долати труднощі може призводити до формування дезадаптивних копінг-стратегій і, як наслідок, до розвитку депресивних розладів. Копінг-поведінка є важливим фактором психологічної стійкості підлітків, оскільки дозволяє долати складні життєві ситуації або адаптуватися до них. Розуміння механізмів копінг-поведінки у підлітків у період депресивних епізодів є ключовим для розробки ефективних психокорекційних програм, спрямованих на покращення їхнього психоемоційного стану.

З огляду на вищесказане, метою нашого дослідження є визначення особливостей прояву копінг-поведінки у підлітків під час депресивних епізодів.

Провідні дослідники копінг-поведінки (С.Грабовська, Г.Діденко, Р.Лазарус, Р.Моос, Л.Мерфі, Ю.Снігур, С.Фолкман, та ін.) кваліфікують її як сукупність когнітивних, емоційних та поведінкових стратегій, які людина використовує для подолання стресових ситуацій. Копінг-поведінка поділяється на адаптивні (ефективні) та дезадаптивні (неефективні) стратегії. До адаптивних копінг-стратегій належать: проблемно-орієнтований копінг (аналіз ситуації, пошук рішень); емоційно-орієнтований (саморегуляція емоцій, позитивне переосмислення, релаксаційні техніки); соціально зорієнтований копінг (звернення по підтримку до рідних, друзів, фахівців). До дезадаптивних належать: уникнення проблем (ігнорування, заперечення); самозвинувачення та критичне ставлення до себе; соціальна ізоляція (відмова від спілкування); зловживання психоактивними речовинами (як спосіб втечі від проблем).

З аналізу емпірично доведеної та клінічно обґрунтованої

літератури (DSM-5) визначено, що у періоди депресивних епізодів підлітки частіше обирають дезадаптивні копінг-стратегії для подолання стресових ситуацій. Це пов'язано з дозріванням префронтальної кори, когнітивними викривленнями, емоційною лабільністю або затяжною дисфорією, що може бути обумовлена різними чинниками. Окрім цього, депресивні стани суттєво обмежують вибір конструктивних поведінкових реакцій, значно знижують мотивацію до активних дій, спричиняють пасивність і соціальне відчуження, що істотно впливає на ефективне подолання труднощів.

Також дослідження Р. Гілла демонструють, що рівень соціальної підтримки значно впливає на вибір ефективних копінг-стратегій, а її відсутність збільшує ризик розвитку депресивних станів та закріплює механізми вибору дезадаптивних стратегій. Тому осіб пубертату важливо навчати, допомагати й коригувати їх когнітивні, емоційні та поведінкові патерни, що може стати превентивною мірою у виборі стійких дезадаптивних копінг-стратегій. До таких методів належать: психоедукація, що допоможе усвідомлювати власні переживання, контролювати деструктивні емоції та обирати ефективні способи подолання труднощів; розвиток соціальних навичок, що сприятиме формуванню комунікативної компетентності; КПТ, що дозволить змінити деструктивні переконання конструктивно оцінювати труднощі; фізична активність і творчість як способи редукції стресу та поліпшення психоемоційного стану.

Отже, конструктивна копінг-поведінка є ключовим механізмом адаптації підлітків до стресових ситуацій. Проте у період депресивних епізодів підлітки частіше обирають і застосовують дезадаптивні копінг-стратегії, що зумовлено їх психоемоційним станом, а це ще більше поглиблює дисфорію.

Список літератури

1. Захарченко О. Депресивні епізоди у підлітковому віці: Психологічні інтервенції. Психологічна наука. 2019. № 44. С. 12-21.
2. Виноградов В. Психологічні механізми адаптації до стресу у підлітків. *Практична психологія*. 2020 № 38. С. 18-25.

Людмила Бешлей

Наукова керівниця – доц. Кузнєцова К. С.

Інтерактивні методи корекції тяжких порушень мовлення у дітей молодшого шкільного віку

Тяжкі порушення мовлення (ТПМ) у дітей молодшого шкільного віку є однією з найбільш значущих проблем у сучасній корекційній педагогіці та психології. Це зумовлено не лише поширеністю цього стану, а й необхідністю створення ефективної системи підтримки, що сприятиме інтеграції дітей у соціум.

Діти з ТПМ мають унікальні потреби, які охоплюють різні аспекти їхнього життя. Це стосується соціальної адаптації, розвитку комунікативних навичок, формування позитивної самооцінки та роботи з емоційною регуляцією.

Сучасні дослідження акцентують увагу на нейробиологічних аспектах ТПМ та їх впливі на когнітивний та емоційний розвиток. Зокрема, вивчаються питання нейропластичності та можливості корекції мовленнєвих порушень за допомогою сучасних технологій [1, с.245]. В Україні дослідженням цієї проблеми займаються І. Левченко, С. Грабовецька, О.Гріднева, М. Мовчан та інші, які працюють над адаптацією корекційних підходів для дітей з ТПМ.

Інтерактивні методи корекції мають велике значення для розвитку особистості дітей з ТПМ, оскільки дозволяють покращити комунікативні та соціальні навички. Використання логопедичних ігор, арт-терапії, методик сенсорної інтеграції, технологій віртуальної реальності [2, с.112] та біологічного зворотного зв'язку дозволяє зменшити стрес і підвищити ефективність корекційного процесу. Завдяки таким підходам діти легше адаптуються до середовища та отримують можливість повноцінної соціалізації.

Протягом останнього десятиріччя інтерактивні методики стають важливим інструментом у навчанні дітей з ТПМ, допомагаючи їм розвивати комунікативні та соціальні навички у

комфортному середовищі.

Дослідження підтверджують, що використання інтерактивних ігор сприяє покращенню мовлення та емоційного розуміння, а також збільшує ініціативність дітей у спілкуванні з однолітками та дорослими.

Зокрема, експерименти, описані І. Левченко та її колегами, довели, що використання логопедичних ігор з візуальною підтримкою й елементами віртуальної реальності допомагає дітям з ТПМ краще сприймати мовлення та емоційні сигнали.

Одним із найвідоміших методів для дітей з ТПМ є використання логопедичних ігор з елементами арт-терапії та технологій біологічного зворотного зв'язку [4, с.20]. Вони навчають розпізнаванню емоцій, розвитку комунікативних навичок і соціальної поведінки.

Інший популярний метод – використання технологій віртуальної реальності, який використовує інтерактивні програми для формування навичок саморегуляції. Його розробники наголошують, що така форма навчання мотивує дітей до активної комунікації та досягнення особистих цілей.

Дослідник О. Усанова та її колеги довели, що логопедичні ігри є ефективним засобом навчання дітей з ТПМ через ігрову діяльність, адже саме гра є природним способом засвоєння соціальних норм і моделей поведінки.

Список літератури

1. Smith A., Jones B. Neurobiological correlates of language impairment in children. *Journal of Child Neuropsychology*, 2021. №27(3). P. 245-260.
2. Brown C., White D. Virtual reality interventions for children with severe speech impairments. *Journal of Speech-Language Pathology and Audiology*, 2022. № 46(2). P. 112-128.
3. Іванова І.П. Інноваційні підходи до корекції тяжких порушень мовлення у дітей молодшого шкільного віку. *Спеціальна освіта*. 2020. №2. С. 45-58.
4. Петренко О.С., Сидоренко В.М. Ефективність використання логопедичних ігор з елементами арт-терапії у корекційній роботі з дітьми з тяжкими порушеннями мовлення. *Логопедія сьогодні*. 2023. № 1. С. 20-35.

Марта-Домніка Білич
Науковий керівник – доц. Лісовий В.А.

Специфіка музично-краєзнавчої діяльності в полікультурному регіоні

Музичне мистецтво є потужним інструментом побудови толерантності та взаємоповаги між представниками різних націй. У нинішній, складний для України час є потреба в діяльності, яка б допомогла створити гармонійне мистецьке середовище, де кожна етнічна група відчувала би себе важливою і цінною частиною спільного культурного спадку. Ці функції цілком може взяти на себе музично-краєзнавча діяльність.

Мета дослідження – висвітлити особливості музично-краєзнавчої діяльності в полікультурному регіоні на сучасному етапі розвитку музичного мистецтва.

Полікультурні регіони в Україні - унікальні простори, де взаємодіють різні культури, традиції та мови. Певною мірою можна вважати, що практично кожен регіон України полікультурний, але на Буковині, Прикарпатті, Галичині, Закарпатті, Волині полікультурність набуває особливого значення: адже вони охоплюють території областей, які межують з європейськими країнами. Культурна багатогранність відображається в усіх сферах життя цих регіонів, зокрема і в музичному мистецтві.

Однією з ключових особливостей полікультурних регіонів є те, що кожна етнічна група має власну музичну спадщину, яка включає народні пісні, інструментальну музику, фольклорні традиції та обряди. Дослідження та документування цієї спадщини важливе завдання музично-краєзнавчої діяльності. Важливу роль у цьому відіграють етномузикологи, які аналізують специфічні риси музики кожної етнічної групи та зберігають її для майбутніх поколінь. Музично-краєзнавча діяльність у таких регіонах є важливим інструментом збереження і популяризації культурного багатства, сприяючи взаєморозумінню та об'єднанню громад [2].

Окрім дослідницької функції, музично-краєзнавча діяльність включає також просвітницьку, зокрема, популяризацію музики різних етнічних груп через концерти, фестивалі та інші культурні заходи. Це дозволяє не лише знайомити широку аудиторію з багатством музичної спадщини, але й формувати позитивний образ міжкультурної співпраці.

Музично-краєзнавча діяльність також сприяє збереженню та розвитку музичних традицій. У полікультурних регіонах нерідко створюються нові жанри та стилі, які відображають інтеграцію різних музичних культур. Наприклад, злиття фольклорної музики з сучасними тенденціями дозволяє створювати унікальні твори, які актуальні для молодого покоління.

Сучасні тенденції в музичному краєзнавстві, зокрема, в полікультурних регіонах України, охоплюють кілька важливих аспектів. Це використання цифрових технологій для збереження та популяризації музичної спадщини, запровадження освітніх ініціатив (наприклад, упровадження навчальних курсів з музичного краєзнавства), розширення грантових можливостей для розвитку дослідницької діяльності, виконавської майстерності й обміну досвідом із зарубіжними музикантами [1]. Такі тенденції яскраво демонструють, як музичне краєзнавство адаптується до сучасних викликів і зберігає свою актуальність.

Отже, музично-краєзнавча діяльність у полікультурному регіоні є не лише способом збереження культурної спадщини, але й потужним засобом для зміцнення міжкультурних зв'язків. Вона об'єднує людей, сприяє толерантності та підкреслює унікальність кожного регіону.

Список літератури

1. Антіпіна І. Музична спадщина України в епоху цифрових технологій: тенденції та інновації. *Часопис Національної музичної академії України*. №4 (65). 2024. С. 7-24.

2. Кушніренко А.М., Залуцький О.В., Вишпінська Я.М. Історія музичної культури й освіти Буковини: навч. посібник. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2011. 377 с.

Ольга Блажкун
Науковий керівник – доц. Дудчак Г.І.
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

Матеріально-технічне забезпечення як інструмент ефективного впровадження проєктних технологій у початковій школі

Для ефективної організації освітнього процесу важливо забезпечити безпечне навчальне середовище, враховуючи вікові особливості дітей, їх фізичний, психічний та інтелектуальний розвиток, а також індивідуальні освітні потреби. Вибір форм навчальної діяльності визначається доступними ресурсами для її реалізації.

Нова українська школа (НУШ) вимагає сучасного матеріально-технічного забезпечення, що сприяє якісному навчанню, розвитку учнів та створенню комфортного освітнього середовища. Типовий перелік засобів навчання та обладнання для навчальних кабінетів початкової школи, затверджений Міністерством освіти і науки України, визначає вимоги до матеріально-технічного забезпечення, необхідного для ефективної реалізації освітнього процесу в початковій школі. Це забезпечення охоплює навчальні приміщення, меблі, технічні засоби навчання, дидактичні матеріали та обладнання для активного навчального процесу [2].

Упровадження сучасного матеріально-технічного забезпечення сприяє створенню інтерактивного та гнучкого освітнього середовища, яке відповідає концепції Нової української школи. Це забезпечує можливість використання новітніх освітніх технологій і методів навчання, що підвищує мотивацію учнів до навчання, сприяє розвитку їхніх компетентностей та навичок, а також поліпшує загальну якість освіти [1].

Проєктна діяльність у сучасному освітньому процесі вимагає відповідного матеріально-технічного забезпечення, яке сприяє ефективній організації роботи учнів, розвитку їхньої творчості, дослідницьких і технічних навичок. Основні складові

матеріально-технічного забезпечення проєктної діяльності включають: освітній простір, технічне обладнання, науково-дослідницьке та практичне обладнання, дидактичні матеріали та організаційно-комунікаційні засоби.

Освітній простір - це гнучке навчальне середовище, що адаптується під різні форми роботи учнів, мобільні меблі для комфортного розміщення та лабораторії чи майстерні для практичної діяльності. Технічне обладнання містить цифрові пристрої, такі як ноутбуки, планшети та інтерактивні дошки, що сприяють презентації та обробці навчального матеріалу, а також програмне забезпечення для виконання складніших завдань, зокрема 3D-моделювання або відеомонтажу.

Наступні складові забезпечують практичну сторону проєктної діяльності. Науково-дослідницьке та практичне обладнання - це лабораторні набори, STEM-матеріали, сенсори та інструменти для виготовлення проєктних виробів. Дидактичні матеріали охоплюють посібники, алгоритми, творчі набори для підтримки проєктної роботи. Організаційно-комунікаційні засоби забезпечують доступ до онлайн-платформ, електронних ресурсів, бібліотек і засобів відеозв'язку, що сприяє співпраці учнів у командних проєктах. Разом ці елементи створюють сприятливе освітнє середовище для розвитку учнів й успішного впровадження проєктної технології.

Отже, комплексне матеріально-технічне забезпечення проєктної діяльності є підґрунтям для розвитку критичного мислення, креативності, командної взаємодії та практичного застосування знань, що відповідає сучасним освітнім стандартам.

Список літератури

1. Кірик М. Нова українська школа: організація діяльності учнів початкових класів закладів загальної середньої освіти : навч.-метод. Посіб. / М. Кірик, Л. Данилова. Львів : Світ, 2019. 136 с.

2. Про затвердження Типового переліку засобів навчання та обладнання для навчальних кабінетів початкової школи. Закон України від 07.02.2020. №143 URL : <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/uploads/public/661/690/30b/66169030ba7a8201951068.pdf> (дата звернення: 19.02.2025).

Газлайтинг як вид психологічного насильства

Газлайтинг – це форма маніпуляції, в результаті якої жертва починає сумніватися у власних сприйняттях реальності, пам'яті та здоровому глузді. Термін походить від п'єси «Gas Light» (1938), де чоловік, змінюючи навколишню реальність, намагається переконати свою дружину, що вона божеволіє.

У процесі газлайтингу кривдник використовує такі техніки:

Заперечення фактів: маніпулятор ставить під сумнів те, що жертва бачила або чула, змушуючи сумніватися у своїй адекватності. Перекручування реальності: агресор змінює або приховує важливі події, примушуючи жертву ставити під питання свою пам'ять. Ізоляція та контроль: створення ситуації, де жертва втрачає зв'язок з реальністю й оточенням, що посилює її залежність від маніпулятора [3].

Постійне заперечення і перекручування реальності викликає у жертви: тривогу та депресію: сумніви в собі стають джерелом стресу і хронічної тривоги; порушення самооцінки: жертва починає відчувати свою неповноцінність та втрачає впевненість у власних рішеннях; залежність від маніпулятора: з часом жертва починає покладатися лише на версію подій, яку подає агресор, втрачаючи здатність самостійно оцінювати ситуацію; психосоматичні проблеми: стрес і емоційне виснаження призводять до фізичних симптомів, таких як головний біль, безсоння [1].

Газлайтинг особливо небезпечний у стосунках, де один партнер використовує маніпуляцію для контролю над іншим. Техніка поступового підриву впевненості жертви призводить до того, що вона починає сумніватися в собі, надаючи повний контроль маніпулятору. У результаті жертва часто не може розпізнати свої почуття або прийняти рішення без дозволу агресора.

Жертві газлайтингу важливо підтримувати позитивний зв'язок, забезпечуючи газлайтеру позитивне віддзеркалення та

співчуття. Вона прагне будь-якою ціною підтримувати позитивні стосунки. Така поведінка може свідчити про нестійке відчуття власного «Я» та є формою патологічної акомодатії. Зазвичай ця стратегія стосунків була засвоєна в ранньому дитинстві, щоб підтримувати позитивну прихильність і зв'язок з батьками та запобігти страху бути покинутим.

Роль газлайтера також указує на низьку самооцінку, але це може виявлятися по-різному: газлайтер вимагає, щоб інший відповідав його поглядам та позитивно віддзеркалював його ідеальне «Я», помилково приймаючи згоду жертви за справжнє співчуття та позитивне ставлення. Тоді як жертва газлайтингу компенсує його, відмовляючись від свого самовідчуття, газлайтер вимагає, щоб інший відповідав його поглядам або реальності та позитивно віддзеркалював його ідеальне «Я». Роблячи це, газлайтер помилково сприймає згоду та капітуляцію жертви за справжнє співчуття та позитивне ставлення. Проте газлайтер використовує це, щоб підкріпити своє нестійке самовідчуття.

Для протидії газлайтингу важливо розпізнати маніпуляції на ранньому етапі:

Довіряти своїм відчуттям: якщо ситуація здається неправдоподібною, не ігнорувати свої почуття. Отримувати підтримку ззовні: спілкуватися з людьми, яким можна довіряти, щоб отримати об'єктивний погляд на ситуацію. Звертатися за психологічною допомогою: якщо маніпуляції призводять до серйозних емоційних проблем, звертатися до психолога для допомоги [2].

Список літератури

1. Шмідт В. Газлайтинг як форма психологічного насильства. Харків: «Психологічний погляд», 2017. С. 54-59.
2. Лондон С. Газлайтинг в стосунках: як захиститися і допомогти іншим. Лондон: Oxford University Press, 2020. С. 93-101.
3. Робін Стерн «Ефект Газлайту», 2024. с. 63

Анна Бойко
Науковий керівник – асист. Попов О.А.

Соціально-педагогічна профілактика вживання алкоголю в молодіжному середовищі

Вживання алкоголю молоддю – серйозна соціальна проблема, що справляє негативні наслідки на їхнє здоров'я, соціальний розвиток і здобуття ними освіти. За результатами соціологічного опитування щодо споживання алкоголю, проведеного Київським міжнародним інститутом соціології за підтримки Всесвітньої організації охорони здоров'я з 24 листопада по 8 грудня 2023 року серед дорослого населення України, вживання алкоголю більш поширене в молодших вікових групах. Так, 86,3 % осіб у віці від 18 до 29 років принаймні раз вживали алкоголь протягом року, серед осіб віком від 30 до 44 років таких було 80,6 % [2].

Надзвичайно важливим інструментом запобігання явищу молодіжного алкоголізму є соціально-педагогічна профілактика. В контексті нашого дослідження її можна окреслити як комплекс заходів, спрямованих на попередження, обмеження, локалізацію явища вживання алкоголю у молодіжному середовищі, а також загалом на формування у молоді здорового способу життя та створення сприятливого для молодих осіб соціального середовища [1].

За результатами опитування, проведеного нами у вересні-жовтні 2024 року серед молоді віком від 16 до 32 років у місті Чернівці, встановлено, що для 54% опитаних вживання алкоголю однолітками є нормою, тому що більшість так робить, у той же час 35% респондентів вважають, що вживати алкоголь у помірній кількості – безпечно.

За результатами анкетування можна визначити пріоритетні для більшості молодих людей профілактичні заходи. Зокрема, до їх числа належать:

- відеоролики у соціальних мережах про шкідливість алкоголю (65%);
- тренінги для розвитку обізнаності, лекції (25%).

Слід зауважити, що частина респондентів вважає, що особисті історії людей, які постраждали, можуть бути ефективним інструментом для формування обізнаності людей про шкідливість вживання алкоголю (10%).

Соціально-педагогічна профілактика вживання алкоголю в молодіжному середовищі повинна охоплювати такі напрямки:

- інформаційно-просвітницька робота (проведення лекцій, бесід, поширення відео-контенту в соціальних мережах, проведення тренінгів про шкідливість алкоголю, формування критичного ставлення до реклами алкогольних напоїв);

- розвиток соціальних навичок (навчання молоді навичкам спілкування, вирішення конфліктів, прийняття рішень, управління стресом);

- діджиталізація у соціальній сфері (допоможе моніторити та оцінювати якість надання соціальних послуг);

- взаємодія з громадськими організаціями (залучення громадських організацій до проведення профілактичних заходів).

Підсумовуючи вищевикладене, можна стверджувати, що соціально-педагогічна профілактика є ефективним інструментом для запобігання вживанню алкоголю у молодіжному середовищі. При цьому ефективність профілактичних заходів значною мірою залежить від комплексного підходу, що поєднує освітню діяльність, соціальну підтримку та активне залучення молоді до здорового способу життя. Не менш важливим чинником у контексті ефективності профілактичних заходів є здійснення їхнього регулярного моніторингу.

Список літератури

1. Соціальна педагогіка: навч. посібник. За заг. ред. О.В. Безпалько. Київ: Академвидав, 2013. 312 с.

2. Споживання алкоголю в Україні: поведінка та ставлення. Грудень 2023: основні результати. Всесвітня організація охорони здоров'я. URL: <https://www.who.int/ukraine/uk/publications/m/item/alcohol-consumption-in-ukraine-key-findings> (дата звернення: 10.03.2025).

Соціальні проблеми дитячих будинків сімейного типу

З моменту прийому вихованця\вихованців у ДБСТ у батьків-вихователів з'являються певні зобов'язання, які вони мусить виконувати. До прикладу: вести більш активний спосіб життя, ніж вони вела раніше, мати більший внутрішньо-сімейний запас стресостійкості, змінити організацію взаємостосунків та спільного проведення часу у родині, розширити соціальні контакти за рахунок родичів прийомної дитини, взяти повну відповідальність за життя вихованця. Також виникає необхідність зайнятись оформленням документів, адаптацією, влаштуванням дітей до закладів освіти, забезпечити медичними потребами тощо [2].

На думку фахівців, які здійснюють соціальний супровід ДБСТ, часткове розв'язання вищезазначених проблем можна регулюючи навантаження на соціального працівника, який працює з даною категорією, що передбачає збільшення штатних одиниць та зменшити кількість дітей на одного соціального працівника. Отже, у фахівця з'явиться можливість частіше відвідувати родину, що посприє вчасному виявленню та вирішенню проблем, наданню якісної психологічної допомоги.

Також існує проблема з фінансовим забезпеченням життєдіяльності ДБСТ. Наразі сума грошової допомоги складає від 6407,50 грн до 10598 грн на дитину, в залежності від віку, наявності інвалідності тощо. Та 15140 грн для батьків-вихователів. Така сума може покрити базові потреби родини, та не може дозволити додаткових незапланованих витрат [1].

У результаті проведеного нами інтерв'ю з фахівчиною соціального супроводу у Міському центрі соціальних служб міста Чернівці ми дізнались, що найскладніший період як для вихователів, так і для вихованців це період адаптації дитини до нових умов проживання та взаємодії з батьками-вихователями. Також виникають труднощі в підпорядкуванні до правил родини, навчанні дитини самообслуговуванню, забезпечення її базових

потреб, налагодженні контакту між усіма членами родини. В такому випадку необхідна психологічна допомога, проведення консультацій. З цього випливає наступна потреба.

За словами фахівчині соціальної роботи, потребує уваги сьогодні ще і необхідність власного транспорту в організації. Через це виїзди в родину можуть переноситись на кілька днів або тижнів, але не завжди зручний для родини час. Окрім цього, через брак фінансування, неможливо реалізувати всі програми центру, починаючи від облаштування дитячої зони, та закінчуючи проведенням виховних та розвивальних заходів для дітей.

Як висновок зазначимо, що покращення умов роботи для фахівців з соціального супроводу з боку держави сприяє підвищенню рівня якості та кількості надання соціальних послуг у . Збільшення допомоги для вихователів і вихованців Дитячих будинків сімейного типу може сприяти поліпшенню якості життя та подальшому збільшенню кількості таких будинків.

Список літератури

1. Допомога на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування... URL: <https://dszn.smr.gov.ua/dopomoga-na-ditej-sirit-ta-ditej-pozbavlenih-batkivskogo-pikluvannya-groshovogo-zabezpechennya-batkam-vihovatelyam-i-prijomnim-batkam-za-nadannya-sotsialnih-poslug-u-dityachih-budinkah-simejnogo-tipu/>

2. Соціальний супровід різних категорій дітей та сімей А.Й. Капська, І.В. Пеша, 2021р.

Феномен маніпуляції у психологічному вимірі

Через інтенсивний потік інформації, яким постійно оперує людина у сучасному суспільстві, особливо у міжособистісній взаємодії, можна простежити механізм соціального впливу. Даний вплив відіграє ключову роль у формуванні суспільної думки, прийнятих норм поведінки, індивідуальних рішеннях та дій будь якої людини. Він визначає її цінності, переконання, вчинки, сприяє певному емоційному стану, почуттям і безпосередньо вираженню кожної особистості. Тому, звертаючи увагу на особливості сучасної комунікації, можна виділити найпоширеніший різновид впливу – маніпулятивний.

З розвитком психологічної науки, вчені, що досліджували феномен маніпуляції визнали її прихованим психологічним впливом, зокрема німецький вчений Г. Франке під маніпуляцією розумів вид психологічного впливу, який здійснюється приховано на шкоду об'єкту впливу [3].

Маніпуляція як дія визначається навмисним обманом з метою отримання переваги; примусом, контролем та відсутністю поваги до свободи вибору, що порушує права людини. Вона може здійснюватися через мову, образи, звуки, емоції та почуття особливо через страх людини.

Враховуючи період дослідження впливу та маніпуляції як феномену, існувала класифікація причин її використання у соціальній взаємодії, яку узагальнив Е. Шосторм: недовіра (Ф.Перлз), відсутність любові до себе (Е. Фромм), страх самотності (Дж. Бьюдженталь), страх близькості (Дж. Гейлі, Е. Берн, В. Глассер) та прагнення схвалення (А. Елліс) [4].

З урахуванням можливих причин поведінки маніпулятора, сформовані етапи процесу маніпулювання: підготовка та реалізація впливу. Спочатку маніпулятор вибирає ціль, збирає інформацію та створює необхідні умови. Під час самої маніпуляції встановлюється контакт для формування довіри, яка стає інструментом впливу. Маніпулятор утримує об'єкт під своїм

контролем через використання страхів, інтересів або обмежень, спрямовуючи його поведінку у бажаному напрямку.

Звертаючи увагу на психологічні особливості людини, що так чи інакше керують «образом» маніпулятора, Е. Шосторм описав чотири маніпулятивні схеми, які формуються у маніпулятора в залежності від мети здійсненого впливу, цілей, індивідуальних особливостей, характеру і т.д. Отож він виділив активного маніпулятора, який прагне контролювати інших, пасивного, який грає роль «жертви», конкуруючого, що завжди змагається, і байдужого маніпулятора, який уникає близьких контактів [1].

У психологічному вимірі, а саме у безпосередній роботі практичного психолога з клієнтами, феномен маніпуляції вважається не етичним аспектом, який порушує кодекс психолога разом з певними правами клієнта. Проте дослідник Г.Калимков виявив інструмент надання допомоги у професії практичного психолога, який сприяє позитивному впливу на клієнта – і це дискурс. Тобто своєрідний потік мовлення, що є найпоширенішим засобом спілкування та підтримки взаємозв'язку. Науковець виокремив види дискурсу у вигляді навіювання, запитань соматичного характеру, інструкцій, самопрезентацій, фокусуючих запитань, переконання, пропозицій, рекомендацій, завдань і порад. Він зауважив, що за допомогою дискурсу у взаємодії з клієнтами психолог чинить необхідний вплив, який безпосередньо діє на користь клієнта [2].

Список літератури

1. Іваскевич Т. Особливості маніпуляції свідомістю в процесі комунікації: наукова стаття. Рівне, 2010. URL: <https://naub.oa.edu.ua/osoblyvosti-manipulyatsiji-svidomistyu-v-protsesi-komunikatsiji/>
2. Калмиков Г. Професійно-психологічний дискурс як інструмент впливу на адресата. Психолінгвістика. Psycholinguistics. 2017. Вип. 22 (1). С. 104-123.
3. Уразовська О.С. Психологічна маніпуляція. URL: <https://molo.diyvchenyi.ua/omp/index.php/conference/catalog/view/31/607/1230-1>

Співзалежність у партнерських стосунках

Проблема залежностей загострюється в умовах суспільно-політичних та соціально-економічних трансформацій. Зовнішні фактори, такі як соціальна нестабільність, економічні кризи, військові конфлікти та загальний рівень екзистенційної невизначеності, сприяють зростанню тривожності та почуття незахищеності серед населення. У відповідь на ці виклики люди нерідко формують залежні поведінкові патерни як спосіб емоційної регуляції та пошуку ілюзорної стабільності.

Адиктивна поведінка розглядається Н. Волянюк, Г. Ложкін і М. Фомич як «форма деструктивної поведінки, що характеризується наявністю непереборної потреби у зміні свого психічного стану за допомогою адиктивного агента – ПАР або певних видів діяльності» [1]. Співзалежність виступає однією з форм адиктивної поведінки, де об'єкт залежності – інша людина. На відміну від інших видів залежностей, співзалежність почали активно досліджувати лише з 1970-х років як поведінковий феномен, властивий родинам осіб, залежних від ПАР [3].

Найчастіше співзалежність спостерігається переважно у стосунках, де один з партнерів має адикцію, проте її прояви можуть бути присутні у стосунках, де спостерігається деструктивна взаємодія між партнерами. Основними характеристиками співзалежних особистостей є низька самооцінка, схильність до самопожертви (власне жертвовність), емоційна залежність і прагнення отримати схвалення (визнання) через задоволення потреб іншого.

А. Лиманкіна, посилаючись на дослідження П. О'Браєн та М. Габоніт, зазначає, що дослідники виокремлюють п'ять основних чинників, які характеризують співзалежну поведінку, серед них: надмірна турбота; екстернальний локус контролю; капітуляція self, тобто відсутність боротьби за власну гідність і задоволення власних потреб; порушення навичок комунікації; недостатня автономія [3].

Важливим підходом до аналізу динаміки співзалежності є «Драматичний трикутник» описаний С. Карпманом у праці «Fairy tales and script drama analysis», який розкриває циклічні зміни ролей «рятівника», «переслідувача» і «жертви». У динаміці драматичного трикутника «рятівник» бере на себе відповідальність за життя та поведінку іншої особи, виправдовуючи це турботою, але при цьому посилює її безпорадність. «Жертва» почувається безсилою перед обставинами, не бере відповідальності за власні рішення та очікує допомоги від інших. «Переслідувач» чинить тиск на «жертву», використовуючи критику, звинувачення і агресію [4].

Згідно з працею А. Лиманкіної «Критерії діагностики психологічних рис співзалежності», співзалежні партнери часто страждають від тривожних розладів, депресії, психосоматичних захворювань і зниження самооцінки. Це пов'язано з тим, що співзалежна особистість сприймає потреби та емоційні стани іншої людини як власні, поступово втрачаючи усвідомлення власних бажань, цілей і потреб, як наслідок – відбувається деформація «самості» [2].

З огляду на руйнівний характер феномену співзалежності та новизну його дослідження, особливої ваги набуває розробка ефективних стратегій психологічної допомоги, спрямованих на виявлення та зміну співзалежних патернів поведінки.

Список літератури

1. Волянюк Н.Ю., Ложкін Г.В., Фомич М.В. Наукова рефлексія різноманітних форм адиктивної поведінки особистості. Габітус. 2023. № 49. С. 180-186.
2. Лиманкіна А. І. Критерії діагностики психологічних рис співзалежності. European scientific congress: Proceedings of the 1st International scientific and practical conference., Madrid, 2023. С. 311-313.
3. Лиманкіна А. І. Сучасні підходи до розуміння дефініції феномена «співзалежність». Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: психологія. 2022. № 3. С. 62-65.
4. Karpman S.B. Fairy tales and script drama analysis. Transactional Analysis Bulletin. 1968. № 7 (26). P. 39-43.

Ліна Ботнар
Науковий керівник – асист. Луган О.І.

Роль учителя у формуванні критичного мислення засобами української літератури

Сучасні освітні реалії висувають нові вимоги до навчального й виховного процесу, де важливе місце посідає формування в учнів критичного мислення. В умовах стрімкого зростання інформаційних потоків актуальною є потреба в формуванні навичок аналізу, оцінювання та свідомого здобуття знань. Освіта, зокрема вивчення української літератури, виступає важливим інструментом у розвитку рефлексивного мислення та інтелектуальної самостійності.

Аналіз художніх творів сприяє осмисленню культурної спадщини, дослідженню морально-етичних, соціальних і філософських проблем. У цьому процесі ключову роль відіграє педагог, який не лише транслює знання, а й стимулює аналітичну діяльність учнів, сприяючи їхній когнітивній автономії та розвитку інтелектуальної культури.

Як зазначають Олександра Романенко та Наталія Зимівець, критичне мислення передбачає вміння розглядати інформацію з різних поглядів, аргументовано доводити свою позицію. У процесі ознайомлення з українською літературою можна застосовувати різні методи для його розвитку: аналіз художніх текстів, порівняння літературних образів, дискусії та створення есе. Завдяки цьому учні засвоюють зміст прочитаних творів і вчаться логічно мислити, формулювати власні думки та аргументувати їх [1, с.243].

Вважаємо, що художні твори є ефективним способом навчання аналізу й інтерпретації інформації. Через літературу школярі отримують змогу оцінювати поведінку персонажів та мотиви їхніх вчинків, аналізувати художні засоби, використані автором. Дискусії на уроках літератури допомагають учням вчитися аргументувати свої думки, висловлювати різні погляди та сприймати позиції інших. Літературні персонажі стають об'єктами аналізу соціальних і моральних дилем, що сприяє

глибшому осмисленню суспільних процесів.

Для розвитку критичного мислення учнів використовуються різні методи, такі як метод сократівської бесіди, суть якого полягає в постановці вчителем відкритих запитань, що спонукає до міркувань і пошуку аргументів. Аналіз художніх і публіцистичних текстів дає можливість порівнювати ідеї, узагальнювати та знаходити зв'язки між різними творами [2].

Учитель української літератури виконує роль модератора дискусій. Він має заохочувати учнів до формування власних висновків, створювати атмосферу поваги – основи освітнього процесу. Якщо дитина відчуває цінність своїх думок, відсутня зверхність, а натомість є звертання як до рівноправного співрозмовника, то забезпечується ефективність навчання та морального виховання. Яскравим прикладом такого підходу є листування Григорія Сковороди, філософа XVII століття, з учнем Михайлом Ковалинським. Зокрема, тепле звертання «найжаданіший друже» свідчить про педагогічний принцип письменника, який вважав, що між учителем і учнем має панувати взаємна любов і повага [3, с.160]. Саме байка стала для філософа інструментом утілення ідей для вдосконалення особистості.

Отже, українська література є вагомим засобом розвитку критичного мислення, оскільки формує здатність учнів до аналізу, рефлексії, аргументованої дискусії щодо проблем сучасності. Учитель, застосовуючи сучасні методи викладання, може ефективно сприяти цьому процесу, виховуючи покоління активних, відповідальних і аналітично мислячих громадян.

Список літератури

1. Романенко О., Зимівець Н. Критичне мислення та методи його формування. *Grail of science*. 2022. № 22. С. 241-244.
2. Критичне мислення на уроках української мови та літератури. На урок. URL: <https://surl.li/vutwao>.
3. Любар О. О. Історія української школи і педагогіки: навч. Посібник. О. О. Любар, М. Г. Стельмахович, Д. Т. Федоренко. Київ: Знання, 2003. 450 с.

Богдана Боштога
Наукова керівниця – асист. Палагнюк О. В.

Корекція мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку засобами логоритміки

Формування мовлення є ключовим аспектом психічного розвитку дитини, що впливає на її комунікативні здібності, соціалізацію та емоційне благополуччя [4]. Зростання кількості дошкільників із мовленнєвими порушеннями зумовлює необхідність впровадження ефективних методів корекції [2]. Одним із таких методів є логоритміка, яка поєднує мовленнєві, рухові та музичні компоненти для гармонізації мовного розвитку [5]. Вона також сприяє комплексному розвитку дитини, поєднуючи сенсорні, моторні та когнітивні аспекти. Логоритміка базується на взаємозв'язку мовлення з руховою активністю, що доведено у працях І. Павлової, А. Леонтьєва, А. Лурії [2; 5]. Логоритмічні заняття поліпшують мовленнєві навички та загальний психофізіологічний розвиток дітей. Важливою особливістю логоритміки є її адаптивність до потреб кожної дитини.

У корекційній роботі логоритміка характеризується низкою переваг. Вправи активізують загальну та дрібну моторику, що є важливим чинником формування мовленнєвих навичок [1; 3]. Діти з порушеннями мовлення часто мають труднощі з моторним контролем, тому розвиток моторики сприяє поліпшенню артикуляції. Використання дихальних вправ нормалізує мовленнєве дихання, забезпечуючи чіткість і правильність вимови. Логоритмічні вправи допомагають сформувати стабільний дихальний ритм, необхідний для плавності мовлення. Завдяки поєднанню ритмічних і мовленнєвих вправ діти ліпше розрізняють звуки та ритмічну структуру мови. Це сприяє формуванню навичок фонематичного аналізу та синтезу. Логоритмічні заняття також допомагають нормалізувати напруження та розслаблення м'язів артикуляційного апарату [4]. Крім того, вправи сприяють поліпшенню загального фізичного стану дітей.

Заняття з логоритміки сприяють розвитку виразності мовлення, інтонаційного забарвлення та невербальних засобів комунікації. Ритмічні рухи та музичні вправи стимулюють емоційний розвиток дитини, формуючи позитивне ставлення до мовленнєвої діяльності. Логоритмічні заняття активізують когнітивні процеси, зокрема увагу, пам'ять, мислення та сприйняття. Це сприяє загальному інтелектуальному розвитку дитини та поліпшенню її навчальної діяльності. Логоритміка ефективно застосовується для дітей із загальним недорозвитком мовлення (ЗНМ), дизартрією, алалією, заїкуватістю тощо [3]. Використання логоритмічних вправ у комплексі з іншими методами корекції значно скорочує термін мовленнєвої реабілітації [1; 5]. Важливим є диференційований підхід, що дозволяє адаптувати вправи відповідно до індивідуальних потреб дитини. Логоритміка – ефективний засіб корекції мовленнєвих порушень у дошкільників. Її застосування сприяє розвитку артикуляційного апарату, поліпшенню дихальної функції та загальної моторики. Дослідження свідчать, що логоритмічні заняття позитивно впливають на соціалізацію дітей, допомагаючи їм активніше взаємодіяти з однолітками та дорослими.

Список літератури

1. Бабушкіна Р. *Методика корекції мовленнєвих порушень*. Київ: Освіта, 2015.
2. Богуш А.М., Луцан Н.І. *Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників: мовленнєві ігри, ситуації, вправи*. Видання друге, доповнене. Навчальний посібник. Київ, Видавничий Дім «Слово», 2012. 304 с.
3. Картушина М. *Логоритміка в дошкільній освіті*. Львів: Світ знань, 2018.
4. Садовенко С.М. Ти, малий, скажи малому...: музична логоритміка. Київ: *Редакції газет з дошкільної та початкової освіти*, 2013. 128 с.
5. Чепка О. *Ігрові технології у корекційно-розвивальній роботі з дітьми з тяжкими порушеннями мовлення*. Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи, (2(10)), 2023. 57-66.

Особливості адаптації дітей старшого дошкільного віку з порушеннями мовлення до навчання в школі

Адаптація дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі – складний процес, що охоплює психофізичні, соціальні та когнітивні аспекти розвитку дитини. Особливу увагу в цьому контексті треба приділяти дітям із порушеннями мовлення, оскільки їхні труднощі у спілкуванні можуть впливати на загальний процес інтеграції в нове середовище.

Процес адаптації дітей до шкільного середовища включає низку компонентів, зокрема когнітивний, емоційний та соціальний. Діти з мовленнєвими порушеннями часто стикаються з труднощами у встановленні міжособистісних контактів. Як зазначає Черних Л. А., недостатня мовленнєва готовність дитини може слугувати серйозним бар'єром на шляху її соціалізації, адже мовлення є основним засобом комунікації в освітньому середовищі [3, с. 83].

Значну роль у процесі адаптації відіграє емоційна готовність дитини до навчання. Відповідно до досліджень Белової О.Б., емоційна нестабільність дітей із мовленнєвими порушеннями може проявлятися у вигляді страху перед спілкуванням, замкнутості або, навпаки, агресивної поведінки. Така нестійкість є наслідком усвідомлення власних мовленнєвих труднощів, що може призводити до відмови від активної участі у спілкуванні, а отже, і до обмеження соціального досвіду [1, с. 18].

Мовленнєві порушення можуть мати різну природу та проявлятися у формі фонетико-фонематичних дефектів, дислалії, алалії або загальної затримки мовленнєвого розвитку. Всі ці порушення безпосередньо впливають на здатність дитини сприймати навчальний матеріал і брати участь у комунікативній взаємодії. Мартиненко І. В. зазначає, що використання сучасних логопедичних методик є ключовим чинником у процесі адаптації дітей із мовленнєвими порушеннями, оскільки дозволяє поступово усувати бар'єри у спілкуванні та полегшує процес

інтеграції в освітнє середовище [2, с. 44]. Тому важливо проводити логопедичні заняття, спрямовані на корекцію мовленнєвих дефектів, починаючи ще в дошкільному віці, оскільки це значно підвищує ефективність адаптаційного процесу [2, с. 45].

Отож, адаптація старших дошкільників з мовленнєвими порушеннями як складний комплексний процес, що охоплює як мовленнєвий, так і психологічний аспекти. Недостатній рівень мовленнєвої готовності може призводити до труднощів у навчанні, зниження самооцінки та проблем у соціальній взаємодії. Успішна адаптація потребує комплексного підходу, що передбачає логопедичну корекцію, психологічну підтримку та педагогічну допомогу. Використання сучасних методик корекційного навчання дозволяє значно поліпшити мовленнєві та комунікативні навички дітей, полегшуючи їхню інтеграцію у шкільне середовище.

Список літератури

1. Белова О. Б. Детермінанти емоційної готовності дошкільників з типовим та порушеннями мовлення до шкільного навчання. *Актуальні питання корекційної освіти*. Кам'янець-Подільський, 2020. С. 16-25.

2. Мартиненко І. В. Сучасні логопедичні технології у подоланні мовленнєвих розладів у дітей із порушенням психофізичного розвитку. *Логопед*. 2011. № 1. С. 41-47.

3. Черних Л. А. Особливості готовності до школи старших дошкільників з порушенням слуху та мовленнєвими порушеннями в контексті їх соціальної адаптації. *Вісник Одеського національного університету*. Серія : Психологія. 2017. Т. 22, Вип. 4. С. 81-87

Дана Бузурна
Наукова керівниця – доц. Кучумова Н.І.

Супервізія фахівців соціальної роботи в умовах війни

Супервізія фахівців соціальної роботи в умовах війни є не просто професійним інструментом, а й справжньою підтримкою для тих, хто щодня стикається з людським болем, втратами та складними викликами. Війна змінює все: вона руйнує не лише домівки, але й звичний ритм життя, соціальні зв'язки, відчуття безпеки. Соціальні працівники стають тими, хто допомагає людям знайти стабільність, підтримати одне одного, відновити надію. Але ця робота часто виснажує самих фахівців. Саме тому супервізія набуває особливого значення – вона допомагає соціальним працівникам не лише залишатися професіоналами, але й зберігати себе як людей [3, с.25].

Особливу увагу у воєнний час супервізія звертає на психоемоційний стан фахівців. Соціальні працівники часто самі є представниками постраждалої громади. Вони можуть утрачати близьких, переживати страх за власну безпеку, але при цьому продовжувати працювати. Постійний контакт із травматичними історіями, необхідність швидко приймати рішення в умовах невизначеності, брак ресурсів призводять до вигорання, втоми, а почуття беспорядності. Супервізія допомагає фахівцям знайти способи подбати про себе, стає простором, де можна бути почутими, де їхні емоції важливі, а їхня робота знаходить визнання.

Важливим аспектом супервізії є підтримка професійного зростання. Війна висуває перед соціальними працівниками завдання, до яких вони могли бути не готові: допомогти дитині, яка втратила батьків, підтримати людину, яка пережила насильство, працювати з тими, хто змушений покинути свій дім і почати все спочатку. Ці завдання вимагають окрім знань, але ще й чутливості, розуміння, уміння адаптуватися. Супервізія стає майданчиком для обміну досвідом, де фахівці можуть разом аналізувати складні ситуації, шукати рішення, ділитися тим, що працює, а що – ні. Це також можливість навчатися новому –

методам роботи з травмою, кризовим втручанням, підходам, які допомагають людям відновлюватися. Супервізія допомагає соціальним працівникам відчувати себе впевненіше, побачити, що їхні знання і навички можуть справді змінювати життя.

Організація супервізії в умовах війни – це завжди виклик. Бойові дії, перебої з електрикою, проблеми з транспортом – усе це ускладнює традиційні зустрічі. Але й у таких умовах супервізори знаходять вихід: проводять онлайн-зустрічі, телефонні розмови, невеликі групові обговорення в безпечних місцях. Головне – щоб цей простір був доступним, регулярним і безпечним. Фахівці потребують, як індивідуальної підтримки, в конкретній ситуації чи щоб розібратися з власними переживаннями, так і групової, де вони почуваються частиною спільноти, де кожен розуміє, через що проходить інший. Супервізія в таких умовах – це не просто професійна необхідність, а й прояв турботи, людяності, розуміння [1, с.77].

Супервізія також допомагає будувати міцні команди. Війна вимагає співпраці – між організаціями, волонтерами, державними структурами. Але ця співпраця не завжди проста. Соціальні працівники можуть відчувати труднощі в координації, розподілі обов'язків, залагодженні конфліктів [2]. Супервізія стає простором, де ці питання можна обговорити, знайти спільне бачення, навчитися краще чути одне одного. Це особливо важливо, коли ресурсів мало, а потреби величезні. Супервізія нагадує, що разом ми сильніші, що підтримка одне одного – це те, що допомагає рухатися вперед

Список літератури

1. Джигурда К.Г. Сучасні виклики до соціальної роботи з демобілізованими військовослужбовцями. Сучасні реалії та перспективи соціального виховання в різних соціальних інституціях: матеріали всеукр. наук.-практ. конф., Харків, 2023. С. 75-78.
2. Методичні рекомендації щодо здійснення соціальної роботи та надання соціальних послуг населенню в умовах воєнного стану. за ред. О. Л. Караман, І. М. Трубавіної. Полтава, 2024. 85 с.
3. Хараджи, М. В., Іващенко, А. І. Супервізія як метод професійного зростання психолога. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія*, (1). Ужгород, 2022. С. 23-26.

Маріана Бурачик
Наукова керівниця – доц. Журат Ю. В.

Спільна діяльність дорослих і дітей як чинник формування позитивних взаємин у сім'ї

Сім'я є основним соціальним інститутом, який відіграє ключову роль у формуванні особистості дитини, її ціннісних орієнтацій та соціальних навичок. Одним із найважливіших чинників, що сприяють розвитку гармонійних відносин у сім'ї, є спільна діяльність дорослих і дітей. Така діяльність не лише зміцнює емоційний зв'язок між поколіннями, але й сприяє формуванню довіри, взаємоповаги та співпраці.

Найперше, правильне виховання ґрунтується на безумовній любові. Дитина повинна відчувати, що її люблять і сприймають такою, якою вона є. Це дає їй відчуття безпеки та впевненості, необхідні для повноцінного розвитку.

Багато вчених присвятили свої дослідження напрямку виховання. А. С. Макаренко залишив нам велику педагогічну спадщину. У «Книзі для батьків» розкрито як дитину потрібно виховувати у батьківській любові, щоб суспільство отримувало гідного громадянина [1].

Батьківська вимогливість до себе, батьківська повага до своєї сім'ї, батьківський контроль за кожним власним кроком - ось перший і найголовніший метод виховання!

В. О. Сухомлинський був переконаний, що успіху у вихованні поколінь можна досягти тільки спільними зусиллями сім'ї, школи і громадськості. У книзі «Батьківська педагогіка» стверджується, що найважливіший священний обов'язок батьків щодо своїх дітей – це пристрасний гімн благородній душі дитини, її сподіванням, устремлінням людському сімейному щастю. Водночас це гірка правда про те, як батьківська нерозсудливість, сліпа, потворна любов до дітей, духовне зубожіння, мішанство та інші вади сімейного життя частини наших громадян призводять до трагічних наслідків – спотворення душі дитини, появи антисоціальних явищ, дармоїдства, марнотратства, споживацької психології, дитячої злочинності [2].

Правильне виховання – це навчання правил поведінки. Батьки повинні бути прикладом для своїх дітей, демонструючи чесність, доброту та повагу до інших. Проте, виховання – це також про вміння переживати невдачі та труднощі. Батьки повинні навчити дітей долати перешкоди, не здаватися та вірити в себе.

Особливу увагу треба приділити розвитку самостійності дитини. Батьки повинні заохочувати її до самостійного прийняття рішень, вчити її брати на себе відповідальність за свої вчинки. Це допоможе дитині стати впевненою в собі та здатною до самореалізації.

Зв'язок між батьками та дітьми – це не статична величина, а процес, який потребує постійної роботи та уваги. Виховання, будучи надзвичайно важкою справою, водночас цілком доступне для кожної сім'ї. Важливо лише, щоб батьки серйозно, свідомо ставилися до виховання власних дітей і наполегливо долали неминучі на цьому шляху труднощі.

Список літератури

1. Учитель. Письменник. Людина: (Антон Семенович Макаренко 1888-1939): бібліогр. покажч. М-во освіти і науки України, Рівнен. держгуманіт. ун-т, Наук. б-ка; уклад.: С.Н. Грипич, Н.В. Марчук, Л.В. Ковальчук. Рівне: РДГУ, 2017. 45с. (Серія «Електронна бібліотека»; «Класики педагогіки»).

2. Саприкіна Т.Г. Батьківська педагогіка В.О. Сухомлинського. Педагогічні вектори: В. О. Сухомлинський та сучасність: Матеріали регіональної наук.-практич. конф. Лисичанськ: ФОП Чернов О. Г., 2018. С. 260-263

Анастасія Бут

Наукова керівниця – доц. Чуйко Г.В.

Самопошкоджуюча поведінка як особливий випадок девіантної поведінки

Актуальність теми самопошкоджуючої поведінки, яка є специфічним випадком девіантної поведінки, зростає в умовах сучасних соціальних і культурних трансформацій. Психологічне й емоційне благополуччя людей, особливо підлітків і молоді, піддається серйозному ризику через численні чинники, такі як соціальна нестабільність, економічна невизначеність і зростання соціального розшарування. Криза ідентичності, характерна для молодіжної аудиторії, також сприяє поширенню самопошкоджуючої поведінки як способу впоратися зі стресом, внутрішніми конфліктами та незадоволеністю життям.

Відхилення/девіантна поведінка – це система вчинків або окремі вчинки, що суперечать прийнятним у суспільстві правовим або моральним нормам. Основні види відхиленої поведінки включають злочинність і аморальну поведінку (пияцтво, корисливість, сексуальна розбещеність тощо). Зв'язок між цими видами полягає в тому, що здійсненню людиною правопорушень нерідко передують аморальна поведінка, яка стала звичкою [1].

О.В. Змановський у своїй класифікації видів девіантної поведінки пропонує їх розподіл за критеріями порушення соціальних норм і негативних наслідків, виділяючи:

– антисоціальну поведінку. Цей вид девіантної поведінки зокрема порушує закони та загрожує стабільності суспільства; її окремий вид – деліквентна поведінка – це незначні правопорушення, які не тягнуть за собою юридичну відповідальність і можуть виявлятися в таких формах, як хуліганство чи вандалізм, що шкодить культурним цінностям;

– кримінальна поведінка – це злочинні дії особи, які порушують як правові норми, так і положення кримінального законодавства;

– асоціальна поведінка. Цей тип поведінки порушує моральні й етичні принципи, завдаючи шкоди міжособистісним стосункам;

– аутодеструктивна поведінка відхиляється від норм психологічного та медичного здоров'я, створюючи загрозу для особистісної цілісності. Прикладами такої поведінки є

суїцидальна, віктимна, адиктивна (хімічні залежності), а також фанатизм (сліпе підкорення певним ідеям) [1].

Самопошкодження («насильство, спрямоване на себе» (англ. self-inflicted violence, SIV)), - це різноманітні дії, як-от порізи, опіки, надмірне розчісування до крові, проколювання шкіри, самоотруєння шкідливими речовинами або навмисне руйнування тканин і кісток. Цей тип поведінки є реакцією на фізичну або психологічну травму і має аутоагресивний характер. Зазвичай, воно триває кілька хвилин і є способом впоратися з внутрішньою напругою або болем [2].

Дослідження самопошкоджуючої поведінки має велике значення для розробки ефективних стратегій соціалізації та підтримки молоді в умовах сучасних викликів, підкреслюючи необхідність комплексного підходу у вивченні девіантності, що є важливим кроком для розробки ефективних інтервенцій і програм підтримки молоді, зокрема в умовах сучасних соціокультурних викликів. Вивчення причин і наслідків цієї поведінки дозволить підвищити кваліфікацію фахівців, які працюють з особами, схильними до девіацій, і розробити превентивні заходи для уникнення розвитку таких тенденцій. Лише глибоке розуміння причин і наслідків самопошкоджуючої поведінки сприятиме знаходженню дієвих рішень, спрямованих на поліпшення психічного здоров'я молодих людей.

Список літератури

1. Змановський О. Основи девіантної поведінки: навч. посіб. Харків: Права людини, 2016. 312 с.
2. Сидоренко І. Самопошкоджуюча поведінка: тривалість проявів і психологічні наслідки. *Психологічна наука*. 2020. Т. 1. С. 63-72.

Марина Бучик

Наукова керівниця – доц. Танявська Я.А.

Логопедичний супровід сім'ї

Мовлення – основний засіб комунікації та пізнання світу, а його своєчасний і правильний розвиток має вирішальне значення для соціальної адаптації дитини. У випадку мовленнєвих порушень важливою складовою корекційної роботи є логопедичний супровід не лише дитини, а й її сім'ї. Адже саме сім'я створює середовище, у якому розвивається мовлення, і має значний вплив на ефективність логопедичної корекції.

Сім'я – першочергове середовище соціалізації дитини, а її підтримка і активна участь у логопедичному процесі значно підвищують ефективність корекційної роботи. Основні завдання логопедичного супроводу сім'ї передбачають створення сприятливого мовленнєвого середовища, стимулювання мовленнєвої активності дитини, дотримання рекомендацій логопеда та розвиток комунікативних навичок через спільну діяльність [2].

Логопедичний супровід сім'я – комплекс заходів, спрямованих на ефективний розвиток мовлення дитини. До його основних форм належать консультування батьків, де логопед дає рекомендації та відповідає на запитання, а також психолого-педагогічне просвітництво через семінари, вебінари та інформаційні матеріали. Індивідуальні заняття з батьками та дитиною допомагають моделювати мовленнєві ситуації, формувати правильну артикуляцію та розширювати словниковий запас. Важливим етапом є виконання домашніх завдань, що закріплюють навички у повсякденному житті. Регулярний моніторинг прогресу дає змогу коригувати план роботи, адаптуючи його до потреб дитини [1].

Для досягнення позитивних результатів необхідна тісна взаємодія між логопедом, батьками та дитиною, що охоплює використання партнерського стилю спілкування і сприяє встановленню довірливих відносин між фахівцем і родиною. Це дозволяє батькам почуватися залученими до процесу та впевнено

застосовувати отримані знання на практиці. Адаптація рекомендацій до індивідуальних можливостей дитини допомагає зробити корекційний процес максимально ефективним та комфортним. Важливим аспектом є емоційна підтримка батьків і створення мотиваційного середовища, що дозволяє зменшити стрес, пов'язаний із мовленнєвими труднощами дитини, та підвищити їхню готовність до активної співпраці. Крім того, залучення членів родини до виконання мовленнєвих вправ у ігровій формі сприяє закріпленню отриманих навичок у природних умовах, що робить процес навчання більш захопливим, ефективним [1].

Учитель-логопед виступає не тільки спеціалістом, що працює з дитиною, але і консультантом для батьків, допомагаючи їм зрозуміти особливості мовленнєвого розвитку дитини та вибудовувати ефективну стратегію взаємодії. Він підтримує сім'ю на всіх етапах корекційного процесу та мотивує батьків до активної участі у розвитку мовлення дитини і допомагає їм уникати поширених помилок у мовленнєвому вихованні [2].

Скоординована робота спеціаліста і родини створює сприятливі умови для розвитку мовлення дитини, сприяє вдосконаленню її комунікативних навичок і полегшує соціальну адаптацію.

Список літератури

1. Кисличенко В. А. Логопедичний супровід сім'ї в умовах груп корекції мовлення. *Актуальні питання корекційної освіти*. Педагогічні науки. 2016. Вип. 7(1). С. 176-185. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apko_2016_7%281%29_19

2. Ласточкіна О. В., Лянни О. В., Литвиненко В. А. Сучасні напрями роботи з сім'єю, що виховує дитину з порушеннями мовлення. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*. Педагогічні науки. 2019. № 3. С. 144-149. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdup_2019_3_26

Максим Вакарчук
Наукова керівниця – доц.Шульга А. В.

Формування мотивації молодших школярів шляхом використання медіатехнологій

Формування мотивації до навчання є одним із ключових завдань початкової освіти. Враховуючи, що сучасні молодші школярі зростають у цифрову епоху та активно використовують гаджети, традиційні методи навчання можуть бути для них менш привабливими. Відсутність інтересу до навчального процесу може призводити до низького рівня мотивації.

Молодший шкільний вік є сензитивним періодом не лише для морального становлення та розвитку когнітивних і емоційних процесів, а й для формування мотиваційно-ціннісної сфери [1]. Важливо забезпечити розвиток внутрішньої мотивації, яка ґрунтується на особистих інтересах та цінностях учня.

Оскільки мотивація учнів молодшого шкільного віку базується на цікавості, її рівень може змінюватися залежно від предмета чи форми подання матеріалу. Для підтримки навчальної активності доцільне використання медіатехнологій, які, завдяки інтерактивності та візуальній привабливості сприяють залученню уваги дітей та підвищенню їхньої мотивації до навчання [2].

Різні дослідження підтверджують позитивний вплив медіатехнологій на мотивацію молодших школярів.

Дослідження турецьких науковців показало, що використання інтерактивних ігор у навчанні географії сприяє підвищенню внутрішньої мотивації учнів і зменшує залежність від зовнішніх стимулів (Тюзюн та ін.) [3].

Аналіз впливу мультимедійних матеріалів на мотивацію школярів довів, що проєкційне зображення та аудіосупровід значно підвищують зацікавленість учнів. Автори наголошують на важливості ретельного добору медіаресурсів для підвищення ефективності навчання (Чарлайн та ін.) [4].

Використання гейміфікації та EasyLogic3D у навчанні молодших школярів в умовах війни показало позитивний вплив

на їхню мотивацію (Бигар та ін.) [1].

Дослідження щодо впливу соціальних медіа на навчальну мотивацію молодших школярів підтвердило, що взаємодія в соцмережах, перегляд навчальних відео та обмін інформацією сприяють підвищенню самоефективності учнів (Сопіан та ін., [5]).

Використання медіатехнологій у початковій освіті є об'єктивною необхідністю в умовах сучасного освітнього процесу. Молодші школярі демонструють ситуативну мотивацію до навчання, що зумовлює потребу вчителя у застосуванні ефективних засобів залучення уваги та підтримання інтересу до навчальної діяльності. Використання мультимедійного контенту, інтерактивних технологій, аудіовізуальних матеріалів та ігрових елементів сприяє активізації когнітивних процесів, залученню різних аналізаторів дитини та формуванню внутрішньої мотивації. Це поліпшує засвоєння навчального матеріалу, підвищує рівень навчальної компетентності та сприяє формуванню стійкого інтересу до пізнавальної діяльності.

Список літератури:

1. Byhar H., Pits I., Shevchuk K., Prokop I., Shestobuz O., & Dariichuk S. The impact of gamification on the motivation of primary schoolers under martial law. *Revista Amazonia Investiga*. 2023. 12 (61) P. 317-329.
2. Журба К.О., Канішевська Л.В., Малиношевський Р.В., Харченко Н.В., Федоренко С.В. Виховання дітей та молоді у цифровому просторі: посібник. Київ, 2022. 124 с.
3. Tüzün H., Yılmaz-Soylu M., Karakuş T., Inal, Y., & Kızılkaya G. The effects of computer games on primary school students' achievement and motivation in geography learning. *Computers & education*. 2009. 52(1). P. 68-77.
4. Charline C., Jo S., & Frederic E. Use of Learning Media to Increase Student Learning Motivation in Junior High Schools. *World Psychology*, 2(3). 2023. C.176-189.
5. Sopian A., Nandiyanto A. B. D., Kurniawan T., & Bilad M. R. The influence use of social media on the learning motivation of junior high school students. *Indonesian Journal of Multidisciplinary Research*. 2022. 2(1) P. 137-142.

Творчість як конструктивна копінг-стратегія

В умовах повномасштабного наступу росіян на території України, нестабільної економічної ситуації та постійного потоку з новин ми маємо збільшення рівня стресу серед населення. В свою чергу зростання стресу через неможливість контролю ситуації призводить до виснаження внутрішніх ресурсів та неможливості їх конструктивного відновлення. У зв'язку з цим постає питання, щодо формування у населення розуміння про конструктивні копінг-стратегії та сприяння їх активному виробленню [1]. Одним з таких способів може стати творчість за рахунок характеристик, які можуть допомогати боротись зі стресом.

Дослідженням проблеми творчості, творчої діяльності та її характеристик займались Дж.Гілфорд, В.О. Енгельгард, О.Лук., В.Моляко, С.Максименко, К. Роджерс. Дослідженням копінг-стратегій та особливостями їх формування займались Н.Ендлер, Р.Лазарус, Л.Мерфі, Е.Скіннер, Т.Титаренко, С.Фолкман, Н.Ярош.

Творчість, як і копінг-стратегії, є адаптивною поведінкою, що допомагає людині знаходити нові способи та ідеї, на основі вже існуючого досвіду та інтегрувати їх у життя [3]. Творча діяльність – це процес створення нового, оригінального продукту шляхом переосмислення та зміни стимулу. Щоб творча діяльність була ефективною, повинні бути кілька компонентів: відкритість до нового досвіду, внутрішній локус контролю, здібність до того, щоб гратись з елементами та концептами [2].

Між актом творчості та копінг-стратегією можна провести певні аналогії: відкритість до нового досвіду, породжує переосмислення старого та сприяє створенню нових патернів поведінки; внутрішній локус контролю дозволяє контролювати та інтегрувати напрацьовані патерни у життя та змінювати реакцію на стресову ситуацію; приміряння та аналіз різних стратегій боротьби зі стресом, дозволяє визначити той, що найбільше підходить індивіду [1, 4].

Ми виявили відмінності у рівні прояву адаптивних, відносно адаптивних та неадаптивних копінг-стратегій всередині груп. Тож можемо сказати, що між рівнем прояву адаптивних і неадаптивних є певна різниця, де у вибірці творчих респондентів рівень прояву адаптивних копінг-стратегій впливає на ресурсний канал Віри та цінностей, а у вибірці нетворчих респондентів рівень прояву адаптивних копінг-стратегій впливає на інтуїцію, тоді як між рівнем прояву відносно адаптивних різниці між вибірками немає. Також нам вдалось знайти цікаві кореляційні зв'язки між ресурсними каналами та характеристиками творчості, що відрізняються один від одного у двох вибірках. Наприклад використання ресурсного каналу уяви не притаманно вибірці тих, хто ідентифікує себе, як ті, хто займаються творчістю, але притаманно вибірці тих, хто не ідентифікує себе як ті, хто займаються творчістю.

Також цікавий зворотній кореляційний зв'язок з поведінковими копінг-стратегіями та шкалою емоційності/емпатії, незважаючи на наявність альтруїзму як однієї з головних копінг-стратегій у респондентів, що дозволяє припустити, що оскільки альтруїзм - це форма копінгової поведінки, то він є не свідомою допомогою іншому, а радше актом допомоги, завдяки якому стало ліпше і легше у стресовій ситуації тому, хто допомагає

Список літератури

1. Грабовська С. Л. Проблема копіngu в сучасних психологічних дослідженнях: стаття Психологічне здоров'я особи і суспільства. 2010. С. 188-199.
2. Моляко В.О. Психологія творчості - нова парадигма дослідження конструктивної діяльності людини. Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. 2013. № 6.
3. Шайхлісламов З.Р, Горбенко В.Ю. Теоретичні підходи визначення копінг-стратегії поведінки особистості. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. серія: психологія. 2023. Т. 34, № 1. С. 64-67.
4. Brown S.P, Westbrook R.A, Challagalla G. Good Cope, Bad Cope: Adaptive and Maladaptive Coping Strategies Following a Critical Negative Work Event. Journal of Applied Psychology. 2005. Vol. 90, no. 4. P. 792-798.

Михайло Воронка
Наукова керівниця – доц. Костащук О.І.

Розвиток діалогічного мовлення молодших школярів засобами комунікативно-ситуативних вправ

Однією з найважливіших життєвих компетенцій людини є вміння спілкуватися. Як показують дослідження, спілкування відбувається на основі соціокультурного підходу до розуміння процесів розвитку та налагодження взаємодії між учасниками комунікації [3].

Невід’ємною частиною спілкування є розвиток діалогічного мовлення. У сучасній літературі зазначено, що розвиток діалогічного мовлення впливає на процес навчання дітей, мотивує їх та визначає їх як особистостей [2].

Мовна підготовка молодших школярів визначається багатоаспектністю навчальних завдань, серед яких важливе місце займає - розвиток діалогічного мовлення, що передбачає засвоєння умінь і навичок комунікативної поведінки на принципах культури мовлення та норм спілкування [1].

Увагу науковців до проблеми розвитку мовлення учнів підтверджують праці В. Бадер, І. Беха, Л. Варзацької, М.Вашуленка, О. Вишник, С. Дорошенка, Л. Паламар, О.Петрук та ін. Так, питання щодо становлення мовленнєвої особистості учня віднаходимо у науковому напрацюванні Г. Костюка, О.Кочерги, М. Львова, І. Синиці; лінгводидактичні засади формування діалогічного мовлення молодших школярів – досліджували С.Дубовик, Л. Левіна, О. Петрик, І. Раєвська та ін.

Залучення комунікативно-ситуативних вправ з метою розвитку діалогічної компетентності учнів активізує їх пізнавальну активність, посилює мотивацію до навчання, створює належні умови для формування мовленнєвої грамотності [1].

Комунікативно-ситуативні вправи визначаємо як певні проблемні ситуації, ситуації успіху, навчально-мовленнєву діяльність, засіб мотивування під час навчання, як провідний спосіб формування мовлення учнів початкової школи.

Зміст комунікативно-ситуативних вправ полягає у моделюванні ситуацій, які б максимально наближено до реальних умов життя відображали ситуації спілкування, що передбачають налагодження діалогічних/монологічних висловлювань для розвитку мовлення.

Під час розвитку діалогічного мовлення слід використовувати мовленнєві ситуації двох типів: природні ситуації, які виникають самі по собі; штучні ситуації, що створені спеціально для мотивування учнів, зацікавлення їх у мовленні та створенні діалогу [2].

Вважаємо, що у межах мовленнєвої ситуації учні: вчаться самостійно обирати предмет розмови (усвідомлення ситуації спілкування, форми її представлення); виробляють потребу у спілкуванні (мотивація, розуміння предмета спілкування у різних ситуаціях); враховують інтереси та потреби всіх учасників комунікації.

Отже, розвиток діалогічного мовлення молодших школярів засобами комунікативно-ситуативних вправ передбачає такі види вправ, як словникові, завдання на репродуктивне/продуктивне діалогічне мовлення та ін, які сприятимуть активізації словника учнів, мислення, мовленнєвої грамотності та особистісного зростання.

Список літератури

1. Дзямучич Н., Дмитренко Н. (2019). Комунікативно-ситуативні вправи в системі розвитку діалогічного мовлення молодших *Теоретичні й прикладні проблеми сучасної філології*, 8 (2), 124-133.

2. Качак Т., Близнюк Т., Гривнак М. (2023). Мовленнєвий розвиток молодших школярів з використанням дитячої літератури та цифрових засобів. *Гірська школа Українських Карпат*, (28), 98-103. URL: <https://doi.org/10.15330/msuc.2023.28.98-103>

3. Парфілова С.Л., Шаповалова О. В., Череповська Т. М. (2024). Особливості розвитку діалогічного мовлення молодших школярів засобами групової взаємодії. *Педагогічна Академія: наукові записки*, 9. <https://doi.org/10.5281/zenodo.13381599>

Особливості корекційної роботи в учнів початкової школи з дислексією та дисграфією

Розлади письма та читання – одна з найактуальніших проблем у початковій школі, оскільки вони можуть значно впливати на успішність учнів та їхню соціальну адаптацію. Дислексія та дисграфія мають нейропсихологічне підґрунтя, що пов'язане з особливостями розвитку мозку, недостатнім формуванням мовленнєвих функцій та труднощами у переробці інформації. Важливим завданням сучасної педагогічної науки є розробка ефективних методів діагностики, профілактики та корекції цих порушень, що дозволить підвищити рівень грамотності учнів, сприяти їхньому когнітивному розвитку та успішній інтеграції в навчальний процес.

Основні положення дослідження

1. Причини та механізми виникнення дислексії та дисграфії
Дислексія та дисграфія можуть бути спричинені спадковими факторами, особливостями розвитку центральної нервової системи, недостатньою сформованістю фонематичного слуху та просторово-часових уявлень. Важливу роль відіграють також психолого-педагогічні фактори, зокрема особливості навчального середовища та методики викладання [1].

2. Методи діагностики. Для виявлення дислексії та дисграфії використовуються спеціальні методики тестування, спрямовані на аналіз мовленнєвих і когнітивних навичок учня. До основних діагностичних прийомів належать: аналіз письмових робіт, тести на фонематичний слух, перевірка навичок читання та швидкості сприйняття тексту [2].

3. Основні напрями корекційної роботи
Корекційні методики включають комплекс вправ, спрямованих на розвиток мовленнєвого апарату, покращення координації зорового та слухового сприйняття, розвиток дрібної моторики:

- Логопедичні вправи на розвиток фонематичного слуху та звуко-буквенного аналізу.

- Використання спеціальних посібників, ігор та карток для корекції навичок письма.

- Використання комп'ютерних програм та інтерактивних технологій, які допомагають дітям засвоювати матеріал у більш доступній формі [3].

4. Роль учителя початкових класів та логопеда Співпраця між учителем, логопедом та батьками є важливим етапом у процесі подолання дислексії та дисграфії. Вчитель повинен бути ознайомлений з методами корекційної роботи, використовувати індивідуальний підхід до кожного учня та забезпечувати комфортне навчальне середовище [2].

5. Аналіз результативності сучасних методик корекції Сучасні методики корекції довели свою ефективність у роботі з учнями початкової школи. Використання мультимедійних технологій, індивідуалізованих програм навчання та комплексного підходу сприяє значному поліпшенню навичок читання та письма у дітей з дислексією та дисграфією [3].

Корекційна робота з дітьми повинна бути систематичною та базуватися на індивідуальному підході. Ефективне застосування інноваційних методик сприяє підвищенню рівня грамотності та успішній адаптації дітей у навчальному процесі.

Список літератури

1. Лалаєва Р. І. Порушення читання та письма у дітей: діагностика та корекція. Київ: Освіта, 2018. 256 с.
2. Корнєва І. М. Дислексія та дисграфія у дітей: методи виявлення та виправлення. Харків: Ранок, 2019. 198 с.
3. Чиркіна Г. В. Сучасні технології корекційного навчання дітей із порушеннями письма. Львів: Світ, 2020. 212 с.

Використання логопедичного масажу у роботі з дітьми із дизартрією

Проблема корекції дизартрії у дітей – актуальна, оскільки порушення мовлення значно ускладнює соціалізацію та навчання дитини. Дизартрія виникає через порушення функціонування центральної або периферичної нервової системи, що впливає на артикуляційні рухи, дихання та голосоутворення. Одним із ефективних методів корекції цього мовленнєвого розладу є логопедичний масаж, який допомагає нормалізувати роботу артикуляційного апарату, покращити координацію рухів мовленнєвих органів та сприяти правильній звуковимові.

Логопедичний масаж – це методика впливу на м'язи артикуляційного апарату з метою поліпшення їхньої рухливості, нормалізації м'язового тону, стимуляції або розслаблення м'язів залежно від потреби. Масаж допомагає усунути спастичність, покращити кровообіг і підвищити чутливість мовленнєвих органів.

Науковці (Ю.В. Рібцун, Д.В. Кувіла) наголошують, що логопедичний масаж у поєднанні з іншими методами терапії сприяє значному поліпшенню мовленнєвої моторики. Регулярні заняття та індивідуальний підхід до кожної дитини є запорукою успішної корекції дизартрії [1].

Сучасні методи логопедичного масажу поділяються на кілька типів:

1. Зондовий масаж – здійснюється за допомогою спеціальних логопедичних зондів, які дозволяють впливати на конкретні групи м'язів.

2. Логостимулонний масаж – використовуються спеціальні інструменти (логостимулони) для активізації мовленнєвих м'язів.

3. Зондозамінний масаж – застосовуються альтернативні інструменти, що виконують функції зондів.

4. Мануальний масаж – проводиться руками логопеда, що дозволяє точно контролювати силу впливу.

5. Вібраційний масаж – виконується за допомогою спеціальних вібромасажерів, що допомагають розслабити м'язи та поліпшити їхню еластичність.

6. Щітковий масаж – використання зубних щіток або схожих за структурою інструментів для стимуляції нервових закінчень.

7. Контрастно-термічний масаж – вплив на мовленнєві органи за допомогою кріо- та термомасажу, що поліпшує кровообіг та нервову провідність.

Логопедичний масаж є лише одним із методів корекції дизартрії. Він найбільш ефективний у поєднанні з:

- артикуляційною гімнастикою;
- дихальними вправами;
- логопедичними іграми;
- сенсорними та моторними тренуваннями.

Такий комплексний підхід забезпечує гармонійний розвиток мовлення у дітей з дизартрією, допомагає їм поліпшити артикуляцію та впевнено спілкуватися з оточуючими [2].

Логопедичний масаж є важливим засобом корекції дизартрії, що сприяє нормалізації мовленнєвого розвитку дітей. Поєднання різних видів масажу з іншими логопедичними методиками дозволяє досягти значних результатів у терапії мовленнєвих порушень. Ранній початок роботи та системний підхід допоможуть дитині не лише поліпшити мовлення, а й успішно адаптуватися у соціальному середовищі.

Список літератури

1. Рібцун Ю. В. Види логопедичного масажу в роботі з дітьми із порушеннями мовленнєвого розвитку. *Педагогічна освіта: теорія і практика : зб. наук. пр. Кам'янець-Подільськ. нац. ун-ту ім. Г. Огієнка*; гол. ред. П. С. Каньоса. Вип. 14. Кам'янець-Подільський : КПНУ. 2013. С. 368-372.

2. Кувіла Д. В. «Логопедичний масаж при корекції дизартрії у старших дошкільників» [Електронний ресурс]. URL: https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/6276/educ_2023_02_0.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Mateusz Haliniarz, Jakub Czajkowski
Kierownicy naukowy – Dr Ewa Biernat,
mg Irmina Wójcik

Lęk – Podstępny wróg zdrowego dorastania

Lęk jest emocją, która może stanowić poważne zagrożenie dla rozwoju dziecka, gdy staje się intensywny i przewlekły. Choć lęk ma adaptacyjne funkcje, jego nadmiar wpływa negatywnie na rozwój psychospołeczny dzieci, prowadząc do problemów emocjonalnych i zaburzeń poznawczych. Uczucie niepewności i obawy przed nieznanym mogą zakłócać naturalny proces dorastania. Lęk ma swoje korzenie w czynnikach biologicznych, takich jak predyspozycje genetyczne, temperament, oraz zaburzenia neuroprzekaźników [1]. Czynniki społeczne, jak styl wychowania czy interakcje z rówieśnikami i mediami, również wpływają na rozwój lęku [2]. Dodatkowo pandemia COVID-19 ujawniła, jak bardzo dzieci są podatne na stres wynikający z izolacji społecznej i niepewności o przyszłość. W dobie technologii, dzieci coraz częściej dorastają w wirtualnym świecie, co może prowadzić do problemów adaptacyjnych [3]. Podobnie wojny, jak konflikt na Ukrainie, wpływają na zdrowie psychiczne dzieci, pogłębiając ich lęk i zaburzenia emocjonalne [5].

Rozwój technologii cyfrowych wiąże się z nowymi wyzwaniami, które w dużym stopniu kształtują psychikę dzieci. Zbyt duża ekspozycja na media cyfrowe może prowadzić do problemów ze zdrowiem psychicznym, takich jak obniżenie nastroju, trudności z koncentracją, zaburzenia snu, czy lęki związane z cyberprzemocą [4]. Nadmiar bodźców oraz presja społeczna mogą przyczynić się do wzrostu stresu i niepokoju. Dzieci potrzebują realnych doświadczeń, a nie tylko wirtualnych interakcji.

Terapia poznawczo-behawioralna to jedna z najskuteczniejszych metod leczenia zaburzeń lękowych u dzieci. Równie ważne są techniki relaksacyjne, mindfulness oraz rozwijanie kompetencji społecznych [2]. Współpraca z rodziną i szkołą jest kluczowa w skutecznej interwencji. Ważne jest, by edukacja emocjonalna była integralną częścią procesu wychowawczego, a nauczyciele i rodzice aktywnie wspierali dzieci w rozpoznawaniu i regulacji emocji.

Pandemia, wojny i rozwój technologii cyfrowych pokazują, jak współczesne dzieci narażone są na silne czynniki stresogenne, które mogą prowadzić do długotrwałych problemów lękowych. Kluczową

rolę w przeciwdziałaniu tym problemom pełnią dorośli – rodzice, nauczyciele, terapeuci, którzy muszą aktywnie wspierać dzieci w procesie dorastania, oferując im odpowiednie narzędzia do radzenia sobie z emocjami. Współczesne społeczeństwo powinno podjąć świadome działania prewencyjne, które pomogą dzieciom dorastać w zdrowym środowisku emocjonalnym i psychicznym.

Ankieta. Reakcją dziecka na lęk może być bunt wobec zasad społecznych. Poniższa ankieta pozwala zrozumieć sytuację emocjonalną dziecka.

Skala odpowiedzi: 1 – zdecydowanie nie; 2 – raczej nie; 3 – ani tak, ani nie; 4 – raczej tak; 5 – zdecydowanie tak.

Pytania: 1. Często kwestionuję decyzje dorosłych, nawet jeśli są logiczne. 2. Denerwuję się, gdy ktoś mówi mi, jak mam żyć. 3. Lubię podejmować decyzje po swojemu, nawet jeśli ryzykuję konfliktem. 4. Mam poczucie, że dorośli mnie nie rozumieją. 5. Zdarza mi się buntować przeciwko zasadom, które uważam za niesprawiedliwe. 6. Często czuję frustrację, gdy muszę podporządkować się regułom. 7. Wolę działać po swojemu niż słuchać autorytetów. 8. Mam potrzebę pokazania, że jestem niezależną osobą.

Interpretacja: 8-16 pkt – brak oznak buntu; 17-28 pkt – umiarkowany bunt; 29-40 pkt – wysoki poziom buntu.

Bibliografia

1. Trempała J. Psychologia rozwoju człowieka. Warszawa: PWN, 2011.
2. Brzezińska, A. I., Appelt, K., & Ziółkowska, B. Psychologia rozwoju człowieka. Sopot: GWP. 2020.
3. Kusiak-Witek K. Lęki i emocje dziecka podczas pandemii. Koncepcja wsparcia i pomocy. *Humanities and Cultural Studies*. 2022, t. 3, nr 2.
4. Matusiak, R. Higiena cyfrowa jako profilaktyka zdrowia psychicznego uczniów. *Kultura i Wychowanie*. 2022. 25(2), 21–34.
5. UNICEF. Dzieci w konfliktach zbrojnych – raport 2022. Warszawa: Polski Komitet Narodowy UNICEF. 2022. URL: <https://unicef.pl/content/download/58117/file/UNICEF%20Polska%20-%20Raport%20Roczny%202022.pdf>

Олеся Гамалюк

Наукова керівниця – доц. Танявська Я.А.

Дидактична гра як корекційний засіб мовлення дітей старшого дошкільного віку

Дидактична гра – ефективний засіб розвитку та корекції мовлення дітей старшого дошкільного віку, створюючи природне мовленнєве середовище для активної взаємодії та засвоєння мовних норм. Ігрова діяльність стимулює комунікативні навички, робить навчальний процес цікавим і доступним, що значно підвищує ефективність мовленнєвої корекції.

Корекційний вплив дидактичної гри забезпечується створенням комфортного та мотивуючого середовища, що стимулює мовленнєву активність дитини без страху перед помилками. У процесі гри розвиваються навички слухання, правильного мовлення та комунікативної взаємодії, що сприяє формуванню мовленнєвої компетентності. Окрім цього, дидактичні ігри активізують когнітивні процеси, такі як увага, пам'ять, мислення та уява, що є важливими для мовленнєвого розвитку. Використання завдань на класифікацію та підбір слів допомагає покращити лексико-семантичні навички та сприяє формуванню зв'язного мовлення дітей [2].

У мовленнєвій корекції застосовуються різні види дидактичних ігор залежно від мети:

- ігри для розвитку фонематичного слуху (сприяють правильному розпізнаванню і вимові звуків, наприклад, гра «Спіймай звук» передбачає визначення заданого звуку у словах);

- ігри для розвитку артикуляційної моторики (використовуються для зміцнення м'язів артикуляційного апарату та поліпшення дикції, наприклад, гра «Чарівне дзеркальце» передбачає повторення артикуляційних вправ перед дзеркалом);

- ігри для збагачення словникового запасу (спрямовані на активізацію вживання нових слів і понять, наприклад «Хто більше назве предметів?», «Опиши предмет»);

- ігри для формування граматичних навичок (допомагають засвоїти правильне вживання відмінкових форм, узгодження слів у реченні тощо, наприклад, у гри

«Допоможи казковому герою» діти виправляють помилки у реченнях);

- ігри для розвитку зв'язного мовлення (сприяють формуванню навичок побудови розповіді, складання речень і текстів, наприклад «Склади розповідь за картинками», «Придумай закінчення історії») [1].

Ефективність дидактичних ігор у мовленнєвій корекції залежить від правильного підбору й організації з урахуванням індивідуальних особливостей дитини. Важливими є поетапність для поступового ускладнення завдань без перевантаження та створення емоційно комфортної атмосфери, що мотивує до мовленнєвого спілкування. Використання наочності (ілюстрацій, карток, жестів, міміки) сприяє кращому засвоєнню матеріалу, роблячи навчання доступнішим і ефективнішим. [2].

Дидактична гра ефективно коригує мовлення дітей старшого дошкільного віку, адаптуючись до їхніх потреб. Вона підвищує мотивацію до спілкування, формує комунікативну компетентність і допомагає долати мовленнєві труднощі в комфортній обстановці.

Список літератури

1. Корекційно-розвивальні технології навчання дітей з комплексними порушеннями розвитку / навчально-методичний посібник. Чеботарьова О. В., Блеч Г. О., Гладченко І. В., Бобренко І. В., Мякушко О. І., Сухіна І. В., Трикоз С. В. За наук. ред. О.В. Чеботарьової, О.І. Мякушко. Київ: ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2020. 558 с. URL: <https://surl.li/zkvegh>

2. Москаленко Ю. Є. Дидактичні ігри як засіб формування вимовної сторони мовлення у дітей дошкільного віку з фонетико-фонематичним недорозвиненням. *Формування життєвої компетентності осіб з особливими освітніми потребами в системі позашкільної, спеціальної та інклюзивної освіти*: зб. наук. пр. [за матеріалами Всеукр. наук.-практ. конф.]. Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди; [за заг. ред. Ю. Д. Бойчука]. Харків: ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2023. С. 474-478. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/items/53e65979-f343-4d2c-8173-45ccde15ca84>

Теоретичні засади методики розвитку мовлення дітей раннього віку засобами дидактичних ігор і вправ

Розвиток мовлення у дітей раннього віку – фундаментальна умова їхньої успішної соціалізації, формування комунікативної компетентності та пізнавальної активності.

Згідно з оновленим Базовим компонентом дошкільної освіти, мовленнєва компетентність визначається як здатність дитини виражати власні думки, емоції та наміри через мовленнєві засоби [1]. У цьому контексті дидактичні ігри та вправи виступають ефективним засобом стимуляції мовленнєвої активності, що сприяє розвитку зв'язного мовлення, розширенню словникового запасу та формуванню граматичних структур [2].

Особливості мовленнєвого розвитку дітей раннього віку охоплюють такі аспекти:

- *когнітивний* – засвоєння основних мовних понять, розвиток фонематичного слуху, оволодіння новими словами та мовними конструкціями;

- *комунікативний* – формування навичок мовленнєвої взаємодії, розвиток діалогічного та монологічного мовлення;

- *психоемоційний* – використання мовлення як засобу самовираження, зниження рівня тривожності, розвитку соціальних навичок [3].

З метою ефективного мовленнєвого розвитку дітей раннього віку доцільним є використання таких дидактичних ігор і вправ:

- *ігри з предметами* – сприяють розвитку асоціативного мислення, формуванню зв'язного мовлення шляхом опису предметів, їх характеристик і функцій;

- *настільно-друковані ігри* – забезпечують засвоєння лексичних і граматичних норм мови, удосконалення навичок розпізнавання слів і їхнього значення;

- *словесні ігри* – сприяють формуванню правильного мовленнєвого оформлення висловлювань, розвитку фонематичного слуху та мовленнєвої активності [4];

- рольові та сюжетні ігри – стимулюють мовленнєву діяльність через моделювання життєвих ситуацій, що сприяє збагаченню лексичного запасу та вдосконаленню комунікативних навичок.

Аналіз різних підходів до застосування дидактичних ігор засвідчує необхідність дотримання таких принципів: індивідуалізації навчання (адаптація ігрових методик відповідно до рівня мовленнєвого розвитку кожної дитини); комплексності (інтеграція мовленнєвого розвитку з когнітивними та комунікативними навичками); використання сучасних технологій (залучення інтерактивних ігор і мультимедійних ресурсів у навчальний процес) [3; 4].

Отже, дидактичні ігри та вправи – ефективний засіб розвитку мовлення у дітей раннього віку. Вони сприяють формуванню комунікативної компетентності, підвищенню мовленнєвої активності та соціалізації дітей, дозволяють зробити освітній процес цікавим, інтерактивним і максимально наближеним до природних потреб дітей у грі та спілкуванні.

Список літератури

1. *Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) / Наказ МОН України від 12.01.2021 № 33 «Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція»*. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/doshkilna-osvita-2/bazoviy-komponent-doshkilnoi-osviti-v-ukraini>

2. Васківська Г. О. Формування комунікативної компетентності особистості як основна проблема сучасної лінгводидактики. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки*. Луцьк: СНУ імені Лесі Українки, 2019. Вип. 1(30). Т. 1. С. 33-38.

3. Лазаренко Н.І., Колеснік К.А. Впровадження технології групової діяльності в контексті ігрового підходу організації освітнього процесу дітей дошкільного віку. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М.Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія*. 2021. Вип. 65. С. 24-28.

4. Крутій К. Л., Деснова І. С., Блашкова О. М. Особливості засвоєння дитиною дошкільного віку основних закономірностей граматичної будови рідної мови. *Вісник Луганського національного університету ім.Т.Шевченка. Педагогічні науки*, 2022. Вип. 8(34). Ч.1. С. 16-28. [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2021-8\(346\)-1-16-28](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2021-8(346)-1-16-28)

Вікторія Гончарюк
Наукова керівниця – проф. Гуляс І.А.

Сім'я у кризових умовах війни: психологічні виклики та підтримка

Сьогодні, в умовах війни, українські сім'ї стикаються з низкою соціально-психологічних труднощів, які значно впливають на їхній психологічний клімат. Бойові дії, стрес, невизначеність і постійна загроза життю змінюють емоційний стан кожного члена родини.

У цьому зв'язку в окремих дослідженнях ідеться про те, що негативний вплив бойових дій на психологічний клімат сім'ї потребує особливої уваги до розвитку резильєнтності – здатності адаптуватися до стресу. Психологічна підтримка в сім'ї стає ключовою для збереження емоційної стабільності, зокрема для підтримки здорового клімату в умовах військової загрози [1].

Це підтверджується аналізом Дідик Н.Ф. у праці «Роль сім'ї у підтримці психологічного стану військовослужбовця на різних етапах виконання службово-бойового завдання», де гармонійні стосунки між подружжям є важливим захистом від стресу, який виникає в умовах війни та дозволяє сім'ї витримати важкі моменти і надати необхідну підтримку. Та, якщо відсутня психологічна підготовка до труднощів, стосунки можуть зазнати серйозних негативних змін. Саме тому фахівці підкреслюють важливість програм підтримки, які мають охоплювати навчання не лише військових, а й членів їх родин щодо розвитку психологічної стійкості та взаємодопомоги. Такий підхід дозволить зберегти психологічну цілісність як військових, так і їх сімей [2].

Ще однією серйозною проблемою є розлука подружжя, спричинена мобілізацією та вимушеною міграцією. Особливо це стосується сімей, де один із подружжя перебуває за кордоном, оскільки комунікація в основному обмежується віртуальними контактами.

Психологи зазначають, що подружжя, яке не бачиться більше шести місяців, може втратити зв'язок, що зрештою призводить до

ослаблення шлюбних зав'язків і фактичного розлучення, навіть без офіційної реєстрації. Проте в деяких випадках, коли пара може підтримувати життя на дві країни, така ситуація допомагає зміцнити стосунки.

За даними дослідження «Рейтинг», хоча війна розлучила близько 44 % пар, половина з них уже возз'єдналась. Для 17 % розлука погіршила стосунки, а для 20 % – навіть поліпшила, оскільки вони зрозуміли, що старі проблеми не були такими значущими. Що свідчить про можливість збереження стосунків навіть в умовах тривалої розлуки.

Саме тому важливо також зазначити, що війна, до певної міри, сприяє збільшенню кількості шлюбів. Цей феномен можна пояснити тим, що військова загроза «прискорює прийняття рішень». В умовах мобілізації пари, які раніше з різних причин не поспішали юридично оформляти свої стосунки, часто реєструють шлюб. Це дає змогу чоловіку відчувати, що його родина більш захищена, особливо якщо є діти, а жінці відчувати себе більш впевнено [3].

Загалом, війна значно загострила проблеми українських сімей, створивши нові виклики та ризики. Окрім того, посилила вже існуючі проблеми, такі як бідність, соціальне сирітство, нестабільність шлюбу та гендерне насильство. Тому, підсумовуючи, психологія сім'ї в умовах війни набуває особливої важливості для дослідження та вирішення глобальних соціальних проблем. Вивчення впливу бойових дій на сімейні стосунки необхідне для розуміння глибини психологічних травм, які можуть бути спричинені війною.

Список літератури

1. Соколова І.М., Шейхлісламова З.Р., Ладика М.С. Вплив умов бойових дій на психологічний клімат сім'ї. *Вчені записки ТНУ імені В.І.Вернадського* Серія: Психологія Т. 33(72). № 52022. С.54-59.

2. Дідик Н.Ф. Роль сім'ї у підтримці психологічного стану військовослужбовця на різних етапах виконання службово-бойового завдання. Роль з травмами війни. Український досвід. С.48-51.

3. Slyusar, Liudmyla (2023). *Ukrainska sim'ia v umovakh viiny* (The Ukrainian Family in the Conditions of War). *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika - Demography and Social Economy*, 2 (52), 3-20.

Storytelling як ефективний інструмент подолання мовленнєвих труднощів у молодших школярів

Розвиток мовлення молодших школярів є одним із ключових завдань початкової школи, адже саме в цей період формуються основи комунікативних навичок, необхідних для подальшого навчання та соціальної адаптації дитини. Однак багато учнів стикаються з мовленнєвими труднощами, які можуть вплинути на їхнє навчання, комунікативну активність та подальший особистісний розвиток.

Серед найпоширеніших проблем мовленнєвого розвитку у молодших школярів виділяють такі: *обмежений словниковий запас*, що ускладнює формулювання зв'язних висловлювань і призводить до вживання простих, повторюваних фраз (діти часто мають труднощі у розумінні складних текстів, а також у побудові розгорнутих відповідей); *порушення граматичної будови мовлення*, які призводять до неправильного конструювання речень, узгодження слів, порушення синтаксичної структури (ускладнює сприйняття мовлення, робить його нелогічним та малозрозумілим для співрозмовників); *проблеми з розвитком зв'язного мовлення*, зокрема труднощі у побудові логічно завершених монологічних висловлювань і встановленні причинно-наслідкових зв'язків між подіями (діти можуть перескакувати з однієї думки на іншу, використовувати неповні речення або надмірно спрощені формулювання); *невпевненість у мовленні, страх перед публічним висловлюванням*, що може бути наслідком відсутності комунікативного досвіду або психологічних бар'єрів (це може призводити до уникнення відповідей перед класом, зниження активності у групових дискусіях та загального мовчазного способу поведінки) [1].

Ці труднощі можуть мати серйозні наслідки, зокрема зниження успішності у навчанні через проблеми з розумінням і вираженням думок; зменшення мотивації до навчання; труднощі

у взаємодії з однолітками, що може впливати на соціальну адаптацію дитини.

Одним із ефективних методів подолання мовленнєвих труднощів є Storytelling – метод, що базується на розповіданні історій, сприяє розвитку мовлення, творчого мислення, оскільки забезпечує емоційне залучення дитини, мотивує її до активного спілкування, формує навички побудови логічних висловлювань.

Серед дієвих форм даного методу є спільне складання історій, коли вчитель пропонує початковий сюжет, а учні по черзі доповнюють його власними елементами, що сприяє збагаченню словникового запасу та формуванню навичок логічного висловлювання. *Розповідання історій* за малюнками або серією ілюстрацій допомагає дітям вибудовувати послідовні висловлювання, формуючи навички зв'язного мовлення. *Використання казкових персонажів* або героїв мультфільмів у сторітелінгу сприяє подоланню страху перед публічним висловлюванням, оскільки учні можуть говорити від імені вигаданого персонажа, що зменшує напругу та невпевненість. *Драматизація історій*, коли діти розігрують сценки за допомогою діалогів, допомагає їм засвоювати правильні мовні конструкції та позбавлятися сором'язливості під час спілкування. Використання *інтерактивного або цифрового сторітелінгу*, наприклад, створення коротких аудіо- чи відеоісторій, мотивує дітей до висловлення власних думок і дає змогу аналізувати власне мовлення для його покращення. Такі методи не лише розвивають комунікативні навички, а й формують у дітей впевненість у власних мовленнєвих здібностях [2].

Storytelling є ефективним засобом подолання мовленнєвих труднощів у молодших школярів, оскільки поєднує емоційне залучення, творчу активність і комунікативну практику.

Список літератури

1. Сторітелінг в початковій школі URL: <https://naurok.com.ua/storiteling-v-pochatkoviy-shkoli-yak-tehnologiya-rozvitku-kritichnogo-mislennya-358697.html>
2. Сторітелінг: правила, техніки, корисні матеріали та поради URL: <https://eduhub.in.ua/news/storiteling-pravila-tehniki-korisni-materiali-ta-poradi> Дата звернення: (13.03.2025).

Катерина Господарюк

Наукова керівниця – асист. Рудницька-Юрійчук І. Р.

Особливості формування лідерських якостей у дітей дошкільного віку

Формування лідерських якостей у дошкільників є важливим завданням сучасної педагогіки, оскільки саме в цей період формується базис особистісних і соціальних компетенцій, що забезпечують успішну адаптацію дитини в суспільстві. Лідерські якості, серед яких ініціативність, самостійність, комунікативність та відповідальність, сприяють формуванню позитивних соціальних установок і стимулюють розвиток творчого потенціалу дитини [1]. Сучасні дослідження свідчать, що вже у дошкільному віці дитина може демонструвати риси лідера за умови створення відповідного педагогічного середовища, що передбачає застосування інноваційних технологій навчання та інтерактивних методик [2].

Сьогоднішній динамічний світ потребує активних, самостійних, креативних і відповідальних особистостей, здатних проявляти лідерські якості у різних життєвих ситуаціях. Саме тому сучасні педагогічні підходи спрямовані на раннє формування цих якостей. Дошкільний вік оптимальний для розвитку емпатії, комунікативних навичок, впевненості, уміння вести за собою та співпрацювати.

Жан Піаже підкреслював важливість активної участі дитини в навчальному процесі, що може сприяти розвитку лідерських якостей через самостійну діяльність і взаємодію з іншими; Деніел Големан наголошував на необхідності розвитку емоційних навичок для ефективного лідерства, оскільки емоційний інтелект є основою для розуміння й управління емоціями в соціальних взаємодіях.

Використання інтерактивних методик з елементами сюжетно-рольових ігор сприяють розвитку критичного мислення, творчості та вмінню працювати в команді, що є основою для подальшої соціалізації дитини [4].

Особливу увагу необхідно приділяти *ролі вихователя* у формуванні лідерських якостей у дітей, він створює атмосферу підтримки і заохочує дітей до самостійного вираження своїх ідей. Педагог не лише передає знання, але і служить прикладом лідерської поведінки, активно організовуючи спільні заходи та підтримуючи ініціативність дітей, він виступає наставником, модератором дитячої взаємодії, створюючи сприятливе середовище для розвитку лідерських навичок.

Співпраця з родиною також є ключовим чинником, адже тісний контакт між вихователями та батьками забезпечує безперервність освітнього процесу і сприяє розвитку соціальних навичок дитини [5]. Розвиток ініціативності, комунікативних навичок, відповідальності та самостійності сприяє формуванню активної життєвої позиції дитини, що є необхідною умовою для її подальшого особистісного зростання.

Аналіз наукових досліджень показав, що лідерські якості можуть розвиватися у дітей уже в дошкільному віці за умови *створення відповідного педагогічного середовища*. У цьому процесі важливу роль відіграють загальнопедагогічні підходи: зокрема діяльнісний, особистісно зорієнтований та ігровий підходи, які спрямовані на активну участь дітей в освітньому процесі, стимулювання їхньої ініціативності та творчості.

Отже, формування лідерських якостей у дошкільному віці є комплексним процесом, який вимагає інтегрованого підходу, взаємодії педагогів, батьків і використання сучасних методів навчання. Завдяки цьому діти отримують можливість стати ініціативними, відповідальними та впевненими особистостями, готовими до подальших викликів у житті [1, 2, 3].

Список літератури

1. Савченко, О. Розвиток лідерських якостей у дошкільників. *Освіта України*. Київ, 2022. С. 22.
2. Мельник І. Методичні підходи до формування лідерських рис у дітей. Харків, вид-во «Педагогічна думка», 2021. С. 45.
3. Карпенко Н. Ігрові технології в дошкільній освіті. Одеса, вид-во «Остром». С. 50.
4. Гончаренко В. Соціально-психологічний розвиток дітей дошкільного віку. Львів, вид-во «Академія», 2020. С. 65.
5. Лещенко М. Роль родини та педагога у формуванні лідерських якостей у дітей. Київ, вид-во «Мандрівець». С. 33.

Юлія Герман
Наукова керівниця – асист. Звоздецька В.Г.

Урахування індивідуальних особливостей учнів при плануванні уроків геометрії у 7 класі

Геометрія – розділ математики, який присвячений вивченню не тільки властивостей геометричних фігур на площині чи просторі, але й формує логічне мислення, розвиває просторове уявлення учнів. Оскільки у 7 класі учні мають різний рівень знань, темпи навчання, інтереси та здібності, то успішність засвоєння геометричних понять значно залежить від того, наскільки урок адаптований до їхніх індивідуальних потреб. З огляду на це, важливо розробляти такі уроки, які би враховували особливості кожного учня та стимулювали розвиток його потенціалу.

З метою ефективного врахування індивідуальних особливостей учнів у процесі навчання геометрії доцільно використовувати такі методичні підходи та рекомендації:

1. Диференціація завдань:

Плануючи урок, потрібно проводити діагностику попередніх знань учнів за допомогою коротких тестів чи опитувань. Це дозволяє групувати учнів за рівнем підготовки, темпами навчання та адаптувати завдання до конкретних потреб. Наприклад, складні задачі пропонуються тим, хто вже добре засвоїв базові поняття, а для інших – завдання з детальними підказками та поясненнями. Учням, які швидко засвоюють матеріал, можна пропонувати творчі завдання, тоді як для тих, кому потрібен час, передбачити повторення основних понять.

2. Використання освітніх інтерактивних технологій:

Сучасні засоби візуалізації (GeoGebra, Desmos), 3D-графіки та інтерактивні дошки (Classroomscreen, Padlet) сприяють кращому розумінню геометричних понять, дозволяють кожному учню експериментувати з геометричними фігурами в інтерактивному режимі, розвивають просторове мислення, допомагають краще зрозуміти абстрактні поняття й ефективно засвоювати математичні знання.

3. Індивідуальна робота та групова діяльність:

Важливо поєднувати індивідуальне завдання з роботою в малих групах, де учні можуть обговорювати свої підходи до розв'язання задач. Такий формат сприяє не лише засвоєнню матеріалу, а й розвитку комунікативних навичок та критичного мислення. Заохочення учнів до спільного аналізу помилок і обговорення альтернативних рішень допомагає кожному відчутти свою значущість у групі.

4. Адаптація навчального середовища:

Плануючи урок, потрібно враховувати психологічні особливості кожного учня – його рівень уваги, сприйняття інформації та мотиваційні чинники. Регулярна робота з рефлексією допомагає учням аналізувати свої досягнення та визначати напрямки для поліпшення.

Розглянемо, наприклад, картки з геометрії для 7 класу з теми “Прості геометричні фігури та їх властивості”, для організації індивідуальної, групової або фронтальної самостійної діяльності школярів на уроці [1].

Рівень 1. Точка C належить відрізку AB . Знайдіть довжину відрізку AB , якщо $AC = 2,9$ см, $CB = 13,7$ см.

Рівень 2. На прямій послідовно позначено точки A, B, C і D . $AC = 8,3$ см, $BD = 6,7$ см, $BC = 3,4$ см. Знайдіть довжину відрізку AD .

Рівень 3. Відрізок довжиною 10 см складений з чотирьох нерівних частин. Відстань між серединами середніх частин дорівнює 3,5 см. Знайдіть відстань між серединами крайніх частин.

Такі картки сприяють розвитку логічного мислення, уміння працювати з довжинами відрізків і розв'язувати задачі різного рівня складності.

Список літератури

1. Конькова С. О. Геометрія. Картки із завданням для 7 класу. Методична розробка для вчителів математики. URL: <https://bit.ly/3DsH1uZ> (дата звернення: 13.03.2025)

Катерина Говоруха
Наукова керівниця – проф. Іванчук М.Г.

Основні аспекти інтегрованого підходу до навчання іноземної мови у початковій школі

Відповідно до Концепції НУШ, метою сучасної системи освіти є формування особистості, яка не лише вільно володіє однією або декількома іноземними мовами, а і є гармонійно розвиненою особистістю із цілісним світосприйняттям. Досягненню поставленої цілі: навчити учнів учитися, синтезувати отриману інформацію, та використовувати набуті компетентності на практиці, сприяє впровадження в освітній процес інтегрованого підходу до навчання.

Важливим аспектом інтегрованого навчання є не лише збалансоване поєднання змісту та методів двох і більше навчальних дисциплін, а й цілісне світосприйняття учня в результаті реалізації завдань освітнього процесу стверджують концептуальні положення вчених (І. Бех, І. Козловська, О. Рудницька, О. Савченко та ін.). Відповідно, учителю необхідні не лише глибокі знання з кожної навчальної дисципліни, а й чіткі уявлення про загальні точки зіткнення, які сприятимуть поглибленню як предметних компетентностей так і розумінню взаємозалежностей між предметами. Особливу увагу при підготовці таких уроків слід приділяти завданням міжпредметного характеру, творчим завданням, що сприяють формуванню узагальнених умінь і навичок (М. Іванчук, В. Льченко О. Комар).

Здійснення інтеграції англійської мови з іншими навчальними предметами початкової школи, їх взаємозв'язок, зумовлює нетрадиційне розв'язання проблеми, оновлення змісту навчання, їх якісного поліпшення у початковій школі.

Іноземна мова посідає важливе місце в сучасній системі освіти, основною тенденцією якої є інтеграція та синергетика наукових знань (Л. Мовчан, С. Роман та ін.). За дослідженням Вознюк О. В. мова це: «системно-синергетичне утворення, для якого характерні такі ознаки, як емерджентність, голограмність

та відкритість» [1, с. 7]. Перевагами інтеграції в процесі навчання іноземних мов є розвиток когнітивно-мисленнєвих та мовленнєвих навичок, підвищення мотивації та інтересу до вивчення навчального предмету, формування цілісного світогляду учнів, всебічний розвиток особистості, закріплення набутих вмінь та навичок на практиці в контексті реальних життєвих ситуацій та іншомовної комунікації.

Отож формування міжпредметної компетентності учнів на уроках англійської мови сприятиме підвищенню ефективності навчання англійської мови, розвитку й удосконаленню комунікативної та соціокультурної компетенції учнів, розширенню змістової основи навчання англійської мови, що і є предметом нашого дослідження.

Список літератури

1. Вознюк О. В. Мова як системно-синергетичне утворення: основні аспекти апроксимально-аналітичного методу викладання іноземних мов. Олександр Васильович Вознюк. *Теорія та методика викладання філологічних дисциплін: наук.-метод. матеріали*, відп. за вип. О.В. Вознюк. Житомир: ЖВІРЕ, 2005. №14. С. 7-33.
2. Мовчан Л. Г. Використання досвіду Швеції у вітчизняній практиці навчання іноземних мов. Л.Г. Мовчан. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. 2011. Спец. вип. 7, ч. 2. С. 214-220.
3. Pardede P. Integrated Skills Approach in EFL Classrooms: A Literature Review. *Parlindungan Pardede. EFL Theory and Practice: Voice of EED UKI*. 2019. №1. P. 147-159

Ангеліна Гончук
Наукова керівниця – доц. Журат Ю. В.

Особливості розвитку пам'яті дошкільників з тяжкими порушеннями мовлення

Пам'ять є основою психічного розвитку дитини, її навчання та соціальної адаптації. У дошкільному віці вона активно розвивається, формуються механізми запам'ятовування, збереження, відтворення та впізнавання інформації. Однак у дітей з тяжкими порушеннями мовлення (ТПМ) цей процес відбувається з певними труднощами, що можуть негативно впливати на їхню пізнавальну діяльність та мовленнєвий розвиток

Метою нашого дослідження є виявлення особливостей розвитку пам'яті у цієї категорії дітей та пошуку ефективних шляхів її корекції для поліпшення мовленнєвих і когнітивних навичок.

У дітей із тяжкими порушеннями мовлення спостерігається низка специфічних особливостей розвитку пам'яті, зокрема:

Знижений рівень довільного запам'ятовування, домінування наочно-образної пам'яті над словесно-логічною, обмежений обсяг оперативної, труднощі з відтворенням вербальної інформації, порушення механізмів асоціативного зв'язку [1].

Формування пам'яті у дітей із тяжкими порушеннями мовлення залежить від різних біологічних, психологічних і соціальних чинників: функціональна незрілість мовленнєвих зон мозку; недостатній рівень розвитку фонематичного; порушення артикуляційної моторики; дефіцит словникового запасу; низький рівень розвитку довільної уваги.

Тому розвиток пам'яті у дітей із ТПМ потребує спеціальних методів і прийомів, які враховують їхні особливості: застосування мнемотехнік – використання схем, асоціативних картинок, піктограм для запам'ятовування слів і понять; розвиток наочно-образного мислення – використання ігор з картками, сюжетних малюнків, моделювання ситуацій; методи сенсорної стимуляції – залучення тактильних, слухових і зорових

аналізаторів; робота з римованими текстами – вірші, скоромовки та ритмічні вправи покращують механічне запам'ятовування; ігрові методи навчання – розвивальні ігри, спрямовані на запам'ятовування та відтворення інформації; формування мовленнєвих навичок через повторення та відтворення інформації – поступове ускладнення мовленнєвих завдань для покращення довготривалої пам'яті [2].

Задля полегшення роботи педагогам потрібно користуватись такими рекомендаціями: використовувати багаторазове повторення матеріалу у різних формах (візуальне, аудіальне, тактильне); використовувати візуальні опори (малюнки, графічні схеми, жести) під час навчання; підтримувати позитивний емоційний фон занять, що сприяє кращому запам'ятовуванню; створювати умови для ігрового навчання, що стимулює довільне запам'ятовування; використовувати ритмічні та музичні вправи для розвитку слухової пам'яті [3].

Отже, розвиток пам'яті у дошкільників із ТПМ має свої особливості, пов'язані з труднощами у вербальному запам'ятовуванні, недостатньою довільною увагою та обмеженим словниковим запасом. Для ефективної корекції необхідно використовувати комплексний підхід, який передбачає науочно-образні методи, мнемотехніки, ігрові та сенсорні технології. Систематична робота педагогів і батьків сприятиме поліпшенню пам'яті та мовленнєвого розвитку дитини, забезпечуючи їй подальшу успішну соціалізацію та навчання.

Список літератури

1. Гаврилова Н. С. *Порушення фонетичного боку мовлення у дітей*: монографія. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друк-Сервіс», 2011. 200 с.
2. *Загальне недорозвинення мовлення: теорія та перспективне планування корекційно-розвиткової роботи*: навчальний посібник / уклад. Н. М. Могильова. Слов'янськ : Вид-во Б. І. Маторіна, 2019. 123с.
3. Рібцун Ю.В. *Учні початкових класів з тяжкими порушеннями мовлення: навчання та розвиток*: навч.-метод. посіб. Львів: Світ, 2020. 264 с.

Олександра Гриб
Наукова керівниця – асист. Білик Н.М.

Зміст поняття «інвалідність», причини та типологія у дітей

Відповідно до Конвенції про права осіб з інвалідністю: «інвалідність – це поняття, яке еволюціонує, і є результатом взаємодії, яка відбувається між людьми порушенням здоров'я і відносницькими та середовищними бар'єрами і яка заважає їхній повній та ефективній участі в житті суспільства нарівні з іншими» [3].

Згідно із Законом України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні»: «особою з інвалідністю є особа зі стійким розладом функцій організму, що при взаємодії із зовнішнім середовищем може призводити до обмеження її життєдіяльності, внаслідок чого держава зобов'язана створити умови для реалізації нею прав нарівні з іншими громадянами та забезпечити її соціальний захист» [3].

Інвалідність у дитини – це стійке порушення соціальної адаптації, спричинене хронічними захворюваннями або патологічними станами, які значно обмежують її здатність брати участь у виховних та навчальних процесах, відповідних віку. Через це дитина потребує додаткового догляду та підтримки. Це серйозне обмеження життєдіяльності, яке спричиняє соціальну дезадаптацію через порушення розвитку та зростання дитини, а також ускладнює її здатність до самообслуговування, пересування, орієнтації, контролю поведінки, навчання, спілкування та майбутньої трудової діяльності. Підставами для встановлення інвалідності у дітей є патологічні стани, що виникають внаслідок вроджених, спадкових, набутих захворювань або травм.

Дослідники зазвичай виділяють такі групи порушень у дітей з особливостями психофізичного розвитку: органічні, функціональні, психологічні, соціальні та комплексні. Також виділяють вроджені порушення, які виникають під впливом генетичних факторів, інтоксикацій, інфекцій, травм,

гормональних розладів, резус-несумісності крові матері та дитини, а також унаслідок вживання медичних препаратів, алкоголю, наркотичних і токсичних речовин. Окрім цього, існують набуті порушення, що переважно виникають через шкідливі впливи на організм дитини під час народження та в подальші періоди розвитку, зокрема через механічні травми, складні пологи, крововиливи у мозок, асфіксію при народженні та інфекційні захворювання (енциклопедія).

Вітчизняна класифікація психофізичних порушень у дітей охоплює такі сфери функціонування: слухова, зорова, інтелектуальна, мовленнєва, опорно-рухова, комплексна (страждає більше ніж одна сфера), аутичний спектр, емоційно-вольова [1].

Список літератури

1. Бойко, С. П. Своєрідність соціальної адаптації для дітей з психофізичними порушеннями. Інноваційна педагогіка. 2022. № 52, т. 1. С. 59-63
2. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери. За заг. ред. І. Д. Звереві. К., Сімферополь, 2012. 536 с.
3. Конвенція про права осіб з інвалідністю. Верховна рада України URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text
4. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні. Закон України. Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Te>

Тетяна Григолінська
Наукова керівниця – доц. Бигар Г.П.

Емоційний інтелект і соціалізація молодших школярів

Особистість учителя відіграє важливу роль в освітньому процесі початкової школи. Взаємини між учителем і дітьми тісні та емоційні. Учні проявляють прихильність до педагога: вони можуть обіймати його, тримати за руку, звертатися з безліччю запитань і ділитися особистими переживаннями.

Учитель початкових класів повинен усвідомлювати цю особливість і прагнути зберігати позитивний емоційний зв'язок з учнями. Важливо уникати прояву негативних емоцій, навіть якщо виникають труднощі на роботі, в тому чи особисті проблеми. Високий рівень емоційного інтелекту допомагає педагогу контролювати власний емоційний стан і керувати емоціями дітей, створюючи сприятливу атмосферу в класі.

Актуальність проблеми розвитку емоційного інтелекту чітко зазначена вченими Є. Носенко та Н. Ковригою [2] в теоретичному, соціальному та педагогічному аспектах. Вони Аззначають, що у педагогічному контексті досі не розроблено наукового підходу до цілеспрямованого формування у процесі навчання та виховання емоційної розумності суб'єктів навчання на основі експериментального вивчення особливостей перебігу емоційних процесів, станів і стійких властивостей особистості.

Формування емоційного інтелекту є важливим чинником психічного здоров'я молодших школярів, оскільки воно допомагає дітям краще розуміти власні емоції, керувати ними та будувати гармонійні стосунки з оточуючими.

Усвідомлення та розуміння власних емоцій є важливим аспектом особистісного розвитку. Уміння розпізнавати й аналізувати свої почуття сприяє формуванню соціальних навичок у молоді. Діти, які можуть ідентифікувати свої емоції, легше справляються зі стресом, ліпше сприймають оточуючих і будують гармонійні стосунки з іншими. Глибоке розуміння власних емоцій та вміння ними керувати є важливим

інструментом для молодших школярів, що впливає на їхню здатність долати виклики сучасного світу.

Зокрема, батьки відіграють важливу роль у вихованні емоційної культури дітей молодшого шкільного віку, оскільки саме в сім'ї закладаються основи емоційного інтелекту. О.Мельник наголошує, що значний вплив на цей процес має емоційна культура самих батьків, стиль їхніх взаємин, а також здатність допомагати дітям усвідомлювати та виражати власні емоції й розуміти почуття інших. Важливе також виховання моральних почуттів і формування звичок відповідального ставлення до обов'язків, членів сім'ї, предметів [1].

Емоції та емоційний інтелект відіграють ключову роль у розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів і є важливим фактором їхнього успішного навчання. Емоційний розвиток і рівень емоційного благополуччя визначають успішність у навчанні, соціальних контактах, самореалізації та адаптації до колективу у суспільства в цілому.

Вчителі та батьки відіграють важливу роль у розвитку емоційного інтелекту. Учителі можуть створити дружню атмосферу у класі, навчити дітей контролювати свої емоції та залагоджувати конфлікти мирним шляхом. Батьки, з іншого боку, повинні бути прикладом для своїх дітей, висловлюючи свої почуття, підтримуючи їхні емоційні стани та допомагаючи їм справлятися зі стресом.

Емоційний інтелект є важливим фактором соціального розвитку дітей молодшого шкільного віку. Його розвиток допомагає дітям адаптуватися в соціумі, будувати гармонійні стосунки та розвивати позитивну самооцінку.

Список літератури

1. Мельник О. Підготовка вчителів початкових класів до формування емоційного інтелекту учнів. *Початкова школа*. 2019. № 11. С. 51-55.

2. Носенко Е.Л., Коврига Н.В. Емоційний інтелект: концептуалізація феномену, основні функції: монографія. Київ: Вища школа, 2003. С.67-23.

Аріана Григореску
Науковий керівник – проф. Дерда І.М.

Розвиток вокально-виконавських навичок учнів у контексті сучасної шкільної музичної освіти

Вокально-виконавські навички формуються в процесі вокальної діяльності як основа для збагачення естетичного та життєвого досвіду, спонукаючи учнів до «занурення» в процес виконавської творчості на рівні сприйняття, розпізнавання та розуміння кращих зразків вокального мистецтва. Гармонізуючи аналітичний, творчий і практичний аспекти навчання, вокальна діяльність стає потужним розвиваючим музичним засобом [1].

На якість формування вокально-виконавських навичок впливає розвиток інтелектуальної сфери, творчих здібностей та формування музично-естетичного смаку, що сприяє розпізнаванню художніх задумів та їх яскравому сценічному втіленню. Тому формування вокально-виконавських навичок учня взаємопов'язане з його музично-естетичним вихованням, є частиною його музичного навчання та однією з найважливіших складових сучасної освіти. Як елемент естетичного виховання, музичне виховання включає в себе формування емпатії та емоційної чутливості. Естетичне виховання засобами музики включає процес формування художньої спрямованості ціннісних орієнтацій і світогляду учня, який тісно пов'язаний з процесом пізнання.

Вокально-виконавські навички формуються в учнів під час сольного, ансамблевого та хорового співу. Якість цих навичок залежить насамперед від професіоналізму, компетентності та майстерності викладача. Перед викладачами найголовнішою є задача формування вокально-виконавських навичок учнів, тому що вокальна реалізація на сцені і довголіття співацького голосу залежать від того, наскільки якісно та правильно були сформовані ці навички.

Вибір творів для інтерпретації та практики ґрунтується на навичках, якими вже володіє учень, а кожне наступне завдання має бути дещо складнішим, наприклад, складнішим або

модифікованим варіантом того, що учень вже вмiє робити, спираючись на попередній виконавський досвiд. Весь процес формування вокально-виконавських навичок має ґрунтуватися на принципах доступності та послiдовності навчання, а також спиратися на музичний фольклор, народні традиції, основи національної культури, що стимулює прагнення до самовираження в найрiзноманiтнiших видах музично-художньої дiяльностi та заохочує до самостiйної творчостi [2].

Викладачi мають застосовувати iндивiдуальний пiдхiд до роботи з голосом учня, уникати голосових перенавантажень, а музичний репертуар повинен вмистити твори у зручній теситурi, розрахованi на невеликий дiапазон [3].

Отже, успiшне формування вокально-виконавських навичок можливе за дотримання таких педагогiчних умов: охорони i дбайливого ставлення до дитячих голосiв, упровадження елементiв театрального мистецтва у процес вокального навчання, розвиток уваги, доступнiсть вокального репертуару i принципiв: наступностi у формуванні вокально-виконавських умiнь та навичок; урахування вiкових психофiзiологiчних особливостей, фольклоризації змісту вокальної пiдготовки, єдностi музичного пiзнання i творчостi. Цi педагогiчні умови та принципи складають основу розвитку вокально-виконавських навичок учнiв у школi.

Список лiтератури

1. М'ясоiд П. А. Загальна психологiя: навчальний посiбник. Киiв, 2004. 487 с.
2. Степанова Л.П. Дiагностика i розвиток полiфонiчного слуху молодших школярiв. *Мистецтво та освiта*. 2013. № 3. С. 5-9.
3. Юцевич Ю. Є. Музика. Словник-довiдник. Тернопiль, 2003. 352с.

Олександра Григорєць
Наукова керівниця – доц. Софроній З.В.

Практичне застосування мультимедійних технологій на уроках музичного мистецтва

У час стрімкої еволюції інформаційних технологій мистецька освітня галузь зазнає фундаментальних трансформацій. Традиційні дидактичні підходи стають неефективними. У даному контексті мультимедійні технології навчання на уроках музичного мистецтва виступають як потужний інструмент модернізації освітнього простору, забезпечують поєднання різних форм подання інформації (від текстових та графічних до аудіовізуальних), що значно активізують пізнавальну діяльність учнів.

Мультимедійні технології – це комплекс апаратних і програмних засобів, що дозволяють користувачеві спілкуватися з комп'ютером, використовуючи графіку, гіпер-тексти, звук, анімацію, відео [2, с.2]. Як зазначає О.Пироженко, «мультимедійні технології дозволяють за допомогою комп'ютера інтегрувати, обробляти і водночас відтворювати різноманітні типи сигналів, різні середовища, засоби і способи обміну інформацією. Вони забезпечують можливість збереження величезних масивів інформації, інтерактивного доступу до їх елементів і відтворення на екрані персонального комп'ютера відео-сюжетів зі звуковим супроводом» [2, с.3].

Цікавим мультимедійним засобом навчання на уроці музичного мистецтва є 3D моделі різноманітних музичних інструментів. Традиційні статичні зображення обмежують уявлення учнів про них. Натомість платформа «Sketchfab» забезпечує безкоштовний онлайн-перегляд 3D-зображень музичних інструментів. За наявності мультимедійної дошки учні можуть активно взаємодіяти з цими моделями, що формує комплексне уявлення про структуру й особливості інструменту. Іншим, не менш цікавим, мультимедійним засобом навчання є віртуальні музеї, які набувають особливої актуальності в умовах обмеженої мобільності, зумовленої ситуацією в Україні. Вони забезпечують широкий доступ до світової культурної спадщини,

інтерактивних екскурсій, різних експонатів. Гнучкість та доступність віртуальних музеїв роблять їх цінним освітнім ресурсом. Онлайн платформа «Google Arts&Culture» створює можливість віртуально відвідати різні музеї світу.

Інноваційною складовою даної платформи є розділ «експерименти», розроблений зі застосуванням технологій штучного інтелекту. Мультимедійна гра «Assisted Melody» знайомить учнів із стилями композиторів різних епох - Баха, Моцарта та Бетховена. Долучаючись до гри, діти створюють просту мелодію на віртуальному нотному стані, за допомогою штучного інтелекту гармонізують її у стилі одного з композиторів, що дозволяє їм ознайомитись з особливостями різних мистецьких течій.

З метою формування художньо-образного мислення на уроках музичного мистецтва варто впроваджувати мультимедійну гру-експеримент «Musical Canvas». Штучний інтелект генерує мелодію на основі малюнка, створеного учнем в онлайн-режимі. У процесі відтворення згенерованого аудіо здійснюється пояснення принципів формування мелодії, обґрунтування вибору засобів музичної виразності та аналіз зв'язку між музичними елементами і фрагментами малюнка. Застосування такої мультимедійної гри сприяє також розвитку творчого та критичного мислення учнів, поглибленню розуміння взаємозв'язку образотворчого і музичного мистецтва. Отже, використання мультимедійних технологій на уроках музичного мистецтва не лише сприяє візуалізації складних концепцій, а й стимулює розвиток критичного мислення й креативності.

Список літератури

1. Білоус І., Дем'янюк А., Кричківська О. (2022). Інноваційні технології навчання в контексті розвитку сучасної освіти. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка* (349), 136-147.
2. Пироженко Ю. (2018) Використання мультимедійних технологій в освіті. *Науковий вісник УМО. Серія. Економіка та управління*. Донецьк. Випуск 5. С. 1-15.

Світлана Грищук
Наукова керівниця – доц. Бойчук І.І.

Концертна діяльність вокальних ансамблів кафедри музики як засіб патріотичного виховання молоді

Патріотичне виховання молоді є однією з ключових задач сучасної освіти, важливим засобом консолідації суспільства та збереженням культурної спадщини України. У цьому контексті мистецтво, зокрема музика, виступає потужним інструментом впливу на свідомість та емоції молодого покоління. Вокальні ансамблі кафедри музики «Фолькmodern» та «Candy Ladies» демонструють унікальний досвід поєднання традиційного фольклору, сучасних музичних тенденцій та патріотичного змісту, що робить їхню концертну діяльність ефективним засобом виховання національної ідентичності, збереження національних традицій, сприяє усвідомленню слухачів власної причетності до історичних подій та культурної спадщини країни.

Мета публікації – дослідити вплив концертної діяльності вокальних ансамблів «Фолькmodern» та «Candy Ladies» на формування патріотичних цінностей серед молоді.

Народні, історичні та сучасні патріотичні пісні сприяють формуванню національної ідентичності, адже знайомлять людей із культурними кодами, що передаються з покоління в покоління. Такі композиції, як *«Ой у лузі червона калина»*, *«Зродились ми великої години»*, *«Пливе кача»*, стали не лише символами національного відродження, а й засобами емоційного єднання суспільства [1].

Як зазначають науковці, колективне виконання пісень під час війни створює відчуття спільної мети та підтримує моральний дух людей. Це підтверджує тезу про те, що музичне мистецтво є не лише формою художнього вираження, а й інструментом соціальної комунікації, що впливає на суспільні настрої.

Важливим чинником патріотичного виховання молоді є репертуар колективів. Ансамблі «Фолькmodern» та «Candy Ladies» використовують у своїй творчості різножанрові

композиції, що поєднують народну музику, сучасні аранжування й авторські твори. Особливу увагу приділено пісням, які прославляють Україну, її історію, культуру та героїчне минуле. Наприклад, у репертуарі ансамблю «Folkmodern» є обробки народних пісень, таких як «Ой у лузі червона калина», які набувають нового звучання завдяки сучасним аранжуванням. Ансамбль «Candy Ladies» часто виконує пісні сучасних українських композиторів, що підкреслюють важливість національної єдності та любові до Батьківщини.

Концертна діяльність ансамблів включає не лише музичні виступи, а й театралізовані елементи, візуальні ефекти та інтерактивні моменти. Це дозволяє глибше занурити аудиторію в атмосферу української культури. Виступи ансамблів часто супроводжуються відеопроєкціями, які демонструють краєвиди України, історичні події та символи національної ідентичності. Такий підхід сприяє емоційному залученню молоді та формуванню почуття гордості за свою країну.

Ансамбль «Folkmodern» активно бере участь у фестивалях, конкурсах і благодійних заходах, популяризуючи українське мистецтво серед молоді [2].

Отже, концертна діяльність вокальних ансамблів «Folkmodern» та «Candy Ladies» кафедри музики є важливим засобом патріотичного виховання молоді. Через інтеграцію народної музики, сучасних аранжувань і патріотичного змісту ансамблі сприяють формуванню національної свідомості, любові до Батьківщини та популяризації української культури. Їхні виступи не лише розважають, а й надихають, виховують і об'єднують.

Список літератури

1. Хоу Цзяньвей. Музика як засіб національнопатріотичного виховання молоді в системі музичної освіти КНР. *Вісник науки та освіти* 10 (16) 2023.

2. Folkmodern – володар Гран-прі <https://www.chnu.edu.ua/novyny/aktualni-novyny/folkmodern-volodar-hran-pri/>

Мова ворожнечі: сексизм у студентському середовищі

«Сексизм – це дискримінація людини за ознакою статі чи ген-дерною ідентичністю. У суспільстві сексизм може бути представлений у вигляді системи стереотипів, офіційно закріплених положень чи навіть ідеології» [3].

Прояви сексизму можна спостерігати у різних сферах повсякденного життя, зокрема під час навчання, на роботі, під час відпочинку й розваг. Мова ворожнечі зазвичай виражається у негативних висловлюваннях, які виправдовують ненависть і нетерпимість до всіх, хто не підходить під стандарти агресора.

Які прояви сексизму можна побачити у студентському середовищі? Насамперед «у словесних коментарях, натяках, жартах, кепкуванні; у поширенні друкованих або графічних матеріалів; в ігноруванні особи, її ізоляції або сегрегації через расу, стать, сексуальну орієнтацію, тощо» [1].

Вивчаючи дану проблему, ми проаналізували результати дослідження у студентських фокус-групах, де учасниці назвали приклади сексизму, з якими стикалися особисто. Зокрема, вони звернули увагу на «гендерований розподіл навчальних дисциплін, сексизм у змісті навчальних програм, неоднакове ставлення до освітян(ок), поблажливе і принизливе ставлення до дівчат на технічних спеціальностях, сексизм при навчанні на військовій кафедрі» [2], тощо.

Дівчата і жінки, які брали участь в опитуванні, «в розмові не раз звертали увагу і наводили приклад доброзичливого сексизму, який хоч іноді завуальований і не такий очевидний, як ворожий, але не менш неприємний для них» [2]. Цікаво, що спонукала молодих жінок і дівчат до участі в роботі фокус-груп, як правило, особиста зацікавленість у даній проблемі. Водночас зауважимо, що, на думку респонденток, «не все їхнє оточення настільки обізнане й чутливе до ідентифікації сексизму навколо» [2].

Що робити студенткам і викладачкам, які зіткнулися із сексизмом? Насамперед «важливо проаналізувати, чи існують в

університеті відповідні політики, інші внутрішні інструменти, які врегульовують схожі процедури притягнення до відповідальності за сексизм чи дискримінацію. Якщо таких інструментів немає, завжди залишається право звернутися зі скаргою до адміністрації факультету або закладу вищої освіти. Окрім того, не варто забувати про органи студентського самоврядування, які можуть надати відповідну підтримку потерпілим, озвучити випадки сексизму на доступних для них платформах» [4].

Отже, головне не опускати руки і пам'ятати, що право звернутись із позовом до суду також завжди залишається за вами.

Список літератури

1. Дискримінація – це не ОК. Вчимося виявляти і протидіяти. URL: <https://nure.ua/wp-content/uploads/Benchmarking/sdg5.pdf>
2. Завгородня Д. Розуміння сексизму студентством. *Гендер в деталях*. URL: <https://genderindetail.org.ua/library/osvita/rozuminnya-sexizmu-studentstvom-1342056.html>
3. Патріарх В.О. Поняття сексизму в термінологічній системі гуманітаристики та гендерної лінгвістики. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія», серія «Філологія»*. URL: <https://r.donnu.edu.ua/bitstream/123456789/2399/1/>
4. «Сексист-рецидивіст»: як діяти, якщо викладач принижує, а університет не захищає. *Повага*. URL: <https://povaha.org.ua/seksyst-retsdyvist-yak-diyaty-yakshho-vykladach-prynyzhuje-a-universytet-ne-zahyshhaye/>

Катерина Гуменюк
Наукова керівниця – доц. Гуцуляк Н.М.

Внутрішні та зовнішні чинники формування релігійного фанатизму

Релігійний фанатизм є складним соціально-психологічним явищем, виникнення якого обумовлене низкою факторів, серед яких ключову роль відіграють як внутрішні психологічні особливості особистості, так і зовнішні обставини. Дослідженням чинників формування фанатичних переконань займалися Р. Ассаджіолі, Е. Гіла, В. Джеймс, А. Костенко, Т. Леоненко, Р. Дж. Ліфтон, С. Московічі, Г. Олпорт, К. Поппер.

С. Бурлак зауважує, що С. Московічі виділяє такі внутрішні чинники формування релігійного фанатизму: страх, зумовлений соціальними умовами життя; виснаження нервової системи внаслідок перевантаження організму, хронічної нестачі сну та недоїдання; тривожність та дезорієнтація, що схиляють до надприродного тлумачення світу; сильні стресові переживання, що викликають порушення свідомості й призводять до аномальної поведінки та виснаження [1].

Ж. Новікова наголошує, що, на думку Г. Олпорта, формуванню радикальних поглядів на вірування може сприяти притаманна людині зовнішня релігійна орієнтація, що полягає в дотриманні релігійних традицій, правил і норм здебільшого через зовнішні мотиви, а не через глибокі внутрішні переконання чи духовні потреби [4].

А. Костенко зазначає, що становлення релігійного фанатизму відбувається за умови домінування вольового й афективного компонентів релігійної свідомості над когнітивним [2]. С. Бурлак стверджує, що Р. Ассаджіолі відносить до зовнішніх факторів формування релігійного фанатизму деформування психіки віруючої людини внаслідок нав'язаного стимулювання духовного розвитку [1].

Б. Ткач пише, що Р. Дж. Ліфтон вважає, що значну роль у розвитку фанатичних переконань віруючої людини відіграє вплив секти. Учений виділяє такі складові, які сприяють

формуванню в людини деструктивних релігійних переконань: контроль спілкування в групі та доступу до інформації; природні чи штучно створені явища представляються в якості надприродних; чіткий поділ на «чорне» і «біле», «своїх» та «чужих»; межі між особистим простором людини та групою стираються, в адепта формується почуття неповноцінності, провини; догми релігійного вірування проголошуються абсолютним знанням; створюється діалект для внутрішнього спілкування у групі та неможливості критичного мислення; зміст доктрини набагато цінніший та реалістичніший, ніж індивідуальний досвід людини [5].

Згідно з поглядами Т. Леоненко, спочатку нового члена спільноти змушують повірити в його власну значущість. Ним опікуються інші члени секти, не випускаючи з поля зору і не даючи отримати альтернативну інформацію. Потім новачка занурюють у медитацію, змушують повністю відмовитися від сну та їжі, тим самим гальмуючи мислення [3].

Отже, релігійний фанатизм є багатограним феноменом, який формується внаслідок поєднання психологічних особливостей особистості та зовнішніх соціокультурних факторів. Його становлення тісно пов'язане із вразливістю до маніпуляцій, потребою в належності та прагненням до впорядкування хаосу навколишнього світу через релігійні переконання.

Список літератури

1. Бурлак С.М. Релігійний фанатизм: релігієзнавчо-психологічна сутність та форми прояву: дисертація на здобуття ступеня кандидата наук за спеціальністю 09.0.011 Релігієзнавство. Київ, 2005. 164 с.
2. Костенко А. Релігійна віра та релігійний фанатизм: когнітивність vs емоційність. *Схід*. 2010. № 2 (102). С. 116-119.
3. Леоненко Т.Є. Релігійний фанатизм в світових релігіях та його суспільна небезпека в кримінальному праві. Актуальні проблеми політики. 2014. Випуск 52. С. 384-392.
4. Новікова Ж.М. Психологічні особливості особистості, яка є членом деструктивних релігійних рухів. Наукові записки Національного університету «Острозька академія» (Серія: «Психологія»). Острог, 2019. Випуск 8. С. 27-30.
5. Ткач Б.М. Нейропсихологія релігійного та ідеологічного фанатизму. Актуальні проблеми психології. Київ, 2016. Випуск 28. С. 433-444.

Медіатексти в освітньому процесі початкової школи: можливості, переваги та виклики

В умовах сучасного інформаційного суспільства освіта стикається з новими викликами, що вимагають оновлення методів і підходів до навчання. Одним із перспективних напрямів є використання медіатекстів як засобу активізації пізнавальної діяльності учнів та підвищення їхньої мотивації до навчання. Особливе значення медіатексти мають у початковій школі, де формуються основи читацької компетентності та стійкий інтерес до книги [1].

Медіатекст – це комунікативний продукт, що створюється та поширюється за допомогою різних засобів масової інформації та цифрових технологій. Залежно від форми подання інформації, медіатексти поділяються на: *друковані* (статті, журнали, газети, комікси, книги з інтерактивними елементами); *аудіальні* (аудіокниги, подкасти, звукові казки, навчальні записи); *візуальні* (малюнки, ілюстрації, інфографіка, фотоісторії); *аудіовізуальні* (відеоролики, мультфільми, навчальні фільми, інтерактивні анімації); *цифрові інтерактивні* (електронні книги, освітні ігри, інтерактивні платформи, веб-сайти з мультимедійним контентом). Кожен із цих видів виконує важливу роль у навчальному процесі, допомагаючи адаптувати освітній контент до особливостей сприйняття дітей молодшого шкільного віку [2].

Для дітей молодшого шкільного віку (6-10 років) характерні конкретно-образне мислення, висока чутливість до яскравих візуальних і аудіальних стимулів, а також необхідність в емоційно забарвленій інформації. Їхня увага є нестійкою, тому традиційні текстові матеріали можуть викликати труднощі в сприйнятті та розумінні змісту. Основною особливістю медіатексту є його мультимодальність, що забезпечує комплексне сприйняття інформації та залучає до навчального процесу декілька сенсорних каналів одночасно.

Застосування медіатекстів у навчальному процесі початкової

школи має низку значних переваг. По-перше, вони підвищують мотивацію до навчання, оскільки пропонують дітям динамічний, інтерактивний і візуально привабливий спосіб засвоєння інформації. По-друге, медіатексти залучають кілька сенсорних каналів одночасно – візуальний, аудіальний, текстовий, що сприяє глибшому розумінню навчального матеріалу та його запам'ятовуванню. Також їх використання дозволяє розвивати критичне мислення, навички аналізу та інтерпретації інформації, а також медіаграмотність, що є важливим у сучасному інформаційному просторі. Крім того, інтеграція медіатекстів у навчальний процес розширює можливості міжпредметних зв'язків і сприяє формуванню у дітей стійкого інтересу до читання.

Водночас застосування медіатекстів у початковій школі пов'язане з певними викликами та ризиками. Одним із ключових є ризик інформаційного перевантаження, що може негативно впливати на здатність дитини до концентрації уваги та сприйняття великих обсягів інформації. Надмірне використання цифрових ресурсів може також спричинити зниження традиційних навичок читання, якщо діти звикнуть сприймати текст лише у мультимедійному форматі. Іншою проблемою є необхідність технічного забезпечення шкіл та підготовки вчителів до ефективного використання медіатекстів у навчальному процесі, що потребує додаткових ресурсів та методичного супроводу [2]. Отже, незважаючи на численні переваги, впровадження медіатекстів у початковій школі вимагає зваженого підходу, методичної підтримки та дотримання балансу між традиційними та цифровими методами навчання.

Список літератури

1. Державний стандарт початкової освіти: URL: <http://surl.li/heryrz>
2. НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА: методика формування умінь з медіаграмотності на заняттях з предметів мовно-літературної галузі в початковій школі. Київ: Академія української преси, 2020. URL https://www.aup.com.ua/uploads/Mova_V_Pochatkovii_Shkoli_AUP_2020.pdf. Дата звернення: 10.03.20

Яна Гургулович

Наукова керівниця – доц. Богданюк А.М.

Внесок Кирило-Мефодіївського братства у розвиток національної освіти в Україні

Історичний поступ української нації та її відродження не можливо розглядати без аналізу культурно-просвітницької діяльності надважливого осередку – Кирило-Мефодіївського братства – товариства, що відіграло вагому роль у розвитку національної освіти в Україні, стало ідейним центром боротьби за культурне відродження та поширення просвітницьких ідей.

Тож розкриття вагшого внеску Кирило-Мефодіївського товариства у розвиток національної освіти в Україні (І пол. ХІХ ст.) є актуальною проблемою. Адже аналіз досліджень сучасних науковців (М. Борисенко, Л. Ващенко, П. Іванов, М. Коваленко, О. Петрова, В. Сидоренко та ін.) свідчить про те, що ідеї братства стали фундаментом для подальшого відродження національної самосвідомості та реформи освітньої системи в Україні.

Члени створеної в 1846 році спільноти (М. Гулак, М. Костомаров, П. Куліш, О. Маркович, Т. Шевченко та ін.) прагнули утвердження української мови та літератури як основи національної ідентичності, виступали за рівний доступ до освіти всіх верств населення; розробляли концепції народної освіти.

Науковий аналіз освітніх цілей товариства демонструє, що воно виступало за всебічне просвітництво українського народу, розглядаючи освіту як головний засіб для досягнення свободи та рівності. Як зазначає М. Коваленко, «тільки через освіту народ зможе досягти свободи й рівності серед інших народів» [4, с. 37].

Попри те, що товариство діяло лише кілька років, його учасники активно працювали над практичною реалізацією освітніх ідей. Серед основних напрямків діяльності: розробка навчальних програм, підручників; організація освітніх заходів, лекцій; підтримка вітчизняних дослідницьких ініціатив [1, с. 127]. Учасники товариства активно впроваджували нові методики викладання, що сприяло формуванню першої

української педагогічної думки [5, с. 93].

Сучасні дослідження підтверджують, що діяльність товариства мала довготривалий вплив на формування освітньої системи в Україні. Ідеї про доступність освіти, використання рідної мови, формування історичної свідомості є «ключовими компонентами подальших реформ» [3, с. 46]. Зауважимо, що дослідження свідчать про актуальність ідей товариства, які залишаються важливими для аналізу національного відродження та освітньої політики в Україні.

Отже, Кирило-Мефодіївське братство, незважаючи на свій короткий період існування, зробило вагомий внесок у розвиток національної освіти України. Його просвітницькі ідеї та ініціативи заклали основу для подальших реформ у сфері освіти, що сприяли формуванню української національної ідентичності. Діячі братства діяли за принципами християнської моралі й української духовності, які видатний педагог Г. Ващенко, «будівничий» виховного ідеалу української людини, кількома словами вклав у високе за метою гасло: «Служба Богові й Батьківщині» [2, с. 17].

Список літератури

1. Борисенко А. Репресії та національне відродження: історичний досвід Кирило-Мефодіївського товариства. *Історія та суспільство*. 2021.14(2). С. 121-139.
2. Гауряк О. Д., Богданюк А. М., Киселиця О. М. Шляхи творчої реалізації ідей Г. Ващенка щодо виховання волі і характеру в процесі фізичного виховання у практиці учителя фізичної культури сучасної школи. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля*: науковий журнал. Серія «Педагогіка і психологія». 2021. 2 (22). С. 8-17.
3. Іванов П. Нові підходи до вивчення діяльності Кирило-Мефодіївського товариства. *Журнал історичних досліджень*. 2018. 10(3). С. 45-67.
4. Коваленко М. Піднесення національної свідомості через освіту: ідеї Кирило-Мефодіївського товариства. *Журнал культурних досліджень*. 2017. 8(1). С. 35-52.
5. Сидоренко В. Історична свідомість і культурне відродження: аналіз ідей Кирило-Мефодіївського товариства. *Вісник історичної науки*. 2020. 12(4). С. 88-107.

Педагогічні умови формування активного словника у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ І рівня

Формування активного словника є одним із найважливіших завдань мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку. Особливого значення набуває розвиток мовлення у дітей із загальним недорозвиненням мовлення (ЗНМ) І рівня, які мають значні труднощі у засвоєнні нових слів, побудові речень і розумінні мовлення дорослих.

ЗНМ І рівня характеризується серйозними порушеннями мовлення, при яких діти можуть не мати розгорнутого мовлення або вживати лише окремі слова. Відсутність достатнього словникового запасу ускладнює процеси соціалізації, спілкування та підготовки до шкільного навчання.

Проблема формування активного словника у дітей із ЗНМ є предметом дослідження багатьох науковців. Зокрема, О. Герасюта аналізує рівень сформованості активного словника, підкреслюючи важливість використання предметної, дієслівної та атрибутивної лексики у мовленнєвих вправах [1]; С. Потопенко досліджує роль наочності у розвитку словникового запасу дітей із ЗНМ, відзначаючи ефективність мнемотехнічних прийомів та використання візуальних засобів [3]; Г. Лукачович пропонує застосування екологічного виховання для формування лексико-семантичних умінь у дітей із мовленнєвими порушеннями, що сприяє не лише мовленнєвому розвитку, а й формуванню екологічної свідомості [2]; абсолютно очевидно, що для ефективного розвитку мовлення у дітей із ЗНМ І рівня необхідно створювати спеціальні педагогічні умови.

Першорядним є створення мовленнєво збагаченого середовища для таких дітей: організація спеціальних мовленнєвих осередків у групах, використання казок, віршів, загадок для активізації словникового запасу, мовленнєві ігри, що сприяють використанню нових слів у різних контекстах. Для формування активного словника важливе не лише середовище, а й

використання наочних методів навчання, таких як мнемотехнічні прийоми (мнемосхеми, мнемотаблиці, візуальні підказки), використання картин, ілюстрацій, макетів для закріплення нових слів, впровадження відеоматеріалів та інтерактивних ресурсів, ознайомлення дітей із природними об'єктами та явищами через мовленнєві вправи, використання природничо-екологічних ігор та казок для розширення словникового запасу.

Для кожної дитини необхідно підбирати індивідуальний підхід навчання, тобто індивідуальні дидактичні картки, використання диференційованих завдань відповідно до рівня мовленнєвого розвитку, регулярний моніторинг і корекція мовленнєвих навичок.

Невід'ємним фактором є співпраця з батьками, проведення майстер-класів для батьків щодо розвитку мовлення дитини вдома, надання рекомендацій щодо використання мовленнєвих ігор у повсякденному житті.

Отже, формування активного словника у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ I рівня – важливе завдання, яке вимагає комплексного підходу.

Список літератури

1. Герасюта О.Б. Огляд методики вивчення рівня сформованості активного словника дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення III рівня. *Вісник Сковородинівської академії молодих учених*. 2021. С. 262-266. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/13401>
2. Лукачович Г.О. Концептуальні засади формування лексико-семантичних умінь у старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення засобами екологічного виховання. *Педагогічна інноватика: сучасність та перспективи*. 2024. № 5. URL: <https://journals.uzhnu.uz.ua/index.php/ped/article/view/1060>
3. Потапенко С. Дидактичні особливості використання наочності у розвитку словника дітей з загальним недорозвиненням мовлення. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2022. Т. 10, № 4. С. 37-41. URL: <https://oip-journal.org/index.php/oip/article/view/48>

Віолета Гуцу

Наукова керівниця – асист. Романюк Я.Р.

Стрес і його вплив на змагальну та тренувальну команду

У сучасному спорті спостерігається зростання конкуренції, що вимагає від спортсменів не лише високого рівня фізичної підготовки, а й здатності ефективно справлятися зі стресом. Відомі вчені, такі як О. А. Шинкарук, М. Дутчак, Ю. Павленко, В. Костюкевич, наголошують, що психологічна стійкість – ключовий фактор успішності спортсмена. Саме тому важливим є вивчення впливу стресу на тренувальний процес і змагальну діяльність, а також розробка ефективних методів його подолання.

Актуальність теми зумовлена тим, що стрес впливає не лише на індивідуальну ефективність спортсмена, але й на загальну динаміку команди. Дослідження цього питання дозволить розробити ефективні стратегії управління стресом у спортивному середовищі.

Вивченням проблеми стресу та стресостійкості займалися як вітчизняні, так і зарубіжні дослідники, такі як В.Я. Апчел, Дж. Грінберг, Г. Сельє. Ганс Сельє визначав стрес як універсальну реакцію організму на будь-який подразник, що проходить через три стадії: тривоги, адаптації та виснаження. У спортивній діяльності стрес може мати як позитивний, так і негативний вплив. Помірний рівень стресу сприяє мобілізації ресурсів організму, поліпшенню мотивації та концентрації під час змагань. Однак надмірне навантаження без достатнього часу на відновлення може призвести до емоційного вигорання, зниження працездатності, підвищення ризику травм і порушень у координації рухів.

Фактори, що викликають стрес у спортсменів, можуть бути фізіологічними, емоційними, соціальними та організаційними. Інтенсивні тренування, фізична втома, травми, високі очікування від тренера та вболівальників, конкуренція всередині команди – усе це створює значне психологічне навантаження. Додатково на спортсменів впливають зовнішні чинники, такі як нестабільний

графік змагань, зміна умов підготовки або необхідність адаптації до нових тактичних вимог. Для ефективного управління стресом у спортивних командах необхідно застосовувати комплексні підходи, що передбачають психологічну підготовку, фізіологічне відновлення та організаційні заходи. Важливу роль у зниженні стресу відіграє тренер, який повинен створювати сприятливу атмосферу та підтримувати спортсменів у складні моменти.

Подальші дослідження можуть бути зосереджені на розробці інноваційних підходів до прогнозування емоційного стресу та створенні критеріїв оцінки психологічного портрета спортсменів. Це дозволить тренерам і психологам ефективніше підбирати індивідуальні стратегії підготовки й адаптації до стресових умов, що необхідні для досягнення максимального результату в сучасному спорті.

Список літератури

1. Костюкевич В.М. Модельно-цільовий підхід при побудові тренувального процесу спортсменів командно ігрових видів спорту в річному макроциклі. *Наука в олімпійському спорті*. 2014. № 4. С. 22-28.
2. Шинкарук О., Дутчак М., Павленко Ю. Олімпійська підготовка спортсменів в Україні: проблеми і перспективи. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2013. № 1. С. 5.
3. Психологія спорту: методичні рекомендації для студентів напряму підготовки 6.030103 – практична психологія упорядник старший викладач кафедри психології ДВНЗ “Ужгородський національний університет» В. І. Омелянська. Ужгород, 2017. 26 с.
4. Костюкевич В.М. Основи науково-дослідної роботи магістрантів та аспірантів у вищих навчальних закладах (спеціальність: 017 Фізична культура і спорт), навчальний посібник. М.В. Костюкевич, В.І. Воронова, О.А. Шинкарук, О.В. Борисова; за заг. ред. В.М. Костюкевича. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2016. 554 с.

Анна Гурш
Наукові керівниці – проф. Гомонюк О.М.,
проф. Олійник М.І.

Особливості соціально-педагогічної роботи з дітьми, які виховуються в «дистантних сім'ях»

Сучасні соціально-економічні та політичні зміни спричинили зростання кількості дистантних сімей – сімей, члени яких проживають окремо через трудову міграцію, розлучення або вимушене переселення. Війна та глобалізаційні процеси посилюють цю тенденцію, що зумовлює необхідність дослідження впливу такої сімейної моделі на розвиток дітей та розробки ефективних методів їх підтримки [1].

Діти з дистантних сімей часто стикаються з емоційними труднощами, що проявляються у тривожності, порушенні самооцінки та труднощах у соціальній взаємодії. Відсутність постійного контакту з батьками може призводити до почуття самотності та невпевненості, а також впливати на емоційний інтелект і соціальні навички [2]. Дослідження свідчать, що тривала відсутність емоційного контакту з батьками може мати негативний вплив на формування довіри до дорослих і здатність установлювати близькі стосунки у майбутньому.

Основні завдання соціально-педагогічної роботи:

1. Діагностична підтримка – виявлення психоемоційного стану дитини та її потреб.
2. Емоційна стабілізація – створення безпечного середовища для вираження почуттів.
3. Розвиток соціальних навичок – формування комунікативної компетентності, навичок самостійності та відповідальності.
4. Підтримка сімейної взаємодії – сприяння збереженню емоційного зв'язку між членами родини через сучасні засоби комунікації.

Методи роботи з дітьми з дистантних сімей:

- психолого-педагогічне консультування – індивідуальна та групова підтримка дітей, орієнтована на їхній емоційний стан.

- терапевтичні методи – арт-терапія, казкотерапія, групові ігри для зниження рівня тривожності.

- освітні програми – залучення дітей до розвивальних занять, спрямованих на зміцнення адаптивних навичок.

- робота з батьками – навчання ефективним стратегіям підтримки дитини в умовах розлуки.

Анкетування педагогів і батьків у закладах освіти дало змогу виявити рівень соціально-емоційної підтримки дітей. Батьки часто надають перевагу матеріальному забезпеченню, недооцінюючи значення емоційного контакту, що впливає на психологічний стан дитини. Аналіз відповідей дітей показав, що нестача спілкування з батьками призводить до відчуття невпевненості та тривожності. Водночас діти, які мали регулярний контакт із батьками через відеозв'язок або листування, виявляли вищий рівень емоційної стійкості та впевненості.

Соціально-педагогічна робота з дітьми з дистантних сімей повинна бути комплексною та враховувати як емоційні, так і соціальні аспекти їхнього розвитку. Важливо посилювати роль педагогів у підтримці таких дітей, розвивати спеціальні програми та залучати батьків до активної взаємодії. Подальші дослідження мають бути спрямовані на вдосконалення технологій роботи з цією категорією дітей та розробку адаптивних методик психологічної підтримки.

Список літератури

1. Воронова, О. Ю., Чізмар, В. В. Психологічні особливості сучасної дистантної сім'ї. *Психологія: теорія і практика: збірник наукових праць*, гол. ред. І.О. Корнієнко. Мукачєво-Київ: РВВ МДУ, 2018. Вип.1(1), С. 34-42.

2. Раєвська Я.М. Вплив дистантної сім'ї на емоційну сферу підлітків. *Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова*. Сер. 12. К., 2010. № 30. С. 152-158.

3. Шевченко А. І. Особливості розвитку дітей у дистантних сім'ях: психологічні та соціально-педагогічні аспекти. *Цивілізаційний вимір освіти та науки*, 2(3), 2019. С. 72-77.

Розвиток творчих компетентностей школярів у процесі здобуття мистецької освіти

У сучасному світі мистецька освіта відіграє важливу роль у розвитку особистості школяра, формуючи його креативне мислення, естетичний смак, здатність до самовираження та художнього осмислення навколишнього світу. В умовах швидкого технологічного прогресу, глобалізації та інформаційного перенасичення особливо актуальним стає питання творчого розвитку дітей, оскільки саме креативні здібності дозволяють адаптуватися до нових викликів, розв'язувати нестандартні завдання та створювати інноваційні ідеї.

Уроки мистецтва у школі не лише сприяють розвитку естетичного світогляду, а й відіграють важливу роль у вихованні особистісних якостей, таких як емоційна чутливість, емпатія, комунікативність. Вона допомагає учням не просто сприймати мистецтво, а й активно творити, застосовувати набуті знання у практичній діяльності, експериментувати з різними художніми формами. Завдяки мистецькій освіті школярі отримують можливість розкрити свій потенціал, віднайти творчий стиль і вдосконалити навички [2].

Особливо важливий інтегрований підхід у мистецькому навчанні, що поєднує різні види мистецтва – музику, живопис, театр, хореографію, кіномистецтво. Така взаємодія сприяє більш глибокому усвідомленню культурних цінностей, а також розвитку асоціативного мислення та здатності аналізувати мистецькі явища у широкому контексті. Метою публікації є аналіз процесу розвитку творчих компетентностей школярів у мистецькій освіті та визначення ефективних методів їх формування.

Розвиток творчих компетентностей учнів охоплює різні аспекти, серед яких: розвиток креативного мислення це здатність знаходити оригінальні ідеї, створювати нові художні образи та форми; формування емоційної чутливості це здатність сприймати

мистецтво на глибшому рівні, розуміти його символіку та емоційний зміст; розвиток комунікативних навичок – участь у творчих колективах, обмін ідеями, співпраця з однолітками; інтеграція мистецтва з іншими сферами знань використання художніх методів у природничих, гуманітарних і технічних дисциплін.

Сучасні технології значно розширюють можливості мистецької освіти. Використання цифрових інструментів, мультимедійних платформ та інтерактивних методів навчання дозволяє зробити творчий процес більш захопливим і доступним. Завдяки сучасним підходам учні можуть створювати цифрове мистецтво, брати участь у різноманітних творчих проєктах, використовуючи такі методи розвитку творчих компетентностей як: імпровізацію та експериментування – створення власних художніх композицій, музичних творів, театральних сцен; проєктну діяльність – участь у мистецьких конкурсах, виставках, культурних заходах; роботу в групах – створення колективних творчих проєктів, обмін ідеями та взаємонавчання; використання новітніх технологій – робота з графічними редакторами, анімацією, музичними програмами.

Ключову роль у цьому процесі відіграє вчитель: саме він сприяє розвитку в учнів художнього мислення, допомагає їм розкрити свої здібності, заохочує до експериментів та новаторства. Важливо, щоб педагог не лише передавав знання, а й надихав дітей, відкривав перед ними нові горизонти творчості. Отже, мистецька освіта - важливий інструмент розвитку творчих компетентностей школярів. Вона сприяє гармонійному розвитку особистості, формуванню національної свідомості, художнього смаку, вмінню бачити красу у навколишньому світі.

Список літератури

1. Василенко Г. Основи естетичного виховання. Київ: Видавництво «Освіта», 2019. 312 с.
2. Петрова Л. Інноваційні підходи до формування творчих компетентностей. Харків: Педагогічна академія, 2021. 224 с.
3. Савченко І. Використання цифрових технологій у мистецькій освіті. Львів: Центр освітніх досліджень, 2020. 198 с.

Розвиток творчих здібностей у дошкільників з порушеннями мовлення

Діти дошкільного віку відрізняються експресивністю і творчістю. На формування їх особистості впливає багато чинників, серед яких чільне місце посідає культура та мистецтво. Знайомлячись із народними літературними творами й авторськими казками, віршами, дитини формують певні моральні цінності, причинно-наслідкові зв'язки, тобто вона має змогу збагачувати власний життєвий досвід, творчо застосовувати набуті знання.

У дітей з мовленнєвими порушеннями творчому розвитку може перешкоджати:

1) обмежена експресивна мова – через труднощі з вербальним висловлюванням дітям важче ділитися своїми ідеями, брати участь в обговореннях, груповій розповіді під час гри. Це може призвести до розчарування та відчуття ізоляції, що обмежує їх здатність висловлювати своє творче бачення.

2) зменшення участі у грі – труднощі з мовленням можуть зробити гру менш приємною. Дітям може бути важко обговорити правила, повідомити ролі або зробити свій внесок у сюжетні лінії. Це обмежує їхні можливості брати участь у спільній грі, яка необхідна для розвитку творчого мислення та соціальної взаємодії.

3) знижена впевненість у собі: труднощі з чітким висловлюванням можуть вплинути на самооцінку та впевненість дитини. Це може змусити її вагатися ризикувати, досліджувати нові ідеї та повною мірою брати участь у творчій діяльності [4].

Однак діти з мовленнєвими порушеннями можуть виражати свою творчість за допомогою невербальних засобів, міміки, жестів. Навіть якщо вербальне спілкування обмежене, діти все одно можуть брати участь у грі, використовуючи іграшки та предмети [1, 3].

Відзначення творчих зусиль дитини (вербальних і невербальних), а також задоволення від відчуття завершеності

після виконання якогось завдання можуть підвищити впевненість дошкільника у дослідженні свого творчого потенціалу, а також надання можливості для співпраці та спілкування під час творчої діяльності, включаючи однолітків, які можуть використовувати як вербальні, так і невербальні методи спілкування, сприяючи почуттю причетності та сприяючи соціальній взаємодії.

Основні завдання логопеда, який займається розвитком творчих здібностей з дитиною дошкільного віку, в якій наявні мовленнєві порушення – створити необхідні, сприятливі умови для співпраці з дитиною, налаштувати позитивну атмосферу під час занять, щоб у дитини виникав інтерес та бажання працювати, забезпечити обладнання для занять, знайти з дитиною спільну мову та налаштувати спілкування з дитиною таким чином, щоб їй було все зрозуміло та комфортно, співпрацювати з батьками та робити все можливе, щоб вони теж були залучені в спільну діяльність [2].

Отже, проведене дослідження підтверджує важливість розвитку творчих здібностей у дітей дошкільного віку із порушеннями мовлення та необхідність впровадження ефективних методик та підходів у практику роботи з такими дітьми. Використання методики «Завершення фігури» може стати ефективним інструментом для підтримки та розвитку творчих здібностей у дошкільників із порушеннями мовлення, що сприятиме їхньому повноцінному інтегруванню у суспільство.

Список літератури

1. Колесник Л. Арт-терапія і гра як засоби психокорекції молодших школярів. *Дефектолог.* №3 (3). 2007. С.55-57.
2. Кульчицька О. Творчі здібності та особливості їх прояву в дитячому віці. *Обдарована дитина.* 2000. № 1. С. 10-14.
3. Поніманська Т. Творчі ігри. *Дошкільна педагогіка.* Київ. Академвидав, 2006. С. 326-354.
4. Кудрявцев В. Дитина-дошкільник: до діагностики творчих здібностей. *Дошкільне виховання.* 2005. № 9. С. 52-59.

Сабріна Дзехцяж
Науковий керівник – доц. Лісовий В.А.

Вплив гітарного мистецтва на формування музичних компетентностей учнів закладів загальної середньої освіти

Гітарне мистецтво відіграє значну роль у формуванні музичних компетентностей учнів закладів загальної середньої освіти. Залучення гітари в освітній процес – як на уроках музичного мистецтва, так і в позаурочній гуртковій роботі сприяє розвитку художньо-творчої компетентності, естетичного світогляду та творчих здібностей учнів. Гітара як доступний та популярний інструмент дозволяє учням виражати себе, розвивати музичний слух, ритм і координацію. Ознайомлення з інструментом стимулює творче мислення, сприяє емоційному розвитку та формує навички спільної роботи.

Для ефективного впровадження гітарного мистецтва в освітній процес необхідно забезпечити відповідну методичну підготовку вчителів музичного мистецтва. Це передбачає розробку навчальних програм, які враховують специфіку інструмента, та організацію майстер-класів для підвищення кваліфікації педагогів. Також варто розвивати ансамблеве музикування, адже гра в колективі сприяє формуванню слухової чутливості, вмінню підлаштовуватися до інших виконавців і працювати в команді. Залучення учнів до участі в концертних заходах та конкурсах мотивує їх до вдосконалення навичок, підвищує впевненість у собі та дозволяє розвинути сценічну витримку.

Не менш важлива роль педагогічного підходу: навчання повинно бути не лише технічно спрямованим, а й емоційно наповненим. Виконання музичних творів має супроводжуватися обговоренням їхнього змісту, аналізом художніх образів та історичних контекстів. Це допомагає учням краще розуміти музику і створювати власне емоційне трактування виконуваних композицій.

Гітарне навчання потребує комплексного підходу, який передбачає індивідуальні та групові заняття, інтеграцію слухового, візуального та тактильного сприйняття, а також використання сучасних технологій. Важливо створювати атмосферу зацікавленості та залученості, щоб учні відчували мотивацію до навчання. Вправи на розвиток моторики рук, тренування ритму через практичні завдання та візуальне сприйняття акордових схем є необхідними елементами навчального процесу.

Особливу роль у навчальному процесі відіграють публічні виступи. Регулярна участь у концертах, конкурсах та шкільних заходах розвиває сценічну витримку, впевненість у собі та навички самопрезентації. Учні набувають досвіду роботи перед аудиторією, що позитивно позначається не лише на їхньому музичному розвитку, а й на загальній комунікативній компетентності. Учні вчаться виражати власні емоції через інструмент, що допомагає їм не лише розвиватися музично, а й формувати внутрішній світогляд та емоційну чутливість.

Отже, інтеграція гітарного мистецтва в музичну освіту сприяє всебічному розвитку учнів, формує їхню художньо-творчу компетентність і збагачує культурний простір школи. Використання гітари як засобу музичної освіти дозволяє поєднати традиційні та сучасні підходи до навчання, розвивати індивідуальні та колективні навички учнів, а також підтримувати їхню мотивацію до творчої діяльності. Подальший розвиток цього напрямку сприятиме вдосконаленню методичних підходів, розширенню освітніх можливостей та збагаченню мистецького середовища у школах.

Список літератури

1. Овчаренко-Пешкова О.С. Методологічні засади формування художньо-творчої компетентності учнів на уроках музичного мистецтва. *Південноукраїнські мистецькі студії*. Випуск 2 (5). 2024. С. 62-66.

2. Сердюк А. Дидактична роль гітарного мистецтва у розвитку творчих здібностей учнів. URL: <https://bit.ly/3DGidzH> (дата звернення: 12.03.2025 р.).

Каріна Дзіняк

Наукова керівниця – доц. Шевчук К. Д.

Використання анімаційних засобів навчання у процесі вивчення у початкових класах природничої освітньої галузі

Сучасна система освіти покликана сформувати здібну, творчу, самовпевнену та конкурентоспроможну особистість. Зміни, котрі відбулись в освіті, сприяють модернізації навчального процесу, використанню нових методів навчання, залученню передових технологій науково-технічного прогресу.

Використання інформаційно-комунікаційних технології сприяє вирішенню багатьох завдань і викликів поставлених перед педагогами сучасності. Нині школи широко впроваджують використання інноваційних методів навчання, серед яких вагоме місце посідають анімаційні засоби навчання.

Анімація як засіб навчання останнім часом набуває все більшої популярності в освітньому процесі. Анімаційні засоби навчання завдяки своїй візуалізації, інтерактивності та наочності роблять процес навчання більш доступним та пізнавальним.

Проблемами використання мультимедійних і анімаційних засобів навчання цікавились багато науковців, серед яких Т.Коваль, М. Кадемій, Р. Гуревич, О. Данилова, Л.Панченко, А.Гуржій, В. Савченко, І. Мураль, О. Корнійчук, О. Кравець.

Анімаційні засоби навчання є потужним інструментом при вивченні природничої освітньої галузі. Дані засоби навчання відмінно підійдуть для пояснення складних природничих процесів, спостереження за навколишнім світом. Їх можна використати з метою демонстрації процесу розмноження рослин, кругообігу води у природі, утворення хмар або ж задля ілюстрації процесу фотосинтезу.

Анімація дозволяє наочно продемонструвати явища, котрі дітям складно уявити, активно долучати школярів до процесу навчання, досліджувати різноманітні події, глибше опанувати та запам'ятовувати матеріал. Засоби анімації додають новизни у процес учіння, а тому дозволяють довше утримувати увагу дітей,

зацікавлювати їх до вивчення нового, підвищують інтерес до предмету, котрий вивчається. Ваколюк А., Бричок С. вважають, що анімація також сприяє розвитку творчості та критичного мислення [2, с 48].

Учні можуть використовувати анімаційні засоби навчання для демонстрації експериментів, котрі складно провести в реальному часі. Дані засоби дають можливість школярам зрозуміти логіку та послідовність певних процесів, сприяють розвитку пізнавальних здібностей учнів, оскільки інформація подається з різних каналів сприйняття [1, с.47].

Попри велику кількість переваг, анімаційні засоби мають і свої виклики. Першочергово школа повинна мати сучасне технічне забезпечення, комп'ютери, проектори, інтерактивні дошки. Використання цих засобів створює певні труднощі і для вчителів, адже вони мають створити або підібрати анімаційні матеріали відповідно до теми уроку, що енерговитратно і вимагає виділення на це певного часу.

Отже, використання анімаційних засобів навчання при вивченні природничої освітньої галузі є ефективним інструментом для покращення якості навчання. Вони надають можливість урізноманітнити процес навчання наочністю, інтерактивністю та візуалізацією. Дані засоби навчання допомагають педагогу доступно пояснити складні процеси, підвищують мотивацію учнів до вивчення складних природничих процесів, сприяють ліпшому опановуванню знань.

Список літератури

1. Будник М., Бахмат Н. Реалізація принципу наочності в процесі вивчення природничої освітньої галузі в початковій школі. *Збірник наукових праць студентів і магістрантів педагогічного факультету Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка*. Кам'янець-Подільський, 2024. №20 С. 45-49

2. Ваколюк А., Бричок С. Інтеграція ігрових та анімаційних технологій у систему дистанційного навчання молодших школярів. *Інноватика у вихованні*. Рівне, 2024. №20 С. 45-56

Лариса Дулгеру
Наукова керівниця – доц. Вишпінська Я.М.

Формування виконавських здібностей майбутніх учителів музичного мистецтва у класі музично- інструментальної підготовки

Інструментальна підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва у методологічному і світоглядно-педагогічному аспекті передбачає запровадження в сучасний освітній процес якісно нових навчальних форм, моделей, технологій, просвітницьких засобів, використовуючи які, педагог значно розширює обрії виховного процесу, збагачуючи його елементами комунікації персоніфікованого зразка, завдяки чому успішно розв'язується змістове завдання мистецької педагогіки – готувати особистісно розвинених, музично грамотних, психологічно впевнених, артистично сформованих музикантів, готових до результативної викладацької діяльності і творчого мистецького розвитку.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні специфіки виконавського та педагогічного досвіду у здобутті майстерності гри на фортепіано і формуванні системи художньо-естетичного мислення у майбутніх учителів музичного мистецтва.

Успішність їх інструментальної підготовки залежить від створення творчого мікроклімату в процесі навчання. Це важливо для стимулювання ініціативи і творчості, саморозвитку і самовдосконалення та психологічної впевненості у майбутній професійній діяльності. Формування виконавського і педагогічного досвіду у здобутті майстерності гри на фортепіано є довготривалим, складним процесом творчої взаємодії між викладачем і студентом. Сутнісна якість специфіки навчання гри на фортепіано майбутніх учителів музичного мистецтва полягає у створенні системи мистецького спілкування, системи концертно-виконавської практики, системи трансляції знань і традицій. Інструментальна підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва спрямована на формування в них творчих здібностей, вироблення професійних навичок,

загальнокультурних та духовно-психологічних передумов для майбутньої виконавської і викладацької діяльності.

Для майбутніх учителів музичного мистецтва важливо також усвідомлювати, що характер штрихів, їх виразова сутність змінюються залежно від стилю композитора, змісту твору і навіть особливостей окремих музичних фраз, в цьому полягає гнучкість і виразність штрихів, їх здатність постійно видозмінюватися залежно від емоційного змісту музики й особливостей її інтерпретації. Методично правильний підбір штрихових відтінків у педагогічній практиці майбутніх учителів музичного мистецтва допомагає виявити оригінальний художній задум композитора і є показником сформованого естетичного смаку та музичної культури педагога. Саме тому майбутній учитель музичного мистецтва, розвиваючи природні задатки і власне художньо-виконавське мислення, не повинен припиняти пошуки можливих засобів розуміння та відтворення нотного тексту.

Для музиканта – майбутнього вчителя музичного мистецтва, найважливішим є оволодіння музичним звуком і технікою, що напрацьовується збагачуючись професійними здобутками художньо-виконавського мислення. Так з'являється той звук, який найліпше буде відповідати змісту композиторського задуму твору, що проявляється через виразність, інтонацію, артикуляцію і тембральне забарвлення. Саме ці характеристики входять до змісту поняття «педагогічна майстерність» в умінні пояснити учневі і відпрацювати з ним виконавські аспекти звуковедення.

Список літератури

1. Гузій Н. В. [та ін.]. *Теорія та методика професійно-педагогічної підготовки освітянських кадрів: акмеологічні аспекти: монографія*. Київ, Україна: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2018.

2. Міністерство освіти і науки України. (2018, Лип. 16). Наказ № 776 «Про затвердження Концепції розвитку педагогічної освіти». URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti> (дата звернення: 09.03.2025).

Вікторія Думітраш
Науковий керівник – асист. Беспалько Г. М.

Застосування дидактичних ігор у логопедичній роботі з дітьми дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення I рівня

Застосування дидактичних ігор у логопедичній роботі з дітьми дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення (ЗНМ) I рівня є актуальною проблемою корекційної педагогіки. Динамічні соціокультурні зміни потребують ефективних засобів навчання, що сприяють мовленнєвому розвитку, адаптації та творчості дитини. Упровадження дидактичних ігор поєднує корекційні завдання з природними потребами дошкільників у пізнанні світу. Діти зі ЗНМ I рівня мають порушення всіх мовленнєвих компонентів, що вимагає комплексного підходу. Дидактичні ігри сприяють формуванню мовленнєвої активності, збагаченню словника, розвитку граматичних навичок і фонематичного слуху [1, с. 68].

Використання дидактичних ігор у логопедичній роботі дозволяє вконтати низку завдань: стимулювати пізнавальну активність дітей, розвивати їхню спостережливість, увагу, пам'ять, мислення, сприяти формуванню навичок мовленнєвого спілкування та самостійності. Ефективність застосування ігор обумовлюється дотриманням принципів доступності, наочності, систематичності та індивідуалізації. Вибір конкретних ігор здійснюється з урахуванням мовленнєвих можливостей, психолого-фізіологічних особливостей дітей, їхнього рівня мовленнєвої компетенції та потреб корекційного впливу [1, с. 69].

Дидактичні ігри поділяються на фонетико-фонематичні, лексичні, граматичні та мовленнєво-комунікативні. Фонетико-фонематичні ігри розвивають фонематичне сприйняття, правильну вимову та артикуляцію. Лексичні ігри збагачують словник, уточнюють значення слів і розвивають словотворення. Граматичні ігри формують уявлення про граматичну будову

мови. Мовленнєво-комунікативні ігри розвивають діалогічне та монологічне мовлення [2, с. 118].

Педагогічна технологія логопедичної роботи, яка опирається на застосування дидактичних ігор, передбачає поетапне формування мовленнєвих навичок. На першому етапі використовуються ігри, спрямовані на розвиток слухової уваги, фонематичного слуху, артикуляційної моторики («Упізнай звук», «Повтори за мною», «Чарівне дзеркало»). На другому етапі актуалізуються ігри для збагачення словникового запасу, формування навичок класифікації, узагальнення, використання у мовленні прикметників, числівників, дієслів («Назви одним словом», «Хто що робить?», «Знайди пару»). Завершальний етап передбачає використання сюжетно-рольових, творчих ігор, спрямованих на розвиток зв'язного мовлення, формування комунікативних умінь («Магазин», «Пошта», «Подорож») [3, с. 17-18].

Систематичне використання ігор сприяє не лише корекції мовленнєвих порушень, а й розвитку пізнавальної сфери, соціалізації дошкільників, формуванню їхнього позитивного ставлення до навчальної діяльності. Отже, дидактична гра є не лише засобом навчання, а й важливим чинником розвитку дітей зі ЗНМ.

Список літератури

1. Іванова В.П. Дидактичні ігри в логопедичній роботі. Сучасні проблеми логопедії та реабілітації: *матеріали VI Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції (14 квітня 2017 р., м. Суми)*. М-во освіти і науки України, Сумський держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка. Суми: ФОП Цьома С. П., 2017. С. 67-71.
2. Богуш А.М., Луцан Н.І. *Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників: мовленнєві ігри, ситуації, вправи*: навч. посіб. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2012. 304 с.
3. Кондукова С. В., Базима Н. В. Особливості застосування гри в системі дошкільного сенсорного виховання дітей із загальним недорозвиненням мовлення. *Корекційна педагогіка. Вісник Української асоціації корекційних педагогів*. 2015. № 1. С. 15-21.

Юлія Дутка
Науковий керівник – доц. Кармалюк С.П.

Роль освіти та культурних інституцій у процесі адаптації молоді до соціальних змін у великому місті

Велике місто – це місце, де соціальні процеси значною мірою трансформують та коригують повсякденне життя молоді. Важливою складовою згаданих трансформацій є успішна адаптація молоді до соціальних змін, адже саме вона є майбутнім суспільства, і від того, як відбудеться її інтеграція у нові реалії, залежатиме розвиток як певного регіону, так і країни в цілому.

Освітні заклади, такі як школи, коледжі, університети, відіграють ключову роль у соціальній адаптації молоді до соціальних трансформацій. Вони створюють сприятливі умови для формування не лише академічних, а й соціальних навичок, які молоді люди можуть використати в різноманітних сферах повсякденного життя. Школи в першу чергу готують молодь до подальшого навчання та роботи, удосконалюючи їхні базові знання та навички. Заклади вищої освіти, з свого боку, не лише забезпечують фахову освіту, а й сприяють особистісній та соціальній адаптації студентів, даючи перспективи подальшого розвитку. Адже запропоновані ЗВО освітні програми й окремі навчальні курси, сприяють формуванню у студентів *hard skills* і *soft skills* – двох груп ключових знань і вмінь, які важливі для успішної адаптації молоді у процесі працевлаштування. Наприклад, курси зі спілкування та комунікаційних навичок допомагають молодим людям встановлювати контакти та адаптуватися до нового соціального середовища. «Самоусвідомлення та емоційний інтелект – це ключові навички, які допомагають нам розуміти себе та інших, а також ефективно керувати своїми емоціями та поведінкою. Ці навички важливі для успіху в особистому та професійному житті» [1].

Освітні програми також можуть бути адаптовані до конкретних потреб та викликів, з якими стикаються молоді люди

у великому місті. Зокрема до програм можуть бути включені курси зі стресостійкості, навичок управління часом і роботи в умовах високого темпу життя. Усе це допомагає студентам впоратися зі стресом та викликами, що постійно супроводжують їх у великому місті.

Ще однією важливою освітньою ініціативою є створення платформ для обміну досвідом і знаннями між молоддю, які допомагають підтримувати взаємодопомогу та співпрацю у спільних проєктах

Культурні інституції, такі як музеї, театри, галереї, тощо, також відіграють важливу роль у процесі адаптації молоді до соціальних змін на новому місті. Вони створюють не лише можливості для культурного розвитку, а й сприяють формуванню ідентичності та соціальної взаємодії. «Музеї та галереї відіграють важливу роль у збереженні та розвитку культурної спадщини. Вони дають людям можливість ознайомитися з історією та культурою свого регіону, а також з історією та культурою інших народів. Це допомагає нам зрозуміти себе та наше місце у світі» [2].

Крім того, участь у проєктах міжнародного співробітництва або спільних наукових дослідженнях може стати ефективним засобом сприяння міжкультурному розумінню. Співпраця зі спеціалістами з різних країн допомагає створити міжкультурне середовище, де різні підходи та перспективи об'єднуються для досягнення спільних цілей.

Список літератури

1. Apfelbaum E., Suh E. Why Companies Should Disclose Their Lack of Progress on DEI. *Harvard business review*. May - June 2024. URL: <https://hbr.org/2024/06/research-why-companies-should-disclose-their-lack-of-progress-on-dei>
2. Museums. URL: <https://www.unesco.org/en/museums>

Віртуальні екскурсії та доповнена реальність як засоби занурення у світ літератури

Сучасна освіта активно трансформується під впливом цифрових технологій, що відкриває нові можливості для підвищення ефективності навчального процесу. Однією з ключових проблем початкової школи є недостатня залученість учнів до процесу читання через використання традиційних методів, які часто не відповідають запитам нового покоління. В умовах інформаційного суспільства діти звикли до візуального й інтерактивного контенту, що робить необхідним пошук сучасних підходів до викладання літературного читання.

Одним із перспективних напрямів є використання технологій віртуальних екскурсій та доповненої реальності [1], які створюють ефект занурення у світ літератури, стимулюють когнітивну активність, розвивають критичне мислення та формують сталі читацькі навички.

Віртуальні екскурсії охоплюють кілька форматів: 3D-тури, відеоекскурсії та інтерактивні мапи. 3D-тури дозволяють здійснити повноцінну віртуальну подорож до місць, пов'язаних із літературними творами або життям письменників. Відеоекскурсії пропонують заздалегідь зняті маршрути з професійними коментарями, що дозволяє не лише «відвідати» певну локацію, а й отримати пояснення щодо її історичної чи культурної значущості. Наприклад, під час вивчення творів Т.Шевченка учні можуть відвідати віртуальний музей Кобзаря в Каневі або віртуально прогулятися його дитячими місцями в Моринцях. Завдяки 3D-турам школярі можуть оглядати кімнати, де жив і працював письменник, знайомитися з його особистими речами та рукописами, що створює ефект присутності та поглиблює їхнє розуміння творчості [2].

Інтерактивні мапи дають можливість учням самостійно досліджувати території, пов'язані з героями чи подіями художніх творів, використовуючи анімаційні або текстові підказки.

Доповнена реальність відкриває ще більше можливостей для взаємодії з текстами. Наприклад, використання мобільних додатків на кшталт *Quiver* або *Merge Cube* дозволяє оживляти ілюстрації з книг. Під час вивчення казки «Рукавичка» учні можуть за допомогою AR-програми бачити, як персонажі історії оживають і взаємодіють між собою. Це допомагає їм ліпше запам'ятовувати сюжет, розвивати навички переказу та аналізу тексту. Також існують мобільні застосунки, що дозволяють переглядати тривимірні моделі персонажів, наприклад, у додатку *Storyfab* діти можуть самостійно створювати анімовані сценки на основі прочитаних творів, що розвиває їхню творчу уяву та мовленнєві навички.

Ще одним ефективним прикладом використання AR-технологій є застосування інтерактивних книжок із доповненою реальністю. Наприклад, книжки серії *AR Books* містять спеціальні QR-коди, які дозволяють дітям не просто читати текст, а й переглядати мультимедійні вставки, слухати аудіоверсії або навіть брати участь у віртуальних іграх за мотивами твору. Це особливо важливо для учнів, які мають труднощі з читанням або потребують додаткової мотивації [2].

Використання віртуальних екскурсій та доповненої реальності на уроках літературного читання сприяє підвищенню мотивації учнів, глибшому сприйняттю художніх творів і розвитку читацької компетентності, проте ефективне впровадження цих технологій потребує вирішення технічних, методичних і організаційних викликів, пов'язаних із доступністю обладнання та підготовкою педагогів.

Список літератури

1. Віртуальна та доповнена реальність: як нові технології надихають вчитися Освіторія. URL: <https://surl.li/rgtsfv> – Дата доступу: 10.03.2025.
2. Використання засобів доповненої та віртуальної реальностей в навчальному середовищі закладів загальної середньої освіти Методичні рекомендації. Київ: ІМЗО, 2023. URL: <https://surl.li/qufkew> Дата доступу: 10.03.2025.

Аліна Єлндюк
Наукова керівниця – асист. Дідух В.В.

Особливості міжпредметних зв'язків в освітньому процесі початкової школи як фактор розвитку наскрізних умінь

Міжпредметні зв'язки є ключовим аспектом сучасної освіти, особливо в початковій школі. Завдання освіти сьогодні – не лише передача знань, а й розвиток наскрізних умінь, як-от критичне мислення, комунікація, творчість і співпраця. Інтеграція міжпредметних зв'язків сприяє гармонійному розвитку особистості, формує цілісне уявлення про світ і здатність встановлювати зв'язки між предметами та життєвими сферами. Зокрема, Локшина О., зазначає, що: «Інтеграція змісту початкової освіти сприяє формуванню цілісного сприйняття світу учнями, забезпечує зв'язок між теоретичними знаннями та їх практичним застосуванням» [1, с.12].

Міжпредметні зв'язки в педагогіці – це взаємодія між змістом різних навчальних дисциплін, що сприяє формуванню цілісного уявлення про світ у школярів. Вони базуються на інтеграції знань, умінь і навичок, отриманих у процесі навчання. Завдяки міжпредметним зв'язкам учні встановлюють зв'язки між різними аспектами реальності, розуміють взаємозалежності у природі, суспільстві та культурі, що розвиває системне мислення й ключові компетентності.

Савченко О. вказує, що: «В умовах багатопредметності початкової школи особливу важливість має методично обґрунтоване, системне використання міжпредметних зв'язків, які сприяють цілісному засвоєнню базових знань, умінь, цінностей і водночас допомагають різнобічному сприйманню навчального матеріалу» [2, с.85].

Отже, вважаємо, що міжпредметні зв'язки є основою для формування наскрізних умінь, таких як критичне мислення, творчість і робота в команді, допомагаючи учням усвідомлювати практичне застосування знань та підвищуючи їхню мотивацію до навчання та компетентнісний підхід. Бібік Н. зазначає, що: «Компетентнісний підхід вимагає інтеграції знань з різних

предметів, що дозволяє учням розвивати здатність застосовувати їх у реальних життєвих ситуаціях» [3, с.47].

Міжпредметні зв'язки сприяють всебічному розвитку учнів, допомагаючи застосовувати знання в різних життєвих ситуаціях. Впровадження міжпредметних зв'язків у початковій школі потребує ретельного планування та реалізації інтеграції. Топузов О. зазначає, що «Інтегративні підходи в освіті забезпечують системне мислення учнів, дозволяють побачити взаємозв'язки між різними явищами та процесами, що є ключовим для сучасної освіти» [4, с.102]. Аналізуючи все вищесказане, вважаємо, що міжпредметні зв'язки є невід'ємною складовою сучасної освіти, особливо на початковій освіті. Вони сприяють цілісному сприйняттю світу, розвивають критичне мислення, комунікацію, творчість і здатність працювати в команді. Інтеграція знань із різних навчальних дисциплін не лише робить навчання цікавішим, а й допомагає учням усвідомлювати взаємозв'язки між явищами природи, суспільства, науки та культури.

Водночас успішна реалізація міжпредметних зв'язків вимагає ретельного планування освітнього процесу. Важливу роль у цьому процесі відіграє підготовка педагогів, які мають володіти методиками інтегрованого навчання та розуміти принципи формування ключових компетентностей у молодших школярів.

Список літератури

1. Локшина О. І. Інтеграція у змісті початкової освіти: світовий досвід та українські реалії. *Педагогічний альманах*, 2020. № 45. С.9-15.
2. Савченко О. Я. *Дидактика початкової школи*: навчальний посібник. Київ: Генеза, 2012. 368 с.
3. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. Київ: *Педагогічна думка*, 2019. 102с.
4. Новосельцев В. А., Топузов О. М. *Інтегративні підходи в освіті*: монографія. Київ: Інститут педагогіки НАПН України, 2021. 256

Особливості виховання відповідальності через групові та колективні форми роботи з молодшими школярами

Виховання підростаючої людини, як особистості, здатної здійснювати відповідальні дії та готової нести відповідальність за свої вчинки, становить одне з головних завдань сучасного суспільства [1].

Відповідальність - один із найскладніших процесів у теорії вольових якостей. Вона вважається «найвищою якістю», оскільки тісно пов'язана з емоційним, моральним і світоглядним розвитком особистості. Ця характеристика відображає здатність людини дотримуватися загальноприйнятих соціальних норм, виконувати свої обов'язки та усвідомлювати відповідальність за власні вчинки перед суспільством і собою [2].

Формування відповідальності стає особливо важливим у період, коли молодший школяр розпочинає навчання. Перехід до шкільного життя кардинально змінює його звичний розпорядок дня. Першокласник стикається з новими вимогами: відвідувати уроки, виконувати завдання за навчальною програмою, дотримуватися вказівок учителя, слідувати шкільному розпорядку, дотримуватися правил поведінки та досягати успіхів у навчанні.

Виховання відповідальності у молодших школярів ефективно здійснюється через колективні та групові форми, що сприяють взаємодії, співпраці та усвідомленню своєї ролі в спільній справі. Пропонуємо деякі з них [1, с. 97]:

Колективні форми:

- класні проекти – виконання довгострокових завдань (екологічні, творчі, дослідницькі проекти), де кожен учень має свою відповідальну роль;
- колективні творчі справи – організація заходів, свят, екскурсій, де школярі спільно планують і виконують завдання;
- шкільне самоврядування – участь у класному житті (чергування, відповідальність за куточок читача чи зелену зону);

- дні відповідальності – проведення дня, коли кожен учень має виконати певні обов'язки (наприклад, допомогти однокласникам, дотримуватися правил поведінки, бути відповідальним за порядок у класі).

Групові форми:

- групові навчальні проєкти – завдання, де кожна дитина виконує свою частину роботи, а кінцевий результат залежить від внеску кожного учасника;

- рольові ігри – моделювання життєвих ситуацій, що потребують відповідальних рішень («Я – лікар», «Я – рятувальник», «Ми – команда»);

- групові завдання та квести – командні випробування, які формують відповідальність через необхідність діяти спільно (наприклад, «Знайди правильний шлях», «Разом до мети»);

- круглі столи та дискусії – обговорення питань, пов'язаних із відповідальністю (чому важливо дотримуватися обіцянок, які наслідки безвідповідальності).

Використання таких форм виховання допомагає молодшим школярам усвідомити значення відповідальності у навчанні, спілкуванні та повсякденному житті, розвиває навички самоконтролю, взаємодопомоги й організованості.

Список літератури

1. Кондратенко Р. В. Наступність у вихованні відповідальності в старших дошкільників і молодших школярів. Педагогіка вищої та середньої школи: зб. наук. праць / редкол.: В. К. Буряк, Л. В. Кондрашова, Г. Б. Штельмах. Кривий Ріг, 2010. Вип. 28. С. 94-99.

2. Ткачук Т.А. Психологічні умови виховання почуття відповідальності у молодших школярів. Молодий вчений. 2017. № 7. С. 126-129. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_7_

Людмила Зверінська
Наукова керівниця – асист. Палагнюк О. В.

Формування позитивного ставлення дітей молодшого дошкільного віку до закладу дошкільної освіти

Вступ дитини до закладу дошкільної освіти є важливим етапом її соціалізації, що вимагає формування позитивного ставлення до нового середовища. Соціальна адаптація дітей молодшого дошкільного віку залежить від їхнього емоційного стану, рівня соціального досвіду, стилю виховання в сім'ї та комунікативних навичок. Відсутність позитивного ставлення може ускладнити процес адаптації, спричинити тривожність, емоційне напруження та інші труднощі, що можуть негативно вплинути на подальший навчальний процес і взаємодію з ровесниками [1].

Основні чинники формування позитивного ставлення до закладу дошкільної освіти:

1. Емоційний компонент – позитивні враження, отримані в процесі взаємодії з вихователями та однолітками, безпосередньо впливають на формування довіри до освітнього середовища, сприяють зниженню рівня тривожності та підвищенню впевненості у собі [2].

2. Когнітивний компонент – розуміння дитиною структури освітнього процесу, його правил і очікувань дозволяє зменшити невизначеність та страх перед новим досвідом, допомагає дітям легше адаптуватися до нових умов.

3. Соціальний аспект – успішна взаємодія з дорослими та ровесниками сприяє формуванню почуття комфорту, безпеки та довіри до оточення та залученню до колективної діяльності.

4. Психологічні особливості дитини – рівень розвитку комунікативних навичок, темперамент, попередній соціальний досвід і наявність розладів адаптації можуть впливати на швидкість звикання до нового середовища.

Методи формування позитивного ставлення: (1) ігрові методи – сюжетно-рольові ігри допомагають дітям адаптуватися

до нового середовища, відтворюючи соціальні взаємодії, дають змогу відчувати контроль над ситуацією [3]; (2) арт-терапія – використання малювання, ліплення, музики сприяє емоційній розрядці та створенню позитивного образу дошкільного закладу; (3) казкотерапія – допомагає дітям усвідомити важливість соціальної взаємодії та навчитися справлятися зі стресовими ситуаціями; (4) педагогічна підтримка – вихователь відіграє ключову роль у формуванні довіри дитини до нового середовища, сприяє формуванню почуття безпеки; (5) залучення батьків – формування позитивного ставлення до закладу дошкільної освіти починається в сім'ї, а активна взаємодія батьків із вихователями допомагають зменшити тривожність дитини та підвищити її мотивацію до відвідування закладу [4]. Формування позитивного ставлення до закладу дошкільної освіти – необхідна умова успішної адаптації дітей молодшого дошкільного віку. Успішна соціалізація дітей у дошкільному закладі є основою для їхньої подальшої взаємодії у суспільстві та забезпечує психологічний комфорт під час навчання.

Список літератури

1. Логвиненко Т. Використання засобів арт-педагогіки та арт-терапії у соціально-педагогічній роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. *Наука і техніка сьогодні*. 2022. №5(5). С. 273-280.

2. Лось Н.І., Колишкін О.В. *Особливості використання логопедичних технологій у процесі творчого зв'язного мовлення у дітей із ЗНМ*. Корекційна та інклюзивна освіта очима молодих науковців. 2018. Вип. 6. С. 273-279.

3. Маркозова А., Міщенко О. Використання елементів арт-терапії у профілактичній роботі із запобігання розвитку дисграфії у дітей із ЗНМ. *Grail of Science*. 2023. №29. С. 273-280.

4. Мальцева Ю.О., Зелінська-Любченко К.О. Методика дослідження стану зв'язного мовлення дітей із ЗНМ середнього дошкільного віку. *Сучасні проблеми логопедії та реабілітації*. С. 89-92. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/10d73c1a-5796-4541-a3ae-3497f989acf2/content>

Юлія Ілічук
Наукова керівниця – доц. Бигар Г.П.

Формування самооцінки у молодших школярів в умовах сучасного соціуму

Самооцінка є ключовим компонентом особистості, що становить її основу. Вона відіграє важливу роль у соціальній адаптації, а також виступає механізмом регуляції поведінки та діяльності. Саме її формування відбувається в процесі діяльності та міжособистісної взаємодії в суспільстві [3].

У психолого-педагогічній літературі, як вітчизняній, так і зарубіжній, багато уваги приділяється цьому психологічному утворенню. Поняття, структуру, функції, проблему формування самооцінки описано у працях І. Бежа, А. Гринечко, Н. Тимченко, Є. Калужної та інших науковців.

На думку Л.С. Виготського, становлення та формування самооцінки починається саме в молодшому шкільному віці. Він вважав, що вона являє собою позаситуативне і стійке диференційоване ставлення учня до самого себе [2]. Самооцінка виконує такі функції, як: опосередкування ставлення учня до себе; інтеграція досвіду діяльності молодшого школяра; інтеграція комунікації з оточуючими людьми [2].

Освітній процес безперечно впливає на самооцінку учнів – через ставлення до конкуренції та різноманітності, а також визнання їхніх досягнень у навчанні, спорті та мистецтві. До середини дитинства дружні стосунки стануть відігравати ключову роль у житті учня. Дослідження показали, що діти молодшого шкільного віку проводять більше часу зі своїми друзями, ніж роблять домашні завдання, дивляться телевизор або грають наодинці. Крім того, кількість часу, протягом якого вони взаємодіють зі своїми батьками, значно скорочується порівняно з тим, коли вони були молодшими. На цьому етапі соціальне прийняття однолітками дитини відіграє важливу роль у розвитку та підтримці досліджуваного явища [1].

З метою глибшого розуміння механізмів формування самооцінки у молодших школярів в умовах сучасного соціуму, визначення рівня адекватності сприйняття власних можливостей

і корекції поведінки важливо вчасно діагностувати вид самооцінки учня. Вирізняють наступні види [2]: адекватна; завищена; занижена.

Самооцінка не залишається стабільною і має тенденцію змінюватися залежно від прогресу в діяльності, вікових характеристик. Роботу з розвитку навички самооцінки учнів можна будувати за алгоритмами. У загальному цей алгоритм може мати такий вигляд:

1. Позначаємо свій настрій (на перших уроках). Це можуть бути кружечки з кольорами світлофора, смайлики, цеглинки LEGO чи інші візуалізації.

2. Учимося порівнювати мету і результат (через 2-4 тижні після введення на уроках першого кроку).

3. Установлюємо порядок оцінювання своєї роботи (приблизно через місяць після другого кроку).

4. Учимося визнавати свої помилки та/або невдачу.

5. Використовуємо вміння самооцінки [3].

Отже, самооцінка є найважливішим показником розвитку особистості молодшого школяра, регулятором його поведінки. Умови формування та розвитку самооцінки учня залежать не тільки від його успішності, визнання його однокласниками та особливостей спілкування вчителя, а й від стилю сімейного виховання, фізичного здоров'я, вікових особливостей та особистісних чинників.

Список літератури

1. Галян І. М. Ціннісні орієнтації як детермінанти розвитку моральної активності та морального самоудосконалення особистості. Моральна свідомість та самосвідомість особистості: монографія. Дрогобич, 2019. С. 209-215.

2. Дячук П.В. Формування самооцінки молодших школярів у навчальній діяльності: монографія / П.В. Дячук; [рец. О. А. Біда, Г.О. Васьківська, І.І. Доброскок, О.М. Коберник] Умань: [П.П. Жовтий О.О.], 2016. 210с.

3. Ілляш С. Д. Самооцінка в молодшому шкільному віці та фактори, які її детермінують. Проблеми загальної та педагогічної психології : зб. наук. праць / Ін-т психології імені Г. С. Костюка НАПН України. К.: [б. в.], 2010. Т. 12. Ч. 2. С. 108-115.

Віктор Ілько

Наукова керівниця – доц. Гаркавенко Н.В.

Психологічні особливості ефективності діяльності працівників охоронних структур

Сьогодні у непередбачуваних реаліях життя, які негативно впливають на людину як суб'єкта діяльності, українське суспільство не може спланувати та передбачити своє майбутнє, свої дії та свою діяльність, Але, незважаючи на воєнні дії, на політичні, економічні та соціальні «стрибки», особливо в кризовий період розвитку суспільства, зростає ефективність психологічного аспекту професійної діяльності особистості. Тобто від рівня її професійної підготовки залежить як особистий успіх, так і успіх суспільства в цілому.

Ми частково зупиняємося на психологічних особливостях діяльності працівників охоронної діяльності. У часи злочинності, криміногенних ситуацій та військових дій ця професія стає не менш затребуваною.

Науковці у напрямку дослідження психології професійної діяльності, зокрема Б. Ломов, О. Леонт'єв, С. Рубінштейн, у своїх працях розкривають проблеми, які ґрунтуються на концепціях системного, особистісного та динамічного підходів.

У вивчення ефективності профдіяльності свою лепту внесли Т. Котарбинський, Я. Зеленецький та ін. Аналізуючи різні підходи цієї проблеми, ми можемо зробити висновки про існування показників такої діяльності за певними критеріями. Ідеться [3] як про якість і продуктивність діяльності, так і про кількість нещасних випадків з вини працівника, про профпридатність та плінність кадрів, про результативність тестів профпідготовки та самооцінки ефективності діяльності .

Психологічний підхід до професійної діяльності ґрунтується на потенціалі самого працівника, тобто на сукупності його професійно важливих якостей. Аналізуючи трудову діяльність особистості науковці Є. Клімов, Т. Кудрявцева, А. Маркова, А. Сухарев, та ін. звертають увагу не лише на особистісні рівні розвитку, але й на психолого-фізіологічні особливості [2].

Апелюючи стресовими умовами, в яких працюють працівники охоронних структур (непередбачувані, екстремальні, а часом і жахливі ситуації, усвідомлюючи при цьому рівень власної небезпеки) велике значення мають як особистісні якості працівника, так і професійні здібності. Тому, набираючи працівників у дану структуру, найбільшу увагу звертають на старанність, дисциплінованість, кмітливість, витривалість, відсутність шкідливих звичок, що є важливими для професійних якостей охоронців. Набути ці якості працівник може в процесі навчання чи самої діяльності.

Аналізуючи психологічні особливості ефективності діяльності таких структур, не варто забувати і про спрямованість, здібності, характер, темперамент, знання, уміння та навички таких працівників [1].

Таким чином, вимоги до працівників охоронної діяльності надзвичайно високі (тут потрібно враховувати як фізичні, так і психічні властивості особистості охоронця) та обов'язково запроваджувати певну психологічну підготовку фахівців та специфічні заходи до психогієни.

Отже, роблячи висновки, ми виокремили низку якостей, що відображають зміст психограми працівників охоронної структури, які є основою для підбору психодіагностичного інструментарію щодо ефективності трудової діяльності. Тобто йдеться про виокремлення особистісних, інтелектуальних, комунікаційних і вольових характеристик.

Список літератури

1. Бондаренко Я. Г. Аналіз впливу специфіки професійної діяльності на психологічний стан фахівців спеціальних підрозділів МВС України. Проблеми екстремальної та кризової психології. Збірник наукових праць. Вип. 8 Харків: УЦЗУ, 2017. С. 363-371.

2. Жданова І.В. Психологічні аспекти розвитку професійно-важливих якостей особистості працівників ОВС. Вісник ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, Психологія. 2015. № 14. С. 36-39.

3. Радько О.В. Психологічні особливості ефективності професійної діяльності фахівців спеціального підрозділу служби інкасації Державної служби охорони при МВС: дис...канд. психол. наук: 19.00.09. психологія. Харків, НУЦЗУ. 2013. 183 с.

Анастасія Іричук
Наукова керівниця – доц. Гуцуляк Н.М.

Особливості соціально-психологічної адаптації українців під час вимушеної міграції

Соціально-психологічна адаптація українців в умовах вимушеної міграції зумовлена безпрецедентними викликами, з якими зіткнулося українське суспільство внаслідок воєнних дій. Масштабні переміщення українців створили значні виклики як для самих мігрантів, так і для країн, що їх приймають.

О. Гуляєва зазначає, що вимушена міграція виступає сильним стресовим фактором, бо змінює основні переконання людини та потребує від неї значних психологічних зусиль для успішної адаптації [2, с. 9-12]. Л. Степаненко зауважує, що О. Ішук та О. Лукасевич підкреслюють складність соціально-психологічної адаптації внутрішньо переміщених осіб, адже вона супроводжується значним рівнем стресу через зміну умов життя та соціальною ізоляцією [5, с. 207-208]. А. Єфімова [3, с. 50-51] наголошує, що українським мігрантам доводиться проходити наступні етапи адаптації: початкове захоплення новим середовищем і оптимізм щодо майбутнього; туристична стадія - перше знайомство з новою реальністю; орієнтаційна стадія - зосередження на внутрішніх аспектах нового життя. У цей час необхідно справлятися зі стресовими ситуаціями та труднощами, що виникають під час адаптації; депресивна стадія – глибоке усвідомлення труднощів, пов'язаних із новим життям; стабілізація – повна адаптація до нових умов життя.

О. Кузнецова, М. Бикова наголошують, що адаптація може мати як позитивні, так і негативні наслідки для мігрантів. Дослідники додають, що без належної соціально-психологічної підтримки мігранти можуть стикнутися з такими ризиками: виникнення психологічного стресу через зміну місця проживання, безробіття; відсутність соціального захисту, можливість стати жертвою шахрайства; можливість зазнати дискримінації чи стати жертвою булінгу; ризик розвитку захворювань, пов'язаних із стресом чи соціальним

неблагополуччям; відсутність доступу до медицини та психосоматичні розлади [1, с. 38].

Т. Карамушка та О. Ільєнко пишуть, що Г. Солдатова виокремлює такі чинники, які впливають на адаптацію вимушених мігрантів: етнічна ідентичність; економічна стабільність; психологічна підтримка; мовний бар'єр; соціальні взаємодії. Дослідники стверджують, що життєвий досвід, відкритість до змін, прагнення кожного мігранта інтегруватися в нове оточення мають вагомe значення для процесу його пристосування у новому середовищі [4, с. 23].

Отже, соціально-психологічна адаптація – складний процес, що залежить від багатьох внутрішніх і зовнішніх факторів. Забезпечення умов для успішної адаптації вимушених мігрантів є важливим елементом соціальної стабільності.

Список літератури

1. Бикова М.В. Соціально-психологічна адаптація українських біженців земля Північна Рейн-Вестфалія (Німеччина): кваліфікаційна робота на отримання другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 231 «Соціальна робота» Науковий керівник: канд. пед. наук Кузнецова О.А. Миколаїв, 2023. 83 с.

2. Гуляєва А. Соціально-психологічні особливості системи переконань особистості в кризових умовах: автореф. дис... канд. психол. наук. Київ, 2023. 21 с.

3. Єфімова А.Г. Особливості соціально-психологічної адаптації українців до умов міграції у США. Вісник післядипломної освіти. Серія «Соціальні та поведінкові науки». 2023. Випуск 23 (52). С. 41-56.

4. Ільєнко О.В. Чинники соціально-психологічної адаптації вимушених мігрантів: кваліфікаційна робота на отримання другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 053 – Психологія. Науковий керівник: канд. псих. наук Карамушка Т.В. Київ, 2023. 99 с.

5. Степаненко Л. Особливості взаємозв'язку адаптивних властивостей та механізмів психологічного захисту у переселенців. Психолого-педагогічні координати розвитку особистості: Збірник наукових матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Полтава, 3-4 червня 2021р.). Полтава, 2021. С. 206-210.

Владислава Ісопеску
Наукова керівниця – проф. Гуляс І. А.

Резильєнтність як основа психологічної стійкості військовослужбовців

Сьогодні поняття резильєнтності розглядається у трьох основних аспектах: риса особистості як здатність долати труднощі; процес долаючої поведінки та адаптаційно-захисний механізм. В умовах повномасштабного вторгнення вивчення цього явища набуває особливої значущості для всіх, хто піддається стресу, зокрема для військовослужбовців.

Поняття резильєнтності походить із фізики, де воно означало здатність матеріалу відновлювати форму після деформації. У цьому контексті зауважується класичне визначення Ф. Лозеля, який установлював резильєнтність як здатність вибудовувати повноцінне існування, попри складні обставини життя. Більшість науковців опирається на це визначення й розкриває це явище, орієнтуючись на набуття проактивної поведінки, відновлення функціонування з приростом, тобто на посттравматичне зростання

У праці Милославської О.В. та Богдановського С.О. «Резильєнтність як складова психічної витривалості військовослужбовця» вказується модель вразливості до стресу «stress-vulnerability model», яка визначає, що рівень резильєнтності формується під впливом стресових переживань упродовж життя, визначаючи когнітивні, афективні та поведінкові реакції. З'ясовано, що найбільш поширеними чинниками для формування розладів адаптації та посттравматичних стресових розладів є війна, природні катаклізми та насильство. При цьому вважається, що посттравматичний ефект також залежить від суб'єктивного сприйняття та інтерпретації ситуації військовослужбовцем [1].

У праці Милославської О.В. та Богдановського С.О. «Особливості саморегуляції у військовослужбовців із різним рівнем резильєнтності» резильєнтність визначено як джерело саморегуляційного складника особистості. Упродовж

дослідження було встановлено, що показники «Планування», «Самостійність» та «Загальний рівень саморегуляції» у групі військовослужбовців із високим рівнем резильєнтності перевищував за шкалами відповідні показники у групі військовослужбовців із середнім рівнем резильєнтності. Тобто військові з вищим показником продемонстрували уміння розставляти пріоритети та набувати особистісних рис [2].

Для корекції психологічного стану дезадаптованих військовослужбовців необхідний комплексний підхід із поетапними психореабілітаційними заходами. Ефективною є піраміда інтервенцій, що враховує ступінь психічної травматизації. Важливе значення у цьому має резильєнтність, що базується на біопсихосоціальних механізмах саморегуляції. Тому необхідні техніки емоційно-вольової саморегуляції, які зміцнюють психічну стійкість і сприяють адаптації.

Отже, резильєнтність є основою психологічної стійкості військовослужбовців, сприяючи подоланню стресу та особистісному зростанню. Дослідження авторів забезпечують актуальність цієї тематики, адже участь у бойових діях є одним із небезпечних стресових чинників, а від особливостей їхньої психофізіологічної реакції, суб'єктивної інтерпретації та вчинків залежить функціонування та організація професійної діяльності військових [2].

Варто пам'ятати, що повноцінне відновлення військовослужбовця містить у собі нейрофізіологічний і соціально-психологічний аспект. Тому вивчення проблематики резильєнтності як широкого поняття є вкрай важливим чинником декомпресії та загальної адаптації військовослужбовця [1].

Список літератури

1. Милославська О.В., Богдановський С.О. Резильєнтність як складова психічної витривалості військовослужбовця. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія*. 2023. Т. 34(73), № 1. С. 197-202.

2. Милославська О.В., Богдановський С.О. Особливості саморегуляції у військовослужбовців із різним рівнем резильєнтності. *Наука і освіта*. 2023. №1. С. 51-57.

Віктор Карпляк
Науковий керівник – доц. Лісовий В.А.

Сучасні підходи до розвитку фортепіанної техніки в учнів мистецьких шкіл

Сучасне музичне мистецтво України постає перед нами як скарбниця, наповнена віковими традиціями, що бринить від співу талантів і сяє блиском досконалої майстерності. У контексті навчання юних митців у початкових закладах мистецької освіти особливої ваги набуває розвиток мистецтва гри на фортепіано, що розкриває перед ними нові горизонти.

Мета публікації – висвітлити сучасні підходи до формування та вдосконалення фортепіанної техніки у навчальних закладах мистецького спрямування.

Фортепіанна техніка як один із базових компонентів виконавської майстерності вимагає системного та всебічного розвитку. Сучасні тенденції спрямовані на гармонійне поєднання класичних методик викладання з інноваційними технологіями. Однією з ключових переваг сучасних підходів є впровадження комп'ютерних технологій у навчальний процес. Використання спеціалізованих програм для візуалізації нотного тексту та аналізу виконання дозволяє учням більш детально розуміти музичну фактуру та динаміку твору. Також інтерактивні платформи сприяють самостійному відпрацюванню технічних елементів гри, що суттєво оптимізує процес навчання. Викладачі дедалі частіше вдаються до інтерактивних сервісів, мультимедійних матеріалів та індивідуалізованих стратегій навчання, що позитивно впливає на ефективність навчання учнів різного віку та рівня підготовки [2].

Не менш важливим аспектом є репертуар, що містить твори сучасних авторів, враховуючи вікові особливості та технічні можливості учнів. Особлива увага приділяється розширенню стилістичного діапазону репертуару, який містить не лише класику, але й сучасні твори з елементами джазу, популярної музики та навіть кінематографічних композицій. Такий підхід дозволяє учням ознайомитися з різними музичними стилями, що сприяє формуванню їхньої виконавської індивідуальності. Крім

того, введення творчих завдань, як-от аранжування знайомих мелодій чи створення імпровізацій, розвиває креативність та здатність мислити поза межами традиційного музичного аналізу. Регулярне виконання етюдів, технічних вправ та імпровізацій є ключовим елементом у формуванні міцної технічної основи [1].

Педагоги активно долучаються до процесу розвитку фортепіанного мистецтва. Викладачі фортепіано розширюють репертуар, організують концерти, майстер-класи та науково-практичні конференції, сприяючи обміну досвідом та популяризації фортепіанної гри. Важливим аспектом діяльності викладачів є створення індивідуальних навчальних планів, які враховують не лише технічні, але й психологічні особливості кожного учня. Також зазначимо, що сучасні викладачі починають приділяти більше уваги інтеграції міжпредметних підходів, залучаючи до уроків знання з музичної історії, теорії та навіть літератури. Отже, розвиток фортепіанної техніки в учнів мистецьких шкіл є важливим напрямом у сучасній музичній освіті. Використання інтеграції класичних методів викладання із сучасними інноваційними підходами, такими як інтерактивні технології, адаптивний репертуар та індивідуалізований підхід до навчання, сприяє підвищенню якості навчального процесу. Це дозволяє сформувати не лише високий рівень технічної майстерності учнів, але й розвинути їхню музикальність, артистизм і любов до мистецтва. Запровадження таких підходів сприяє збереженню та подальшому розвитку музичних традицій регіону, створюючи міцний фундамент для підготовки нових поколінь професійних виконавців і педагогів.

Список літератури

1. Бойчук І.І., Лісовий В.А. Фортепіанна техніка піаніста. Етюди для фортепіано «Wallpaper Gallery» Г. Скупинського: навч.-метод. посібник. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2024. 184с.
2. Скакун О.М., Бондаренко М.В. Методика викладання фортепіано: сучасний погляд. Київ: Музична Україна, 2020. 126 с.

Комікси як засіб розвитку візуального мислення молодших школярів на уроках літературного читання

У сучасному освітньому процесі зростає увага до розвитку візуального мислення як ключової когнітивної навички, що допомагає учням не лише краще сприймати інформацію, а й осмислювати її, встановлювати зв'язки між текстовими та візуальними елементами. У швидко змінюваному інформаційному середовищі, де домінують мультимедійні ресурси, візуальне мислення стає необхідною компетентністю.

Візуальне мислення – це когнітивний процес, що передбачає здатність людини сприймати, аналізувати та інтерпретувати інформацію, представлену у візуальній формі. У контексті читацької грамотності візуальне мислення виконує кілька важливих функцій: сприяє розумінню текстів через взаємодію з ілюстраціями, схемами, коміксами та іншими графічними матеріалами, що доповнюють або пояснюють зміст; дозволяє учням краще орієнтуватися у текстах із складною структурою, зокрема художніх творах, де важливими є метафори, описи та емоційне наповнення.

Комікси - унікальний жанр, який поєднує текстову та графічну інформацію, що допомагає учням краще розуміти тексти та формувати асоціативні зв'язки, оскільки вони отримують можливість опрацьовувати сюжет на різних рівнях сприйняття: вербальному та візуальному [1]. Це сприяє розвитку навичок аналізу, порівняння та синтезу інформації, а також допомагає дітям краще запам'ятовувати прочитане.

Комікси будуються за принципом логічно пов'язаних кадрів, що відображають ключові події сюжету, завдяки чому учні вчаться стежити за розвитком історії, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між сценами та робити висновки на основі наданої інформації [2].

Також комікси мають спрощену текстову структуру (використовують короткі репліки, діалоги та мінімальну

кількість пояснювального тексту), що робить їх доступними для молодших школярів. Завдяки цьому діти не перевантажуються складними мовними конструкціями, а можуть зосередитися на змісті, вивчаючи текст у взаємозв'язку із зображенням. Водночас такий підхід допомагає розвивати навички швидкого аналізу інформації та формування цілісного уявлення про текст, що є важливим для подальшого розвитку читацьких компетенцій [2].

Комікси можуть бути ефективним засобом вивчення багатьох літературних творів, що входять до програми початкової школи. Наприклад, одним із таких творів є казка І. Франка «Фарбований Лис». У такому форматі діти зможуть краще зрозуміти сюжетну лінію, візуально простежити перетворення головного героя та проаналізувати його поведінку.

Оповідання В.Нестайка, такі як «Дивовижні пригоди в лісовій школі», «Тореодори з Васюківки» теж чудово підходять для адаптації у коміксовий формат, адже їхня динамічна дія, яскраві герої та гумористичні ситуації легко передаються через зображення та діалоги.

Вивчення байок Л.Глібова можна теж урізноманітнити створенням коміксів, що допоможе дітям краще зрозуміти алегоричний зміст творів, розпізнавати характеристики героїв та осмислювати моральний урок.

Отже, комікси мають значний потенціал як навчальний інструмент, оскільки вони роблять процес читання доступнішим і цікавішим для молодших школярів. Проте їх використання потребує правильного підходу, щоб забезпечити не лише розважальну, а й розвивальну та навчальну функцію, сприяючи формуванню візуального мислення та читацької грамотності учнів.

Список літератури

1. Графічна геніальність: використання коміксів як ефективного засобу навчання на уроках URL: <https://salo.li/563780F> – Дата звернення: [28.02.2025].

2. Комікси на уроках: розвага чи дієвий навчальний інструмент? URL :<https://salo.li/C6F25B2>. – Дата звернення: [02.03.2025].

Христина Кипка
Наукова керівниця – доц. Танявська Я. А.

Фенологічні спостереження: шлях до екологічного виховання дошкільників

Формування екологічної свідомості є одним із пріоритетних завдань дошкільної освіти, оскільки саме в ранньому віці закладаються основи бережливого ставлення до природи. Дошкільний вік – це період активного пізнання світу, коли дитина легко засвоює нові знання, емоційно реагує на зміни в навколишньому середовищі та прагне до взаємодії з природою. Одним із ефективних методів екологічного виховання є фенологічні спостереження – систематичне дослідження сезонних змін у природі, що сприяє розвитку у дітей екологічного мислення, допитливості та відповідальності [3].

Фенологічні спостереження дозволяють дітям усвідомити закономірності природних процесів і взаємозв'язки між живими організмами та середовищем їхнього існування. Наприклад, спостерігаючи за змінами в природі, діти помічають, як навесні розпускаються бруньки на деревах, з'являються перші квіти, повертаються перелітні птахи. Восени вони бачать, як листя змінює колір і опадає, а тварини готуються до зими. Взимку дошкільнята можуть спостерігати за снігом, слідами тварин на білому покриві, поведінкою зимуючих птахів. Такі спостереження сприяють формуванню уявлення про циклічність природних явищ, вчать дітей встановлювати причинно-наслідкові зв'язки та помічати зміни в довкіллі [3].

Методи проведення фенологічних спостережень у закладах дошкільної освіти можуть бути різноманітними. Одним із найпоширеніших є ведення календаря природи, де діти щодня або щотижня фіксують погодні умови, зміни у стані рослин, поведінку птахів і тварин. Це можна поєднувати з малюванням, аплікацією, створенням колективних творчих робіт, що допомагає краще запам'ятовувати спостережене. Також важливим є організація екскурсій та прогулянок, під час яких діти можуть безпосередньо спостерігати за природними змінами [2].

Практичні заняття та ігрові методи також допомагають дітям краще засвоювати знання про природу. Вихователі можуть організувати ігри-спостереження, дослідницькі експерименти, тематичні вікторини, екологічні казки та розповіді. Наприклад, гра «Хто прилетів?» допомагає дітям розрізняти зимуючих та перелітних птахів, а дослід із пророщуванням насіння вчить розуміти умови, необхідні для росту рослин [1]. Важливою складовою екологічного виховання є залучення дітей до природоохоронної діяльності у формі акцій з прибирання території закладу дошкільної освіти, виготовлення годівниць для птахів, висаджування дерев та квітів, догляд за кімнатними рослинами. Такі заходи формують у дошкільників почуття відповідальності за природу, розвивають працьовитість і турботливе ставлення до навколишнього середовища [2].

Отже, фенологічні спостереження є ефективним засобом формування екологічної свідомості у дітей дошкільного віку. Вони не лише розширюють знання про природу, а й сприяють розвитку спостережливості, логічного мислення та відповідального ставлення до довкілля. Залучаючи дітей до активного пізнання природних явищ, педагоги виховують у них любов до навколишнього світу та навчають основам екологічної культури, що є важливим кроком на шляху до формування екологічно свідомої особистості.

Список літератури

1. Богущ А.М., Гавриш Н. В. *Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі*: підручник. Вид. 2-е. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2015. 408 с.
2. Лисенко Н.В. *Еко – око: дошкільник пізнає світ природи*: навчально-методичний посібник. Київ.: Видавничий Дім «Слово», 2015. 352 с.
3. Овдієнко І. Формування екологічної свідомості в дітей дошкільного віку засобами фенологічних спостережень. *Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки*. 2018. Випуск 3. С. 142-147. DOI <https://doi.org/10.30970/2522-1876-2018-3-17>

Єлизавета Кирицька
Наукова керівниця – асист. Кушнірик Р. В.

Психолого-педагогічні особливості логопедичної роботи з дітьми із заїканням: інтеграція фізичних і дихальних вправ

Питання корекції заїкання у дітей є надзвичайно актуальним, оскільки порушення темпу, ритму та плавності мовлення можуть суттєво впливати на соціальну адаптацію й емоційний стан дитини. Заїкання не є вродженою особливістю, а формується під впливом різних психофізіологічних факторів, що зумовлює необхідність його корекції ще в ранньому віці. У зв'язку з цим виникає низка суперечностей: між важливістю мовленнєвої корекції та недостатньою кількістю комплексних методик; між необхідністю поєднання логопедичних, психологічних та фізичних підходів і недостатньою їх інтеграцією у практиці корекційної роботи.

Корекція заїкання вивчається логопедами, психологами та неврологами, які трактують його як багатовимірне явище. Зокрема, дослідники (Ч. Ван Райпер, О. Ткаченко, А. Котряшов) вказують, що заїкання виникає внаслідок поєднання неврологічних, психологічних та соціальних факторів. Воно проявляється у вигляді судомних станів артикуляційного апарату, нерівномірності дихання, труднощів із початком мовлення й емоційної напруги під час комунікації.

Корекційна робота спрямована на подолання заїкання шляхом нормалізації мовленнєвого дихання, артикуляції, розвитку емоційної стійкості та формування впевненості у власних мовленнєвих можливостях [3]. Комплексний підхід до терапії передбачає використання фізичних і дихальних вправ, психологічної підтримки та соціальної адаптації.

Фізична активність є важливим елементом корекції мовленнєвих порушень. Вправи, спрямовані на поліпшення координації рухів, сприяють зниженню напруги в артикуляційному апараті. У дослідженнях логопедичної практики відзначається, що поєднання фізичних вправ із

мовленнєвими поліпшує плавність останнього [1]. Особливо ефективними є: вправи на загальну координацію та розслаблення м'язів (йога, легка гімнастика, вправи на розтяжку); техніки релаксації, що зменшують спазми мовленнєвого апарату; вправи на поєднання руху з мовленням (ритмічне промовляння під час ходьби, плескання у долоні тощо).

Дихання – основа плавного мовлення, тому його нормалізація є обов'язковою складовою корекційної роботи. Застосування дихальних технік дозволяє зменшити мовленнєву напругу та поліпшити ритмічність мовлення. Об'єднання фізичних і дихальних вправ із логопедичною корекцією дозволяє гармонізувати мовлення та покращити його плавність [2]. Використання ігрових методів сприяє зацікавленню дитини у заняттях і підвищенню ефективності терапії. Доцільно: перед мовленнєвими вправами виконувати релаксаційні техніки для зняття напруги; застосовувати динамічні ігри для створення комфортної комунікативної атмосфери; навчати дитину прийомам саморегуляції у стресових ситуаціях.

Ефективна корекція заїкання потребує залучення батьків і педагогів до процесу терапії. Для цього важливо: створити вдома та в навчальному закладі сприятливу психологічну атмосферу; навчати педагогів правильній взаємодії з дитиною, яка має заїкання. Отже, корекція заїкання потребує цілісного підходу, що поєднує логопедичну, психологічну та фізіологічну складові. Формування плавного мовлення можливе лише за умови системної та комплексної роботи, яка передбачає розвиток правильного дихання, зняття емоційного напруження, фізичну активність та соціальну підтримку.

Список літератури

1. Гуцал Л.Л., Миронова С.П. *Теоретичні аспекти та методика подолання заїкання у молодших школярів*: навч.-метод. посіб. Хмельницький : Поділля, 2001. 91 с
2. Скляр С. Особливості корекції заїкання в дітей дошкільного віку. *Humanities science current issues*. 2019. Т. 1, № 19. С. 219-222. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4863.1/19.167642>
3. Шеремет М. *Логопедія* : підручник. Київ: Слово, 2014. 672 с.

Юлія Кирстюк

Наукова керівниця – доц. Костик Л. Б.

Ефективність технології М. Монтесорі у корекційно-розвитковій роботі з дітьми з ООП

Педагогіка Марії Монтесорі, як зауважують вчені, «є втіленням ідей та класикою педагогічної системи, що реалізує потреби дитини. Вона залишається актуальною і сьогодні, завдяки гуманістичним підходам до процесу виховання та навчання дітей. Основним завданням педагогіки М.Монтесорі є спонукання дитини до гармонійного всебічного саморозвитку, що відбувається у спеціально створеному педагогом середовищі, у якому дитина займає провідну роль, а вихователь лише допомагає їй у цьому. Система дидактичних ігор, на яких побудований метод, сприяє гармонійному розвитку дітей, при якому дитина самостійно вибудовує свою особистість та використовує свої здібності. Метою та результатом процесу має стати вільна, самостійна, відповідальна, соціально адаптована особистість» [1].

Педагогічна діяльність Марії Монтесорі була предметом дослідження: Б.Жебровського, Н.Лубинець, В.Богуславського, Ю.Фаусек, І.Дичківської, Т.Поніманської, А.Ільченко та багатьох інших вчених.

Науковці переконані, «що система Марії Монтесорі може з великим успіхом використовуватись для дітей з особливими освітніми потребами. В умовах інклюзивної освіти, яка визнає рівні можливості усіх дітей на здобуття освіти, вона здатна забезпечити ефективність корекційних впливів та відповідний рівень розвитку кожної дитини. Метод дозволяє зробити процес навчання індивідуальним для кожної дитини, а отже зробити його максимально ефективним для особистісного розвитку дитини. Індивідуалізація освітнього процесу забезпечується невеликою кількістю дітей в Монтесорі групах і надання переваги вивченню особливостей кожної дитини» [2].

Ільченко А.М. вважає, «що згідно з Марією Монтесорі у створеному середовищі дитина збагачує свої духовні та фізичні

якості. Тут відбувається всебічний розвиток і формування духовної цілісності. Великий вплив та користь мають Монтесорі-матеріали для розвитку сенсорних відчуттів у дітей із особливими потребами. Монтесорі-педагогіка дає можливість дітям з ООП бути залученими в середовище дітей з типовим розвитком» [3].

Проведене експериментальне дослідження впливу Монтесорі-матеріалів на формування сенсорних еталонів у дітей молодшого дошкільного віку показало, що після формувального етапу та проведених корекційних занять дошкільники ліпше справлялися з виконанням завдань. У корекційних заняттях для вдосконалення та корекції уявлень про сенсорні еталони з молодшими дошкільниками ми використали наступні Монтесорі-вправи: Рожева вежа, Колірні мотушки-1 та 3, Блоки циліндрів, Коричневі сходишки, Монтесорі-веселку. Отримані результати підтвердили ефективність корекційно-розвиткової роботи з використанням вправ Марії Монтесорі. Результати за еталоном «Колір» підвищились на 10%, за еталоном «Розмір» на 15%, за еталоном «Форма» на 14%.

Отже, зазначена технологія підвищує результат освітнього процесу, сприяє динаміці та підходить для роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах закладу дошкільної освіти. Перспективою подальших досліджень ми вбачаємо у впровадженні методу Марії Монтесорі у роботі вчителя-логопеда й адаптації вправ для дітей з особливими освітніми потребами.

Список літератури

1. Бондар В.І., Ільченко А.М. *Психолого-педагогічні основи розвитку дітей в системі М. Монтесорі*: навч. посіб. Полтава. 2009. 252 с.
2. Дичківська І., Поніманська Т. М. Монтесорі: теорія і технологія. Київ. Видавничий Дім «Слово», 2006. 304 с.
3. Ільченко А.М. Гуманістичні ідеї Марії Монтесорі і спеціальна педагогіка. *Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі*: Науково-метод. зб. Київ. 2005. Вип.6. С. 42-45.

**Вплив двомовності на мовленнєвий розвиток:
ризик та переваги для дітей з особливими потребами**

Двомовність – природне явище у багатьох країнах світу і сучасні діти дедалі частіше зростають у середовищі, де використовуються дві або більше мов. Для дітей з особливими освітніми потребами (ООП) ця ситуація має як позитивні, так і негативні аспекти. Двомовність може сприяти когнітивному розвитку, розширенню комунікативних можливостей та адаптації у соціальному середовищі, проте вона може створювати труднощі у засвоєнні мовлення, особливо якщо дитина має порушення мовленнєвого розвитку. Науковці розглядають двомовність як здатність особистості використовувати дві мови в різних комунікативних ситуаціях. Вона може бути природною, коли дитина зростає у двомовному середовищі з народження, або послідовною, коли друга мова опанується у процесі навчання [2]. Для дітей з ООП оволодіння мовами потребує не лише когнітивних ресурсів, а й мовленнєвої гнучкості. Якщо двомовне середовище є неструктурованим, дитина може змішувати мовні коди, що ускладнює засвоєння граматичних структур і лексичних норм.

Одним із основних ризиків двомовності для дітей з ООП є можлива затримка мовленнєвого розвитку. У двомовних дітей з ООП може виникати міжмовна інтерференція, коли елементи однієї мови впливають на іншу, що може спричиняти труднощі у комунікації та засвоєнні навчального матеріалу [1]. Разом із цим двомовність має і значні переваги для дітей з ООП. Двомовні діти зазвичай мають ширші можливості для соціальної взаємодії, що позитивно впливає на їхню самооцінку та впевненість у спілкуванні. Володіння двома мовами допомагає зберігати культурну ідентичність [2].

Щоби двомовність стала ресурсом, а не перешкодою для дітей з ООП, важливо застосовувати адаптовані методики навчання. У багатьох країнах світу розроблені спеціальні освітні програми,

які допомагають таким дітям ефективно засвоювати обидві мови. Наприклад, у Швеції діє програма «Road Card Bilingual», яка передбачає індивідуальний підхід до кожної дитини, оцінку рівня її мовленнєвого розвитку та створення адаптованого навчального плану. У Великобританії та інших європейських країнах двомовні навчальні програми спрямовані на гармонійний розвиток мовленнєвих навичок без перевантаження дитини. Важливим аспектом є також підготовка фахівців, які працюють з двомовними дітьми з ООП, адже ефективна корекційна робота може значно полегшити процес навчання.

В Україні питання підтримки двомовних дітей з ООП потребує особливої уваги. Важливо враховувати їхні особливості, впроваджувати інклюзивні методики, які дозволяють ефективно поєднувати дві мови у освітньому процесі. Підтримка рідної мови дитини відіграє ключову роль у її мовленнєвому розвитку, тому варто створювати умови, за яких дитина зможе розвивати обидві мови гармонійно, без стресу та перевантаження.

Двомовність є важливим чинником у розвитку дітей з ООП і її вплив залежить від організації навчального процесу. Якщо створювати комфортне мовне середовище і підбирати правильний методичний матеріал, вона може стати не лише засобом комунікації, а й потужним інструментом для розширення когнітивних і соціальних можливостей дитини. Запозичення європейського досвіду та впровадження спеціалізованих освітніх програм допоможуть поліпшити якість мовленнєвого розвитку та соціалізації двомовних дітей з ООП.

Список літератури

1. Малишева А.В. Проблема визначення терміну «мовна інтерференція» веб-сайт. URL: <http://intkonf.org/malisheva-av-problema-viznachennya-terminu-movna-interferentsiya/>

2. Палінська О.М. Білінгвізм в аспекті соціально-мовної взаємодії. *Вісник Львів. Ун-ту*. 2004. Серія філол. Вип. 34. Ч. I. С. 340-345.

Марія Кобель
Наукова керівниця – доц. Шульга А. В.

Переваги та недоліки методу збору даних у науково-педагогічних дослідженнях

У сучасних науково-педагогічних дослідженнях метод збору даних суттєво впливає на достовірність результатів. Вибір найдоречніших методів є ключовим чинником на всіх етапах дослідження, оскільки визначає якість отриманих висновків.

Дослідження в педагогіці - багатогранний процес, який потребує глибокого аналізу та використання різних методів [1]. Свідоме застосування науково обґрунтованих підходів необхідне для отримання об'єктивної інформації. Дослідник має володіти знаннями про методи, їхні можливості, переваги та обмеження.

Теоретичні методи, зокрема аналіз, синтез, моделювання, індукція та дедукція, відіграють важливу роль у формуванні концептуальних основ науки. Наприклад, моделювання використовується для проектування освітніх програм відповідно до сучасних суспільних вимог. Аналіз допомагає структурувати складну інформацію, а синтез об'єднує отримані дані в єдину систему знань [1].

Основні переваги теоретичних методів полягають у можливості детального вивчення проблеми та формуванні цілісного уявлення про досліджуваний об'єкт. Водночас складність виділення ключових фактів може ускладнювати узагальнення матеріалу.

До поширених методів педагогічних досліджень належить вивчення наукової та нормативної літератури, аналіз продуктів діяльності учнів і шкільної документації. Вивчення літератури допомагає визначити рівень розробки проблеми, основні наукові дискусії та напрями подальших досліджень. Ознайомлення зі шкільною документацією (статут школи, особові справи учнів, класні журнали тощо) дозволяє дослідникові простежити динаміку змін у педагогічному процесі [2].

Федій О.А. наголошує, що основними перевагами цього методу є систематизованість інформації та можливість доступу

до архівних матеріалів для аналізу освітнього досвіду. Водночас стандартизація документів може обмежувати дослідника, оскільки деякі важливі аспекти педагогічної діяльності не завжди відображені у формальних звітах [3].

Окрім цього, дослідникам варто враховувати, що ефективність використання теоретичних методів залежить від глибини аналізу літературних джерел, а також здатності встановлювати зв'язки між різними концепціями. Наприклад, міждисциплінарний підхід дає змогу краще зрозуміти взаємозв'язки між педагогічними та психологічними аспектами навчання, що сприяє формуванню нових наукових гіпотез. Важливе також застосування змішаних методів дослідження, які поєднують теоретичний аналіз із практичними спостереженнями. Це сприяє не лише кращому розумінню досліджуваної проблеми, а й забезпечує можливість емпіричної перевірки висунутих теоретичних припущень.

Методи збору даних не тільки визначають достовірність результатів, а й впливають на можливість їхнього практичного застосування. Використання різних методичних підходів дозволяє отримати більш комплексний аналіз досліджуваної проблеми.

Отже, методи збору даних відіграють ключову роль у наукових дослідженнях. Їх правильний вибір і аналіз забезпечують об'єктивність і достовірність отриманих результатів.

Список літератури

1. Варипаєв О. Основи методології та організації наукових досліджень: практико-педагогічні аспекти. *Наукові засади підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва*. 2024. С. 50-53.
2. Зацерковний В., Тішаєв І. В., Демидов В. К. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. Ніжин: МОН України Київ. Нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, 2017. 238 с.
3. Курсові та магістерські роботи з педагогіки та методик початкової освіти: навч.-метод. посіб. / О. А. Федій та ін. Полтава: Полтав. нац. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка, 2024. 98 с.

Інга Коваль
Наукова керівниця – доц. Фесун Г.С.

Психологічні особливості прокрастинації особистості

Сучасний ритм життя часто створює ілюзію браку часу, коли реалізувати все задумане здається неможливим. Одні знаходять спосіб адаптуватися через чітке планування й ефективне використання власних ресурсів, інші – відкладають важливі завдання, сподіваючись на «ліпший момент». Саме цей стан, коли справи переносяться «на завтра», «на трохи пізніше» або «до сприятливіших умов», називається прокрастинацією. Зволікання у виконанні запланованого – це своєрідний акт самосаботажу, що згодом може стати звичкою. Це явище отримало назву «хвороби ХХІ століття», адже є настільки поширене, що зачіпає всі сфери життя людини [1, с. 10-13].

Дж. Бурка та Л. Юен у 1983 р. уперше проаналізували причини прокрастинації та запропонували методи її подолання, які розкрито у книзі «Прокрастинація: що це таке і як з нею боротися» [4, с. 127]. Особливості прокрастинації студентів досліджувала В. Дуб, Ю. Рудоманенко вивчала особливості прокрастинації серед студентів закладів вищої освіти, її зв'язок із домінуючими копінг-стратегіями [2, 53-66; 3, с. 49].

Щоб проаналізувати особливості феномену прокрастинації у студентському середовищі, ми використали методику: «Причини особистісної схильності до відтермінування завдань», М. Дворник.

Наше дослідження проводилось серед студентів ЧНУ ім. Ю. Федьковича з метою виявлення проблеми відтермінування та відкладання завдань на потім. У дослідженні взяло участь 35 студентів 3 курсу спеціальності «практична психологія».

Результати дослідження показали, що 100% респондентів за шкалою «недооцінка готовності до виконання завдання» продемонстрували схильність відкладати справи через сприйняття завдань як надто складних, тривалих, або неважливих.

За шкалою «схильність до педантизму» 50 % мали високі показники схильності до педантизму, що вказує на тенденцію до надмірної обережності, неквапливості та прагнення до ідеального виконання завдань. Також за шкалою «орієнтація на соціальну винагороду» виявлено, що діяльність 43,75 % респондентів зазвичай залежить від зовнішнього схвалення. Такі досліджувані зазвичай залежні від оцінки оточення та прагнуть уникати критики. Зокрема, за шкалою «знижений рівень зацікавленості» – у 6,25 % респондентів виявлено нестачу внутрішньої мотивації, незаціквленість діяльністю, якою займаються, бажання вчасно їх виконувати.

Отже, результати дослідження свідчать, що основними чинниками прокрастинації серед студентів є занижена оцінка власних можливостей, прагнення виконати все ідеально оскільки зазвичай орієнтуються на оцінку своєї роботи, діяльності з боку оточення та їхнього схвалення. Такий підхід може суттєво впливати на самостійність, ефективність і підсилювати тривожність.

Для молодих людей, які прагнуть поліпшити свою успішність у навчанні та житті, варто розробити практичні рекомендації, які охоплювали б як роботу над собою, так і організацію свого оточення та розпорядку дня.

Список літератури

1. Берегова Н.П., Підганюк В.В. Дослідження «прокрастинації» як психологічного феномену. Український психолого-педагогічний науковий збірник, 2020. № 19. С. 10-13.
2. Дуб Віра. Особливості прокрастинації студентів. Проблеми гуманітарних наук : зб. наук. праць ДДПУ ім. І. Франка. Дрогобич: РВВ ДДПУ ім. І. Франка, 2020. Вип. 47: Психологія. С. 53-66.
3. Рудоманенко Ю. Психологічні особливості прокрастинації особистості: позитивні та негативні прояви і наслідки: дис...на здобуття наук. ступеня док. філософії за спец. 053 Психологія, 05 Соціальні і поведінкові науки. Одеса: ПНПУ імені К. Ушинського, 2023. 271 с.
4. Burka J.V. Procrastination: Why you do it, what to do about it. Yuen-2nd ed.-Boston: Da Capo Press, 2008. 322 p.

Христина Козицька
Науковий керівник – доц. Камбур А.В.

Соціальний супровід ветеранів та їх сімей у територіальній громаді

Реінтеграція ветеранів війни у цивільне життя – складний процес, що потребує комплексного підходу з боку держави, громади та громадських організацій. Військовий досвід, отриманий під час виконання бойових завдань, часто супроводжується психологічними та соціальними труднощами, які впливають не лише на самих ветеранів, а й на їхні родини. Соціальний супровід ветеранів та їхніх сімей є важливим інструментом адаптації, сприяє відновленню соціальних зв'язків, інтеграції у громаду та формуванню підтримувального середовища.

Вивчення проблем адаптації ветеранів до мирного життя має довгу історію і стало особливо актуальним після світових військових конфліктів ХХ століття. Після Другої світової війни розроблялися державні програми соціального супроводу ветеранів у США, Великій Британії та інших країнах. В Україні ця тема набула особливого значення після початку бойових дій у 2014 році. Дослідження соціальних потреб ветеранів показали, що ключовими викликами є труднощі працевлаштування, психологічна реабілітація, соціальна ізоляція та адаптація до нових умов життя. Відповідно формувалися механізми надання підтримки на рівні державної політики, а також через діяльність громадських організацій та територіальних громад.

Соціальний супровід ветеранів у територіальній громаді має бути багаторівневим і включати різні аспекти підтримки. Один із ключових напрямів – психологічна допомога. Ветерани часто стикаються з посттравматичним стресовим розладом (ПТСР), що ускладнює їхню адаптацію та впливає на сімейні стосунки. У громадах мають діяти психологічні центри або кризові служби, що дають консультації ветеранам і членам їхніх родин.

Важливим аспектом є сприяння працевлаштуванню ветеранів. Територіальні громади можуть розробляти програми підтримки,

що включають професійну перепідготовку, курси підвищення кваліфікації та сприяння відкриттю власної справи. Взаємодія з місцевим бізнесом, створення соціальних підприємств і введення квот на працевлаштування ветеранів є ефективними заходами для їхньої економічної інтеграції.

Окрему увагу треба приділити соціальній підтримці сімей ветеранів. Члени родин також потребують психологічної допомоги, адже адаптація ветерана впливає на динаміку сімейних відносин. Важливо впроваджувати програми сімейного консультування, тренінги з подолання конфліктних ситуацій, а також заходи з соціальної згуртованості, які сприяють збереженню родинних зв'язків.

Значну роль у соціальному супроводі відіграють громадські організації та волонтерські ініціативи. Співпраця територіальних громад із такими організаціями дає можливість ефективніше координувати надання послуг та залучати додаткові ресурси.

Роль громади у створенні безбар'єрного середовища також є важливою. Залучення ветеранів у суспільне життя через культурні та спортивні заходи, громадські ініціативи та волонтерську діяльність сприяє їхній соціальній адаптації. Ветерани можуть брати участь у виховній роботі з молоддю, передавати свій досвід і формувати патріотичне виховання у громадах.

Соціальний супровід ветеранів та їхніх сімей у територіальній громаді – комплексне завдання, яке потребує узгоджених дій державних органів, місцевого самоврядування, громадських організацій та самих ветеранів.

Список літератури

1. Коленіченко Т. І. Інституційні суб'єкти соціальної реінтеграції ветеранів в умовах війни: стейкхолдерський підхід. URL: <https://reicst.com.ua/asp/article/view/monograph-12-2022-06-03/monograph-12-2022-06-03> (дата звернення: 04.03.2025)

Дмитро Кожокар
Наукова керівниця – доц. Вишпінська Я. М.

Формування фахових компетентностей у процесі професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва

Формування фахових компетентностей у процесі професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва/мистецтва є складним і багатограним процесом. Він включає в себе не лише опанування теоретичних знань та практичних навичок, але й розвиток особистісних якостей, необхідних для успішної педагогічної діяльності.

Мета дослідження - виокремлення ключових компетентностей у фаховій підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва/мистецтва для здійснення його професійної діяльності в закладі загальної середньої освіти. До ключових компонентів фахових компетентностей відносимо: музично-теоретична компетентність; виконавська компетентність; методична компетентність; педагогічна компетентність; художньо-естетична компетентність; психологічна компетентність [1, с. 13]. Більш детально подаємо їх опис і властивості:

Музично-теоретична компетентність: включає знання принципів застосування теоретичних знань на практиці, вміння цікаво аналізувати музичні твори.

Виконавська компетентність: передбачає володіння музичним інструментом або вокалом на рівні, достатньому для вільної інтерпретації творів.

Методична компетентність: включає знання методики навчання музики, вміння вибирати ефективні методи для різних вікових груп, розробляти навчальні плани, проводити уроки, оцінювати знання учнів.

Педагогічна компетентність: передбачає вміння встановлювати контакт з учнями, створювати сприятливу атмосферу, розвивати творчі здібності учнів та їх естетичний смак.

Художньо-естетична компетентність: учитель повинен розуміти естетичну цінність мистецтва та вміти донести це розуміння до своїх учнів.

Психологічна компетентність: передбачає знання вікових та психологічних особливостей учнів. Уміння запобігати конфліктам, а в разі їх виникнення - залагоджувати їх.

На думку М. Михаськової, «фахова компетентність майбутнього вчителя музики має свою специфіку й визначається метою і змістом музично-освітньої діяльності у школі. Це специфічна інтегральна здатність, яка має музичні та педагогічні компоненти, що забезпечують успіх музично-освітньої діяльності» [1, с. 9].

Серед засобів формування фахових компетентностей підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва/мистецтва є: відвідування навчальних дисциплін, теоретичних курсів, виконавської музично-інструментальної практики, методичних практикумів і семінарів, проходження педагогічної практики. Також важливою є позааудиторна робота: участь у музичних колективах, конкурсах, фестивалях, майстер-класах. Велике значення має самоосвіта.

Підсумовуючи, зазначимо, що формування всіх компонентів фахових компетентностей майбутнього вчителя музичного мистецтва/мистецтва ґрунтується на його особистісних якостях: любові до музики, педагогічному такті, комунікабельності, творчості, відповідальності. Формування фахових компетентностей майбутнього вчителя музичного мистецтва/мистецтва – це безперервний процес, який триває протягом усього професійного життя.

Список літератури

1. Михаськова М. А. Формування фахової компетентності майбутнього вчителя музики: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2007. 22 с.

2. Пляченко Т. Структура та зміст професійних компетентностей учителя музичного мистецтва. URL: <https://pedosvita.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/81/87> (дата звернення: 20.03.2025).

**Вплив образу батьків
на формування соціального інтелекту особистості**

У сучасному світі, що характеризується складною соціальною структурою та динамічними змінами, формування соціального інтелекту набуває надзвичайної важливості для успішної адаптації особистості. Соціальний інтелект, як здатність розуміти та керувати емоціями, спілкуватися з оточенням і приймати ефективні рішення, стає запорукою успішної взаємодії з людьми в різних сферах життя. У вітчизняній та закордонній психології існує чимало досліджень, що стосуються впливу образу батьків на соціальне й емоційне становлення особистості. Зокрема, аналіз даного питання знайшов своє місце у працях М. Вертгеймера, К. Дункера, В. Келера, О. Сергеєнкова, та інших (поняття «інтелект»); Г. Айзенка, Дж. Гілфорда, Д. Гоулмана, Ю. Ємельянова, Е. Івашкевич, Д. Кітінга, Є. Миронюк, Г. Олпорта, Р. Ріджіо, М. Саллівен, Е. Торндайка, С. Харченко й інші (поняття «соціальний інтелект», його характеристики, структура та чинники); А.Бандури, А.В. Добровольська, О.М. Чередніченко.

Образ батьків має величезне значення для формування соціального інтелекту особистості, оскільки він визначає основи міжособистісної взаємодії та адаптації в соціальному середовищі. Як перші моделі поведінки батьки виступають основним джерелом навчання для дитини, формуючи її уявлення про соціальні норми, емоції та способи взаємодії з оточенням [4]. Це навчання відбувається через спостереження і наслідування, де діти вбирають поведінкові шаблони, емоційні реакції та способи вирішення соціальних ситуацій, що стає основою їх соціальної адаптації [1]. Соціальний інтелект, що складається з когнітивної, мнемічної та емпатійної складових, є ключовим фактором для успішного сприйняття емоцій інших людей, їх потреб та адекватної реакції на соціальні стимули. Дослідження свідчать, що недостатній розвиток соціального інтелекту може призводити до труднощів у спілкуванні та соціальних взаємодіях. Це може ускладнити адаптацію особистості в суспільстві, заважати

формуванню здорових міжособистісних стосунків, сприяти розвитку різних емоційних і соціальних проблем [2].

Батьки як основні моделі для наслідування впливають на формування у дитини уявлень про світ. Діти спостерігають за реакціями батьків на різні соціальні ситуації і вчаться адаптувати свою поведінку відповідно до спостережуваних результатів. Це включає як позитивні, так і негативні моделі поведінки, які, своєю чергою, впливають на формування соціальних навичок дитини. Наприклад, діти, які виростають у підтримуючому середовищі, з більшою ймовірністю розвивають здатність до емпатії, комунікації та саморегуляції, що, як наслідок, дозволяє їм легко встановлювати здорові соціальні зв'язки. Авторитетне виховання, яке характеризується підтримкою, розумінням і встановленням здорових меж, забезпечує найкращі умови для розвитку дитини. У такій атмосфері діти відчують емоційну безпеку, що дозволяє їм вільно висловлювати свої почуття, досліджувати світ і вчитися на власному досвіді. З іншого боку, авторитарний або занедбувальний стиль виховання може негативно позначитися на емоційній стабільності дитини, перешкоджаючи розвитку її соціального інтелекту [3].

Список літератури

1. Вплив сімейного середовища на соціалізацію і розвиток особистості дитини. URL: <https://vykhovannia.com.ua/yak-simia-vplyvaie-na-sotsializatsiiu-dytyny/> (дата звернення 16.10.2024)

2. Роль батьків у формуванні дитячої особистості – важливість виховання та вплив на майбутнє. URL: <https://psychologist.com.ua/rol-batkiv-u-formuvanni-dityachoi-osobistosti-vazhlivist-vixovannya-ta-vpliv-na-majbutne>

3. Скиба С., Дмитришин М. Вплив батьківських концепцій та поведінки на формування негативного «Я – образу» та заниженої самооцінки у дітей. :Монографія. Івано-Франківськ. НАІР. 2023. 100 с.

4. Теорія соціального навчання Альберта Бандури. URL: https://stud.com.ua/29154/psihologiya/teoriya_sotsialnogo_navchannya_alberta_band

Анжеліка Колотило
Наукова керівниця – асист. Рудницька-Юрійчук І.Р.

**Виховання екологічної відповідальності
у дітей дошкільного віку
як основа сталого розвитку суспільства**

Сталий розвиток являє собою концепцію, спрямовану на забезпечення гармонійного співіснування людини та навколишнього середовища, враховуючи потреби сучасного покоління без загрози для майбутніх поколінь [1, с. 175]. Головною ідеєю сталого розвитку є збереження природних ресурсів, підтримка екологічного балансу та формування відповідального ставлення до навколишнього світу, що слугує основою для довготривалого процвітання людства.

Серед основних завдань концепції сталого розвитку можна виділити екологічну безпеку, економічну стабільність та соціальну справедливість. Значну роль у цьому відіграє формування екологічної відповідальності у дітей, оскільки саме в дитинстві закладаються основи поведінки, які впливають на спосіб життя в майбутньому. Дошкільники ще не мають сформованого світогляду, тому важливо спрямувати їхню увагу на взаємозв'язок людини та природи, розвинути почуття відповідальності за стан довкілля, навчити їх раціонально використовувати природні ресурси та усвідомлювати наслідки своїх дій.

Формування екологічної відповідальності сприяє створенню основ для усвідомленого споживання, зменшення кількості відходів та відповідального ставлення до всіх живих організмів. Значущу роль у цьому процесі відіграють дорослі – батьки, педагоги, які власним прикладом демонструють дбайливе ставлення до природи. Діти навчаються через наслідування: вони спостерігають екологічно відповідальну поведінку дорослих – це стає для них нормою [3, с. 411].

Ефективним методом розвитку екологічної відповідальності є екологічне виховання через інтерактивні ігри та практичні заняття. У дошкільному віці гра є основною формою пізнання

світу, тому включення екологічних тем у сюжетно-рольові ігри, квести та тематичні завдання дозволяє формувати екологічні навички у ненав'язливій формі.

Наступним методом є проведення практичних екологічних проєктів, у яких діти беруть активну участь. Догляд за рослинами, створення годівничок для птахів, збір та сортування відходів – це ті види діяльності, що дозволяють дітям безпосередньо взаємодіяти з природою та бачити результати своєї праці. Цей підхід допомагає закріпити усвідомлення того, що кожна дія має наслідки, а турбота про довкілля є спільною відповідальністю.

Третім підходом до виховання екологічної відповідальності є інтеграція екологічних знань у повсякденне життя дошкільнят. Під час прогулянок можна звертати увагу дітей на явища природи, пояснювати важливість збереження чистоти довкілля, заохочувати їх до участі в екологічних ініціативах. Варто пояснювати їм про необхідність економії води, електроенергії, відповідального споживання ресурсів, використання екологічно безпечних матеріалів та альтернативних джерел енергії [2, с. 145].

Отже, формування екологічної відповідальності у дошкільників створює основу для майбутнього відповідального ставлення до природи – необхідна передумова сталого розвитку суспільства. Це допомагає зростати поколінню, яке цінуватиме природні багатства, прагнучиме до збереження екосистем і дбатиме про екологічний баланс планети.

Список літератури

1. Антонова-Рафі Ю. В. Сталий розвиток в охороні здоров'я. Навч. посібник. КПІ ім. І. Сікорського. Київ, 2023. 257 с.

2. Овдієнко І. Формування екологічної свідомості в дітей дошкільного віку засобами фенологічних спостережень. *Вісник Львівського університету*. Серія: Психологічні науки. 2018. Вип. 3. С. 142-147.

3. Пономарьов О. В. Екологічна свідомість та культура: перспективи розвитку у сучасному суспільстві. *Актуальні питання розвитку аграрних, технічних та еколого-соціально-економічних сфер : зб. матеріалів учасників III Всеукр. студент. наук.-практ. конф., м. Бережани, 2024 р.* Бережани, 2024. С. 410-412.

Поняття «щастя»: підходи до розуміння та способи досягнення

Актуальність питання визначення терміну «щастя» залишається незмінно високою на всіх етапах розвитку людства. Починаючи з періоду античності, філософи висували власне бачення на природу щастя. До прикладу, у філософії матеріалізму Епікур пояснює розглядуваний термін так: «Сповнена страхів людина не може бути щасливою. Коли ми говоримо, що задоволення є кінцевою метою, то... розуміємо свободу від тілесних страждань і від душевних тривог» [1].

У гедоністичній теорії щастя було рівноцінне тимчасовій насолоді. Інакше трактував ідею щастя відомий український філософ, богослов, педагог Г. Сковорода, на думку якого, «щастя» є, передусім, взаємозв'язком між тим, що людина потребує, як біологічна істота від народження, та тим, як вона може реалізувати ці потреби. «Щастя потрібно шукати в середині нас самих... Спізнавши себе самого, ми знайдемо у себе самих душевний спокій і сердешну радість. Здобудемо їх мудрістю та добром – перша розкаже нам, в чім щастя, а друга допоможе знайти його» [2]. Звідси і формується схильність і, насамперед, необхідність самопізнання: розуміючись на своїй ідентичності й унікальності, людина здатна вибудовувати низку варіацій вдосконалення свого життя.

У сучасних наукових течіях щастя аналізують на багатьох рівнях. М. Крінгельбах і К. Беррідж стверджують, що у нейронауці як задоволення, так і щастя можна знайти, вивчаючи гедонічні схеми мозку, тобто ті, які відповідають за задоволення тілесних і духовних потреб. За М. Лисечко, щастя – це оцінка людьми свого життя, яке охоплює когнітивні судження про задоволення і афективні оцінки настрою та емоцій [3].

Серед теорій та підходів вивчення феномену щастя виокремлюють три ланки. Перша тенденція ґрунтується на тому, що щастя є продуктом прагнення втамувати базові людські

потреби та досягти намічених цілей у житті. Е. Десі та Р. Райан висунули теорію самовизначення, яка ґрунтується на задоволенні таких потреб людини, як спорідненість, компетентність, автономія.

Друга теорія має біологічну основу, адже її головною ідеєю є взаємозв'язок генетичних особливостей з рівнем щастя. У ній зазначається, що впродовж життя відчуття щастя малодинамічне. Такий факт підкріплюється тим, що суб'єктивне благополуччя пов'язане з нейротизмом та екстраверсією.

Третя теорія підкреслює думку про те, що щастя можна досягти у деякому процесі чи діяльності під час виконання якого людина відчуває захоплення та необхідність докладати зусилля.

Ураховуючи суб'єктивність представленого поняття, існує низка способів досягти благополуччя, ефективність яких визначається індивідуально. Серед найбільш популярних рекомендацій, як досягти щастя, представлено: дотримання здорового способу життя, реалістична оцінка своїх можливостей та бажань, постановка вагомих цілей, визнання свого успіху та вміння хвалити себе за досягнення, допомога навколишнім, розвиток емоційного інтелекту, комунікативних навичок, самореалізація, турбота про своє здоров'я, вміння насолоджуватися моментом, оптимізм.

Список літератури

1. Етика Епікура. URL: <https://studentam.net.ua/content/view/2169/97/>
2. Корнієвська Л. В. Філософія щастя Г. С. Сковороди. URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/01008333-1a7a.docx.html>
3. Лисечко М. В. Психологія про щастя. URL: <https://kdpu.edu.ua/praktychnoi-psykholohii/zahalna-informatsiia/1636-tsentr-sotsialnoho-rozvytku/rekomendatsii/18121-psykholohiya-pro-shchastya.html>

Аліна Козьмик
Наукові керівниці – доц. Колтунович Т. А.,
Dr Beata Zięba-Kołodziej

Кліпове мислення у дітей дошкільного віку

Сучасні діти зростають у середовищі, насиченому великою кількістю візуальної інформації. Вона доступна через телебачення, комп'ютерні ігри, мобільні пристрої та інтернет і часто є фрагментованою та динамічною, що призводить до формування так званого «кліпового мислення».

Кліпове мислення (з англ. clip – вирізка, уривок) – «сприйняття інформації короткими яскравими уривками без намагання встановити між ними логічні зв'язки» [2]. Цей тип мислення характеризується поверховим сприйняттям інформації, швидким перемиканням між різними темами та зниженням здатності до глибокого аналізу і рефлексії.

Через кліпове мислення людина рідше використовує уяву та рефлексує, оскільки в умовах миттєвого оновлення інформації все швидко втрачає свою актуальність, а великі обсяги тексту швидко набридають. Варто наголосити на тому, що у наш час зазнав змін спосіб читання: ми відійшли від читання лінійного, та усе частіше використовуємо формат, де текст подається короткими блоками з гіперпосиланнями. Одним із наслідків кліпового мислення стали емодзі, гіфки, стікери у повідомленнях [1].

До основних чинників формування кліпового мислення можна віднести: прискорення темпів життя; збільшення обсягів інформації, що потребує вибору найбільш суттєвих і важливих її частин; необхідність оперативного отримання актуальної інформації; зростання кількості завдань, які людина виконує одночасно [1].

Кліпове мислення у фокусі наукових досліджень психологів вперше з'явилося наприкінці ХХ ст., коли масова культура та розвиток медіа почали активно впливати на сприйняття інформації. *Е. Тоффлер* вважав ці нові процеси мислення складовою загальної інформаційної культури та позначив їх терміном «*кліпова культура*» («*blip culture*») [1], що домінує у

наш час та наповнює світ «позбавленими сенсу» «кліпами» [1].

Таке споживання інформації призводить до незворотних змін у когнітивних процесах: зображення, новини та гасла постійно змінюються, мозок намагається все це засвоїти, але глибокий аналіз стає неможливим. Тому починає домінувати короткочасна пам'ять, замість довготривалої. [3].

В умовах сучасного інформаційного простору, діти часто отримують інформацію у формі коротких відеороликів, яскравих картинок та ігор, що сприяє виникненню кліпового мислення, яке, призводить до таких змін у когнітивній сфері: *зниження концентрації уваги, поверхове сприйняття інформації, труднощі в розвитку абстрактного мислення.*

Одним із ефективних підходів до корекції кліпового мислення є розвиток цілісного мислення у дітей. Для цього можна використовувати: *ігрові вправи на увагу і пам'ять* (пазли, конструктори), *казкотерапію, творчі завдання* (малювання, моделювання, створення аплікацій стимулюють креативне мислення та розвиток уваги) тощо.

Постійний доступ до мультимедійного контенту та інтерактивних ігор сприяє розвитку швидкого сприйняття інформації, що, з одного боку, дозволяє дітям ліпше адаптуватися до технологічного середовища, але з іншого – спричиняє поверхневе ставлення до отриманих знань. Отже, кліпове мислення у дітей дошкільного віку спричинене надмірною кількістю споживання візуальної інформації, потребує корекції через розвиток цілісного мислення та творчих здібностей для забезпечення більш глибокого сприйняття і осмислення отриманих знань.

Список літератури

1. Кузьменко Ю. “Це вже наша реальність – як електрика”. На що впливає кліпове мислення та як з ним жити. *Суспільне. Новини*. 2024. URL: [tps://suspilne.media/702970-ce-vze-nasa-realist-ak-elektrika-na-so-vplivae-klipove-mislenna-ta-ak-z-nim-ziti/](https://suspilne.media/702970-ce-vze-nasa-realist-ak-elektrika-na-so-vplivae-klipove-mislenna-ta-ak-z-nim-ziti/)

2. Савченко Р. Кліпове мислення та школа: суміщаючи несумісне. *Osvita.ua*. 2017. URL: <https://osvita.ua/school/57359/>

3. Kozieł J. Specyfika nauczania leksyki języka obcego w przypadku uczniów z myśleniem o charakterze klipowym. *Roczniki humanistyczne*. 2021. T. LXIX, Zeszyt 10 – 2021. S. 109-120. DOI: <https://doi.org/10.18290/rh216910-7>

**Стратегії розв'язання конфліктних ситуацій
студентками із статевомогоенної та
статевогетерогенної груп**

Конфлікти є частиною повсякденного життя людини. Особливо гостро конфлікт постає у студентському віці, що пов'язано із становленням особистості у цей період часу, формуванням світогляду, кристалізацією професійної Я-концепції, розвитком самоусвідомлення та рефлексії.

Дослідженням конфліктів у студентському середовищі займалися такі науковці, як Л.О. Котлова, П.Г. Лузан, О.О. Руденко, О.О. Стахова, О.Л. Файчук і ін. Вчені звернули увагу на детермінанти виникнення конфліктної поведінки у студентів (Л.О. Коберник, С.А. Котловий, Г.В. Ложкін, Н.Г. Свінарчук і ін.), проаналізували види конфліктних форм поведінки та причини вибору студентами певної стратегії подолання конфлікту (Ф.Б. Бороджкін, О.В. Жмай, В.В. Захаров та ін.).

О.В. Жмай, О.І. Конопля зауважують, що американські психологи К. Томас і Р. Кіллман є розробниками двохвимірної моделі поведінки особистості в конфлікті, в якій виділяють п'ять основних стратегій поведінки: суперництво, співробітництво, компроміс, уникнення та пристосування [2, с. 69-70].

О. Барабаш наголошує, що вибір стратегії поведінки в конфлікті обумовлений тим, наскільки сильним є бажання задовольнити власні потреби, діючи пасивно або активно, та потреби іншої людини, діючи роздільно або об'єднано [1, с. 210].

Одним із завдань проведеного нами емпіричного дослідження було з'ясування за допомогою методики діагностики стратегій розв'язання конфліктних ситуацій Д. Джонсона і Ф. Джонсона особливостей вибору студентками із статевомогоенної та статевогетерогенної груп стратегій поведінки у конфліктах (див. рис. 1.).

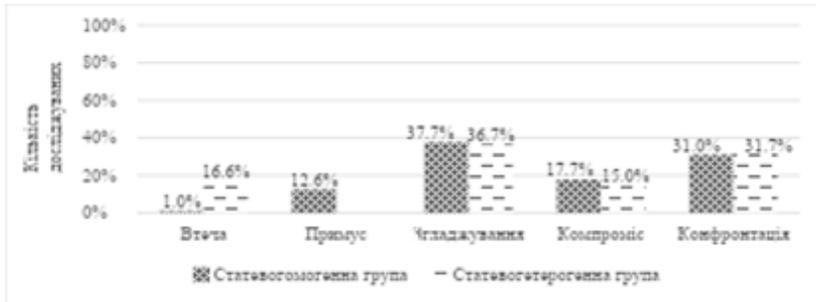

Рис. 1. Розподіл частоти використання студентками досліджуваних груп стратегій поведінки у конфлікті

На основі даних рисунку 1 можемо узагальнити, що в обох досліджуваних групах найчастіше застосовуються такі стратегії, як згладжування та конфронтація. При цьому, студентки статевогеногенної групи у два рази рідше використовують компроміс та ще менше примус, а стратегію втечі майже не застосовують. Студентки ж статевогетерогенної групи у два рази менше використовують компроміс й втечу, а примус не реалізують взагалі.

Отримані результати дають змогу стверджувати, що стратегії поведінки у конфлікті, які застосовуються найчастіше студентками із статевогеногенної та статевогетерогенної груп, співпадають, а стратегії, які використовуються рідше, відрізняються у двох досліджуваних групах.

Список літератури

1. Барабаш О. Стратегії поведінки в конфліктній ситуації. Підприємництво, господарство і право. 2017. №3. С. 208-212.2.
2. Жмай О.В., Конопля О.І. Стратегії поведінки в конфлікті: види, сутність та взаємозв'язок з емоційним інтелектом. Економіка: реалії часу. 2019. №6 (46). С. 68-76.

Соціальна робота з ув'язненими, які страждають від наркотичної або соціальної залежності

Проблема наркозалежності серед ув'язнених є однією з найбільш гострих соціальних та кримінологічних викликів сучасного суспільства. Ув'язнені, які страждають від наркотичної або соціальної залежності, становлять значну частку осіб, що перебувають у місцях позбавлення волі, і потребують комплексного підходу до реабілітації та ресоціалізації. Без належної підтримки вони залишаються вразливими до рецидиву злочинної поведінки після звільнення, що зумовлює високий рівень повторної злочинності. Соціальна робота з такою категорією осіб є важливим механізмом їхньої адаптації до життя після ув'язнення, профілактики правопорушень та сприяння соціальній інтеграції.

У країнах Європи та США вже з 1970-х років почали запроваджувати програми замісної терапії, групової психологічної підтримки та трудової адаптації для ув'язнених. В Україні та країнах пострадянського простору ця проблема довгий час залишалася поза увагою соціальних служб, і лише в останні десятиліття почали впроваджуватися перші реабілітаційні програми для ув'язнених із залежністю.

Соціальна робота з ув'язненими, які мають наркотичну або соціальну залежність, включає кілька ключових напрямів. Перший із них – психологічна підтримка та мотиваційне консультування. Залежні ув'язнені часто мають низький рівень мотивації до змін, високий рівень тривожності та депресії. Робота соціальних працівників із цією категорією спрямована на формування усвідомленого ставлення до проблеми та залучення до програм реабілітації.

Другим важливим аспектом є медична та терапевтична підтримка.

Соціальна адаптація та підготовка до звільнення є ще одним важливим етапом роботи з цією категорією осіб. Вона передбачає

навчання соціальним навичкам, сприяння професійній освіті, залучення до трудових програм та створення механізмів післяпенітенціарного супроводу. Досвід країн Західної Європи демонструє ефективність моделей, де ув'язнені із залежностями поступово проходять через програми ресоціалізації ще до звільнення, а після виходу отримують підтримку соціальних служб та реабілітаційних центрів.

Соціальна робота з ув'язненими, які страждають від наркотичної або соціальної залежності – складний, але необхідний напрям соціальної політики. Ефективна система реабілітації має включати психологічну підтримку, медичне лікування, підготовку до соціальної адаптації після звільнення та післяпенітенціарний супровід. Важливим завданням для України є розвиток державних програм реабілітації, розширення співпраці з неурядовими організаціями та запровадження комплексних моделей соціальної адаптації, які вже довели свою ефективність у розвинених країнах. Подальші дослідження у цій сфері мають бути спрямовані на аналіз передових міжнародних практик та адаптацію їх до українських реалій, а також на розробку механізмів фінансування й управління реабілітаційними програмами в місцях позбавлення волі.

Список літератури

1. Чернецька Ю. І. Теорія і практика соціально-педагогічної роботи з ресоціалізації наркозалежних в умовах реабілітаційних центрів: дис. докт. пед. наук: 13.00.05 / Луганський національний університет ім. Т. Шевченка. Старобільськ, 2016. 552 с

Особливості впливу стресу на здоров'я молодших школярів

Проблема стресу у дітей - актуальний виклик сучасності, оскільки більшість дітей в українському суспільстві перебуває під його впливом, посиленним значним психічним навантаженням. У періоди соціальних змін дитяча психіка стає особливо вразливою через великий обсяг інформації, необхідність її засвоєння та обробки, а також вплив зовнішніх факторів і внутрішніх реакцій організму. Початок шкільного навчання є одним із найскладніших етапів у житті дитини як з соціально-психологічного, так і з фізіологічного погляду. Тому дослідження особливостей навчального стресу має важливе значення для збереження здоров'я, гармонійного розвитку та полегшення адаптації дитини до нових умов [1].

Проблема стресу є об'єктом досліджень представників різних наукових напрямів, що пояснюється його універсальним характером. Засновник вчення про стрес Г. Сельє спочатку розглядав це явище як механізм формування стійкості організму під впливом певних чинників. Проте згодом дослідник уточнив свою концепцію, зазначивши: «Стрес – це стан, який не є тотожним емоційному збудженню чи нервовій напрузі. Стрес – це узагальнена реакція організму на будь-яку висунуту до нього вимогу». Беручи до уваги умови сьогодення, навчальний процес для молодших школярів має бути спрямований не лише на засвоєння академічних знань, а й на розвиток навичок психологічної стійкості, самоконтролю та вміння адаптуватися до змін [3]. Як зазначає Т. Здоровець, на стресостійкість, а також фізичне й психічне здоров'я дітей впливають внутрішні та зовнішні чинники, що визначають тривалість впливу негативної ситуації. До зовнішніх факторів належать дотримання режиму сну та фізичної активності, підтримка з боку дорослих і вчителів, здорове спілкування. Внутрішні фактори - це індивідуальні риси характеру, рівень самоконтролю та психічний стан дитини до виникнення стресової ситуації [2].

Реформа освіти в Україні, зокрема концепція Нової Української Школи, передбачає створення комфортного освітнього середовища, яке сприяє всебічному розвитку дитини та враховує її емоційний стан. Одне із ключових її завдань - мінімізація впливу стресу на здоров'я молодших школярів шляхом застосування сучасних підходів до навчання, виховання та підтримки психологічного благополуччя. У НУШ велика увага приділяється створенню дружнього навчального середовища, де вчитель виступає не лише наставником, а й партнером у навчанні.

Концепція школи, зорієнтованої на підтримку психологічного здоров'я дітей, акцентує увагу на важливості активної участі батьків у шкільному житті дитини. Вона передбачає створення сприятливих умов для успішного навчання, формування комунікативних навичок, соціальних, життєвих та емоційних компетенцій учнів [1].

Стрес є невід'ємною частиною життя дитини, особливо у молодшому шкільному віці, коли вона проходить процес адаптації до нових умов навчання, соціального середовища та зростаючих вимог. Для зменшення негативного впливу стресу важливо створювати в школі та вдома сприятливу атмосферу, яка сприятиме емоційному комфорту дитини. Розвиток навичок саморегуляції, підтримка з боку дорослих, збалансований режим дня з чергуванням навчання, відпочинку та фізичної активності допоможуть зміцнити психологічну стійкість і сприятимуть гармонійному розвитку дитини.

Список літератури

1. Концепція Нової української школи. 2023 URL: <https://donets-osvita.gov.ua/wpcontent/uploads/2022/08/konczepczya-novoyi-ukrayinskoyi-shkoly.pdf>
2. Науменко Н.В., Алтухов М.О. 2024 Формування психічного здоров'я молодших школярів в умовах сьогодення URL:<https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/37dbff99-dd7b-491c-affc-d6910d93f484/content>
3. Психофізіологічні особливості учнів в умовах стресу. URL <https://dspace.hnpu.edu.ua/items/cfc50516-7769-4e0e-849c-803afe3c623>
4. Світ наукових досліджень 2023. Випуск 16 URL <https://eportfolio.kubg.edu.ua/data/conference/8965/document.pdf#pag1>

Соціальна інтеграція внутрішньо переміщених осіб у приймаючих громадах

XXI століття можна вважати епохою міграції. Мігранти, які прибувають на нову землю, часто стикаються з труднощами адаптації та інтеграції в нове суспільство. Як міжнародні, так і внутрішні мігранти переживають схожі проблеми, серед яких мовні бар'єри, відсутність необхідної інформації та дискримінація. З огляду на це інтеграція у приймаюче суспільство має вирішальне значення для поліпшення добробуту мігрантів і зміцнення соціальної солідарності.

У науковій літературі існують різні підходи до визначення поняття соціальної інтеграції. Зазвичай у більшості з них робиться наголос на почутті належності, соціальних відносинах і соціальній згуртованості.

З початком війни в Україні гостро постало питання інтеграції внутрішньо переміщених осіб (далі – ВПО) до громад-реципієнтів. Для оцінювання її успішності доцільно вивчити чи наближається поведінка та стан переселенців до поведінки та стану постійних мешканців за певними індикаторами, що характеризують різні сторони життєдіяльності людини. До їх числа належать рівень оплати праці, можливості працевлаштування, доступ до медичної допомоги та соціальних послуг, освіти та навчання для дітей і дорослих, наявність власного житла або можливість його оренди, коло спілкування та соціальних контактів, право брати участь у виборах тощо [2].

Попри деякі успішні кроки у напрямку подолання гуманітарної кризи, можна стверджувати, що вже впродовж тривалого часу в нашій державі не вживається дієвих заходів для подальшої повноцінної інтеграції ВПО. Сьогодні вони здебільшого потребують не специфічної гуманітарної допомоги (продовольчі набори та тимчасові притулки), а передусім прагнуть бути повноправними членами суспільства, відновити власний добробут і мати можливість реалізовувати свої права без будь-яких обмежень, на рівні з іншими громадянами.

Переміщення ВПО в регіони України багато в чому вплинуло на місцеві громади. Дуже часто виклики, з якими стикаються ВПО, мають інший характер порівняно з тими, що постають перед мешканцями приймаючих громад. Водночас обидві групи значно взаємозалежні. Як перші, так і другі, можуть опинитися у незадовільних умовах життєдіяльності, зіткнутися з проблемою безробіття тощо. Переміщення та поляризація людей через загальну політичну атмосферу у країні є факторами, які суттєво впливають на соціальну згуртованість та єдність населення приймаючих громад [1, с. 5-9].

Надзвичайно важливим елементом інтеграції ВПО є їхня психосоціальна підтримка. Такі особи часто стикаються з травматичними переживаннями, що можуть впливати на їхню здатність адаптуватися до нових умов життя. Надання психологічної допомоги, створення центрів соціальної підтримки й організація громадських ініціатив, спрямованих на реабілітацію та соціалізацію, можуть значно поліпшити якість їхнього життя.

Отже, соціальна інтеграція ВПО – це багатовимірний процес, що охоплює різні сфери життя. Вона потребує комплексного підходу, співпраці держави, громадськості та міжнародних організацій. Тільки через створення сприятливих умов для адаптації й активного залучення ВПО до життя приймаючих громад можна досягти справжньої соціальної згуртованості та розвитку суспільства загалом.

Список літератури

1. Поліщук В. А., Олексюк Н. С., Бачинська О. М. Інтеграція внутрішньо переміщених осіб у приймаючі громади: соціально-економічний аспект. Управління змінами та інновації. 2023. № 6. С. 5-9 (дата звернення: 10.03.2025).

2. Шапошникова І. В., Пристай І. Р. Стратегії та виклики інтеграції внутрішньо переміщених осіб у територіальних громадах в умовах воєнного стану. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування. 2024. № 11 (дата звернення: 10.03.2025).

Тетяна Кочерган
Наукова керівниця – доц. Равлюк Т.А.

Професійне вигорання соціальних працівників у кризових умовах

Соціальні працівники постійно працюють з людьми, які перебувають у складних життєвих обставинах, пережили насильство, втрату або вимушену міграцію. Високе психологічне навантаження, обмеженість ресурсів та складність вирішення проблем клієнтів підвищують ризик професійного вигорання. Це явище негативно впливає як на психологічний стан самих фахівців, так і на якість надання соціальних послуг. Питання профілактики вигорання соціальних працівників є особливо актуальним в Україні, де війна значно збільшила кількість людей, потребуючих соціальної допомоги.

Ми, студенти спеціальності «Соціальна робота», маємо можливість проходити практику в різних соціальних службах, таких як центри соціальних служб, центри соціально-психологічної допомоги, служби у справах дітей, благодійні фонди та товариства («Нова сім'я», «100% життя. Чернівці», «Рокада» (Чернівецький офіс) та ін. Це дає нам змогу застосовувати теоретичні знання на практиці, розвивати професійні навички, вчитися взаємодіяти з різними категоріями населення та ефективно вирішувати соціальні проблеми.

Під час проходження професійно-орієнтованої стажерської практики у благодійному фонді «Рокада» (Чернівецький офіс) (жовтень 2024 р.) я мала можливість спостерігати, які виклики сьогодні супроводжують фахівців соціальної роботи.

Організація надає підтримку внутрішньо переміщеним особам, постраждалим від насильства, тобто людям, які пережили психологічні травми, вразливим категоріям населення. Соціальні працівники щодня чують історії болю та втрат, що може призвести до емоційного виснаження.

Під час практики ми брали участь у консультуванні, проведенні тренінгів, опитувань і розповсюдженні інформаційних матеріалів. Мені вдалось поспілкуватися з

фахівцями та дізнатися про труднощі професійної діяльності. У процесі роботи я помітила, що багато соціальних працівників відчувають підвищену тривожність, апатію, втому, а деякі, навіть, сумніваються у своїй професійній спроможності.

З метою вивчення рівня професійного вигорання серед соціальних працівників, нами було проведено опитування, в якому взяли участь 14 фахівців БФ «Рокада». Дослідження охоплювало різні аспекти професійного вигорання, зокрема рівень фізичної та емоційної втоми, ставлення до роботи, труднощі у взаємодії з клієнтами та здатність до відновлення після робочого дня.

Результати опитування виявили, що значна частина респондентів (35,7%) часто відчуває фізичну втому, а 42,9% систематично стикаються з емоційним виснаженням. Водночас, половина опитаних (50%) не вважає свою роботу позбавленою сенсу, а 42,9% не втрачають інтерес до спілкування з клієнтами. Однак, чимало соціальних працівників (30,8%) відчувають значне емоційне навантаження, а 46,2% іноді хочуть тимчасово уникнути роботи. Також виявлено, що 53,8% респондентів мають труднощі зі зняттям емоційного напруження, а 30,8% дуже часто відчувають перевантаженість проблемами інших людей.

Результати проведеного дослідження свідчать про те, що соціальні працівники, хоч і не втрачають відданості своїй справі, часто відчувають фізичну й емоційну втому, високий рівень стресу та труднощі у відновленні. Це підтверджує необхідність упровадження заходів підтримки, таких як психологічне консультування, супервізії та тренінги з подолання стресу, які допоможуть зменшити ризик професійного вигорання.

Список літератури

1. Професійно-орієнтована стажерська практика студентів спеціальності «Соціальна робота»: методичні рекомендації укл.: Равлюк Т.А. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022. 36 с.

Організації дослідницької діяльності учнів у процесі вивчення природничої освітньої галузі

У сучасній освіті особливого значення набуває розвиток дослідницької діяльності молодших школярів як ефективного засобу формування природничих компетентностей, критичного мислення, пізнавальної активності та самостійності. В умовах реформування освіти відповідно до вимог Нової української школи акцент зміщується від знаннєвої парадигми освіти на активне залучення учнів до пошуку, аналізу й осмислення інформації. Важливу роль у цьому відіграє дослідницька діяльність, яка сприяє розвитку вміння працювати з інформацією, проводити спостереження, аналізувати.

Питання розвитку дослідницької діяльності учнів початкової школи привертають увагу багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців. В освітньому просторі України значна увага приділяється впровадженню дослідницьких методів навчання у природничій освітній галузі (Н. Бахмат, Л. Карташова, О. Савченко, О. Пометун, В. Сухомлинський).

Вітчизняні дослідження підтверджують, що залучення учнів до дослідницької діяльності сприяє розвитку критичного мислення, підвищує рівень пізнавальної активності та формує навички самостійного здобуття знань. Так, Г. Черненко у процесі вивчення молодшими школярами природознавства визначає формування таких видів дослідницьких умінь: організаційні, пошукові, інформаційні, оціночні. Ці уміння є важливими складовими дослідницької компетентності, що сприяють активному пізнанню навколишнього світу молодшими школярами [2, с. 228].

Н.В. Білоусова та Т.В. Гордієнко акцентують увагу на важливості розвитку дослідницьких компетентностей у молодших школярів під час вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Вони підкреслюють, що формування таких умінь сприяє розвитку пізнавальної активності учнів. Автори також наголошують на необхідності створення сприятливого

навчального середовища, яке стимулює цікавість та мотивацію учнів до пізнання світу через дослідницьку діяльність. Крім того, науковці звертають увагу на роль учителя як фасилітатора, який підтримує та направляє учнів у процесі дослідження, забезпечуючи необхідні ресурси та умови для успішного виконання дослідницьких завдань [1].

Організація дослідницької діяльності учнів в процесі вивчення природничої освітньої галузі передбачає залучення їх до активного пізнання навколишнього світу через спостереження, експериментування, аналіз і формулювання висновків. Цей підхід сприяє розвитку пізнавальної активності, критичного мислення, допитливості та навичок наукового пошуку. Основними особливостями організації дослідницької діяльності в початковій школі є:

1. Практична спрямованість – дослідження повинні мати прикладний характер, бути доступними та цікавими для дітей.

2. Інтерактивні методи навчання – використання групової та парної роботи, дискусій, проєктних методів, експериментів, моделювання природних явищ.

3. Використання цифрових технологій – застосування віртуальних лабораторій, інтерактивних симуляторів, мультимедійних презентацій для ілюстрації досліджень.

4. Зв'язок із реальним життям – вивчення природничих процесів у локальному середовищі (спостереження за погодою, рослинами, тваринами, екологічними проблемами тощо). Таким чином, дослідницька діяльність у процесі вивчення природничої освітньої галузі створює умови для формування в учнів наукового світогляду, розвитку інтересу до природничих наук і активного залучення до пізнавальної діяльності.

Список літератури

1. Білоусова Н. В., Гордієнко Т. В. Формування дослідницьких умінь молодших школярів на уроках із «Я досліджую світ». *Психолого-педагогічні науки*. 2023. № 2 С. 20-25.

2. Черненко Г. М. Формування дослідницьких умінь у молодших школярів при вивченні природознавства. *Наукові записки [Національного педагогічного університету ім. МП Драгоманова]*. Сер.: Педагогічні та історичні науки, 2013, 114: С. 222-228.

Олена Краснюк
Наукова керівниця – доц. Костик Л. Б.

Використання логоказок у роботі з дітьми з порушеннями мовлення

Казковий жанр досить різноманітний та характеризується особливою своєрідністю. Саме тому, на думку педагогів, «усвідомити і зрозуміти світ казки, відчуті її приховані моральні аспекти і зміст дитині з порушеннями мовлення у дошкільному віці буває надзвичайно складно. При цьому потрібно врахувати й те, що саму фабулу казки діти засвоюють досить швидко. На основі цього складається враження, що казка є простою і досить доступною для дітей. Але самостійно дитина не спроможна сама, без допомоги дорослого проникнути в особливості казкового світу, його насиченості та зрозуміти і усвідомити емоційний підтекст казки» [1].

Проблемами організації корекційно-розвивальної та навчально-виховної роботи з дітьми з порушеннями мовлення займалися науковці: Н. Гаврилова, С. Конопляста, Л. Лісова, О. Мілевська, Є. Соботович, В. Тарасун, В. Тищенко та інші. Безпосередньо вивчення корекційного впливу казки на мовленнєвий розвиток дітей дошкільного віку у дослідженнях використовували: Л. Коновалова, О. Ласточкіна, З. Ленів, І. Литовченко, О. Постальчук.

Педагоги переконані, що «використання у процесі роботи з дітьми дошкільного віку як з типовим розвитком, так і з порушеннями мовлення казок з корекційною та терапевтичною спрямованістю розкриває можливості дітей застосовувати власне мовлення або інші форми комунікації, формує у них красу власного мовлення, створює найбільш сприятливі умови для вдосконалення вербальної (інтонаційна, лексична, синтаксична) і невербальної (міміка, рухи, поза) виразності мови, а також формує у них мовленнєве самовираження» [1, 2, 3].

Мартиненко І.В. вважає, що «формування навичок комунікації у процесі використання казок сприяє розвитку творчого підходу до власної розповіді, створює позитивне

налаштування на різні форми мовленнєвої, вербальної або невербальної комунікації, систематизує досить високий рівень художньо-мовленнєвої діяльності, вміння самостійно придумувати фантазмагоричні сюжети з використання казкових персонажів» [3].

Проведене обстеження експресивного та імпресивного мовлення у дітей дошкільного віку з загальним недорозвиненням мовлення III-IV рівнів дозволило визначити, що високого рівня сформованості цих типів мовлення не виявлено, 21,7% дошкільників мали середній рівень сформованості, достатній рівень – у 39,1% дітей цієї групи, низький – у 34,7% та дуже низький рівень – у 4,5% дошкільників. У процесі корекційної роботи з дітьми дошкільного віку із ЗНМ використовувалися творчі завдання, пов'язані із малюванням, ліпленням, розповідями казок на фоні класичної релаксаційної музики, у них значно покращився рівень розповідей, вони менше потребували допомоги педагога, зменшився рівень емоційної залежності, що вплинуло на якість усного висловлювання дітей. Отже, використання у процесі логопедичної роботи казок збагачує і актуалізує словниковий запас дітей, розвиває навички граматичного структурування і зв'язного оформлення власних висловлювань, відкриває значні перспективи не тільки для розвитку словесної творчості, але й для виразності дитячої мови в цілому.

Список літератури

1. Коновалова Л., Ласточкина О. Казкотерапія як засіб корекції мовлення дітей дошкільного віку. *Сучасні проблеми логопедії та реабілітації*. Суми. Сумський національний університет ім. А.С.Макаренка.. 2017. С.28-31.
2. Ленів З.П. Діагностика мовлення старших дошкільників засобами арт-терапії. Київ: Спадщина. 2011. 51 с.
3. Мартиненко І.В. Методика формування комунікативних вмінь у дітей старшого дошкільного віку із порушеннями мовленнєвого розвитку. *Логопедія*. №2. 2012. С.44-48.
4. Соботович Є.Ф. Порушення мовного розвитку та шляхи їх корекції: Навчально-методичний посібник. Київ: ІСДО, 2015. 204 с.

Особливості прояву несуйцидної самоушкоджувальної поведінки у спортсменів юнацького віку

Юні спортсмени постійно стикаються з перманентними стресовими ситуаціями, що виникають у зв'язку з підвищеною конкуренцією, вимогами тренерів до високих результатів, з різними формами психологічного тиску тощо. Конвергенційна сукупність перманентних стресогенних факторів та індивідуальної психології може тригерувати процес несуйцидної самоушкоджувальної поведінки (НСП) серед спортсменів.

Метою нашого дослідження є теоретично-емпірична експлікація прояву когерентності (НСП) коморбідно з депресивними станами й аутоагресивними активностями, що тригеруються стресогенними умовами у спортсменів-юнаків різної статі. У процесі дослідження застосовано наступні *емпіричні методики на визначення*: ступеня готовності до ризику Шуберта; емоційного стану А.Уессмана–Рікса; схильності до суїцидальних реакцій; рівня агресії Басса-Дарки. Сукупна вибірка становила 40 спортсменів волейболістів – з них 20 чоловіків та 20 жінок.

Отже, науковцями (Крейтманом, Ноком, Прінштаймом та ін.), несуйцидна самоушкоджувальна поведінка кваліфікується як навмисне пошкодження поверхні власного тіла без суїцидного наміру і проявляється у порізах, здираннях шкіри, випалюванні, ударах і латентній аутоагресії (алкоголь, ризикована поведінка).

З аналізу епістемологічних джерел визначено, що до основних детермінуючих факторів, які тригерують процес НСП серед спортсменів виступають, умовно, як екзогенні так і ендогенні чинники. До екзогенних відносяться: перманентний психологічний стрес, високий рівень якого проявляється через жорсткі, інтенсивні тренування та фізичні перенавантаження; конкуренція під час змагань; травми; тиск з боку тренерів команди, які очікують високих результатів, особливо в тих видах спорту, де перемога є командною; конфлікти в команді;

негативна критика та публічне обговорення. До ендогенних відносяться: перфекціонізм, прагнення досягти ідеального результату може призводити до надмірної самокритики та аутоагресії; низька самооцінка, порівняння себе з іншими не на власну користь й відчуття дефіциту власних можливостей; страх перед провалом або невдачі розвивається через власні високі очікування або зовнішній тиск; високий рівень тривожності, емоційне виснаження; субдепресивні/депресивні стани, що зумовлені невдачами та втратою самоповаги й почуттям безнадії тощо.

Отже, з апостеріорного аналізу виявлено, що серед сукупної вибірки респондентів у 70% високий рівень тривожності, серед яких більшість – жінки (78%), а серед чоловіків у 62%. Окрім цього, серед 40% сукупної вибірки респондентів ідентифікується стан «сильного емоційного виснаження». Також жінки частіше демонструють аутоагресію (31%), а чоловіки більше проявляють зовнішню агресію (47%). Водночас з'ясовано, що 30% спортсменів, обох статей, зазнавали сильного психологічного тиску від тренерів. Серед 15% респондентів ідентифіковано депресивні стани, що розвинулись після травм через страх втрати місця в команді. Діагностовано випадки НСП у 25% досліджуваних респондентів-спортсменів чоловіків і жінок.

Отже, НСП у спортсменів юнацького віку є наслідком психологічного стресу, соціального тиску, перфекціонізму тощо. Жінки частіше схильні до аутоагресії через депресію, а чоловіки – до ризикованої поведінки. Для зменшення рівня НСП необхідно розвивати психологічну підтримку у спортивному середовищі та проводити психоедукаційну роботу серед спортсменів для ефективного керування емоційними станами.

Список літератури

1. Андовер М., Гібб Б. Несуїцидальні самоушкодження, спроби самогубства та суїцидальні наміри серед психіатричних стаціонарів. *Psychiatry Research*. 2010. № 178 (1). С. 101-105.

Глона Кудрик
Наукова керівниця – доц. Шестобуз О.С.

Організація пізнавально-творчої діяльності молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва засобами графіки

Творчість - важлива частина в житті кожної людини, а для дітей молодшого шкільного віку вона стає засобом пізнання світу, його краси та вмінням виражати свої емоції. На уроках образотворчого мистецтва учні мають можливість розкрити свої здібності, експериментувати з різними художніми матеріалами та техніками, що сприяє розвитку їхньої уяви, креативності та художнього смаку.

Дослідники Л.Любарська, Л.Масол, В.Томашевський та ін. відзначають, що творча діяльність дозволяє дитині розкрити свою індивідуальність, розвинути емоційну сферу та навчитися бачити красу навколишнього світу.

Одним із найефективніших засобів організації пізнавально-творчої діяльності молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва є використання графіки.

Графіка як вид образотворчого мистецтва має унікальні можливості для розвитку творчих здібностей дітей. Вона дозволяє школярам працювати з простими, але виразними засобами, такими як лінії, штрихи, крапки та плями. Це дає змогу дітям експериментувати, створювати власні композиції, шукати нові рішення та вчитися передавати свої емоції та думки через образотворче мистецтво.

Творчість, яка пізнається учнями, має зв'язок емоційності, коли школярі вивчають теми, які стосуються графічних технік, а саме: лінійний рисунок, штрихування, монотипія тощо, у дітей розвивається художньо-образне мислення, вони розуміють, що таке форма об'єкта, вчать створювати правильні пропорції, передавати тінь на малюнку [2].

Крім того, графічні техніки, такі як гравюра чи монотипія, розвивають дрібну моторику, увагу та просторове мислення, що важливо для загального розвитку дитини. Графіка є одним із

найдоступніших засобів для розвитку творчих здібностей молодших школярів, важливим інструментом для розвитку пізнавальної активності дітей. Через графічні техніки молодші школярі вчаться аналізувати, порівнювати узагальнювати, що сприяє розвитку їхнього мислення та творчого потенціалу.

Організація пізнавально-творчої діяльності на уроках образотворчого мистецтва засобами графіки передбачає використання різноманітних методів і прийомів. Так, це можуть бути створення ілюстрацій до казок, виконання графічних замальовок природи, експерименти з різними графічними матеріалами. Важливо, що вчитель повинен створювати умови для самостійного дослідження, щоб кожен учень міг розкрити свій творчий потенціал. Молодші школярі вчаться бути самостійними, а вчитель мотивує їх до різного експериментування з графічними матеріалами: олівцями, вугіллям, пастеллю тощо [1].

Не менш важливу роль у навчанні відіграє поєднання традиційних технік і сучасних технологій, коли вчитель має чудову можливість продемонструвати на комп'ютері та мультимедійній дошці цікавий навчальний матеріал для творчості: зразки художніх робіт, фотографії природи, поетапність створення малюнків, віртуальну галерею та ін.

Отже, організація пізнавально-творчої діяльності молодших школярів засобами графіки є значущою на уроках образотворчого мистецтва. Вона не лише сприяє розвитку творчих здібностей дітей, але й формує їхню художньо-естетичну культуру, розвиває пізнавальну активність і готує до життя в умовах постійних змін та інновацій. Графіка є потужним інструментом для розкриття творчого потенціалу кожної дитини.

Список літератури

1. Масол Л.М. Художня освіта: теорія і практика: навч. посібник. К.: Освіта, 2005. 320 с.
2. Томашевський В.В. Проблема та умови організації творчої роботи на уроках образотворчого мистецтва. Рідна школа. 2000. №9. С. 66-67.

Ірина Кузнецова
Науковий керівник – доц. Камбур А.В.

Соціально-психологічна підтримка дітей ВПО

Вимушене переселення – серйозне випробування для дітей, оскільки воно супроводжується стресом, втратою звичного соціального оточення та необхідністю адаптації до нових умов життя. Діти внутрішньо переміщених осіб (ВПО) часто стикаються з труднощами в інтеграції до освітнього середовища, психологічними травмами, викликаними пережитими подіями, а також з проблемами соціалізації. У зв'язку з цим соціально-психологічна підтримка дітей ВПО є надзвичайно важливою складовою державної та громадської політики у сфері соціального захисту. Комплексні програми допомоги дозволяють не лише мінімізувати наслідки вимушеного переміщення, а й створити умови для гармонійного розвитку дітей у новому середовищі.

Дослідження проблеми вимушеного переселення та його наслідків для дітей активно розпочалося після Другої світової війни, коли в багатьох країнах з'явилася значна кількість біженців і переміщених осіб. У другій половині ХХ століття міжнародні організації, зокрема ООН і ЮНІСЕФ, почали впроваджувати програми підтримки дітей, постраждалих від конфліктів і вимушеного переселення.

Сучасні дослідження вказують на те, що діти ВПО є більш вразливими до психологічного стресу, депресивних станів і соціальної ізоляції. Вони частіше стикаються з дискримінацією, мають труднощі з налагодженням міжособистісних контактів і можуть демонструвати низьку академічну успішність через емоційну нестабільність. Це підтверджує необхідність системного підходу до соціально-психологічної підтримки таких дітей.

Соціально-психологічна підтримка дітей ВПО має охоплювати кілька ключових напрямів. Перш за все, це психологічна допомога, яка передбачає роботу з психологами, психотерапевтами та соціальними працівниками. Групові та

індивідуальні консультації допомагають дітям подолати стрес, сформувати навички емоційної саморегуляції та адаптуватися до нових умов. Важливим аспектом є також розвиток спеціальних програм арт-терапії, казкотерапії, музикотерапії, які сприяють зниженню рівня тривожності у дітей.

Другий важливий напрям – соціальна інтеграція, що передбачає створення дружнього середовища в освітніх закладах, проведення спільних заходів для дітей ВПО та місцевих дітей, залучення до позашкільних активностей.

Соціально-психологічна підтримка дітей ВПО – важливий елемент забезпечення їхнього благополуччя та інтеграції в нове середовище. Комплексний підхід, що передбачає психологічну допомогу, соціальну інтеграцію, підтримку сім'ї та адаптацію освітнього процесу, є запорукою зменшення негативних наслідків вимушеного переселення для дітей. В Україні необхідно розширювати програми психологічної реабілітації, проводити навчання спеціалістів у сфері соціальної роботи та запроваджувати механізми міжвідомчої співпраці для координації заходів із підтримки дітей ВПО. Подальші дослідження в цій сфері мають бути спрямовані на вивчення довготривалих наслідків вимушеного переселення для дітей та розробку ефективних моделей соціально-психологічної допомоги.

Список літератури

1. Психосоціальна допомога внутрішньо переміщеним дітям, їхнім батькам та сім'ям з дітьми зі Сходу України: посіб. для практиків соціальної сфери. Мельник Л.А. та ін; за ред. Волинець Л.С. К.: ТОВ «Видавничий дім «Калита», 2015. 72 с.

Логоритміка у роботі з дітьми з порушенням мовлення

Дитинство – важливий період розвитку мовлення, когнітивних процесів і моторних навичок. Однак значна частина дітей стикається з різними мовленнєвими порушеннями, що ускладнює їхнє навчання, та соціальну інтеграцію, зумовлюючи необхідність застосування ефективних і своєчасних корекційних методик, однією з яких є логоритміка.

Логоритміка – це метод корекційно-розвивальної роботи з дітьми дошкільного та молодшого шкільного віку, який не лише сприяє подоланню мовленнєвих порушень, але й забезпечує гармонійний психофізичний розвиток дитини. Вона базується на поєднанні мовлення, руху, музики та спрямована на формування темпо-ритмічної організації мовлення, розвиток мовленнєвого дихання, артикуляційної моторики, координації рухів, уваги, пам'яті та слухового сприйняття [2]. Логоритміка широко використовується у роботі з дітьми з дислалією, дизартрією, заиканням, алалією та ринолалією.

Мета логоритмічних занять полягає в активізації мовленнєвої діяльності дитини, поліпшенні її загального психофізичного розвитку, комунікативних навичок та емоційної виразності, сприянні соціальній адаптації, контролюванні темпу та ритму мовлення, забезпеченні емоційного залучення дитини, підтримці її мотивації і зменшенні тривожності. Важливо дотримуватися систематичності у їх проведенні та поступово ускладнювати вправи відповідно до рівня розвитку дитини [1].

Основним принципом організації логоритмічних вправ є інтеграція рухових компонентів із музичними елементами, що забезпечує поєднання ритмічних структур із мовним матеріалом [2, с. 131-132]. Вербальний компонент може бути представлений у вигляді текстів пісень, хороводів, драматичних постановок із музичним супроводом, інсценізацій на визначену тематику. Використання мовного матеріалу створює можливості для формування логопедичних ігор й інтерактивних завдань, що

сприяють засвоєнню ритмічних патернів у поетичних формах. Завдяки емоційній насиченості й ігровому характеру діти проявляють високу мотивацію до виконання логоритмічних вправ [2, с. 131-132]. До основних засобів логопедичної ритміки належать різноманітні рухові й мовленнєві вправи: ходьба та марширування в різних напрямках, дихальні та вокальні вправи, артикуляційна гімнастика, вправи для регуляції м'язового тону, розвиток уваги та сенсомоторної координації. Важливу роль відіграють також завдання, спрямовані на формування відчуття музичного розміру й темпу, вокальні вправи, гра на музичних інструментах, а також творчі завдання, що стимулюють ініціативність.

Для ефективного застосування логоритміки у закладах дошкільної освіти та початкової школи необхідно: забезпечити систематичне проведення логоритмічних занять; розробити методичні рекомендації для педагогів і логопедів; організувати навчання педагогів щодо застосування логоритмічних методик; залучати батьків до корекційної роботи, проводити консультації та спільні заняття; використовувати інтегрований підхід, поєднуючи логоритміку з іншими методами корекції.

Логоритміка – ефективний інструмент корекції мовлення у дітей з мовленнєвими порушеннями, що сприяє розвитку темпоритмічної організації мовлення, поліпшенню моторики, формуванню мовленнєвого дихання, підвищенню комунікативної активності та соціальної адаптації дітей.

Список літератури

1. Котломанітова Г. О. Упровадження логоритміки в інклюзивне освітнє середовище початкової школи. *Теоретична і дидактична філологія: збірник наук. праць. Серія «Педагогіка». Переяслав-Хмельницький: Домбровська Я. М., 2018. С. 84-93.*
2. Тесленко С. Використання логоритміки у корекційній роботі з дітьми з порушенням звуковимови. *Acta Paedagogica Volynienses. 2022. №1. С.130–135, DOI: <https://doi.org/10.32782/apv/2022.1.1.21>*
3. Чеснокова Л.В., Золотарьова О.І. Заняття з логоритміки для дітей із вадами мовлення. Харків: Основа, 2018. 160 с.

Інеса Кухарчук

Наукова керівниця – доц. Фесун Г. С.

Психологічні особливості професійного самовизначення випускників сільських і міських шкіл

Професійне самовизначення є одним із ключових етапів особистісного розвитку молоді, що визначає їхню майбутню кар'єру та соціальну адаптацію. Випускники сільської та міської шкіл мають різні психологічні особливості професійного вибору, що зумовлено освітніми, культурними та соціально-економічними факторами [4].

Психологічні дослідження демонструють сутність та зміст професійного самовизначення (М. Гінзбург, Н. Пряжніков), структуру (В. Болучевська, В. Мілакова, О. Падалко), типи та рівні (І. Андрійчук, Є. Головаха, Ю. Поваренков, Дж. Холланд), етапи (Е. Гінцберг, Є. Клімов, Д. Сьюпер), механізми формування особистості як об'єкта професійного самовизначення (Г. Балл, В. Рибалка), активізація та психологічна підтримка професійного самовизначення школярів різного віку (Д. Закатнов, О. Капустіна, Н. Побірченко).

Дослідження показують, що учні сільських шкіл часто орієнтуються на професії, пов'язані з аграрієм, або міграцією до міст у пошуках кар'єрних можливостей. Їхній вибір може свідчити про обмежений брак професійної орієнтації, менша доступність вищої освіти та впливом родинних традицій[1]. Водночас випускники міських шкіл мають ширший спектр професійних можливостей, що формуються під впливом більшої кількості соціальних контактів, доступу до сучасних технологій та розвиненої системи профорієнтації[3].

З метою вивчення когнітивних компонентів професійного самовизначення випускників сільської та міської шкіл ми використали анкету «Світ професій та мій професійний вибір», Л. Федоренко.

Результати нашого дослідження показали, що сільські школярі найбільше цікавляться медичними, технічними та

педагогічними професіями (20-21%), а найменше – творчими (6%). Найбільш соціально значущими вважають медичні, технічні та педагогічні (36%), а найменш – сільськогосподарські (7%).

Натомість міські школярі найбільше поінформані про медичні (26%) та педагогічні (25%) професії, але більш престижними вважають фінансові (21%) та військові (19%). Вони також більш вагомими вважають сільськогосподарські професії, розглядають їх перспективними в майбутньому (13%), аніж респонденти сільської місцевості.

Отже, психологічні особливості професійного самовизначення випускників сільських і міських шкіл залежить від рівня інформованості, соціально-культурного середовища, рівня мотивації та особистісних поглядів щодо майбутньої професійної діяльності. Загалом старшокласники сільських шкіл більше орієнтовані на гуманітарні та традиційні професії, а міських шкіл – на престижні й економічно вигідні спеціальності.

Отже, важливим є створення ефективних механізмів профорієнтаційної підтримки для забезпечення усвідомленого вибору професійного шляху молоді незалежно від місця проживання [2].

Список літератури

1. Бех І. Д. Особистісно-орієнтована модель виховання як науковий конструкт. *Психолого–педагогічні проблеми сільської школи*: електрон. наук. журн. 2002. Вип. 3: URL: www.library.udpu.org.ua/library_files/psuh/vupysk_21.pdf.
2. Вірна Ж. П. Основи професійної орієнтації. Луцьк: РВВ «Вежа», 2009. 156 с.
3. Вольнова Л. М. Особливості середовища великого міста як чинника соціалізації / десоціалізації сучасної молоді. *Соціальна робота в Україні: теорія і практика*. 2011. № 3-4. С. 23-31.
4. Радчук Г. К. Особистісне та професійне самовизначення як чинник професійного становлення особистості. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2012. Випуск 5. С. 47-54.

Тамара Лашкіба

Наукова керівниця – проф. Іванчук М.Г.

Теоретичні основи формування відповідального ставлення до навчання молодших школярів

Однією з важливих умов успішної соціалізації та індивідуалізації особистості є проблема сформованості відповідальності, яка тісно пов'язана з такими цінностями, як почуття обов'язку, сумлінність, дисциплінованість тощо.

Відповідальність як особистісна цінність людини виявляється у її діяльності і залежно від її виду набуває відповідного змістового забарвлення.

Особливо ця проблема актуалізується сьогодні – у надскладний період соціальних і політичних змін, економічної кризи, воєнних дій в Україні, зумовлених вторгненням РФ на українські землі.

Перед освітою постає завдання забезпечити успішне зростання школяра, крізь призму спрямування його на виконання свого особистісного та громадянського обов'язку - відповідального ставлення до навчання.

Понятійний базис відповідальності, аналіз її структури, знаходяться на перетині дослідницьких площин філософії, психології, соціології, педагогіки, стверджують учені (Г. Балл, І. Бех, М. Савчин та ін.). Це підкреслює міждисциплінарний характер проблеми.

Досліджуючи «відповідальність» як якість особистості, яка формується у процесі спільної діяльності, в результаті інтеріоризації соціальних цінностей, норм і правил, у психолого-педагогічній науці вона визначається моральною характеристикою особистості, рівнем її моральної зрілості (Л. Колберг, К. Хелкам та ін.).

Дослідниками проблеми окреслені основні ознаки відповідального ставлення людини до того чи іншого виду діяльності, зокрема: усвідомлення потреби в ній, добровільне прийняттям обов'язків, які покладаються на суб'єкта цієї діяльності; творчий підходу до виконання завдання тощо.

Суть відповідальності полягає не лише в завданні, яке людина має виконати, не у вчинку, якого вимагають від неї певні

обставини чи суспільні норми, а насамперед у тих діях, які вона могла б здійснити, доводить І. Бех [1, С.13].

Зосереджують цікавість ідеї, пов'язані з практичним розв'язанням проблеми щодо особливостей формування відповідальності у контексті ставлення учня до процесу та результатів навчання. Відповідальне ставлення означає якісно новий рівень залучення учня як особистості до процесу навчання і має бути усвідомленим, а це значить, що проходить через розум і серце дитини і стає її життєвою необхідністю, нормою поведінки, життєвим кредо, тобто в його основі лежить внутрішня спрямованість на виконання певних обов'язків, зовнішніми факторами (наказами чи вимогами батьків, учителів тощо).

Для відповідального ставлення характерно передбачення школярем соціальних наслідків своїх вчинків, оцінки їх з боку інших людей, учасників тих громадських взаємодій, в які залучений учень, оцінка своїх вчинків з точки зору розв'язання перспективних життєвих цілей і завдань, старанність школяра в навчальній діяльності.

Відповідно, у Новій українській школі мають бути створені максимально сприятливі умови для вияву та розвитку здібностей і таланту дитини, для її самовизначення, для відповідального ставлення у процесі навчання, що і є предметом нашого дослідження.

Список літератури

1. Бех І. Д. Програма «Нова українська школа» у поступі до цінностей. Київ, 2018. 40 с

2. Кузьміна І.В. В.О. Сухомлинський про виховання відповідальності у дітей. *Початкова школа*. 2012. № 7. С. 32-33.

Іванна Левко

Наукова керівниця – доц. Кузнєцова К. С.

Інструменти Google як засіб удосконалення освітнього процесу у ЗДО

Сучасний період розвитку суспільства характеризується сильним впливом на нього інформаційно – комунікаційних технологій (ІКТ), які проникають в усі сфери людської діяльності, забезпечують поширення інформаційних потоків у суспільстві і утворюють глобальний інформаційний простір.

Інформаційні технології (ІТ) почали розвиватися разом із появою перших засобів обчислення.

Конкретизуючи визначення й узагальнюючий зміст понять в науковій літературі, трактуємо можна інформаційні технології як процеси, які реалізуються засобами обчислювальної техніки і забезпечують виконання заданих вимог до пошуку, подання, перетворення та передавання інформації, тобто процеси, що реалізують інформаційну діяльність людини.

В останні два роки найпопулярнішим серед українських педагогів став безоплатний сервіс Google.

Має ряд безкоштовних сервісів, якими може користуватися вихователь у роботі з батьками, з колегами та для саморозвитку. Серед сервісів Google виокремлюємо деякі з них, які є важливими у роботі вихователя:

Електронна пошта (від англ. Electronic Mail, скорочено e-mail) – це одна з найбільш популярних служб мережі Інтернет.

Google Диск – це файловий хостинг, створений і підтримуваний компанією Google. Його функції включають зберігання файлів в Інтернеті, загальний доступ до них і спільне редагування.

Google Календар – засіб планування особистого робочого часу, який за умов глобальної інтеграції дозволяє планувати як свій робочий час, так і враховувати робочий час і завдання колег.

Google документи – це безкоштовний онлайн-сервіс для створення, редагування та спільного використання текстових документів, розроблений компанією Google.

Google Форми – це один інструмент у лінійці сервісів Google, доступний усім, у кого є Google акаунт.

Google Meet – це платформа для відеоконференцій, яка дозволяє проводити онлайн-зустрічі, відеозаняття та вебінари.

Gemini – це штучний інтелект, розроблений Google, який може виконувати різноманітні завдання, включаючи обробку тексту, створення контенту та відповіді на запитання.

Google Сайти – це інструмент для створення веб-сайтів, який дозволяє користувачам легко створювати та редагувати сайти без знання програмування.

Блог – це веб-сайт (сторінка), основний зміст якого складають регулярно доповнювані записи, що містять текст, зображення чи мультимедійні дані.

Отже, інструменти Google, такі як електронна пошта, Google Диск, Google Календар, Google Документи, Google Форми, Google Meet, Gemini, Google Сайти та Блог, використовуються як засіб удосконалення освітнього процесу в ЗДО.

Список літератури

1. Носенко Ю.Г. Богдан В.О. Характеристика хмарних сервісів google в аспекті управління дошкільним навчальним закладом. *Матеріали Міжнародного науково-методичного семінару «Хмарні технології в освіті» ДВНЗ "Криворізький національний університет"*, м. Кривий Ріг, Україна. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/705461/1/Nosenko,Bogdan.pdf>
2. Петренко О.Я. *Цифрові інструменти Google*: Навчальний посібник. Київ. ІПДО, 2022. 73 с. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/server/api/core/bitstreams/71d1d043-2858-4065-b778-39579a3d45e8/content>
3. Козак Л. В. Структурно-компонентна модель підготовки майбутнього викладача дошкільної педагогіки і психології до інноваційної професійної діяльності. *Педагогічний процес: теорія і практика*. Київ: ВП «Едельвейс», 2013. Вип. 2. С. 98-110.

Ірина Луган
Наукова керівниця – асист. Луган О. І.

Використання фольклору на уроках літератури за програмою НУШ

Реформа освіти в Україні, відома як Нова українська школа (НУШ), спрямована на створення сучасного освітнього середовища, яке відповідає потребам суспільства та викликам часу. Основні зміни включають впровадження компетентнісного підходу, інтеграцію інформаційних технологій, оновлення змісту навчальних програм та підвищення автономії закладів освіти.

Згідно з модельною навчальною програмою, в адаптаційному циклі НУШ українську літературу опановують через культурологічний аспект, використовуючи фольклор та засади народності, які дають змогу «прищепити любов до мови, слова через використання всіх видів і жанрів народної творчості, засвоєння учнями народного мовленнєвого етикету» [1, с.3]. Для використання на уроках фольклорного матеріалу найбільш відповідними за змістом є такі освітні галузі, як: мовно-літературна, природнича, історична та громадянська, мистецька, здоров'язбережувальна, соціальна.

Якщо взяти до прикладу модельну навчальну програму «Українська література. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (у редакції 2023 року) (автори: Яценко Т. О., Пахаренко В. І., Слижук О. А., Тригуб І. А., Качак Т. Б., Кизилова В. В., Овдійчук Л. М., Дячок С. О., Макаренко В. М.), то в 5 класі використано такі тематичні розділи фольклору: «Літературні казки», «Минуле українського народу: літописні оповіді, легенди, перекази», «Малі жанри фольклору та літератури (загадки, прислів'я, приказки)». У 6 класі тематичні розділи фольклору: «Мудрість байки», «Народні пісні. Календарно-обрядові пісні», «Міфи прадавньої України». Це свідчить про системний підхід до вивчення народної творчості, що поступово розширює знання учнів про культурну спадщину та закладає міцний фундамент для подальшого розвитку читацької компетентності.

Інтеграція фольклору в уроки української літератури є доцільною та необхідною, оскільки вона забезпечує учнів не лише знаннями про літературні жанри, а й розвиває їхні духовні та моральні якості. «Виховання учнів на традиціях народної естетики сприяє тому, що вони починають виявляти інтерес до народного мистецтва, рідної культури і збагачувати матеріальні та духовні цінності» [2]. Вивчення малих жанрів фольклору допомагає школярам досягнути мудрість поколінь, розширює їхній словниковий запас та навчає лаконічно висловлювати думки. Народні та літературні казки відкривають перед дітьми світ фантазії, навчають розрізняти добро і зло. Легенди та перекази про минуле українського народу сприяють патріотичному вихованню, формують почуття гордості за свою країну та її героїв.

Окрім цього, використання фольклору в навчальному процесі сприяє розвитку комунікативних навичок учнів, адже багато фольклорних жанрів (прислів'я, приказки, пісні) передбачають живе мовлення та активний обмін думками.

Отже, впровадження фольклорних елементів у навчальний процес з української літератури за програмою НУШ є важливим кроком до всебічного розвитку особистості учня та збереження національної культурної спадщини.

Список літератури

1. Заболотний О. В., Заболотний В. В., Лавринчук В. П., Плівачу К. В., Попова Т. Д. Українська мова. 5-6 класи (для закладів загальної середньої освіти): модельна навчальна програма.

2. Бартків О.С. Готовність педагога до інноваційної професійної діяльності. Проблеми підготовки сучасного вчителя. 2016. № 1. С. 52-58

Михасла Лук'ян

Наукова керівниця – асист. Рудницька-Юрійчук І. Р.

**Особливості застосування мнемотехнічних методів
у роботі з дошкільниками: аналіз програми
«Скринька знань» Чепурного Г.А.**

Актуальною проблемою дослідження психолого-педагогічної науки завжди були методики ефективного засвоєння різноманітної інформації; серед найвагоміших завдань сучасної освіти - не лише надання високого рівня знань, а й збереження здоров'я людини та дитини зокрема.

Одним із важливих принципів сучасної освіти є оптимізація навчання через застосування новітніх освітніх психолого-педагогічних технологій, зокрема, мнемотехніки як одного з найефективніших методів засвоєння інформації та попередження інформаційного перенасичення. Ми розділяємо думку науковців у тому, що мнемотехніка не змінює, а полегшує всі традиційні форми навчання, природно залучає дошкільників до набуття початкових знань, умінь і навичок роботи з інформацією, яку треба засвоїти до оперування знаковими формами мислення.

Тому ми проаналізували авторську програму «Скринька знань» (автор – Г.А. Чепурний) [2], яка дасть змогу педагогам і вихованцям швидко та легко опанувати складні поняття, що їх визначають вимоги Базового компонента дошкільної освіти [1] та чинні програми, затверджені Міністерством освіти і науки.

Програма складається з основних змістових ліній: «Ознайомлення з мнемотехнікою», «Світ навколо нас», «У світі чисел, цифр, форм, простору та часу», «Зв'язне мовлення» та побудована на інтегрованих принципах навчання.

Ця програма дає можливість дітям ознайомитися із методом мнемотехніки та його основними прийомами, її основна мета і завдання – створення умов для розвитку, ефективної підготовки та адаптації дитини до навчання у школі. Серед основних завдань програми виділяємо наступні: забезпечення доступності здобуття дітьми дошкільного віку знань, умінь і навичок, які допоможуть під час навчання у школі; створення умов для здобування знань;

підвищення продуктивності освітнього процесу ЗДО, який забезпечує якісну підготовку дитини до школи; врахування під час планування занять розвитку задатків, індивідуальних схильностей дітей, психічних і фізичних особливостей; збереження здоров'я дошкільників; підвищення професійної компетентності педагогів ЗДО через надання методичної допомоги, технологічних консультацій, майстер-класів, тренажерів тощо; поширення та розвиток форм і прийомів роботи з батьками, залучення їх до навчально-виховного процесу [2].

Особливості програми: дотримання дидактичних принципів навчання; перевага ігрової та інтегрованої форм роботи; колективно-групова форма організації занять; креативний усебічний розвиток дітей; тривалість заняття – 30 хв, двічі на тиждень (72 на рік). Прогнозованими результатами використання вище описаної програми є ряд теоретичних знань і вмінь, а також практичних навиків, які формуються у дошкільників.

Виконання програми дасть змогу: удосконалити підготовку дітей до школи; створити умови для подальшого розвитку та успішного навчання; поліпшити засвоєння навчального матеріалу; формувати шкільну зрілість (інтелектуальну, соціальну, емоційно-вольову, особистісну, мотиваційну); розвивати мовлення і комунікативні здібності; розвивати пам'ять (зорову, слухову, тактильну), мислення, увагу, уяву; засвоїти прийоми та методи мнемотехніки як умови здоров'язбереження подальшого успішного навчання; надати допомогу під час підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів ЗДО.

Список літератури

1. Базовий компонент дошкільної освіти: затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2021. URL: <https://mon.gov.ua>
2. Чепурний Г. Мнемотехніка. Навч.-метод. посібник. Тернопіль, вид-во «Мандрівець», 2017. 208 с.

Причини виникнення стресу у дітей військовослужбовців і працівників екстрених служб

Стрес – серйозний виклик для дітей, особливо в умовах війни та інших надзвичайних ситуацій. Однією з основних причин виникнення стресу у дітей військовослужбовців і працівників екстрених служб є вплив стресових факторів, зокрема відсутність батька вдома, страх за безпеку близьких, а також вплив непередбачуваних і травматичних подій, з якими можуть стикатися батьки в умовах війни. Діти, чия родина є частиною військової або екстреної служби, особливо в умовах війни, переживають значне емоційне навантаження, яке може призвести до розвитку психічних порушень.

Дослідження, що порівнює досвід роботи з родинами військовослужбовців у різних країнах, указує на важливість соціальної підтримки та стабільності в родині, що є важливим чинником у збереженні психічного здоров'я дітей у стресових умовах [3].

Згідно з дослідженням В. Белоліпцева, повномасштабна війна в Україні значно впливає на рівень відповідального батьківства та психологічний клімат в родині військовослужбовців, що може створювати додатковий стрес для дітей. Відсутність одного з батьків через участь у бойових діях або надзвичайних ситуаціях вносить емоційну нестабільність у сімейну атмосферу, що є потужним стресовим фактором для дітей [1].

Водночас дослідження О. Борща та Т. Гури вказують на те, що діти молодшого віку, які перебувають під впливом стресу, викликаного війною, мають специфічні психологічні реакції, які можуть включати емоційну нестабільність, агресію, тривожність, а також труднощі з адаптацією до зміненої ситуації. Це підкреслює важливість своєчасної психосоціальної підтримки дітей в умовах війни [2].

В. Оверчук і Н. Лапшова зазначають важливість стратегій психосоціальної підтримки для зниження стресу в родині

військовослужбовців, зокрема, через організацію груп підтримки, що дозволяють зменшити рівень тривожності у дітей. Науковці відзначають важливість підтримки сімей, що переживають стрес, через розробку адаптаційних механізмів для дітей, що дозволяють їм краще справлятися з непередбачуваними змінами в житті [5].

В. Злишков та інші підкреслюють, що війна має прямий вплив на психічний стан дітей, зокрема через травматичні події, які вони переживають разом з батьками або у разі їхньої відсутності. Важливим аспектом є розуміння того, що діти потребують спеціалізованої підтримки для подолання наслідків стресу, оскільки вони не завжди здатні усвідомити й обробити стресові ситуації на емоційному рівні [4].

Отже, стрес у дітей військовослужбовців і працівників екстрених служб є наслідком багатьох чинників, включаючи відсутність батьків, переживання травматичних подій, нестабільність у родині та зовнішні соціальні чинники. Для зменшення цього стресу важливо впроваджувати ефективні стратегії підтримки, які передбачають психологічну допомогу, розвиток комунікаційних навичок і соціальну підтримку.

Список літератури

1. Белоліпцев В. Вплив повномасштабної війни в Україні на рівень відповідального батьківства в сім'ях: аналіз, механізми впливу. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2024. № 1(12). С. 284-290.

2. Борщ О., Гура Т. Психологічні особливості реагування дітей молодшого віку на стрес під час військового стану в Україні. Наукова школа академіка Івана Зязюна у працях його соратників та учнів. Полтава, 2024. С. 57-59.

3. Дідик Н.Ф. Система роботи із сім'ями військовослужбовців: порівняльний аналіз досвіду США, Канади, Великої Британії. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*: збірник наукових праць. Київ, 2019. № 44(47). С. 37-51.

4. Злишков В., Лукомська С., Євдокимова Н., Ліпінська С. Діти і війна: монографія. Київ: Видавець ПП Лисенко М.М.. 2023. 221 с.

5. Оверчук В., Лапшова Н. Сучасні стратегії психосоціальної підтримки військових та їхніх родин в подоланні тривалого стресу. *Перспективи та інновації науки*, Одеса, 2024. № 6(40). С. 859-866.

Формування мовлення

у процесі онтогенетичного розвитку дитини

Мовленнєва діяльність є однією з найважливіших складових загального розвитку дитини, що забезпечує її інтеграцію в соціальне середовище, пізнання навколишнього світу та становлення особистості. Формування мовлення не є вродженою властивістю: воно розгортається поступово у процесі онтогенезу, зумовлюючись як біологічними, так і соціальними чинниками.

Формування мовлення здійснюється через сприймання і розуміння мовлення оточуючих, вираження власних бажань і думок, а також завдяки спілкуванню з дорослими й однолітками. Ці процеси активно залучають дитину до суспільного життя, збагачують її мислення, сприяють інтелектуальному розвитку та формуванню гармонійно розвиненої особистості.

У дослідженнях Р.Левіної виокремлено п'ять основних етапів розвитку усвідомлення дитиною звукової системи рідної мови:

1) дофонематична стадія – відсутність диференціації звуків, нерозуміння мовлення загалом та активного мовлення з боку самої дитини;

2) стадія початкового розрізнення фонем – дитина розрізняє лише віддалені за звучанням фонем, однак ще не диференціює близькі за звучанням; не помічає помилок у власній і чужій вимові;

3) формування фонематичного слуху – дитина починає впізнавати правильну та неправильну вимову слів, чіткіше розрізняючи звуки за фонематичними ознаками; її власне мовлення ще недосконале, але з'являються перехідні варіанти звуків;

4) удосконалення власного мовлення – активне мовлення дитини наближається до норми, хоча окремі спотворення й перекручення ще можливі через недосконалість мовної свідомості;

5) завершення фонематичного розвитку – дитина правильно чує і вимовляє звуки, має чітко сформовані

звукові образи слів і окремих фонем.

Перші три етапи розвитку усвідомлення звукової системи відбуваються у ранньому дитинстві, тоді як четвертий і п'ятий – у дошкільному віці.

За умов нормального мовленнєвого розвитку до початку другого року життя дитина має добре розуміти звичне повсякденне мовлення. Вона повинна вміти показувати або подавати співрозмовнику знайомі предмети й іграшки, виконувати прості інструкції (наприклад: «встань», «сядь», «підійди»), а також розуміти короткі повторювані фрази («Пішли їсти», «Пішли гуляти», «Іди до мене»). У мовленні дитини мають з'явитися окремі іменники (наприклад, *мама, тато, дід, баба*, назви улюблених іграшок). Відповідь на запитання має бути виражена словами «так», «ні», а також простими словами-зверненнями, такими як «дай» і «на».

За даними доктора педагогічних наук Л.Іщенко, активний словниковий запас дитини поступово зростає: у три роки він налічує приблизно 1000 слів, у чотири – 1540 слів, у п'ять – 2072 слова, у п'ять із половиною років – 2289 слів, у шість років – 2589 слів, а до семи років досягає 3500-4000 слів.

Мовлення кожної дитини має індивідуальні особливості, що зумовлені її особистісними характеристиками, умовами розвитку, культурою спілкування у родині та середовищем, у якому вона зростає. Водночас становлення мовленнєвої діяльності має спільні етапи для всіх дітей, що стосуються розвитку фонологічної, фонетичної, лексичної та граматичної систем мовлення, а також формування зв'язного мовлення.

Список літератури

1. Брушневська І. М. Формування фонетичного компоненту мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку в онтогенезі. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2015. № 36. С.17-20. URL: <https://seanewdim.com>.

2. Хрипун Д. М. Формування словникового запасу в процесі онтогенетичного розвитку дитини. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених*. 2022. Вип. 57, Т.3. С.123-127. URL: <http://www.aphn-journal.in.ua>

Андріана Лункашу
Наукова керівниця – доц. Шестобуз О.С.

Створення колективних творчих робіт на уроках образотворчого мистецтва в початкових класах

Образотворча діяльність - одна з важливих умов під час розвитку творчих можливостей молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва. Саме у процесі практичної діяльності учні визначаються у своїх прагненнях і бажаннях, демонструють власне відношення до навколишньої природи, образотворчого мистецтва, оточуючих людей. Основним на уроках образотворчого мистецтва є зацікавлення дітей, увага до тих учнів, які мають невпевненість у власних силах. Важливою є допомога дітям у відкритті світу власної творчості, прихованих можливостей.

У працях дослідників Н.Горобець, С.Коновець, В.Котляр, В.Сухомлинського, В.Томашевського та ін. відзначається, що завдяки образотворчому мистецтву формуються творчі здібності учнів, здобуваються знання про образотворче мистецтво, прекрасне у докiллі, людські взаємини тощо.

Саме колективна творча діяльність, завдяки оптимальній організації надає можливість учням максимально розвивати власні творчі здібності. Тому кожен школяр працює одночасно і самостійно, і в колективі однокласників, відчуває індивідуальність і вплив колективу. Зацікавленість дітей у колективній образотворчості створює більший потенціал для гармонійного розвитку учнів в образотворчому мистецтві та інших видах практичної діяльності [2].

На уроках образотворчого мистецтва колективна форма діяльності базується на спільній меті, об'єднанні спільних зусиль дітей і розподілі обов'язків між учнями під час діяльності, а також на співробітництві, яке засноване на взаємоповазі, відповідальності кожного учасника за спільний результат перед колективом класу.

Особливості колективної форми навчання на уроках образотворчого мистецтва:

- безпосереднє спілкування та взаємодія вчителя з усіма учнями під час пояснення, показу, залучення до обговорення задуму колективної композиції;
- здійснення безпосереднього емоційного впливу вчителя на молодших школярів;
- наявність здатності вчителя охоплювати увагою всіх учнів, сприяти активній роботі кожного школяра, підтримувати увагу дітей та дисципліну під час роботи;
- проведення колективної діяльності на основі активної взаємодії вчителя та учнів.

На уроках образотворчого мистецтва для учнів початкових класів можуть пропонуватися такі колективні творчі завдання зі створення:

- колективної композиції «Казкова вулиця» з творчим переосмисленням і конструюванням різноманітних споруд, транспортних засобів, використанням об'ємних предметів;
- колективної роботи «Квіти України» з використанням площинних або об'ємних зображень квітів, які зростають в Україні;
- колективної Різдвяної зірки, дзвоників, ліхтариків за допомогою різних художніх матеріалів і технік;
- колективної композиції «Народне свято» з передаванням святкового настрою, певної діяльності різноманітними кольорами, виконанням технікою колажу відтворення краси народного одягу [1].

Отже, колективні роботи на уроках образотворчого мистецтва у початкових класах особливо ефективні та привабливі, оскільки з використанням цікавих колективних завдань можуть успішно сформувати емоційно-почуттєву сферу молодших школярів, їхні пізнавальні інтереси. Колективна образотворча діяльність допомагає пробудженню у молодших школярів віри у власні можливості.

Список літератури

1. Коновець С. В. Образотворче мистецтво в початковій школі. Метод. посібник. К., 2000. 80 с.
2. Котляр В.П. Основи образотворчого мистецтва і методика художнього виховання дітей: Навч. посіб. К: Кондор, 2006.

Катерина Любківська
Науковий керівник – доц. Камбур А.В.

Основні напрями застосування віртуальної реальності у соціальній роботі

Сучасні технології відкривають нові можливості для вдосконалення соціальної роботи, зокрема віртуальна реальність (VR) стає ефективним інструментом для роботи з різними вразливими групами населення. VR дозволяє створювати контрольоване середовище для реабілітації, тренувань та інтеграції людей, які пережили складні життєві ситуації. В умовах глобальних криз, військових конфліктів та міграційних процесів використання VR у соціальній сфері набуває особливої актуальності.

Перші дослідження застосування VR у сфері охорони здоров'я та соціальної підтримки з'явилися наприкінці XX століття. Вже у 1990-х роках VR використовувався для лікування посттравматичного стресового розладу (ПТСР) серед військових. У XXI столітті технологія почала застосовуватися ширше: у сфері психотерапії, соціальної адаптації осіб з інвалідністю та реабілітації пацієнтів після інсультів. Сьогодні VR активно використовується у навчанні соціальних працівників, допомозі особам з психічними розладами, підтримці біженців та інших соціально незахищених груп.

Віртуальна реальність у соціальній роботі відкриває широкі можливості для покращення життя різних груп населення, що перебувають у складних життєвих обставинах. Одним із найперспективніших напрямків є психосоціальна реабілітація, яка дозволяє ефективно працювати з людьми, які мають посттравматичний стресовий розлад. VR допомагає занурювати користувачів у контрольовані середовища, де вони можуть безпечно пропрацьовувати травматичний досвід, адаптуючись до реальності та зменшуючи рівень тривожності. Такі методи широко застосовуються для ветеранів війни, жертв насильства та людей, які пережили природні катастрофи або терористичні акти.

Ще одним важливим аспектом є підтримка осіб з інвалідністю,

для яких VR створює інклюзивні середовища, що допомагають навчатися, взаємодіяти та адаптуватися до соціуму. Завдяки спеціально розробленим програмам, люди можуть освоювати нові професійні навички, моделювати ситуації, з якими вони можуть зіткнутися у реальному житті, і відчувати себе більш впевнено у повсякденній діяльності.

VR також має важливе значення для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Створення симуляцій сімейного життя допомагає їм отримувати досвід взаємодії в умовах, які імітують реальне родинне середовище.

В умовах міграційних процесів, що активізувалися через військові конфлікти та економічні кризи, VR відіграє роль у підтримці внутрішньо переміщених осіб і біженців. Технологія допомагає знайомитися з новим середовищем, адаптуватися до культури приймаючої країни та вивчати мову через інтерактивні сценарії.

Для самих соціальних працівників VR є ефективним засобом навчання, оскільки дозволяє відпрацьовувати складні соціальні ситуації у віртуальному просторі. Це дає можливість моделювати випадки взаємодії з клієнтами, вчитися приймати правильні рішення та розвивати професійні навички. Завдяки використанню VR можна проводити тренінги для підвищення кваліфікації фахівців соціальної сфери, що сприяє загальному підвищенню рівня соціального обслуговування.

Застосування VR у соціальній роботі має значний потенціал для підвищення ефективності соціальних програм, реабілітаційних заходів і адаптації різних категорій населення. У майбутньому VR може стати невід'ємною частиною соціальної роботи, підвищуючи її доступність і ефективність.

Список літератури

1. Батюк А. С., Кулик Ю. Р. Застосування технології віртуальної реальності для соціального моделювання та їхньої взаємодії. Науковий вісник НЛТУ України. 2024, т. 34, № 7. С. 92-99.

Психологічні особливості професійного самовизначення особистості у бізнесі

Професійне самовизначення – складний психологічний процес, який передбачає прийняття рішення щодо професійного шляху, інтеграцію в ринок праці та розвиток кар'єри. Особливо важливе це питання для підприємців, адже бізнес-середовище вимагає високого рівня адаптивності, стресостійкості та самостійності [1].

Вивченням даного феномену займались М. Пряжников, Ю. Дроздова, В. Войтко, В. Худін, А. Авер'янова, А. Арсенко, Л. Балабанова, В. Гупаловський, С. Бойко та інші.

Аналіз наукових праць свідчить про значну увагу до цієї проблематики. Зокрема, М. Пряжников розглядає самовизначення як багатогранний процес, що включає інтеграцію особистості в професійну діяльність. Його підхід акцентує увагу на тому, що самовизначення – це не одноразовий акт вибору, а тривалий процес, який супроводжує людину протягом всього її професійного життя. Це формування професійної ідентифікації, усвідомлення своїх професійних можливостей та обмежень, а також розвиток компетентності. Людина може переглядати свої професійні цілі, змінювати професійну траєкторію, адаптуватися до нових вимог ринку праці [2].

Ю. Дроздова досліджує емоційні та мотиваційні аспекти самовизначення у підприємстві. Її робота охоплює дослідження емоційного впливу професійного вибору на особистість, аналіз емоційних факторів, що впливають на мотивацію в торговельній діяльності. Вивчення мотиваційних механізмів, що спонукають до професійного самовизначення призвело до аналізу специфіки професійного визначення в умовах торговельного бізнесу. В. Войтко та В. Худін зробили значний внесок у дослідження професійного самовизначення, особливо в контексті ранньої юності. Їхні дослідження зосереджені на психологічних особливостях цього періоду та факторах, що впливають на вибір

професії надалі. Основні напрямки їх досліджень – це дослідження формування професійної ідентичності, вплив ціннісних орієнтацій, особистісних рис на професійне самовизначення [3].

Професійне самовизначення – процес, що містить мотиваційний, когнітивний та поведінковий компоненти. Мотиваційний, визначає причину вибору професії. Когнітивний, передбачає знання про професію, ринок праці та необхідність компетенції. Поведінковий, включає активні дії, такі як навчання, пошук наставників, перші спроби введення бізнесу. Етапи професійного самовизначення наступні: формування інтересу до бізнесу, вибір бізнес-моделі, адаптація до бізнес-середовища. Професійне зростання та розвиток [4].

Психологічні фактори впливу на самовизначення у бізнесі відіграють значну роль. Оскільки це мотиваційні аспекти які відповідають за прагнення, творчої самореалізації, фінансової незалежності. Толерантність до невизначеності, стресостійкість і самоконтроль, креативність і адаптивність [2].

Професійне самовизначення у бізнесі – це багатоступеневий процес, що передбачає розвиток мотиваційних, когнітивних та поведінкових навичок. Урахування психологічних особливостей допомагає підприємцям адаптуватись до викликів ринку, мінімізувати кризові ситуації та досягти професійного успіху [5].

Список літератури

1. Авер'янова А.В. Концептуальні підходи до проблеми професійного самовизначення особистості у вітчизняній та зарубіжній психології. *Молодий вчений*. 2015. № 2 (17). С. 212-220.
2. Арсеєнко А. Підприємці в минулому і сьогодні: хто вони? *Філософська і соціологічна думка*. 2020. № 1. С. 80-95.
3. Балабанова Л.В. Організація праці менеджера: [навч. посіб. для вищ. навч. закладів]; Донецький держ. ун-т економіки і торгівлі ім. М. І. Туган-Барановського. Київ: Професіонал, 2004. 303 с.
4. Гупаловська В. Гендерні особливості кар'єрних орієнтацій молоді. *Вісник Львівського університету. Філософські науки*. 2018. Вип. 11. С. 229-246.
5. Бойко С. В. Психологія підприємництва: навчальний посібник. Київ: Кондор, 2016. 240 с.

Анастасія Маковічук
Наукова керівниця – проф. Гуляс І. А.

Емоційна залежність у токсичних відносинах

У сучасному суспільстві питання міжособистісних стосунків набуває особливої актуальності, а особливо – аспект емоційної залежності, що проявляється в рамках деструктивних взаємин. Емоційна залежність характеризується надмірною прив'язаністю до партнера, втратою здатності до автономного ухвалення рішень і схильністю до повторення шкідливих патернів поведінки. Такі взаємини часто супроводжуються психологічним виснаженням, зниженням самооцінки й емоційною нестабільністю, що впливає особистість та її оточення..

Наукова дискусія останніх десятиліть свідчить про те, що емоційна залежність у деструктивних відносинах має свої глибинні психологічні корені, зумовлені ранніми моделями прив'язаності, когнітивними спотвореннями та невіршеними внутрішніми конфліктами. Дослідники Джон Боулбі та Мері Ейнсворт зазначають, що патерни взаємодії, сформовані у дитинстві, можуть з часом трансформуватися у стійкі емоційні схильності, які впливають на подальші романтичні стосунки. У цьому зв'язку представник когнітивно-поведінкової терапії Аарон Бек наголошує на ролі негативних автоматичних думок і переконань у підтримці емоційної залежності [2].

Перше дослідження у контексті вивчення прив'язаності та романтичних стосунків проведено вченими К. Хазаном та Ф. Шейвером і спрямовано на визначення впливу відмінностей у стилях прив'язаності, виявлених у дітей, на взаємовідносини у дорослому віці, зокрема на романтичні стосунки. Основні ідеї прив'язаності у стосунках дорослих: емоційний та поведінковий розвиток немовлячих зв'язків та дорослих романтичних стосунків базується на одній і тій же біологічній системі; типи індивідуальних відмінностей, виявлені у стосунках між немовляч та матір'ю, відповідають типам, виявленим у романтичних стосунках дорослих; індивідуальні відмінності в поведінці щодо прив'язаності в дорослих стосунках – це відображення очікувань

і сподівань людей, які формуються в їхньому уявленні про себе та їхніх прихованих зв'язках на тлі їхнього досвіду прив'язаності у житті; ці відмінності досить стійкі; романтичне кохання як суспільна концепція охоплює поєднання прив'язаності, піклування та інтимних стосунків [1].

Більш сучасне дослідження провела Т. Григорова, сфокусоване на виявленні взаємозв'язку між стилем прив'язаності та вибором партнера кохання. Виявлено, що деструктивна прив'язаність є неадаптивною, слабо контрольованою свідомістю моделлю поведінки, спрямована на активне формування, зміцнення та підтримання зв'язку з партнером у близьких взаєминах, які не задовольняють потреби у любові, прийнятті та безпеці, створюючи загрозу його психологічному, психічному та фізичному добробуту [1].

Отже, основною причиною перебування в токсичних стосунках є слабка здатність до аналізу ситуації, що склалась, а також низький рівень усвідомлення причини неблагополуччя та перспектив покращення умов свого життя, відсутність навичок безпечно для інших задовольняти власні психологічні потреби. Подолати деструктивні стосунки значно складніше, ніж забезпечити себе від них із самого початку [3]. Соціальна підтримка може бути дуже корисною в управлінні стресом. Дослідження Карамушки Л.М. вказують на те, що соціальна підтримка є одним з найважливіших ресурсів для психічного здоров'я в умовах війни [1].

Список літератури

1. Боженко В. Г. Психологічні аспекти феномену співзалежних стосунків у парі. 2020. Донецький національний університет імені Василя Стуса. С. 7-9.

2. Коваленко О. І., Самара О. Є. Емоційна залежність особистості як проблема сучасної психології. *Габітус*. 2022. Випуск 42. С. 178-181.

3. Черниш А. Ю. Психологічні особливості формування емоційної залежності: гендерний аспект. URL: <http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/787878787/5666/%D0%A7%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%B8%D1%88.%20%D0%90.%20%D0%AE.%20%D0%9F%D0%A1%2001-22%D0%B7.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Валерія Маляр
Наукова керівниця – асист. Дідух В.В.

Ідеї національного виховання у педагогічній спадщині Г. Ващенка

Сучасні виклики в освітньому процесі початкової школи, які потребують формування національно свідомої, морально стійкої та відповідальної особистості обумовлюють актуальність досліджуваної теми. Адже, в умовах війни та боротьби за державну незалежність значно зростає необхідність у вихованні на засадах патріотизму, духовності, любові до рідної культури та традицій. Ідеї національного виховання, розроблені Григорієм Ващенком, зберігають свою актуальність, оскільки вони ґрунтуються на поєднанні загальнолюдських і національних цінностей, християнської моралі та принципів громадянської відповідальності.

Отже, звернення до педагогічної спадщини Г.Ващенка не лише науково обґрунтоване, а й практично значуще. Вивчення та впровадження його ідей у сучасну систему освіти може стати важливим чинником виховання молоді, здатної відстоювати інтереси своєї держави, плекати українську культуру та сприяти її розвитку в умовах глобальних змін. Григорій Ващенко наголошував, що: «Основною проблемою всякої педагогічної системи є виховний ідеал як мета виховання. Від того, як розв'язується ця проблема, залежить розв'язання таких проблем, як система освіти й виховання, зміст і методи навчання і т. п.» [2]. Отже, виховний ідеал, за його концепцією, базується на загальнолюдських і національних цінностях, духовності та моральних принципах. Ващенко Г. вважав, що фундаментом національного виховання є християнські цінності та любов до Батьківщини. Він наголошував, що будь-яка виховна система, яка нехтує духовністю, не може бути ефективною. Департамент освіти і науки виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) пишучи статтю про Ващенка Г., зазначає, що: «В основу виховного ідеалу педагог поклав загальнолюдські та національні цінності, моральні закони

творення добра і боротьби зі злом, за побудову справедливого ладу, виплеканого на любові та красі.» [3]. Вважаємо, за доцільне зазначити, що Григорій Ващенко критикував виховні системи, які базувалися на матеріалізмі та атеїзмі. Він засуджував як більшовицький, так і націонал-соціалістичний підходи до виховання, що придушували особистість і пропагували культ сили. Він наголошував: «Плекаючи свої кращі традиції, борючись за свою самостійну державу, українська молодь разом з тим мусить не тільки плекати загальнолюдські ідеали, а й активно боротись за них.» [3]. На його думку, виховання має сприяти розвитку гармонійної, вільної особистості, а не створенню слухняних виконавців політичних доктрин. Освіта, за Ващенком, повинна не тільки давати знання, а й виховувати патріотів. Він наголошував на необхідності викладання історії, мови, культури, що сприяє формуванню національної самосвідомості.

Сучасна українська система освіти може використовувати його ідеї для побудови ефективної виховної моделі, яка сприятиме зміцненню національної свідомості.

Отже, педагогічна спадщина Григорія Ващенка залишається актуальною у сучасному освітньому просторі України. Його ідеї національного виховання, засновані на християнських цінностях, патріотизмі та моральній відповідальності, сприяють формуванню свідомих громадян, здатних розвивати українське суспільство. Ващенко Г. наголошував на важливості виховного ідеалу, ролі сім'ї, школи та громади у виховному процесі. Його підходи можуть стати ефективним інструментом для зміцнення національної свідомості та духовності молоді.

Список літератури

1. Ващенко Г. *Виховний ідеал*: Підручник для виховників, учителів і українських родин. Брюссель; Торонто: Вид-во Центральної управи Спілки української молоді, 1976. 157 с.

2. Григорій Ващенко. *Виховний ідеал* URL: <https://ukrsvit1.com.ua/kultura/11519.html>

3. Григорій Ващенко – творець національної педагогіки. URL: <https://don.kyivcity.gov.ua/news/tvoretz-natsionalnoi-pedagogiki>

Катерина Мартинюк
Наукова керівниця – доц. Костик Л. Б.

Кінезіологія як засіб розвитку мовлення та інтелектуальних здібностей дітей з особливими освітніми потребами

Одним із важливих напрямів у корекційній педагогіці є кінезіологія – наука, що вивчає вплив рухової активності на розвиток когнітивних та мовленнєвих навичок. У дітей з особливими освітніми потребами спостерігається затримка мовного розвитку, що може бути пов'язане з недостатньою взаємодією між півкулями головного мозку. Кінезіологічні вправи сприяють формуванню нейронних зв'язків, покращенню пам'яті, уваги та мовлення [2]. Рух і мовлення тісно пов'язані між собою. Наукові дослідження підтверджують, що активізація моторики позитивно впливає на розвиток мовленнєвих навичок у дітей [1].

Основні механізми впливу кінезіологічних вправ це, зокрема, стимуляція міжпівкульної взаємодії, що сприяє розвитку мовлення; активізація дрібної моторики, яка безпосередньо пов'язана з мовленнєвими центрами; покращення координації рухів, що допомагає налагодити артикуляцію. До ефективних кінезіологічних вправ належать: перехресні рухи (наприклад, торкання лівим ліктем правого коліна); «Ледача вісімка» – малювання уявної цифри вісім у повітрі; рухливі ігри з тактильними елементами (гра з піском, водою, крупами).

Кінезіологічні методики позитивно впливають на когнітивні процеси:

- розвиток пам'яті та уваги завдяки руховим завданням, що поєднують фізичну активність із мисленнєвими процесами;
- поліпшення логічного мислення через вправи на симетричну та асиметричну координацію рухів;
- сприяння швидкому засвоєнню інформації завдяки активізації обох півкуль мозку [3].

Методика Брайана Денісона та Пауля Денісона (Brain Gym) доводить, що кінезіологічні вправи підвищують здатність дитини

до навчання, стимулюючи роботу мозку. Окрім індивідуальної корекційної роботи, кінезіологічні вправи ефективно використовуються в групових заняттях у дошкільних та шкільних закладах. Вправи на розвиток міжпівкульної взаємодії можуть застосовуватися під час уроків або занять із логопедом для підтримки активної роботи мозку дитини. Наприклад, пальчикова гімнастика, масаж активних точок, а також вправи на координацію рухів тіла стимулюють активність нейронних зв'язків, що сприяє швидшому засвоєнню нової інформації [3].

Особливо ефективне поєднання кінезіології з іншими методиками корекції мовлення, зокрема музикотерапією, арт-терапією, сенсорною інтеграцією. Комплексний підхід дозволяє створити сприятливі умови для розвитку дітей із мовленнєвими порушеннями та розладами спектру аутизму. Важливим аспектом кінезіологічних методик є їхній позитивний вплив на емоційний стан дитини. Регулярне виконання кінезіологічних вправ сприяє формуванню навичок саморегуляції, розвитку впевненості у власних силах та поліпшенню соціальної взаємодії з однолітками [4]. Отже, кінезіологія є ефективним засобом для розвитку мовлення та інтелектуальних здібностей дітей з особливими освітніми потребами. Використання рухових вправ під час логопедичних та корекційних занять сприяє формуванню мовленнєвої компетентності, поліпшенню пам'яті та уваги і загальному розвитку дитини.

Список літератури

1. Гнатюк О.В. Розвиток мовлення дітей з особливими освітніми потребами. Львів: Світ, 2020.
2. Денісон Б., Денісон П. Гімнастика мозку. Київ: Основи, 2018.
3. Козина Ж.Л. Кінезіологічні методики в освіті. Харків: Освіта, 2019.
4. Пінчук Н.І. Корекція мовленнєвих порушень засобами кінезіології. Київ: Наукова думка, 2021.

Марина Марчук
Наукова керівниця – доц. Танявська Я. А.

Інтерактивні методи навчання у роботі з дітьми з аутизмом

Розлади аутистичного спектра (РАС) залишаються важливою темою досліджень у галузі освіти, медицини та психології, адже кількість дітей із таким порушенням зростає, а їхні потреби вимагають комплексного підходу. Вивчення особливостей аутизму сприяє розробці ефективних освітніх і соціальних методик, які допомагають дітям адаптуватися до суспільства. Діти з аутизмом мають унікальні потреби, які охоплюють різні аспекти їхнього життя. Це стосується соціальної адаптації, розвитку альтернативних способів комунікації, побудови індивідуальних освітніх траєкторій та роботи із сенсорними особливостями [3].

Дослідження розладів аутистичного спектра проводять вчені з різних країн, зокрема Лео Каннер (США) першим описав аутизм як окремий розлад у 1943 році, а Ганс Аспергер (Австрія) досліджував аутистичні риси у дітей із високим інтелектом. Саймон Барон-Коен (Велика Британія) розвинув теорію "менталізації" як пояснення труднощів людей з аутизмом у розумінні емоцій інших. Ута Фріт (Німеччина) зробила значний внесок у вивчення когнітивних особливостей дітей із РАС. В Україні дослідженням аутизму займаються О. Євтушенко, С. Грабовецька, О. Гріднева, М. Мовчан та інші, які працюють над адаптацією освітніх підходів для дітей із РАС [1, с. 79].

Інтерактивні методи навчання мають велике значення для розвитку дітей з аутизмом, оскільки допомагають покращити соціальні та комунікативні навички. Використання сенсорних кімнат, мультимедійних технологій, ігрової терапії, методики ТЕАССН і альтернативної комунікації (PECS, Makaton) дозволяє зменшити стрес і підвищити ефективність навчального процесу. Завдяки таким підходам діти легше адаптуються до середовища та отримують можливість повноцінної соціалізації.

Протягом останнього десятиріччя робототехніка стає важливим інструментом у навчанні дітей із розладами аутистичного спектра, допомагаючи їм розвивати комунікативні та соціальні навички у комфортному середовищі. Дослідження підтверджують, що взаємодія з роботами сприяє покращенню мовлення та емоційного розуміння, а також збільшує ініціативність дітей у спілкуванні з дорослими. Зокрема, експерименти, описані Чжерюнг Лі (Jaeryoung Lee) та його колегами, довели, що роботи з людським обличчям допомагають дітям із РАС ліпше сприймати міміку та емоційні сигнали [1, с. 81].

Одним із найвідоміших роботів для дітей з аутизмом є Milo, розроблений компанією Robots4Autism. Він навчає розпізнаванню емоцій, розвитку комунікативних навичок та соціальної поведінки. Інший популярний робот – Бадді, який використовує інтерактивні ігри для формування навичок соціальної взаємодії. Його розробники наголошують, що така форма навчання мотивує дітей до активної комунікації та досягнення особистих цілей [2]. Дослідник Бен Робінс (Ben Robins) та його колеги довели, що роботи є ефективним засобом навчання дітей із РАС через ігрову діяльність, адже саме гра – природний спосіб засвоєння соціальних норм і моделей поведінки. Використання інтерактивних методів, альтернативної комунікації та робототехніки довело свою ефективність у навчанні й соціалізації дітей із РАС.

Список літератури

1. Андруник В. А., Шестакевич Т. В., Пасічник В. В., Кунанець Н. Е. Інформаційні технології навчання учнів з аутизмом. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Інформаційні системи та мережі. 2018. № 901. С. 76-88.

2. Robot Design: *The Curious Case of Social Robot Aesthetics*. Available online: URL: <https://www.therobotreport.com/suppliers/service-drone-gmbh-de/>

3. Robotic assistants in therapy and education of children with autism: can a small humanoid robot help encourage social interaction skills?/ B. Robins, K. Dautenhahn, R. Te Boekhorst, A. Billard. *Universal Access in the Information Society*. 2005, Vol. 4, Issue 2. P. 105-120

**Виховання та навчання дітей дошкільного віку
за методом Рудольфа Штайнера**

Педагогічна система Рудольфа Штайнера (вальдорфська педагогіка) отримала значний вплив у освітніх колах завдяки своєму цілісному підходу до навчання та виховання дітей. Провідна її ідея – вільна педагогіка, яка не знає поділу (соціального, національного чи релігійного) та “покликана розвивати природні задатки дитини, її внутрішню свободу і гідність” [1, с. 9].

Рудольф Штейнер – австрійський вчений, філософ, письменник, основоположник антропософії – був одним із перших, хто намагався вивчити не лише фізіологічні аспекти людини, але і її біоенергетичну природу. Його ідеї виходять за рамки звичних уявлень про людину, включаючи не лише її фізіологічну природу, а й біоенергетичну та духовну сутність. Штейнер розглядав дитину як духовну істоту, яка, окрім фізичного тіла, має душу. Він підкреслював, що розвиток дитини не можна зводити лише до інтелектуальних чи фізичних аспектів; важливо також зважати на її емоційні й духовні потреби [3, с. 178].

Педагогіка Штайнера вже майже століття розвивається у різних країнах світу та має на меті створення гуманістичної освітньої системи, зорієнтованої на вільне виховання дітей [1, с. 266]. Вона – приклад незалежної системи альтернативної освіти [3], що гармонійно поєднує навчальні та виховні аспекти.

Концепція школи Р. Штайнера ґрунтується на ідеї поступового та цілісного розвитку дитини, яка поділяється на три семирічні етапи, кожен з яких потребує специфічного підходу від педагогів. Особливий акцент педагог робить на значущості раннього віку, коли закладається фундамент усього подальшого життя дитини [1, с. 267]:

- 0-7 років – наголос робиться на розвитку через співпереживання. У цей період важливу роль відіграють ігри, які стимулюють уяву, а завдання вихователя – створити у дитини відчуття, що світ – добре та безпечне місце;

- 7-14 років спрямований на навчання через мистецтво та розповіді, які допомагають розвивати емоційну сферу дитини. У цей період педагог має передати дітям відчуття, що світ – прекрасний;

- 14-21 рік характеризується розвитком критичного мислення та формуванням власних суджень. Завдання вчителя – допомогти учням усвідомити, що світ – справедливий і правдивий.

Важливий аспект педагогічної системи Штайнера – створення сприятливого середовища для дітей: сприятлива атмосфера в групі, розвиток дитячої особистості, забезпечення комфорту, сприяння дитячій ініціативності, соціальній активності, розвитку емоційної сфери, творчого потенціалу, емоційного інтелекту, соціальних навичок, здатності самостійно мислити та вільно сприймати світ.

Отже, вальдорфська система вчить дітей не лише знати, але й відчувати та діяти. Незважаючи на певну критику, вона залишається популярною альтернативою традиційній освіті, особливо серед батьків, які прагнуть забезпечити своїм дітям гармонійний і збалансований розвиток.

Список літератури

1. Адаменко О. Компаративний аналіз педагогічних ідей вальдорфської педагогіки Р. Штайнера та гуманістичної педагогіки В.О. Сухомлинського. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки* : зб. наук. пр. / за ред. проф. Тетяни Степанової. Миколаїв : МНУ імені В. О. Сухомлинського. 2018. № 3 (62). Т. 1. С.7–11. URL: <http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/ped-visnik-61-2018-1.pdf>

2. Іонова О. М. Педагогічні ідеї Рудольфа Штайнера та сучасна філософія освіти. *Освіта збереже Україну!* : матеріали II Всеукраїнських Прокопенківських читань (Харків, 14 черв. 2023 р.) Харків, 2023. С. 84–88. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/13347>

3. Khimchuk L. Źródła kreatywności pedagogicznej w dziecięcym i młodzieńczym doświadczeniu Rudolfa Steinera. *Dziecko wybitnie uzdolnione w domu i szkole* / Red. nauk. M.Leshchenko, K.Szymczyk. Kielce: Un. Jana Kochanowskiego w Kielcach, 2018. S.177–192. URL: <http://lib.pu.if.ua:8080/handle/123456789/5685>

Формування мовленнєвої активності старших дошкільників із порушенням мовлення засобами мнемотехніки

Формування мовленнєвої активності дітей із порушеннями мовлення є однією з ключових проблем сучасної логопедії. Відсутність розвиненого зв'язного мовлення у старшому дошкільному віці негативно позначається на подальшій соціальній адаптації дитини та її готовності до навчання у школі. Одним із ефективних методів стимуляції мовленнєвої активності є використання мнемотехніки – системи прийомів, що сприяють формуванню асоціативного мислення та полегшують запам'ятовування мовленнєвого матеріалу [1].

Особливості мовленнєвої активності дітей із порушеннями мовлення:

1. Когнітивний аспект – обмежений словниковий запас, труднощі у побудові зв'язних висловлювань та недостатній розвиток фонематичного слуху.
2. Комунікативний аспект – низький рівень мовленнєвої ініціативи, труднощі у взаємодії з ровесниками та дорослими.
3. Психолого-емоційний аспект – знижена впевненість у власних мовленнєвих можливостях, страх перед комунікацією [2].

Мнемотехніка як засіб розвитку мовлення:

1. Символізація інформації – використання схематичних моделей, мнемотаблиць та піктограм для покращення запам'ятовування.
2. Мнемодоріжки – допомагають дітям структурувати висловлювання та відтворювати мовленнєві конструкції.
3. Візуально-опорні схеми – сприяють розвитку зв'язного мовлення через розпізнавання ключових елементів висловлювань [3].

4. Поетапне моделювання висловлювань – послідовне складання розповідей за малюнками та схемами, що дозволяє дітям чітко структурувати свої висловлювання.

Практичні аспекти використання мнемотехніки:

- Формування навичок розповіді – застосування мнемотаблиць для переказу казок та історій.

- Розвиток асоціативного мислення – використання мнемотехнічних карт для запам'ятовування нових слів.

- Індивідуальний підхід – адаптація мнемотехнічних прийомів до потреб кожної дитини з урахуванням її мовленнєвих особливостей [4].

Мнемотехніка є ефективним засобом розвитку мовленнєвої активності дітей із порушеннями мовлення. Її застосування сприяє поліпшенню словникового запасу, формуванню зв'язного мовлення, підвищенню мотивації до комунікації та зниженню рівня тривожності у дітей. Використання мнемотехнічних прийомів у логопедичній роботі дозволяє забезпечити комплексний підхід до мовленнєвого розвитку дошкільників і сприяє їхній соціальній адаптації.

Список літератури

1. Васильєва О. Методичні засади використання мнемотехніки у формуванні мовленнєвої компетентності дітей із порушеннями мовлення. *Дошкільна освіта і розвиток*. 2021. №3. С. 56-63.

2. Ковальчук Л. Роль асоціативного мислення у розвитку мовлення дошкільників. *Логопедичний вісник*. 2020. №4. С. 78-85.

3. Петрова Н., Андрієнко Т. Інноваційні методи формування мовленнєвої активності у дітей із мовленнєвими порушеннями. *Освітній простір*. 2022. №6. С. 134-142.

4. Романенко І. Використання мнемотехніки у логопедичній роботі з дошкільниками. *Корекційна педагогіка*. 2019. №2. С. 92-98.

Комплексний підхід до корекції розладу дефіциту уваги з гіперактивністю у дітей дошкільного віку

Актуальність дослідження розладу дефіциту уваги з гіперактивністю (РДУГ) зумовлена зростанням кількості дітей з РДУГ та необхідністю впровадження ефективних методів його корекції. За даними ВООЗ, від 3% до 7% дошкільників мають цей розлад, що вимагає раннього втручання для запобігання вторинним труднощам: низькій самооцінці, проблемам у навчанні, поведінковим розладам [2].

РДУГ – «один із найбільш поширених нейроповедінкових розладів у дітей дошкільного віку, що негативно впливає на їхню здатність до концентрації, самоконтролю, соціальної взаємодії, та може ускладнювати навчання і подальший розвиток [3, с.170-171]. До основних причин РДУГ відносять:

- *генетичні* (розлад має високий рівень успадкованості – близько 70-80%);

- *нейробиологічні* (нейровізуалізаційні дослідження свідчать про зміни у префронтальній корі, базальних гангліях та мозочку дітей з РДУГ, що безпосередньо впливає на здатність до самоконтролю, уваги та регуляції поведінки [1, с. 58-59];

- *вплив чинників середовища* (перинатальні ускладнення, вплив токсинів, психосоціальні умови).

Основні симптоми РДУГ – неухважність, гіперактивність, імпульсивність. Неухважність характеризується труднощами із зосередженням на деталях, легким відволіканням і забудькуватістю [1, с. 57-58]. Гіперактивність – надмірною руховою активністю, невмінням сидіти на місці та постійною потребою в русі. Імпульсивність – схильністю до необдуманих вчинків, труднощами з очікуванням своєї черги та перериванням інших під час розмови або гри.

РДУГ потребує ранньої діагностики та комплексного підходу до корекції, що дозволяє розпочати корекційну роботу на ранніх етапах розвитку та запобігти можливим негативним наслідкам у

майбутньому [4, с. 839].

Корекція РДУГ вимагає комплексного підходу, який включає поведінкову терапію, когнітивні тренінги, розвиток соціальних навичок, адаптацію середовища, підтримку батьків [4, с. 837-838]. Поведінкова терапія базується на системі винагород і позитивного підкріплення бажаної поведінки. Когнітивні тренінги допомагають розвивати увагу, пам'ять і виконавські функції. Використання розвиваючих ігор – один із ефективних методів зниження рівня прояву симптомів РДУГ, адже гра – природний спосіб навчання для дошкільнят, а спеціально розроблені ігрові методики сприяють поліпшенню самоконтролю, концентрації уваги та навичок соціальної взаємодії. Ефективність корекції РДУГ значно підвищується завдяки активній участі батьків і педагогів. Батьки дітей з РДУГ мають засвоїти методи ефективної взаємодії з дитиною, що включають створення сприятливого середовища для розвитку та дотримання послідовності в поведінці. Педагоги створюють адаптоване освітнє середовище та забезпечують індивідуальний підхід до кожної дитини.

Список літератури

1. Войтко В. В. *Синдром дефіциту уваги і гіперактивності (СДУГ) у дітей: психолого-педагогічний супровід* : навч.-метод. посіб. Кропивницький : КЗ «КОППО ім. Василя Сухомлинського», 2023. 76 с.
2. Заліська О. М. Психолого-педагогічна організація освітнього процесу дитини з гіперактивним розладом та синдромом дефіциту уваги. *Психологія та педагогіка: методика та проблеми практичного застосування*: зб. тез наук. робіт учасн. міжнар. наук.-практ. конф. (м.Львів, 21–22 грудня 2018 р.). Львів : ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2018. Ч. 1. С. 15-17.
3. Barkley R. A. *Attention-Deficit Hyperactivity Disorder: A Handbook for Diagnosis and Treatment*. New York : *Guilford Press*, 2015. 898 p.
4. Behavioral interventions in attention-deficit/hyperactivity disorder: A meta-analysis of randomized controlled trials across multiple outcome domains / Daley D., Van der Oord S., Ferrin M., Danckaerts M., Doepfner M., Cortese S., Sonuga-Barke E. J. S. *J. of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*. 2014. Vol. 53, № 8. P. 835-847.

Токсичні стосунки партнерів після народження дитини

Народження дитини в сім'ї є доволі важливим етапом у житті подружньої пари, проте воно може стати джерелом стресу й емоційного навантаження. Психологічні труднощі, пов'язані з адаптацією до нової ролі батьків, можуть спонукати до розвитку токсичних стосунків між партнерами. Такі взаємини зазвичай характеризуються маніпуляціями, емоційним вигоранням і відсутністю підтримки, що негативно позначається на якості життя батьків і може мати наслідки для розвитку дитини.

Дослідження, проведене науковцями Денверського університету в 2009 році свідчить, що у 90 % сімейних пар знижується рівень задоволення спільним життям у перший рік життя дитини. Однією з основних причин токсичних відносин є неадекватне сприйняття змін у стосунках і нових обов'язків, які виникають з появою дитини. Відсутність емоційної підтримки з боку партнера може призвести до емоційного вигорання, тривоги, депресії, а в підсумку – до розвитку токсичних моделей взаємодії [1].

У цьому зв'язку розглядають такі стадії емоційного вигорання батьків:

- мобілізації: народження дитини – найщасливіша мить для батьків. Вони переживають стан ейфорії. Попри втому, весь свій час присвячують дитині;

- витримування: сили ще є, однак батьки відчувають, що їм важко. Проте з останніх сил намагаються взяти себе в руки, відчуваючи при цьому дратівливість і невпевненість у власних силах. Постійні думки на кшталт «Я погана/ий мама/батько», «Я не впораюся з вихованням дитини» призводить до роздратування й агресії щодо себе, дитини, близьких людей;

- невитримування: батьківські обов'язки виконуються «на автоматі». У батьків катастрофічно знижується самооцінка, виникає постійна тривожність, яка посилює нервову напругу

й позначається на емоційному стані дитини. Діти, відчуючи емоційну нестабільність батьків, починають вередувати, що зумовлює ще більше роздратування;

- деформації: на цій стадії починаються серйозні деформації особистісного плану. Психіка людини вмикає особливий захист, і батьки починають звинувачувати в ситуації, яка склалася, власну дитину, а також і всіх навколишніх [1].

Для подолання токсичних відносин варто надавати пріоритет комунікації та емоційній підтримці, а також навчитися правильно розподіляти обов'язки між партнерами й активно підтримувати один одного. Існує низка методів, зокрема психотерапія для подружніх пар, медитація, і навіть групові тренінги, які можуть допомогти відновити гармонію в родині. Варто розуміти, що народження дитини може бути як джерелом радості, так і стресу для пари. Важливо вчасно розпізнати ознаки токсичних відносин та знайти шляхи їх подолання. Необхідно звертати увагу на емоційні потреби партнера і дбати про психоемоційне здоров'я кожного члена родини.

Щоб бути цікавими одне одному як пара, потрібно працювати й долати інерцію. Матерям – освоїти навичку довіряти догляд за дитиною батькові, бабусям і дідусям. Не регулярно, але час від часу. Це має бути не випадковість, а впорядкована система. Рутинна важлива не лише для дорослих, а й для дітей. Однак потрібна й новизна для дофамінової системи. Варто вибудувати структуру, яка дозволить батькам приділяти час і дітям, і одне одному.

Список літератури

1. Глушко О.І. Вибрані лекції з дисципліни «Психологічні проблеми батьківсько-дитячих стосунків». Д.: РВВ ДНУ, 2019. 56 с.

Ксенія Мендришора
Наукова керівниця – доц. Вишпінська Я.М.

Вплив класичної музики на розумовий розвиток дитини

З моменту народження, а можливо, навіть раніше, дитина починає сприймати звуки навколишнього світу. Одним із найбільш обговорюваних питань у сфері розвитку дітей є вплив класичної музики на їхній мозок. Багато батьків вірять, (і це підтверджено науковими дослідженнями сучасних науковців), що прослуховування творів Моцарта, Бетховена, Гайдна може стимулювати інтелектуальні здібності дитини, поліпшити її пам'ять і навіть розвивати творчий потенціал. У шкільній програмі значну увагу приділяють ознайомленню дітей із шедеврами світової класичної музики.

Учні слухають твори Йоганна Себастьяна Баха, Антоніна Дворжака, Каміль Сен-Санса та багатьох інших композиторів, чия музика збагачує внутрішній світ дитини. Наприклад, «Карнавал тварин» Сен-Санса викликають живий інтерес у молодших школярів завдяки яскравим образам і доступній музичній мові.

Музика є ще й лікувальною. Ще давні філософи відзначали, що мистецтво має лікувальний ефект! Вже у Стародавній Греції Піфагор у своєму університеті в Кротоні починав і завершував день праці з учнями співом: вранці – щоб очистити розум від сну й активувати тіло і розум, а ввечері, щоб заспокоїтися та налаштуватися на відпочинок [2].

Мозок дитини надзвичайно пластичний – він швидко адаптується до нового досвіду та активно формує нейронні зв'язки. Вплив музики на мозкову діяльність підтверджено численними дослідженнями. Спокійна класична музика (наприклад, твори Баха чи Дебюссі) сприяє зниженню рівня кортизолу – гормону стресу [3]. Це особливо важливо для сучасних умов, в яких перебувають діти України, в період військового вторгнення РФ. Класична музика збагачує емоційний світ учнів, допомагає їм розпізнавати та виражати почуття. Це сприяє розвитку емпатії та здатності до самовираження. Батьки

повинні розуміти, що кожній дитині потрібен індивідуальний підбір класичних мелодій. Регулярне знайомство з класичними творами також розвиває музичний смак, виховує вміння зосереджуватись, бути уважним до деталей, що позитивно впливає на загальний рівень культури та естетичного сприйняття світу [3]. Слухаючи «правильну» музику можна врівноважити діяльність нервової системи дитини, заспокоїти надто збуджених і активізувати загальмованих дітей, відкоригувати неправильні та зайві рухи. Використовуючи музичний ритм як організатор руху, можна розвивати у дітей увагу, пам'ять, внутрішню зібраність, знімати психоемоційне напруження, стимулювати їхню рухливість і зміцнювати силу та витривалість на фізичному і психологічному рівнях. Музика ж, вистраждана Майстром, написана кров'ю серця довго відгукується в душі людства, бо вона завжди – про головне [1].

Отже, класична музика справді має глибокий вплив на мозок дитини, сприяючи її гармонійному розвитку на когнітивному, емоційному та фізичному рівнях. Проте важливо не лише механічно залучати твори великих композиторів, а й уважно спостерігати за реакцією дитини, підбираючи музику, яка приносить їй радість і комфорт.

Музика, що йде від серця і наповнена справжніми почуттями, здатна не лише розвивати інтелектуальні здібності, а й формувати глибокий внутрішній світ дитини, навчати її чутливості, співпереживанню й усвідомленню краси. Саме тому класична музика залишається цінним надбанням людства, яке продовжує впливати на покоління, формуючи майбутнє через естетику звуку та гармонію почуттів.

Список літератури

1. Вплив класичної музики на здоров'я дошкільника. URL: <https://paginec.rv.ua/4671/>.
2. Вплив музики на розвиток дитини. URL: <https://helpchild.org.ua/post/vpliv-muziki-na-rozvitok-ditini>.
3. Чи правда, що класична музика позитивно впливає на психічний розвиток дитини. URL: <https://ukr.media/psihologiya/399199/>.

Христина Метерчук
Наукова керівниця – проф. Гуляс І. А.

Зміни в сімейних ролях і цінностях: психологічний аспект трансформації сім'ї

Актуальність теми зумовлена глибокими соціально-культурними змінами, які впливають на структуру, функціонування та цінності сучасної сім'ї. Трансформація сімейних ролей відображає динаміку суспільних процесів, зокрема зміну гендерних установок, перерозподіл відповідальності між партнерами, а також переосмислення батьківських і подружніх обов'язків. А це впливає на психологічне благополуччя членів сім'ї та якість взаємин. Дослідження психологічних аспектів цих змін сприятиме кращому розумінню механізмів адаптації до нових сімейних реалій та пошуку шляхів гармонізації сімейного життя.

У сучасному світі розвиток шлюбних взаємин супроводжується періодами, коли виникає багато запитань і труднощів. Щоб усвідомити сучасний стан шлюбу, треба розглянути традиції, стиль життя, уявлення про роль і значення сім'ї, а також систему виховання дітей в історичному контексті, простежуючи зміни, що відбувалися упродовж століть [3].

У наш час відбувається багато соціальних змін, що впливають на поведінку людей, зокрема подружніх пар. Це спонукає до глибшого дослідження кожного аспекту, його причин, наслідків і способів їх урівноваження.

Згідно з дисертаційним дослідженням Д.Є. Карпової «Психологічні умови формування уявлень про сімейні ролі у студентської молоді», створення та підтримка гармонійного шлюбного союзу залишається однією з найактуальніших проблем сучасного суспільства через низький рівень готовності до сімейного життя та відсутність ефективних моделей сімейної поведінки.

Науковиця акцентує на необхідності розробки більш детальних теоретичних підходів до вивчення сімейних ролей, а також важливості врахування різних чинників, які формують

уявлення молоді про ці ролі, для ефективної підготовки до сімейного життя [2].

Т. В. Коломієць у дисертації досліджувала процеси трансформації шлюбних стосунків в сучасному українському суспільстві та дійшла висновку, що молоді подружжя в Україні прагнуть до традиційної моногамії, але стикаються з труднощами через конфліктність у сімейних стосунках, яка часто зумовлює серійну моногамію.

Основна ідея дослідження полягає в тому, що традиційна моногамія, яку обирають молоді пари, часто переходить у серійну моногамію через конфлікти і невизначеність подружніх ролей. Також виявлено, що основною проблемою є відсутність чітких уявлень про подружні ролі, що призводить до високого рівня розлучень і потребує пошуку нових підходів до сімейних стосунків [1].

Отже, аналіз сучасного стану шлюбних взаємин свідчить, що зміни в суспільстві значно впливають на виконання сімейних ролей та моделі поведінки подружжя. Історичний контекст, соціальні фактори та індивідуальні особливості визначають уявлення молоді про сім'ю, але водночас відсутність чітких моделей сімейної поведінки та низький рівень готовності до шлюбу створюють труднощі у гармонійному функціонуванні подружніх пар.

Список літератури

1. Буряк О. О. Процеси трансформації шлюбних стосунків в сучасному українському суспільстві. Київ, 2018. URL: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/e44060c2-d0a2-4df3-9788-1863a5a9654d/content>
2. Карпова Д. Є. Психологічні умови формування уявлень про сімейні ролі у студентської молоді: дис. на здобуття ступеня доктора філософії / 053 Соціальні та поведінкові науки. Психологія. С. 173-174.
3. Помиткіна Л.В., Злагодух В.В., Хімченко Н.С., Погорільська Н. Психологія сім'ї. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2010. 100 с.

Психологічні особливості переживання підлітками стресових ситуацій в умовах воєнного стану

Відповідно до сучасних досліджень, підлітковий вік є періодом підвищеної вразливості до стресових ситуацій. В умовах воєнного стану цей вплив посилюється через психологічні та соціальні фактори, що впливають на емоційний стан підлітків. Важливо, що стрес у цей період може призводити до змін у поведінці, зниження мотивації до навчання, соціальної ізоляції та навіть психосоматичних проявів [1, с. 45-67].

Зарубіжні (Д. Гудін, Р. Лазарус, Г. Сельє) та вітчизняні (О. Брюховецька, О. Єфремова та Л. Карамушка) вчені зазначають, що основними чинниками, які викликають стрес і впливають на психічний стан підлітків під час війни, є зменшення почуття контролю, зміна звичного середовища, страх за своє життя та життя близьких, втрата близьких, порушення соціальних зв'язків, вимушена зміна місця проживання [1; 2; 3; 4; 5]. Важливу роль у зниженні стресу відіграє соціальна підтримка, взаємодія з родиною, друзями, професійна допомога, через взаємодію з батьками, друзями, шкільними психологами. Важливим компонентом адаптації підлітків є залучення до групової діяльності, що сприяє відновленню емоційного балансу.

Для аналізу психологічних особливостей переживання підлітками стресових ситуацій у період воєнного стану нами проведено емпіричне дослідження серед учнів 9-10 класів (14-16 років) на базі ОЗО «Глибоцький ліцей Глибоцької селищної ради». У дослідженні взяли участь 40 респондентів.

У процесі дослідження використано опитувальник оцінки психічного здоров'я КМА-УДХ, що допоміг визначити рівень психоемоційного стану підлітків, опитувальник рівня психосоціального стресу для оцінки пережитих травматичних подій. Для аналізу стійкості до стресу застосовувався тест «Стійкість до стресу» (С. Максименко, Л. Карамушка), а для виявлення особистісних реакцій на стресові ситуації

використовувалася проєктивна методика «Людина під дощем».

Результати дослідження показали, що 85% респондентів відчувають підвищену тривожність у зв'язку з воєнним станом. За шкалою «відчуття безпеки» 70% учасників дослідження оцінили свою ситуацію як нестабільну, що свідчить про значний рівень стресового навантаження. Також встановлено, що 60% підлітків використовують соціальну підтримку як основний механізм подолання стресу, а 40% намагаються уникати обговорення проблемних ситуацій.

Отримані дані підкреслюють важливість впровадження програм психологічної підтримки в навчальних закладах, необхідність розробки стратегій адаптації серед підлітків, які переживають стресові ситуації в умовах війни, потребують комплексної підтримки з боку родини, школи та професійних психологів. Крім соціальної підтримки, значний позитивний вплив на емоційний стан підлітків мають арт-терапія, когнітивно-поведінкова терапія та тренінги з розвитку стресостійкості. Також ефективними є техніки релаксації, фізична активність і ведення щоденника емоцій. Розвиток психологічної стійкості та адаптаційних механізмів – ключове завдання для благополуччя та психічного здоров'я.

Список літератури

1. Брюховецька О. Психосоціальні аспекти переживання стресу у підлітковому віці. Львів: Видавництво ЛНУ, 2020. С. 45-67.
2. Єфремова О. Вплив стресу на психічне здоров'я підлітків. Київ: Інститут психології НАПН України, 2021. С. 120-135.
3. Карамушка Л. М. Психічне здоров'я персоналу організацій в умовах війни: основні вияви і ресурси. Київ: Інститут психології НАПН України, 2022. С. 89-105.
4. Goodin D. Stress and Human Behavior. – Boston: Pearson, 2009. P. 230-250.
5. Lazarus R. Psychological Stress and the Coping Process. New York: McGraw-Hill, 1966. P. 180-195.

Сучасні підходи до формування творчої особистості молодшого школяра

У сучасному освітньому просторі зростає потреба у формуванні творчої особистості, здатної до критичного мислення, самовираження та інноваційної діяльності. Розвиток творчих здібностей учнів стає важливим завданням освіти, оскільки суспільство потребує фахівців, які можуть адаптуватися до нових викликів, генерувати ідеї та створювати унікальні рішення. Особливого значення ця проблема набуває у зв'язку з цифровою трансформацією освіти, коли інтеграція технологій та мистецтва відкриває нові можливості для розвитку творчості.

Зауважимо, що «творчість є ключовим фактором особистісного розвитку й соціальної адаптації, оскільки охоплює здатність до експериментування, нестандартного мислення, пошуку нових способів вирішення проблем» [3]. Освіта ж має забезпечувати умови для розвитку цих навичок, формувати творче середовище та стимулювати самовираження учнів.

Науковці досліджують аспекти розвитку творчої особистості школяра в освітньому процесі. Проблема репрезентована у працях Г. Батіщева, В. Білозерцева, Г. Давидової, О. Моляко, С. Цвілик, І. Шимкової, Л. Яценка та ін. Зокрема, багато досліджень присвячено психолого-педагогічним механізмам творчості.

Підмічено, що сучасні підходи до освіти, такі як STEAM (Science, Technology, Engineering, Arts, Mathematics), проєктне навчання та міждисциплінарні методи, створюють умови для формування творчої особистості школяра. Зокрема, впровадження в освітній процес STEAM-технологій сприяє «розвитку творчих здібностей учнів, формуванню їх естетичного смаку, удосконаленню техніки ручної роботи, формуванню вмінь самостійно працювати з інформджерелами, оволодінню STEAM-компетентностями» та ін. [4].

Вважаємо, що проєктне навчання є одним з найбільш ефективних методів розвитку творчої особистості молодшого школяра, адже виконання дослідницьких і практичних проєктів

дозволяє учням навчатися через власний досвід, аналізувати інформацію, створювати власні ідеї та продукти. Наприклад, розробка екологічних ініціатив, художніх інсталяцій чи соціальних кампаній з читання формує навички креативного мислення та командної роботи [2].

Важливо, що ключовою фігурою у процесі розвитку творчої особистості є педагог, який має не лише передавати знання, а й надихати учнів, створювати умови для творчої діяльності, мотивувати до самостійного пошуку рішень. У цьому контексті важливою є педагогічна майстерність, застосування інноваційних методик викладання, вміння інтегрувати сучасні технології у навчання [1].

Отже, розвиток творчої особистості в освітньому просторі є важливим завданням сучасної школи України. Використання інноваційних методів навчання, створення творчого середовища, підтримка ініціативи учнів сприяє формуванню креативного мислення тощо. Педагогічні підходи, орієнтовані на творчий розвиток, дозволяють не лише підвищити рівень знань, а й виховати особистостей, здатних до інноваційної діяльності та самореалізації в майбутньому.

Список літератури:

1. Богданюк А., Ватаман В., Тудосе В. Розвиток педагогічної творчості вчителя – одне із важливих завдань педагогічної науки. Матеріали студентської наукової конференції Чернівецького національного університету (12–14 квітня 2022 року). Чернівці. 2022. С.27-28.
2. Мала В. Формування творчої особистості молодшого школяра через використання інтерактивних технологій на уроках читання у початкових класах // Початкова школа. 2012. 6. С. 51-54.
3. Моляко В. Психологічні проблеми творчості: матеріали XXIII Міжнародної наукової психологічної конференції, 2023 р. Київ. 2023. С. 7-16. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/737128/>
4. Шимкова І., Цвілик С., Гаркушевський В. Steam-підхід як засіб розвитку творчих здібностей. <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2020-56-173-184>

**Особливості музичної освіти учнів
закладів загальної середньої освіти
у полікультурному середовищі**

Система музично-естетичного виховання школярів в умовах розвитку інформаційного суспільства та глобалізації має включати всі необхідні компоненти освітнього процесу сучасного закладу загальної середньої освіти. Вона охоплює змістове та методично-технологічне забезпечення викладання дисциплін, зокрема «Музичне мистецтво» та «Мистецтво», організацію позакласної творчої діяльності учнів, виховну роботу закладу, а також вплив музичного середовища суспільства. Завдяки цьому створюються умови для розвитку музично-естетичної культури школярів у контексті їхнього всебічного розвитку.

Наразі тематика особливостей музичної освіти учнів закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО) у полікультурному середовищі потребує активного дослідження. Деякі аспекти полікультурного музичного виховання досліджували С. В. Кишакевич, Г. В. Стець, М. О. Федорець, В. Ф. Черкасов та ін.

Музично-естетичне виховання М. О. Федорець визначає як складову естетичного розвитку школярів, яка враховує їхні духовно-естетичні потреби і стимулює творчу діяльність. Завдяки організованому та цілеспрямованому сприйняттю, емоційному переживанню шедеврів класичної, народної й естрадної музики формується емоційно-чуттєва та ціннісно-естетична свідомість. Це сприяє здатності учнів сприймати, аналізувати й інтерпретувати музичні твори відповідно до естетичних критеріїв сучасного суспільства. Музично-естетичне виховання є важливою складовою освітнього процесу в сучасних ЗЗСО, спрямованою на розвиток музично-естетичної культури школярів [2, с. 223].

Музично-естетична культура є інтегративною характеристикою особистості, що формується через залучення до музичного мистецтва, і не лише сприяє розвитку соціально значущих якостей учнів, а й допомагає їм переносити естетичне сприйняття на різні аспекти навколишньої дійсності. Погоджуємось із С. В. Кишакевич та Г. В. Стець, що сучасні методи викладання музики у ЗЗСО можуть виступати міцним підґрунтям розвитку творчих здібностей школярів у процесі вивчення музичного мистецтва, формувати мотивацію до навчання, викликати неабиякий інтерес до музичного мистецтва, сприяти успішній самореалізації особистості, відкривати шлях удосконаленню практики, внесенню інноваційних перетворень у методику викладання музики [1, с. 167].

В. Черкасов дослідив, що уряд Великої Британії постійно піклується про духовний імідж нації, створення інтелектуального потенціалу держави, зосереджує увагу на змісті та формах загального музичного виховання дітей і молоді у Великій Британії, які спрямовані на особистісно-орієнтоване та художньо-естетичне виховання молоді. Якісна музична освіта має залучати і надихати учнів на позитивні вчинки, розвивати любов до музики і їх талант як музикантів, підвищувати креативність і почуття гідності [3, с. 96]. Отже, в сучасній методиці навчання учнів ЗЗСО полікультурне середовище суттєво впливає на формування патріотизму і потребує глибшого дослідження.

Список літератури

1. Стець Г. В., Кишакевич С. В. Сучасні методики викладання музичного мистецтва у закладі середньої освіти. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 5 : Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2021. Вип. 83. С. 165-169.
2. Федорець М. О. Музично-естетичне виховання сучасних школярів у закладах загальної середньої освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 46. С. 220-224.
3. Черкасов В. Ф. Зміст та форми організації виховної роботи в закладах середньої освіти Великої Британії засобами музичного мистецтва. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. М. Гоголя*. Психолого-педагогічні науки. 2023. № 4. С. 91-98.

**Соціально-психологічна реабілітація
військовослужбовців – учасників бойових дій
та ветеранів війни в сучасних умовах**

Посттравматичний стресовий розлад (ПТСР) є однією з найбільш поширених психологічних патологій, з якими стикаються військовослужбовці, що перебувають у зоні бойових дій. Особливо важливою є ця проблема в умовах війни, коли постійні стресові ситуації і небезпеки можуть залишати серйозні наслідки для психічного здоров'я військових. Відновлення після бойових дій є складним і тривалим процесом, що потребує професійної психологічної підтримки та соціальної реабілітації.

ПТСР у військових часто розвивається через постійне перебування у стресових умовах, коли людина постійно знаходиться під загрозою життя. Сильні емоційні переживання, насильство, втрати товаришів по службі – все це стає тригером для розвитку цього розладу. У більшості випадків симптоми ПТСР у військових проявляються через безсоння, підвищену настороженість, тривожність, а також відчуття емоційної відчуженості та звуження свідомості.

Ми часто спостерігаємо у військовослужбовців постійну напругу, очікування нових загроз або вибухів, готовність до небезпеки в будь-який момент. Інколи це переходить у крайнощі — емоційне заціпеніння, що спричиняє відірваність від реальності та відстороненість від звичних життєвих подій.

Здавалося б, після завершення бойових дій життя повинно повернутися до нормального ритму, проте багато хто з військових не вірить, що колись зможе повернутись до нормального стану. Але це не так. Відновлення можливе, і терапія, а також реабілітація дають позитивні результати. Проте цей процес вимагає часу, терпіння і підтримки професіоналів. [1].

Психологічна реабілітація є важливим етапом на шляху до відновлення. Вона містить комплекс заходів, спрямованих на відновлення емоційної рівноваги та психічного здоров'я. Важливо, щоб реабілітація відбувалася під наглядом досвідчених

психологів і психотерапевтів, які використовують методи когнітивно-поведінкової терапії, а також спеціальні техніки для зменшення тривожності та стресу.

Програми психологічної реабілітації включають:

1. Індивідуальне консультування – для виявлення глибших емоційних і психічних проблем, пов'язаних із пережитими травмами.

2. Групова терапія – де військовослужбовці можуть поділитися своїм досвідом, а також отримати підтримку від інших учасників, які пережили подібні ситуації.

3. Техніки релаксації – для зниження рівня стресу та тривоги, відновлення емоційного балансу.

Важливим аспектом психологічної реабілітації є навчання методам самодопомоги, таким як медитація, йога або фізична активність. Вони сприяють зниженню рівня стресу та поліпшенню загального самопочуття [2].

ПТСР є серйозним розладом, що вимагає комплексного підходу до лікування та реабілітації. Психологічна та соціальна реабілітація є важливими етапами цього процесу, особливо для військових, які пережили бойові дії. Лікування та реабілітація вимагають часу та підтримки фахівців, але вони можуть значно покращити якість життя військовослужбовців і допомогти їм повернутися до нормального ритму життя. Психологічна підтримка, а також підтримка з боку родини та соціуму – це ключові чинники для ефективноної реабілітації та відновлення.

Список літератури

1. Lukashenko M. Traumatic Experience of Military Action as a Factor of Deviant Behavior. *Ūridična psihologiã*, 2019, No. 24 (1). P. 32-38. doi: <https://doi.org/10.33270/03192401.32>.

2. Давіденко К. Посттравматичний стресовий розлад: рекомендації з профілактики та лікування. *Український медичний часопис*, 2019, 22 липня.

Розвиток творчих здібностей молодших школярів нетрадиційними техніками у мистецтві

Творчий розвиток дітей - завдання сучасної освіти, крім того, він сприяє формуванню творчого мислення, уяви та емоційного інтелекту. У початковій школі мистецтво відіграє важливу роль у розвитку особистості, допомагаючи дітям самовиражатися, долати страх перед новими викликами та розвивати нестандартне бачення світу. Застосування нетрадиційних технік у мистецтві дозволяє урізноманітнити освітній процес, зробити його більш захопливим та ефективним.

Мета роботи – проаналізувати можливості використання нетрадиційних технік у мистецтві для розвитку творчих здібностей молодших школярів, обґрунтувати їх вплив на формування креативного мислення, уяви та самовираження. Питанню творчого розвитку школярів засобами мистецтва присвячено чимало психолого-педагогічних досліджень як теоретичного, так і практичного характеру (Н. Волегова, С.Глушак, І. Майборода, О. Максименко, Л.Масол, В.Сухомлинський та ін.).

Нетрадиційні техніки образотворчого мистецтва – це методи та прийоми, які відрізняються від класичних способів малювання та ліплення. Вони сприяють розвитку фантазії, експериментуванню та самовираженню учнів. До таких технік належать: малювання пальчиками, долонями, штампами; монотипія; графографія (техніка процарапування); друк на тканині, папері за допомогою природних матеріалів (листя, овочі, мотузки); колаж, аплікація, паперопластика. Завдяки цим методам школярі не лише освоюють нові техніки, а й вчаться вільно висловлювати свої думки через мистецтво. Наприклад, малювання пальчиками, яке дозволяє дітям не лише використовувати традиційний пензель, а й працювати безпосередньо руками, розвиває дрібну моторику, стимулює тактильні відчуття і допомагає створювати унікальні ефекти [1].

Дитяча творчість тісно пов'язана з когнітивним розвитком. У віці 6-10 років у дітей активно формується уява, простір

мислення, сприйняття кольорів і форм. Нетрадиційні техніки мистецтва сприяють: 1) розвитку креативного мислення та здатності до нестандартного виконання завдань; 2) формуванню емоційної чутливості, самовираженню через образотворчу діяльність; 3) розвитку дрібної моторики, що важливо для загального інтелектуального розвитку дитини; 4) підвищенню самооцінки та впевненості [2, с.61].

Використання мистецьких технік у навчанні молодших школярів: створює комфортну атмосферу, де дитина може вільно експериментувати без страху на помилки; дозволяє ефективно розвивати творчі здібності молодших школярів. Школярі не лише освоюють нові художні прийоми, а й вчаться думати нестандартно, розширюють власні можливості для самовираження. Реалізація творчого потенціалу школярів можлива через інтеграцію мистецтва в освітній процес початкової школи. Нетрадиційні техніки можуть використовуватися як на уроках образотворчого мистецтва, трудового навчання, так і під час інтегрованих уроків (наприклад, «Я досліджую світ» і читання).

Розвиток творчих здібностей молодших школярів через нетрадиційні техніки в мистецтві має великий потенціал для формування креативного та емоційного самовираження дітей [2]. Застосування таких технік дозволяє дітям не тільки освоювати традиційні форми мистецтва, а й вільно експериментувати, що стимулює розвиток уяви, фантазії та креативного мислення.

Список літератури

1. Волегова Н. Р. Нестандартні техніки образотворчого мистецтва, як засіб розвитку дитини. *Мистецтво в школі*. 2001. №5. С.3-6.

2. Максименко О.М. Використання нетрадиційних технік малювання на уроках образотворчого мистецтва як засіб розвитку креативного мислення школярів. *Методична розробка*, 2019. С. 61.

Перша психологічна допомога під час бойових дій

У теперішніх реаліях ми живемо в умовах непередбачувано-сті, коли лихо може застати зненацька, будь-де та будь-коли. Об-стріли, повітряні тривоги, окупація, незапланована евакуація з мі-с-ця проживання, новини, – усе це стресові фактори. Кож-на людина реагує на них по-різному і не завжди може впоратися зі своїми емоціями, тому на допомогу людям приходять перша психологічна допомога (ППД). ППД – це гуманні, підтри-муючі заходи реагування на страждання особи, яка може потребувати підтримки [1]. На-давати ППД може лю-дина, не пов'язана з психологією безпосередньо на місці надзвичайної ситуації, проте їй необхідно знати правила надання допо-моги.

Зокрема, ППД потребують всі уча-с-ники війни, діти, дорослі, люди похилого віку, але найбільшої підтримки потребують військові. Військовослужбовці пережива-ють значні внутрішні хвилювання, які перевищують людські мо-ж-ливості та порушують звичне сприйняття реальності та пове-дінку, це приводить до небезпечних наслідків і спричиняє бойо-вий стрес. Тобто причиною бойового стресу є зіткнення з числе-ними стресовими ситуаціями, травматичними подіями, конф-ліктами в колективі, внутрішніми тощо [2]. Існує також вторинний стрес, зумовлений нерозумінням потреб, праг-нень військовослужбовця бюрократичною системою в армії та поза нею, байдужість чиновників до солдат. У стані вторинного бойового стресу військові переживають, безсилля, відчай, для цього стану також характерне «туманне / тунельне бачення» ситуації, коли з'являється відчуття помсти кривдникам [2, с.61].

Оскільки військові часто перебувають у зоні екстремальних подій, то вони мають знати, як правильно надавати пе-ршу психо-логічну допомогу своїм побратимам. Тобто військові мають розрізняти такі психічні реакції та стани як: па-ніку, агре-сивну поведінку, істерику, ступор, страх, плач, апатію, гостру ре-акцію на втрату близької людини тощо. Оскільки ППД

на-дається частіше всього в зоні бойових дій, то це має ро-бити най-ближча людина, яка знаходить поряд. Безпосередньо пе-ред тим необхідно забезпечити постраждалому першу медичну допомогу, після чого необхідно оцінити психічний стан постраж-далого та визначити його ознаки. Потрібно його емоційно під-тримати, ви-слухати; при цьому не варто перебивати, квапити або змушувати говорити. Якщо стан постраждалого дозволяє, варто передати ко-нтроль над собою йому самому, розшири його коло сприйняття, оскільки під дією стресорів воно значно звужується. Для розши-рення поля свідомості потрібно говорити з постражда-лим і звер-тати його увагу на навколишні об'єкти, пропускаючи ті, які викликають стресову реакцію.

Щодня військові перебувають під впливом стресових факто-рів, тож навчання з надання першої психологічної допомоги є не-від'ємною частиною їхньої роботи, оскільки це дає можливість їм сформувану впевненість у тому, що під час чергової екстреної ситуації вони зможуть справитись зі стресом, допомагаючи собі й оточуючим, не відчуваючи себе безсилями. Належна організа-ція психологічної підтримки у військових підрозділах дає мож-ливість зменшити наслідки стресу, запобігти розвитку психологі-ч-них проблем і сприяє адаптації військових до умов служби. Отже, перша психологічна допомога – критично важли-вий еле-мент у системі підтримки як військових, так і цивільного насе-лення в умовах війни.

Список літератури

1. Психологічна допомога постраждалим внаслідок кризових трав-матичних подій / З. Г. Кісарчук, Я. М. Омельченко, Г. П. Лазос, Л. І. Литвиненко... Л. Г. Царенко К. : «Логос». 207 с.
2. Перша психологічна допомога: посібник для працівників на міс-цях. Київ: Унів. Вид-во ПУЛЬСАРИ, 2017. 64 с.
3. Перша психологічна допомога. 1002-ге вид. Київ: Т-во Червон. Хреста України, 2017. Протоколи надання першої психологічної допо-моги військовослужбовцям Національної гвардії України в екстремаль-них умовах діяльності: посібник / О. С. Колесніченко, Я. В. Мацегора, І. І. Приходько. Х : НА НГУ, 2018. 40 с.

Gabriela Milcz, Magdalena Trzeciak
Kierownik naukowy – Dr Ewa Biernat,
mgr Irmina Wójcik

W środku burzy. Jak pomóc dzieciom radzić sobie z trudnymi emocjami

Emocje są kluczowe w rozwoju dziecka, wpływając na jego zdolności społeczne, poznawcze i moralne. Kształtowanie umiejętności regulacji emocji jest szczególnie istotne w dzieciństwie, gdy dziecko uczy się rozumieć i wyrażać swoje uczucia. Ignorowanie emocji może prowadzić do problemów w relacjach i zaburzeń emocjonalnych. Akceptacja, empatia i uważność dorosłych wspierają zdrowy rozwój dziecka, pomagając mu radzić sobie w trudnych sytuacjach.

Intensywne emocje dzieci porównuje się do burzy – gwałtownego, trudnego do opanowania zjawiska. Dzieci reagują na trudne sytuacje różnymi strategiami, takimi jak płacz, krzyk, wycofanie czy milczenie. Te mechanizmy obronne pomagają przywrócić równowagę emocjonalną. Burza emocjonalna jest nieodłącznym elementem rozwoju dziecka, a reakcje dorosłych mają wpływ na dalszy rozwój jego zdolności regulacji emocji [2]. Pomoc dorosłych w przeżywaniu emocji jest kluczowa w kształtowaniu kompetencji emocjonalnych dziecka.

Samoregulacja emocjonalna rozwija się stopniowo, zależnie od doświadczeń dziecka i wsparcia dorosłych. W wieku 3-5 lat dziecko zaczyna nazywać swoje emocje, co pomaga w ich kontrolowaniu. Dzieci, które otrzymują odpowiednie wsparcie emocjonalne, lepiej radzą sobie w stresujących sytuacjach i budują pozytywne relacje z rówieśnikami. Rozwój emocjonalny dziecka zależy od otoczenia społecznego, które ma wpływ na jego zdolności do regulacji emocji [3].

Emocje pełnią również funkcję komunikacyjną, przekazując informacje o stanie dziecka. Silne emocje mogą wskazywać na niezaspokojone potrzeby lub frustrację. Odpowiednia reakcja dorosłych, oparta na empatii i uważności, pozwala dziecku zrozumieć swoje uczucia i skutecznie je regulować. Kiedy rodzice pomagają dziecku nazywać i analizować emocje, uczą je radzenia sobie w

trudnych sytuacjach. Bez wsparcia dziecko może mieć trudności w rozumieniu swoich emocji i wypracowywaniu skutecznych strategii ich regulacji [1].

Nauka kontrolowania emocji to proces długotrwały, zależny od zaangażowania dorosłych. W dzieciństwie rodzice kształtują zdolność dziecka do rozpoznawania, reagowania i regulowania emocji. Pierwsze miesiące życia są kluczowe dla rozwoju emocji, ponieważ niemowlęta potrzebują pomocy opiekunów w sytuacjach stresowych. Kontakt wzrokowy, dotyk i uspokajający głos wspierają regulację emocji w pierwszych miesiącach życia dziecka.

Z czasem dziecko zaczyna korzystać z odniesienia społecznego, obserwując reakcje dorosłych. W 7. miesiącu życia dostosowuje swój poziom emocjonalnego pobudzenia do potrzeb otoczenia. Kluczowym elementem w rozwoju regulacji emocji jest nauka rozpoznawania i nazywania emocji, co pozwala lepiej rozumieć siebie i wyrażać emocje w sposób konstruktywny.

Pomocne są także techniki relaksacyjne, takie jak ćwiczenia oddechowe, które pomagają w redukcji stresu. Bajkoterapia, wykorzystująca opowiadania terapeutyczne, pomaga dzieciom zrozumieć emocje i odkrywać sposoby radzenia sobie z trudnymi sytuacjami. Wprowadzenie rutyn i rytuałów w życie dziecka sprzyja rozwojowi emocjonalnemu, zapewniając poczucie bezpieczeństwa.

Emocje dziecka, choć trudne do zrozumienia, są nieodłącznym elementem jego rozwoju psychicznego i społecznego. Ignorowanie emocji może prowadzić do problemów w regulacji emocji w dorosłości. Dlatego ważne jest, by dorośli wspierali dziecko w rozpoznawaniu i nazywaniu emocji oraz pomagać mu w skutecznym ich regulowaniu.

Bibliografia

1. Białecka-Pikul, M., & Stępień-Nycz, M. *Psychologia dziecka*. Wydawnictwo Naukowe PWN. 2011.
2. Harris, P. L. *Children and emotion: The development of psychological understanding*. Blackwell Publishing. 2007.
3. Rothbart, M. K. *Rozwój emocjonalny: Zmiany reaktywności i samoregulacji*. W P. Ekman & R. J. Davidson (Eds.), *Natura emocji: Podstawowe zagadnienia* (s. 313). Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne. 2002.

Особливості профілактики конфліктної поведінки школярів в умовах Нової української школи

Конфлікти є невід'ємною частиною соціальних відносин і мають місце в усіх сферах життя. Особливо важливою є проблема конфліктної поведінки серед школярів, адже це може впливати на психоемоційний розвиток дітей та їхню адаптацію в суспільстві.

Дослідженням проблеми конфлікту, його природи та особливостей займалися багато вчених, зокрема відзначимо науковців О. Беспалько, Н. Білик, Л. Божович, Н. Гаркавенко, Т. Дуткевич, І. Сопівник, О. Ярків та ін. Педагоги-практики зауважують, що в умовах НУШ актуальність цієї теми значно зростає, оскільки має на меті формування гармонійної, соціально адаптованої особистості, здатної ефективно взаємодіяти.

Виявлено основні фактори, що сприяють виникненню конфліктів серед школярів: різноманітність поведінкових стилів, нерозуміння або недостатня емпатія між дітьми, недосконалість комунікативних навичок. Конфлікти виникають на різних етапах розвитку: від дитячих непорозумінь до серйозних зіткнень між учнями, вчителями чи між учнями та батьками, що може бути спричинене внутрішніми і зовнішніми факторами: соціально-економічними умовами, стресовими ситуаціями, пов'язаними з навчанням, особистісними рисами учнів тощо.

Зауважимо, що протидія конфліктній поведінці є важливим завданням як для вчителів, батьків, так і всієї освітньої спільноти. У сучасній школі акцент робиться на інклюзивність, повагу до особистості учня, розвиток соціальних і емоційних навичок. Одним з основних аспектів є формування у дітей культури взаємодії, толерантності та здатності вирішувати конфлікти мирним шляхом [4]. І важливим тут є розвиток навичок ефективного спілкування, що дозволяє уникати непорозумінь та досягати взаєморозуміння. Методи профілактики конфліктів у сучасній школі передбачають активну роботу з емоційним інтелектом учнів [2]. Особливу увагу в умовах НУШ необхідно

приділяти інклюзивним методам, адже сучасна школа повинна бути доступною для дітей з різними можливостями та запитами. Підтримка дітей з особливими освітніми потребами і їхніх однолітків, є важливою частиною попередження конфліктів, оскільки сприяє створенню толерантного і відкритого середовища, де кожен учень має рівні можливості.

Водночас важливе і формування у школярів здатності розглядати різні точки зору і робити обґрунтовані висновки. Навчання навичкам конструктивного залагодження конфліктів, без агресії та насильства, є важливим елементом соціалізації дітей і допомагає запобігати розвитку деструктивної поведінки [1].

В умовах НУШ украї важлива роль учителя як медіатора, здатного розуміти й підтримувати кожного учня, вчасно втручатися у випадку конфлікту і допомагати знайти компромісне рішення. Тому в діяльності педагога «значущим чинником» є вміння знайти вихід із конфліктної ситуації, який би «спрямовував конфліктуючі сторони на адекватну самооцінку своїх дій і вчинків» [3]. Загалом профілактика конфліктної поведінки – важливе завдання, яке потребує комплексного підходу вчителів, батьків і суспільства. Вважаємо, що створення середовища взаємної поваги, інклюзивності та емоційного комфорту є запорукою успішного вирішення проблем та сприяє розвитку гармонійних міжособистісних відносин школярів Нової української школи.

Список літератури

1. Богданюк В., Богданюк А. Соціально-педагогічні та психологічні проблеми булінгу в освітньому середовищі. URL:<https://surl.li/vapcwn>
2. Гарькавець С., Волченко Л. Конфлікти в освітньому середовищі: діагностика та практика вирішення. URL:<https://surl.gd/ixcqaz>
3. Єременко Л. В. Роль педагога у вирішенні конфліктних ситуацій в учнівському колективі. URL:<https://urok.osvita.ua/materials/psychology/43701/>
4. Закон України «Про освіту». URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

Денис Нагерняк
Наукова керівниця – доц. Сімак А. А.

Когнітивно-поведінкові механізми подолання психологічного стресу

Психологічний стрес – одна з найактуальніших проблем сучасності, що впливає на мільйони людей по всьому світу. За даними ВООЗ, кожна п'ята людина щороку стикається з психічними розладами, значна частина яких пов'язана зі стресом. Стрімкий розвиток технологій, зростання вимог до продуктивності, соціальна нестабільність та глобальні кризи, такі як пандемії та військові конфлікти, лише підсилюють цей вплив. Стрес негативно впливає на психічне здоров'я, спричиняє тривожні розлади, депресію та інші проблеми, а також погіршує фізичне самопочуття.

Когнітивно-поведінкова терапія як спосіб подолання психологічного стресу в своїй основі має два головні принципи: когнітивний та поведінковий. Її головна ідея полягає в тому, що емоційні реакції та поведінка людей залежать від їхніх когніцій – тобто від думок, переконань та інтерпретацій подій. Наприклад, конфлікт із близькою людиною може викликати сум у того, хто схильний до «катастрофізації», або байдужість у того, хто вважає суперечки дріб'язковими. Така різниця у реакціях пояснюється різними когніціями, або інтерпретаціями цієї події [1].

Основними чинниками стресу є когнітивні спотворення (наприклад «чорно-біле мислення»), негативні автоматичні думки, дисфункційні припущення та глибинні переконання, що охоплюють різні рівні мислення та вимагають окремих методів корекції. Робота з ними передбачає виявлення негативних думок, їх критичний аналіз та формування альтернативних, більш раціональних думок, що краще відображають реальність.

Важливим елементом є аналіз ситуацій для розуміння взаємозв'язку між подіями, думками й емоціями використовуючи модель АВС А. Бека, у процесі терапевт допомагає пацієнту розкласти ситуацію на складові: визначити подію, яка викликала стрес (А), виявити пов'язані з нею переконання (В) та зрозуміти

емоційні та поведінкові наслідки (С). Після цього здійснюється робота над модифікацією переконань з метою зміни емоційної реакції та поведінки.

Поведінкові механізми впливають на регуляцію стресу через те, як людина реагує на свої думки й емоції. Неадаптивні поведінкові стратегії, такі як уникання, прокрастинація або агресія, можуть посилювати напругу та створювати додаткові проблеми. Навпаки, адаптивні стратегії, такі як активне вирішення проблем, пошук соціальної підтримки планування та участь у приємних заняттях, сприяють зниженню стресу та поліпшенню емоційного стану.

Національний інститут охорони здоров'я та клінічної майстерності Великої Британії (NICE) рекомендує КПТ як терапію першого вибору для ряду психічних розладів, включаючи депресію, тривожні розлади, obsесивно-компульсивний розлад і посттравматичний стресовий розлад [2].

Отже, ефективність КПТ не означає абсолютної правильності всіх теоретичних положень, на яких вона базується, проте поєднуючи в собі структуровані методи роботи з думками та поведінкою, забезпечує пацієнтам інструменти для самостійного управління своїм станом [3]. Гнучкість підходу дає можливість застосовувати КПТ в різних умовах і ситуаціях, що робить її одним із провідних методів у психологічній практиці.

Список літератури

1. Вестбрук Д., Кеннерлі Г., Кірк Дж. Вступ у когнітивно-поведінкову терапію. Львів: Свічадо, 2014. 420 с. URL: https://i-cbt.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/KPT-TEXT-1_2-PART.pdf
2. Галич Я. Когнітивно-поведінкова психотерапія як напрям у корекції поведінкових девіацій. Юридична психологія. 2023. № 2. С. 62-70. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urpp_2023_2_9.
3. Zakhirehdari N., Navabinejad S., Koraei A. The effectiveness of cognitive-behavioral couple therapy on improving marriage performance and marital intimacy of couples. Medical science. № 23. P. 290-293.

Роль та місце сміхотерапії у зміцненні психічного здоров'я дітей старшого дошкільного віку

У наш час процес зміцнення психічного здоров'я старших дошкільників є нестабільним, адже на це може мати вагомий вплив війна, яка пригнічує стан абсолютно кожної людини; хворобливості, тривожні новини, також неприємні моменти у стосунках з родичами й друзями та інше. У таких ситуаціях про дітей та їхнє психічне здоров'я можуть подбати такі дієві інструменти як засоби "сміхотерапії", адже, безумовно, вони покращують як фізичне, так й психічне здоров'я [1, с. 273].

У результаті опрацювання нашої теми з'ясовано, що особливості сприйняття гумору у дітей досліджували вчені в таких областях: Психофізіологічні механізми гумору (А. Маслоу, Б. Нісензон) [2, с. 146]; виховання гумору в дошкільнят (Н. Гавриш, І. Д. Ніколенко, Є. Флоріна та ін.); сприйняття гумору у творах мистецтва (Н. Гавриш, І. Дементьева та ін.) [3, с. 216]. Наразі в Україні та за кордоном є науковий напрям прикладної галузі психології "сміхотерапія та її вплив на психічне здоров'я" [1, с. 274].

Сміхотерапія є ефективним методом лікування з багатьма позитивними наслідками для здоров'я та самопочуття дітей. Найбільша перевага сміху в тому, що він доступний кожній особі, незалежно від її соціального та фінансового становища [2, с. 152]. Саме тому дана тематика викликала у нас дослідницький інтерес.

З методів та прийомів сміхотерапії в старшому дошкільному віці можна використовувати розважальні ігри (рольові, ділові, ознайомлювальні, пізнавальні); жарти та розповіді (читання смішних казок і оповідань); фізичні вправи (смішні рухи); творчі заняття (малювання комічних картин); музика й танці (гумористичні пісні); дитячий гумор (дитячі комедійні шоу та мультфільми); йога та спортивні тренування.

Як показує практика, надзвичайно ефективним є залучення всіх оздоровчих технік сміхотерапії у процес життєдіяльності

дитини. Вони гармонійно поєднуються між собою та мають унікальний оздоровчий вплив на організм дитини, підвищуючи рухову активність, покращуючи фізичну працездатність та підвищуючи опірність до захворювань [4, с. 81-82].

Отже, задля виховання здорової, гармонійної, творчорозвиненої особистості необхідна нестандартна форма виховного впливу на дітей. Одним із таких могутніх засобів є сміхотерапія. Вона багата різними дієвими методами та прийомами, якими можна легко оперувати. Для старших дошкільнят сміхотерапія ефективна у плані поліпшення їхнього емоційного благополуччя, соціальних навичок і загального відчуття щастя.

Список літератури

1. Тітаренко С. Покращення психічного здоров'я дітей дошкільного віку засобом сміхотерапії. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Сер. : Педагогічні науки. 2014. Випуск 118(3). С. 273-275.

2. Снісар Ю., Кравченко Д. Сміхотерапія як оздоровча технологія дітей дошкільного віку. С. 145-153. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/9673/1/24.pdf> (дата звернення: 10.03.2025).

3. Тягур Л. Сміхотерапія як засіб емоційно-особистісного розвитку старших дошкільників. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. Серія: Педагогіка та психологія. Випуск 2(4). 2016. С. 216-220.

4. Городиська В. Підготовка майбутніх вихователів дітей дошкільного віку до впровадження сучасних естетотерапевтичних технологій. *Молодь і ринок*. №8 (175), 2019. С. 80-84.

Ментальне здоров'я особистості під час війни

Актуальність дослідження проблематики збереження і підтримування ментального здоров'я особистості визначена потребою людини повноцінно жити і діяти в суспільстві, яке на сьогоднішньому етапі знаходиться у кризових, невизначених умовах життєдіяльності. Війна в нашій країні триває четвертий рік і, як наслідок переживання тотального стресового стану та низки травматичних подій, збільшується кількість виникнення психічних розладів. Фахівці сфери психічного здоров'я звертають особливу увагу на вивчення і розробку ефективних способів підтримування ментального здоров'я на індивідуальному та суспільному рівнях життєдіяльності особистості.

Метою нашого дослідження стало вивчення психологічних наслідків проживання травматичних подій, пов'язаних із військовими конфліктами, а також аналіз і виділення специфіки психологічної підтримки й реабілітації осіб, які постраждали внаслідок збройних конфліктів.

Вітчизняні та зарубіжні дослідники галузі ментального здоров'я звертають увагу на низку руйнівних психічних розладів, найпоширенішим із яких є ПТСР. Його симптоми можуть містити флешбеки, нічні кошмари, сильне занепокоєння, емоційне відчуження та уникнення ситуацій, що нагадують про травму. Депресія й апатія, як наслідки війни, проявляються станами хронічної втоми, відсутністю мотивації до життя, негативною самооцінкою і почуттям безнадії. Названі розлади суттєво впливають на якість життєдіяльності і вимагають медичного втручання. Одним із наслідків проживання травми війни є соціальна ізоляція. Люди, які проживають названі вище психічні розлади, уникають спілкування, усамітнюються через недовіру до оточуючих і страх нерозуміння. Важлива в таких ситуаціях підтримка, яка повинна бути ненав'язливою та професійною [1].

Аналіз соціальних факторів, які є впливовими на ментальне

самопочуття особистості, дозволяє нам визначати соціальне середовище як підтримуючий фактор і, водночас, як фактор руйнівний. Родина, друзі, колеги по роботі можуть бути ресурсом, який дозволяє прожити і пережити травму. Але, варто відзначити, що спілкування в подібних умовах, повинно спиратись на знання того, як потрібно спілкуватись із людиною, яка знаходиться в подібних станах.

Значну роль у забезпеченні підтримки ментального здоров'я відіграють сучасні соціальні мережі. Вони дозволяють нам бути на зв'язку з оточуючим світом, знаходити однодумців і ділитись й власними переживаннями. Саме це дозволяє долати відчуття самотності і ізоляваності. Крім того, сучасні соціальні мережі насичуються професійними програмами підтримки. Можна назвати низку соціальних онлайн-платформи, які спрямовані на надання безкоштовної психологічної підтримки особистості. Ось деякі з них: UA Mental Help - платформа, створена для надання безкоштовної професійної психологічної допомоги українцям під час війни; «Розкажи мені» - платформа для психологічних консультацій, розроблена Інститутом когнітивного моделювання; "ОбійМи центр психологічної підтримки" психологів-волонтерів, які допомагають людям, котрі зазнали стресу внаслідок воєнних дій та переселення; "Поруч" - проект психологічної підтримки для підлітків і батьків, чие звичне життя зламала війна та ін.

Отже, перспективою подальшого дослідження проблематики сфери ментального здоров'я планується аналіз програм підтримки, які спрямовані на адаптацію до нових умов і подолання психоемоційних травм війни.

Список літератури

1. Психічне здоров'я в умовах війни: шляхи збереження та відновлення: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю) (м. Київ, 13 жовтня 2023 р.). Київ: НУБІП України, 2023. 87 с.

Використання музики для дерев'яних духових інструментів у закладі загальної середньої освіти

Сьогодення ставить нові проблеми перед музичною освітою в школі. Музика як найулюбленіший вид мистецтва для школярів здатна запропонувати шлях духовно-моральної активності і гармонізації душевних сил. Музичні інструменти, а саме дерев'яні духові – найдавніші поряд з деякими іншими ударними. Вони мають багату історію розвитку, яка змінювалася з плином часу. Такі інструменти становлять одну з основних груп духового, симфонічного і камерного оркестрів. Достатньої чисельності набула і сольна література для дерев'яних духових інструментів.

Мета дослідження - огляд та аналіз специфіки використання музики для духових інструментів у процесі музичної освіти учнів, що сприяє розвитку, формуванню музичної культури, творчого ставлення до життя і мистецтва, естетичного смаку в учнів.

Сучасний розвиток мистецтва гри на духових інструментах останніх десятиліть, поставив як перед виконавцями й композиторами, так і перед науковцями необхідність усвідомлення специфіки того зв'язку, який існує між історично надбаним досвідом – як теоретичним, так і практичним – та новими технічними й художніми завданнями, які породжує розвиток музичного мистецтва [1].

Поступове залучення духових інструментів до церковної служби, їх творча активізація у світському середовищі, як серед простого люду, так і в колах вищої міської знаті, сформували нову соціально-культурну сферу застосування індивідуального духового виконавства. Водночас суттєві конструкційні вдосконалення духового академічного інструментарію означили необхідність виходу сценічно-одноосібної духової практики у ХХ ст. на якісно новий щабель. На початку ХХІ ст. духове соло

визначається найбільшим ступенем образної, драматургічної, жанрової, стильової різноманітності, взаємозв'язками з різними видами мистецтва [3].

Використання музики для дерев'яних духових інструментів позначене стрімким розвитком. При цьому воно є об'єктом слухацького інтересу та творчості, і на сьогоднішній день має досить об'ємний репертуар – як перекладень, так і оригінальних творів теоретичного, чи методологічного спрямування.

На уроках музичного мистецтва, позакласній діяльності, гуртковій роботі в закладах середньої освіти, учні мають можливість широко ознайомитись із кращими зразками музики для духових інструментів. Загальновідомо, що сприйняття музики може бути активним і пасивним, при цьому навіть несвідоме її сприйняття позитивно впливає на інтелектуальну діяльність людини. Слухання музики на уроках музичного мистецтва допомагає розвивати не тільки розумовий, але й естетичний, музичний кругозір, краще сприймати навколишній світ, середовище, в якому перебуває учень, поглиблює отримані ними знання, а також удосконалює музичні навички і вміння [2].

Тому формування музичної культури школярів є важливим завданням сучасної педагогіки, вчитель має розвинути чутливість і потяг до музики, ввести їх у світ добра і краси, відкрити в музиці животворне джерело людських почуттів і переживань, навчити захоплюватися неповторністю музичних творів.

Список літератури

1. Апатський В.М. Імпровізація в сучасному духовому виконавстві. *Історія становлення та перспективи розвитку духової музики в контексті національної культури України*. В.2. Київ. 2007. С.13-15.
2. Горовий С.Г. Традиції та сучасність у методиці підготовки виконавців на духових інструментах. *Музичне мистецтво*. Київ. 2004. В. 4. С. 193-199.
3. Рудчук Ю.А. Духова музика України у XVIII–XIX століттях: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства: 17.00.01. Київ, 2001. 19с.

Валентин Несторяк
Наукова керівниця – доц. Вишпінська Я.М.

Роль педагогічного керівництва у формуванні вокальної майстерності учня

Вокальна педагогіка – це наукова дисципліна, що вивчає природу співацького голосу та його можливості у музично-виконавській діяльності. Вона зосереджена на методах навчання і виховання професійного вокаліста. У різні історичні періоди погляди на особливості вокального голосу та способи його застосування у виконавстві змінювалися. Відповідно до цих уявлень і музично-естетичних уподобань певної епохи, формувалися теоретичні засади та методичні підходи до вокального мистецтва, що визначали принципи навчання співу.

Метою роботи - дослідження ефективного використання співацького голосу та педагогічних підходів до його формування і розвитку. Викладач вокалу здійснює навчання та виховання вокалістів. Він формує їх вокальну майстерність та художньо-виконавські навички, використовує різні методи та підходи, відповідно до природи голосу учня, його вікових та психофізіологічних особливостей. Також враховує музично-естетичні традиції й сучасні тенденції вокального мистецтва [1, с. 4].

В основу «базового» набору вправ, який використовує викладач вокалу, має бути покладений принцип системності, що охоплює всі етапи формування виконавської майстерності учня. На початковому етапі навчання викладач повинен приділяти особливу увагу правильному звукоутворенню, що є основою подальшого розвитку вокальної техніки. Головним завданням цього періоду є формування в учня вміння точно відтворювати звук, розвивати його слухову чутливість і відчуття голосового апарату. Це досягається через поєднання слухового аналізу з тактильними відчуттями під час звукоутворення, що допомагає учню усвідомлено керувати своїм голосом.

Отже, системний підхід у навчанні вокалу дозволяє поступово формувати професійні навички, розвивати музичне мислення та виконавську майстерність учня [2, с.35].

Викладач, який відіграє позитивну роль у формуванні вокальних навичок учня, обов'язково відповідає таким критеріям: вміння мотивувати і підтримувати свого вихованця; створювати позитивну емоційну атмосферу у процесі навчання; розвивати вміння аналізувати, інтерпретувати та пояснювати учням художній зміст вокальних творів; формувати у них високу музичну культуру та естетичні смаки. Крім того, мати власний виконавський досвід, володіти здатністю надихати учнів на творчий розвиток; прагнути до самовдосконалення, підвищення професійної майстерності та постійного навчання [3, с. 259-260].

Отже, роль педагогічного керівництва у формуванні вокальної майстерності учня є визначальною для розвитку професійного вокаліста. Викладач вокалу не лише передає технічні навички, а й формує у своїх учнів музичне мислення, художню виразність і естетичний смак. Ефективність навчального процесу залежить від системного підходу до формування вокальних навичок, врахування індивідуальних особливостей учнів і застосування сучасних методик викладання.

Список літератури

1. Стахевич О. Г. Основи вокальної педагогіки : навч. посіб. Харків-Суми : 2002. 93 с.

2. Грищенко І. Д. Удосконалення вокальних навичок здобувачів засобами вправ для голосу. *Синтез мистецтв як відображення змін соціокультурного простору сьогодення*: зб. матеріалів I Всеукраїнської наук.-прак. конференції здобув. вищої освіти і молодих вчених. 2024. С. 34-36.

3. Овчаренко Н. А. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності: дис. ... док. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2016, 547 с.

Марія Німак

Наукова керівниця – доц. Равлюк Т.А.

Самоменеджмент у професійному розвитку соціального працівника

Самоменеджмент – це процес управління своїм часом, ресурсами, емоціями та діяльністю для досягнення поставлених цілей. Для соціального працівника цей аспект надзвичайно важливий, адже він визначає не лише якість виконання професійних обов'язків, а й здатність зберігати психічне здоров'я, рівновагу та професіоналізм у складних ситуаціях.

Професія соціального працівника є однією з найбільш емоційно напружених. Працівники соціальних служб часто зустрічаються з людьми, які переживають (-ли) травматичні події, стикаються (-лися) з насильством, бідністю чи залежністю. Це вимагає від фахівця не лише професійних знань і вмінь, а й навичок емоційного самоменеджменту, зокрема, стійкості до стресових ситуацій, емоційної регуляції та здатності зберігати об'єктивність у процесі взаємодії з клієнтами. Відсутність навичок самоменеджменту може призвести до емоційного вигорання, зниження продуктивності та, навіть, до втрати професійної мотивації.

Важливим аспектом самоменеджменту є управління часом. Соціальні працівники мають справу з великою кількістю клієнтів, організаційних завдань, звітів тощо. Вміння ефективно організовувати час, визначати пріоритети, не відкладати важливі завдання є необхідними для забезпечення ефективності професійної діяльності. Крім того, управління часом допомагає соціальному працівнику зберігати баланс між роботою та особистим життям, що є важливим для запобігання професійного вигорання.

Чітке планування дозволяє не лише своєчасно виконувати всі завдання, але й знаходити час для самоосвіти, участі в тренінгах і семінарах, що сприяє професійному розвитку. Соціальні працівники повинні постійно підвищувати свою кваліфікацію, що зумовлене динамічністю соціальної сфери. Систематичне

навчання допомагають оволодівати новими методиками, знаннями та стратегіями роботи з різними категоріями клієнтів. Постійне самовдосконалення дозволяє соціальному працівникові бути гнучким, здатним до адаптації в умовах змін та забезпечення високої якості роботи. Знання новітніх підходів у соціальній роботі дає можливість застосовувати кращі практики у допомозі людям, що сприяє професійному розвитку.

Самоменеджмент у процесі професійної діяльності соціального працівника має такі складові: уміння спланувати практичну діяльність; володіння техніками раціонального планування професійної діяльності; здатність до візуалізації та прогнозування результатів соціальної роботи; володіння прийомами і техніками самомотивації, самоорганізації та самоменеджменту; оперування основними методами тайм-менеджменту [2, с. 246].

Назваючи на те, що самоменеджмент вважається особистісною навичкою, він безпосередньо впливає на професійне зростання соціального працівника. Постійне удосконалення навичок самоконтролю, емоційної регуляції, управління часом і стресом дозволяє працівникам соціальних служб уникати професійного вигорання, покращувати якість надання послуг клієнтам і зберігати здоровий баланс між роботою та особистим життям. Самоменеджмент є ключем до ефективності, гармонії та успіху в цій складній професії, що допомагає не тільки соціальному працівнику, але й суспільству загалом.

Список літератури

1. Іонова І. М., Гончаренко О. В. Самоменеджмент соціальних працівників у процесі професійної діяльності. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/295/8215/17149-1?inline=1>
2. Колбіна Л. А. Менеджмент соціальної роботи: навч. посібник. Одеса: Видавець Букаєв В. В., 2017. 406 с. URL: <http://dSPACE.pdpu.edu.ua/handle/123456789/636>

Валерій Ністор

Науковий керівник – асист. Постевка Г.І.

Особливості організації навчального процесу в дитячому музичному інструментальному колективі

Навчальний процес у дитячому музичному інструментальному колективі має свої унікальні особливості, які відрізняють його від індивідуальних уроків чи класичних шкільних занять. Музичні колективи, в тому числі дитячі, є не тільки осередками для розвитку музичних навичок, але й важливими соціальними і культурними одиницями, де розвивають колективний дух, співпрацюючи над спільною метою. Організація навчального процесу в такому колективі вимагає особливого підходу який враховує як технічні, так і психологічні аспекти, а також має на меті максимальне використання потенціалу кожного учасника.

Метою публікації є розкриття основних аспектів організації навчального процесу в дитячому музичному інструментальному колективі.

Основним завданням керівника музичного інструментального колективу є створення ефективної структури навчального процесу, яка дозволяє максимально розкрити потенціал кожної дитини. У дітей різного віку та рівня підготовки різні потреби і можливості.

Зазвичай навчальний процес в інструментальному колективі складається з кількох основних етапів:

Індивідуальні заняття: кожен учасник колективу отримує певний час для роботи над власною партією під керівництвом викладача чи в рамках групових репетицій.

Групові заняття: заняття, на яких діти працюють разом, виконуючи спільні твори, навчаючись синхронізації, взаємодії та слухання один одного. Це важливий етап, на якому виховується ансамблеве почуття.

Репетиції на сцені: окремий етап, коли учасники колективу репетирують в умовах, максимально наближених до концертної

ситуації. Це допомагає підготуватися до виступів, розвиваючи сценічну дисципліну та самоорганізацію.

Планування кожного заняття повинно включати не тільки технічну роботу, але й інтерпретацію музики, емоційний настрій, увагу до деталей.

Важливим аспектом організації навчального процесу в дитячому музичному інструментальному колективі є виховання колективного духу. Діти повинні розуміти, що успіх колективу залежить від їхньої здатності працювати разом.

Особливу увагу потрібно приділяти розвитку таких навичок: слухання один одного, взаємодія та комунікація, дисципліна та відповідальність.

Не менш важливим є вибір репертуару, керівник повинен підібрати твори, які будуть не тільки цікаві дітям, але й відповідати їхньому рівню підготовки. Репертуар має відповідати віку учасників.

Педагог має підготувати учасників колективу до виступів, звертаючи увагу не тільки на техніку виконання, але й на емоційну складову виступу, поведінку на сцені, взаємодію з публікою.

Процес навчання в дитячому музичному інструментальному колективі вимагає особливого підходу, який враховує як індивідуальні особливості учасників, так і необхідність роботи в команді. Педагог має створити таку атмосферу, в якій кожна дитина почуватиметься частиною колективу, розвиваючи свої музичні здібності та одночасно навчаючись взаємодії з іншими.

Список літератури

1. Особливості організації музичної діяльності. URL: <https://naurok.com.ua/osoblivosti-organizaci-muzichno-diyalnosti-v-zdo-461840.html> (дата звернення 12.03.2025)

2. Музикування в дитячому оркестрі за системою кольорових нот як ефективний засіб музичного виховання дошкільників. URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/0100csbt-22b6.docx.html> (дата звернення 12.03.2025)

Оксана Одовійчук

Наукова керівниця – доц. Дідух В.В.

Роль ігор у розвитку когнітивних здібностей учнів початкових класів

Сучасна освіта орієнтована на формування в учнів не лише предметних знань, а й загальних компетентностей, серед яких особливу роль відіграють когнітивні здібності. Одним із найефективніших методів розвитку когнітивної сфери молодших школярів є гра, яка поєднує в собі навчальні та розвивальні елементи.

Тож метою роботи є виявлення ролі ігор у розвитку когнітивних здібностей дітей молодшого шкільного віку. Аналіз теоретичних засад використання гри в освітній діяльності дає підстави стверджувати, що як засіб навчання вона має глибоке теоретичне обґрунтування в працях багатьох психологів і педагогів. Так, згідно з результатами історико-педагогічних досліджень, гра є провідною діяльністю дітей молодшого шкільного віку і створює «зону найближчого розвитку», сприяючи поступовому переходу від простих до складніших форм пізнавальної діяльності [1]. В останні роки все більше наукових досліджень зосереджуються на вивченні впливу гри на пізнавальний розвиток дітей. Так, дослідження сучасних науковців і вчителів-практиків підтверджують, що гра дійсно має значний вплив на розвиток когнітивних навичок у дітей та є ефективним засобом для здобуття освіти [2].

Зауважимо, що використання ігор в освітньому процесі початкової школи сприяє формуванню мислення, пам'яті учнів, розвитку уваги, концентрації, навичок критичного аналізу й інших когнітивних процесів. Зокрема, вона сприяє розвитку творчого, критичного, аналітичного, просторового та логічного мислення, допомагає удосконалювати комунікативні навички. Це стимулює інтелектуальний розвиток і сприяє формуванню розумових навичок, які будуть корисні в майбутньому [3].

Розглядаючи видовий розподіл ігор, що сприяють розвитку когнітивних здібностей, в освітньому середовищі їх можна

розділити на кілька основних груп:

- рольові ігри, що розвивають комунікативні навички та здатність до самовираження;
- логічні ігри (ребуси, головоломки, шахи), що сприяють розвитку аналітичного мислення;
- інтерактивні комп'ютерні ігри, що допомагають адаптувати дітей до цифрового світу;
- фізичні ігри з елементами рухової активності, що позитивно впливають на концентрацію уваги [1].

Сучасні дослідження впливу ігрових методів на когнітивний розвиток показують, що систематичне використання ігрових технологій сприяє підвищенню успішності учнів і розвитку їх когнітивних здібностей. Зокрема:

- поліпшується концентрація уваги завдяки необхідності швидко реагувати на зміни в ігровому середовищі;
- поліпшується пам'ять, оскільки учні запам'ятовують правила, алгоритми дій та інформацію;
- розвивається логічне та абстрактне мислення через виконання завдань, що потребують аналізу та синтезу інформації;
- підвищується рівень творчого мислення та здатність до самостійного прийняття рішень [3].

Отже, гра є потужним інструментом у формуванні когнітивних навичок учнів початкових класів, адже сприяє активному залученню дітей до навчального процесу, роблячи його цікавим і захопливим.

Список літератури

1. Богданюк А. М., Войнован. Ю. С. *Розвивальний потенціал гри: навч.-метод. посібник: на допомогу вчителю*. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2024.
2. Жукова Н. І. *Гра в навчальному процесі молодших школярів*. Київ: Освіта, 2015.
3. Тарасенко Г. С. *Організація дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти*. К.: Вид. Дім «Слово», 2010.

Особливості переживання самотності жінками різного сімейного статусу

Самотність жінок, залежно від їхнього сімейного статусу, може мати різні форми і переживатися по-різному. Так, неодружені жінки часто стикаються з відчуттям самотності, яке може бути спричинене різними факторами. Одним із основних є соціальний тиск, пов'язаний з традиційними уявленнями про роль жінки в суспільстві. У багатьох культурах і суспільствах існує стереотип, що жінка має бути заміжною або перебувати у стосунках, щоб бути «повною» чи «щасливою». Відсутність партнера в таких умовах може зумовлювати виникнення почуття соціальної ізоляції та меншовартості. Неодружені жінки можуть відчувати певну тривожність або депресивні настрої через відсутність емоційної підтримки [3].

З іншого боку, багато жінок, які залишаються самотніми за власним вибором, можуть переживати самотність через відсутність інтимної близькості або партнерської підтримки в буденному житті. Однак це почуття може бути менш вираженим у тих, хто активно займається саморозвитком, кар'єрою та має сильні соціальні зв'язки з родиною та друзями [3].

Інший аспект самотності виникає в заміжніх жінок, які можуть відчувати емоційну самотність у своїх стосунках. Нерідко, з плином часу, у шлюбі зникає емоційна близькість між подружжям через відсутність спільних інтересів, зайнятість чи просто зневіру в партнері. Така самотність не пов'язана з фізичною ізоляцією, оскільки жінка може жити з чоловіком, але не відчувати підтримки та розуміння з його боку. Таке явище особливо поширене в шлюбах, де зберігаються лише формальні чи фінансові зв'язки, без справжньої емоційної та інтелектуальної взаємодії [1].

Самотність у шлюбі може також бути наслідком того, що жінка переживає емоційний конфлікт щодо своїх обов'язків і ролей у родині. Жінки, які відчувають себе «затиснутими» між ролями дружини, матері та професіонала, можуть мати труднощі у

відновленні особистісної ідентичності, що теж спонукає до виникнення почуття самотності [1].

Розлучення є однією з найскладніших і травмуючих життєвих ситуацій, яка може суттєво вплинути на емоційне та психічне здоров'я жінок. Цей процес часто супроводжується не лише юридичними та фінансовими труднощами, але й серйозними емоційними потрясіннями. Відчуття самотності, яке виникає після розлучення, може бути не тільки наслідком фізичної відсутності партнера, а й глибокою внутрішньою кризою, яка виникає через втрату ідентичності, зміни соціальних ролей і зниження самооцінки [2].

Кожен тип самотності має свої особливості та потребує різного підходу до підтримки та корекції. Незалежно від типу самотності, соціальна підтримка відіграє надзвичайно важливу роль у процесі подолання самотності. Підтримка з боку родини, друзів, колег та соціальних груп допомагає зменшити почуття ізоляції та поліпшити емоційний стан, що може бути як простим вислуховуванням, так і участю у спільних заходах, що дозволяє відновити зв'язки з іншими людьми [3].

Збереження самоцінності є важливим складником у подоланні самотності. Для жінок, які переживають різні форми самотності, необхідно наголошувати на важливості власної індивідуальності, самореалізації та самоповаги. Дати зрозуміти, що самотність – це не ознака неповноцінності чи неуспішності, а життєвий етап, який можна пережити з користю для особистісного розвитку.

Список літератури

1. Бушуєва Т. Взаємозв'язок особистісних особливостей та копінг-стратегій жінок у період дорослішання. *Психологія: реальність і перспективи: збірник наукових праць РДГУ*. 2017. Вип. 8. С. 41-46.

2. Кучманіч І., Дрозд О. Вплив сімейного статусу на життєставлення жінок середнього віку. *Перспективи та інновації науки*. 2022. №7 (12). С. 41.

3. Пелех Г. Я., Волошок О. В. Детермінанти та особливості тривожності жінок періоду дорослості. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія*. 2024. №1. С. 91-97.

Використання інтерактивних методів на уроках української літератури

У сучасній педагогічній практиці виникає необхідність переглянути підходи до проведення уроків та вдосконалити їхню методику. Сучасний урок має бути спрямований на розвиток розумових операцій учнів, таких як аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, та сприяти формуванню логічного мислення.

Інтерактивне навчання, як основа сучасного уроку, передбачає активну взаємодію всіх учасників навчального процесу та підвищує пізнавальну активність учнів. Основні принципи інтерактивного навчання полягають у створенні комфортного середовища, де кожен учень має можливість взяти участь у процесі, виконати певне завдання та публічно відзвітуватися за нього.

У змісті інтерактивного навчання ключовим є співнавчання та взаємонавчання, де учень і вчитель спільно визначають мету, об'єкт, суб'єкт і результати навчання. Одна з важливих особливостей – відсутність домінування одного учасника над іншим і розвиток навичок демократичного спілкування, критичного мислення та прийняття обґрунтованих рішень [1].

У практиці впровадження інтерактивного навчання важливо підготувати як вчителя, так і учнів до активного спілкування та співпраці. Користуючись різноманітними формами і методами інтерактивного навчання, ми можемо створити цікавий та ефективний навчальний процес, який сприятиме розвитку особистості кожного учня.

Одним із ключових аспектів успішного застосування інтерактивних методів є робота учнів у малих групах. Такий підхід дозволяє кожному учневі активно брати участь у діалозі, обмінюватися думками та досвідом з партнерами. Наприклад, робота в парах або трійках дозволяє учням обговорювати та обмінюватися ідеями зі своїми однолітками перед тим, як висловлювати їх перед класом. Це сприяє розвитку вмінь

спілкуватися, аргументувати свої думки та вести дискусії. Використання таких прийомів як «Діалог», «Синтез думок», «Пошук інформації» стимулює креативність та розвиває спроможність працювати у команді [2].

Важливо, що процес навчання на уроках української мови та літератури не обмежується простим вкладанням навчального матеріалу в голову учня. Згідно з висловленням з книги Ходанича, Гнатковича й Андрели [1], ефективне навчання неможливе без зацікавленості учнів, а вчителі повинні бути творцями та модельєрами кожного етапу спілкування з предметом.

Використання інтерактивних методів на уроках української мови та літератури сприяє розвитку критичного мислення учнів, їхньої здатності вислуховувати думки інших та аргументувати свої власні. Групова навчальна діяльність дозволяє учням ефективно вивчати матеріал, а парна і групова робота сприяє ліпшому засвоєнню знань і формуванню навичок [2].

Отже, інтерактивне навчання - це нова парадигма навчання, де кожен учень активно залучений до процесу пізнання. Від нього залежить не лише особистий навчальний успіх, а й результати групи в цілому.

Список літератури

1. Теорія та методика навчання літератури у вищій та середній школах/ Авт.-укл.: Ходанич Л.П., Гнаткович Т.Д., Андрела Л.В. Ужгород: Інформаційно-видавничий центр ЗППЮ, 2007. 152 с.
2. Освітні технології: навч.-метод. посібн. / [О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.]. К. : 2001. 256 с.

Bartosz Olko, Karolina Litwa
Kierownik naukowy – Dr Ewa Biernat,
mgr Irmina Wójcik

Odpowiednie wsparcie – odpowiedni rozwój **Jak wspierać uczniów z trudnościami**

Współczesna edukacja musi zapewnić odpowiednie wsparcie uczniom z trudnościami, takimi jak zaburzenia lękowe, dysleksja, ADHD i ASD. Kluczowe jest holistyczne podejście, uwzględniające współpracę nauczycieli, rodziców i specjalistów. Istotnym elementem jest także budowanie odporności psychicznej, aby uczniowie potrafili radzić sobie ze stresem i rozwijać się pomimo trudności.

Odporność psychiczna to zdolność do adaptacji w trudnych sytuacjach [4]. Czynniki ochronne, jak wsparcie ze strony rodziny i nauczycieli, pomagają minimalizować wpływ czynników ryzyka, takich jak trauma czy niski status społeczno-ekonomiczny [6]. Budowanie odporności wymaga rozwijania strategii radzenia sobie, umiejętności emocjonalnych i motywowania dzieci do wyrażania swoich uczuć [1]. Pomocne są techniki relaksacyjne, aktywność fizyczna i rozwijanie zainteresowań.

Zaburzenia lękowe, często występujące u dzieci i młodzieży, mogą prowadzić do osamotnienia, problemów szkolnych i depresji [5]. Nauczyciele powinni zapewniać uczniom bezpieczne środowisko, rutynę i jasne zasady, a także edukować się w zakresie objawów lęku, aby skutecznie reagować.

Dysleksja i pokrewne trudności (dysgrafia, dysortografia, dyskalkulia) wymagają indywidualnych metod nauczania [3]. Skuteczne strategie obejmują wizualne pomoce, wydłużony czas na zadania i technologie wspierające naukę. Kluczowa jest współpraca nauczycieli i rodziców, by zapewnić dziecku emocjonalne wsparcie i budować jego pewność siebie.

ADHD jest jednym z najczęstszych zaburzeń neurorozwojowych u dzieci, wpływającym na uwagę, impulsywność i nadpobudliwość [2]. Efektywna pomoc obejmuje strukturę, jasne instrukcje, podział zadań na mniejsze etapy oraz regularne przerwy na ruch. Współpraca

nauczycieli z rodzicami oraz edukacja na temat ADHD pozwalają na skuteczniejsze wspieranie dzieci w szkole i w domu.

Autyzm obejmuje szerokie spektrum trudności w komunikacji i interakcjach społecznych [3]. Wsparcie polega na dostosowaniu metod nauczania, stosowaniu pomocy wizualnych, wprowadzeniu przewidywalności oraz rozwijaniu umiejętności społecznych. Kluczowa jest współpraca nauczycieli i rodziców, zapewniająca dziecku spójne strategie w różnych środowiskach.

Efektywne wsparcie uczniów z trudnościami wymaga indywidualnego podejścia, współpracy nauczycieli, rodziców i specjalistów oraz dostosowanych metod nauczania. Tworzenie akceptującego środowiska i stosowanie różnorodnych strategii pozwala uczniom na pełny rozwój i osiągnięcie ich potencjału.

Bibliografia

1. Alvord, M. & Grados, J. *Enhancing Resilience in Children: A Proactive Approach. Professional Psychology: Research and Practice*. 2005. 36. 238-245. DOI: <https://doi.org/10.1037/0735-7028.36.3.238>
2. Barkley, R.A. *Deficient emotional self-regulation is a core component of ADHD. Journal of ADHD and Related Disorders*, 2010. 1(2). 5–37
3. Czajka-Szymona I. *Zaburzenia rozwojowe dzieci i młodzieży*. Wydawnictwo Akademii Ekonomiczno-Humanistyczne. 2020
4. Heszen, I. Sęk, H. *Psychologia zdrowia*. PWN. 2007.
5. Masia-Warner, C., Klein, R. G., Dent, H. C., Fisher, P. H., Alvir, J., Albano, A. M., & Guardino, M. *School-based intervention for adolescents with social anxiety disorder: results of a controlled study. Journal of abnormal child psychology*. 2005. 33(6). 707–722. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10802-005-7649-z>
6. Murray, C. *Risk Factors, Protective Factors, Vulnerability, and Resilience: A Framework for Understanding and Supporting the Adult Transitions of Youth with High-Incidence Disabilities*. Remedial and Special Education, 2003. 24(1). 16–26. <https://doi.org/10.1177/074193250302400102>

Аліна Оніщенко

Наукова керівниця – асист. Рудницька-Юрійчук І.Р.

Формування економічної свідомості дошкільників у контексті сталого розвитку

Сталий розвиток – це одна з найважливіших концепцій сучасного світу, яка спрямована на гармонійний баланс між економічним зростанням, соціальним благополуччям і екологічною стійкістю. Він передбачає ефективне використання природних і фінансових ресурсів, справедливий розподіл благ та відповідальне ставлення до довкілля, щоб майбутні покоління могли мати такі ж можливості для розвитку, як і сучасні [1, с.125].

З огляду на глобальні виклики ХХІ століття, зокрема економічні кризи, поглиблення нерівності, виснаження природних ресурсів та зміну клімату, питання сталого розвитку набуває особливої актуальності. Важливою умовою його реалізації є впровадження принципів економічної грамотності з раннього дитинства. Це допомагає дітям змалечку усвідомлювати необхідність раціонального використання ресурсів, розвитку ощадливості, фінансової відповідальності та підприємливості. Саме тому дошкільна освіта має бути спрямована не лише на розвиток загальних знань, а й на виховання відповідального ставлення до економічних аспектів життя [1, с.106].

Метою нашого дослідження є аналіз економічних аспектів сталого розвитку та їхньої ролі у формуванні економічної свідомості дітей дошкільного віку.

Формування економічної свідомості має починатися ще в ранньому дитинстві, оскільки саме в цей період закладаються основи фінансової грамотності та відповідального ставлення до ресурсів. Комплекс питань, пов'язаних з визначенням завдань, методів, прийомів ознайомлення дошкільнят з основами економіки розглядається у сучасних дослідженнях і свідчить про необхідність впровадження економічної освіти з дошкільного віку, коли дитина отримує первинний досвід (А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Грама, А. Шатова та ін.).

У програмі «Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку» авторства О. Пометун та Н. Гавриш, яку рекомендовано МОН України для впровадження, основною формою педагогічної діяльності виділяється тематичний день, за допомогою якого забезпечується впровадження інтегрованого підходу у навчання та виховання [2, с.25]. Мета кожного з тематичних днів полягає у формуванні в дітей розуміння необхідності постійного виконання сталих дій, щоб вони закріпилися у звичку. Формування первинного економічного досвіду здійснюється під час організованих занять, спостережень, трудової діяльності, дидактичних, сюжетно-рольових, рухливих ігор [2].

Окрім занять та інших видів діяльності формування економічної компетентності дітей починається з формування елементарних уявлень з економічної сфери життя. Дитину слід ознайомлювати з правилами поведінки у різних ситуаціях, пов'язаних з економічними відносинами, спонукати змінювати свою діяльність залежно від зміни умов і вимог, вчити контролювати себе та узгоджувати свої дії з діями інших людей.

Отже, формування економічної свідомості в дошкільників – важливе завдання, що сприяє розвитку свідомого ставлення до фінансів, ресурсів і споживання. Упровадження економічного виховання в систему дошкільної освіти є необхідною умовою для підготовки дітей до реального життя, формування відповідальних громадян і створення фінансово грамотного суспільства.

Список літератури

1. *Основи стратегії сталого розвитку в Україні*: мет. посіб. / Програма розвитку ООН в Україні «Екологічна варта», 2016. 215 с.
2. Гавриш Н. *Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку*: навч.-метод. посіб. Донецьк: «ЛІРА», 2014. 120 с.

Мирослава Охріменко

Наукова керівниця – доц. Колтунович Т. А.

Особливості корекції мовленнєвих порушень у дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення засобами ігрової терапії

У наш час комунікація є важливим елементом різних сфер діяльності, тому здатність ясно та грамотно виражати свої думки набуває все більшого значення. Однак, за результатами досліджень, кількість дітей із мовленнєвими порушеннями продовжує зростати, особливо у дошкільному віці, коли формується базовий мовленнєвий апарат. У цьому контексті ігрова терапія виступає ефективним засобом корекції мовленнєвих порушень, оскільки ґрунтується на природній потребі дитини у грі та здатності пізнавати світ через ігрову діяльність [2].

Ігрова терапія залучає систему спеціально організованих вправ і завдань, які спрямовані на розвиток таких компонентів мовленнєвої системи, як фонетика, лексика, граматики та зв'язне мовлення, в умовах позитивної емоційної взаємодії [2]. Вона забезпечує комплексний вплив на різні аспекти мовленнєвого розвитку, включаючи фонетико-фонематичні та лексико-граматичні компоненти; підвищує інтерес дітей до логопедичних занять, що сприяє кращому засвоєнню [5].

На основі досліджень С.Ю. Коноплястої, О.П. Мілевської, Ю.В. Рібцун, Л.І. Трофименко, М.К. Шеремета й ін. можна виділити кілька ключових напрямів застосування ігрової терапії в логопедичній роботі [3]: *діагностика мовленнєвих порушень*: гра “Трік-трак, чи це так?” (для оцінки фонематичних уявлень), “Повтори за мною” (для перевірки артикуляційних навичок), “Склади смішне речення” (для оцінки словникового запасу); *корекція звуковимови*: “Кмітлива указочка” (для автоматизації звуків), “Хитрі слова” (для розвитку фонематичного сприйняття), “Будь уважним” (для диференціації звуків); *визначення рівня моторики мовлення* (“Повітряна кулька”, “Клоун”, “Годинник”).

При проведенні ігор важливо уважно стежити за емоційним станом дітей, враховувати їх індивідуальні особливості та потреби.

Ігрова діяльність повинна тривати доти, доки дитина зберігає зацікавленість.

Для дошкільників з загальним недорозвитком мовлення (ЗНМ) рекомендується використовувати емоційні ігри-діалоги з застосуванням ляльок, м'яких іграшок, іграшок-бібабо [3]. Вибір ігор для корекційних занять залежить від рівня ЗНМ. Наприклад, для дошкільників з I рівнем ЗНМ підходять ігри: “Скажи як”, “Що пропало?”, “Частини тіла”, “Покажи, де?”, “Зроби навпаки”, “Покажи, де багато, а де один”, “Вдих-видих”, “Відповідь”, з II рівнем – “Одне слово”, “Що як розміщено”, “День-ніч”, “Чого не вистачає?”, “Знайди відгадку”, “Ланцюжок”, “З чого зроблено варення, сік...?”, “Хто що робить?”, “Назви пестливо”, “Повтори”, з III – “Скажи навпаки”, “Допоможи одягнутися”, “Назви за зразком”, “Я почну, а ти закінчи”, “Смайлики”, “Звук”, “Склади слово”, “Ведмедик запросив гостей” і ін. [1, с. 31-49].

Отже, ефективність ігротерапії значно залежить від правильного підбору ігор, що відповідають віку дитини, специфіки її мовленнєвого порушення та індивідуальних особливостей. При цьому ігрова діяльність повинна органічно поєднуватися з іншими методами логопедичної корекції та загальним процесом пізнання навколишнього світу.

Список літератури

1. Барна Х.В., Кашуба Л.В., Лабенко О.В. *Ігротерапія в корекції мовленнєвих порушень*: навчально-методичний посібник для вчителів початкових класів, вихователів, дефектологів, логопедів та студентів педагогічних факультетів. Харків: ФОП Озеров Г.В., 2021. 180 с.
2. Конопляста С. Ю., Сак Т. В. *Логопсихологія*: навч. посіб. Київ: Знання, 2010. 293 с.
3. Рібцун Ю. В. *Корекційна робота з розвитку мовлення дітей п'ятого року життя із фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення*: програмно-методичний комплекс. Київ, 2012. 258 с.
4. Рібцун Ю. В. *Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей молодшого дошкільного віку із ЗНМ*: програмно-методичний комплекс. Київ: Освіта України, 2012. 292 с.
5. Трофименко Л. І. *Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ*: програмно-методичний комплекс. Київ: Актуальна освіта, 2014. 108 с.

Анастасія Павлюк

Наукова керівниця – асист. Палагнюк О. В.

**Теоретичні аспекти використання казки
у логопедичній роботі з дітьми із загальним
недорозвиненням мовлення**

Загальне недорозвинення мовлення (ЗНМ) є одним із найпоширеніших мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку. Його корекція потребує комплексного підходу, одним із ефективних методів якого є використання казки. Казкотерапія сприяє не лише мовленнєвому розвитку, але й удосконаленню когнітивних процесів, формуванню комунікативних навичок та соціалізації дітей [1]. До основних аспектів застосування казки в логопедичній роботі належать: розвиток словникового запасу; розвиток граматичної будови мовлення. Використання казкових сюжетів дозволяє логопеду інтегрувати корекційні вправи у природний процес спілкування, що сприяє засвоєнню граматичних норм [2].

Формування зв'язного мовлення – стимулювання монологічного та діалогічного мовлення через переказ, обговорення та творчі завдання. Діти вчаться будувати логічно завершені висловлювання, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки та розвивати комунікативні навички. Розвиток фонематичного слуху та правильної звуковимови – використання римованих казкових фрагментів, скоромовок, віршованих вставок. Такі вправи сприяють розпізнаванню та диференціації звуків, що важливо для подолання порушень фонематичного сприйняття. Соціалізація та емоційний розвиток – моделювання поведінкових стратегій, розвиток емпатії та навичок комунікації. Казкові персонажі часто виступають прикладами моральних норм, що допомагає дітям засвоювати соціально прийнятні моделі поведінки.

Логопедичні методики використання казки: переказ тексту – діти вчаться будувати зв'язні висловлювання, логічно структурувати свої думки; драматизація – активізація мовлення через рольові ігри за мотивами казок [3]; створення

альтернативних кінцівок – розвиває креативне мислення, стимулює мовленнєву активність; ілюстрування казкових сюжетів – сприяє усвідомленню змісту та розвитку мовлення через опис зображень; логопедичні вправи на основі казкових сюжетів – автоматизація звуків, корекція граматичних помилок. Завдяки емоційному залученню дітей у процес мовлення корекційна робота стає більш ефективною для дитини [4].

Казкотерапія є ефективним методом логопедичної роботи з дітьми із ЗНМ, оскільки поєднує мовленнєвий розвиток із стимуляцією когнітивних процесів та емоційного сприйняття. Використання казкових сюжетів сприяє збагаченню словникового запасу, формуванню зв'язного мовлення та підвищенню рівня комунікації. Казка створює природні ситуації для мовленнєвої активності, стимулюючи дітей до висловлення власних думок. Завдяки повторюваним фразам і сюжетним лініям вона допомагає закріплювати правильну вимову звуків та розвивати фонематичний слух. Залучення батьків у процес казкотерапії сприяє закріпленню мовленнєвих навичок у повсякденному житті дитини.

Список літератури

1. Логвиненко Т. Використання засобів арт-педагогіки та арт-терапії у соціально-педагогічній роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. *Наука і техніка сьогодні*. 2022. №5(5). С. 273-280.
2. Лось Н. І., Колишкін О.В. Особливості використання логопедичних технологій у процесі творчого зв'язного мовлення у дітей із ЗНМ. *Корекційна та інклюзивна освіта очима молодих науковців*. 2018. Вип. 6. С. 273-279.
3. Маркозова А., Міщенко О. Використання елементів арт-терапії у профілактичній роботі із запобігання розвитку дисграфії у дітей із ЗНМ. *Grail of Science*. 2023. №29. С. 273-280.
4. Мальцева Ю.О., Зелінська-Любченко К.О. Методика дослідження стану зв'язного мовлення дітей із ЗНМ середнього дошкільного віку. *Сучасні проблеми логопедії та реабілітації*. С. 89-92. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/10d73c1a-5796-4541-a3ae-3497f989acf2/content>

Марія Пазюк

Наукова керівниця – доц. Боднарук І.М.

Використання сучасних художньо-педагогічних технологій у системі дошкільної та шкільної мистецької освіти

Мистецька освіта відіграє важливу роль у розвитку особистості кожної людини. Цей процес має відбуватися з самого раннього дитинства і тривати протягом усього життя, починаючи з дошкільного віку і продовжуючись у шкільні роки.

Головною метою мистецької освіти є гармонійний розвиток особистості, формування ціннісного ставлення до прекрасного, до загальної культури, що є основою моральності, а також творчого підходу до життя. Загальна мистецька освіта гармонійно поєднує навчання, виховання та розвиток дітей, формує у них прагнення до художньо-творчої самореалізації, готує їх до активної участі в соціокультурному житті, до подальшої художньої самоосвіти та духовного самовдосконалення. Важливим засобом підвищення якості мистецької освіти багато науковців вважають використання сучасних художньо-педагогічних технологій (Т.Бодрова, О.Бухнієва, Л.Масол, О.Олексюк, О.Половіна та інші).

Л.Масол визначає художньо-педагогічну технологію як «теоретично і методично обґрунтований спосіб організації навчально-виховного процесу, спрямований на оптимальне досягнення цілей мистецької освіти в єдності навчання та естетичного виховання учнів на основі реалізації потенціалу художніх цінностей» [2, с. 36].

Дослідниця наголошує, що у шкільному навчально-виховному процесі доцільно використовувати комплекс різноманітних художньо-педагогічних технологій: інтегративні, проблемно-евристичні, інтерактивні, ігрові, сугестивні та естетотерапевтичні (арт-терапевтичні), музейні, медіа-технології.

У закладах дошкільної освіти застосування художньо-педагогічних технологій має свою специфіку, пов'язану з віковими особливостями дітей. У молодшому дошкільному віці

(3-4 роки) акцент робиться на розвитку сенсорних відчуттів, дрібної моторики та емоційного інтелекту. Використовуються такі технології, як пальчикове малювання, ліплення з пластиліну, музичні ігри та танці.

Успішність, ефективність технології зумовлені насамперед тим, наскільки органічно здійснюється в ній включення дитини в діалектичну систему емоційно-споглядальної, наслідувальної й художньо-творчої діяльності, наскільки форми, засоби й методи цієї діяльності адекватні творчим цілям і завданням, природі дитини та її потенціалу [1, с.135].

До них ми відносимо: підтримку з боку адміністрації закладу освіти та створення належних умов для професійної діяльності вчителя; вивчення передового педагогічного досвіду; систематичність та комплексність використання художньо-педагогічних технологій у навчальному процесі; індивідуалізацію навчання, яка передбачає адаптацію методів і прийомів роботи до особливостей кожної дитини; створення позитивної емоційної атмосфери, яка сприяє розвитку творчої активності та самовираження учнів. Вищезазначені умови ми тепер успішно апробуємо під час нашої професійної діяльності в одному з Чернівецьких закладів дошкільної освіти.

Список літератури

1. Дронова О. О. Педагогічні технології художньо-естетичного розвитку особистості дитини в контексті завдань сучасної дошкільної освіти. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова*. Серія 5: Педагогічні науки: реалії та перспективи: зб. наук. праць. Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип. 79 (т. 1). С.132-136. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/34525/Dronova.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
2. Масол Л. М. Художньо-педагогічні технології в основній школі: єдність навчання і виховання: метод. посіб. Харків: «Друкарня Мадрид», 2015. 178 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/32309575.pdf>

Катерина Патрабой
Наукова керівниця – асист. Білик Н.М.

Психологічні та соціальні наслідки домашнього насильства

На сьогодні безліч теорій намагаються пояснити причини домашнього насильства. У багатьох країнах це розглядається як серйозна соціальна потреба та перебуває у центрі уваги.

Соціологічні підходи вважають, що основним чинником домашнього насильства є соціокультурна обумовленість, тобто стереотипом прийнятих сімейних стосунків, виховання змалечку, а також вплив соціальних чинників (погані житлові умови, безробіття) [1].

У соціальній роботі існує декілька різних підходів як в теорії так і на практиці, які пояснюють причини домашнього насильства. Вони фокусуються на впливі психологічних або психосоціальних чинників, а також на впливі ситуаційних чинників: наркотичне або алкогольне сп'яніння, економічні труднощі, провокаційна поведінка або залежність з боку потерпілої особи.

Вітчизняний аналіз даних про зареєстровані випадки домашнього насильства представляє різні причини його виникнення: насильницькі дії найчастіше вчиняються щодо жінок і дітей; психологічне та фізичне насильство більш розповсюджене; насильство – це явище що повторюється (циклічний характер); рівень освіти не корелює з частотою випадків насильства;

Насильство порушує такі права людини, як право кожного на захист, відсутність дискримінації щодо статі, віку, домашнього або соціального статусу; право на життя та фізичну недоторканість; право на високі стандарти фізичного та психічного здоров'я [2].

Особи, які зазнавали домашнього насильства, можуть відчувати цілий ряд проблем зі здоров'ям – від депресії до постійного болю. Вони також піддаються ризику зараженням хворобами, що передаються статевим шляхом. Стан

постраждалих характеризується вираженим почуттям провини за те, що сталося, а також почуттям ненависті, страху, образи, що приводить до неприйняття та відторгнення власного тіла.

Відповідно до статистичних даних, у всьому світі 40-70% жінок, що стали жертвами вбивств, були вбиті своїми партнерами. Домашнє насильство також має негативні наслідки для дітей, сім'ї, друзів, співробітників і суспільства [3].

Форми домашнього насильства різноманітні та часто приховуються за масками звичайності: фізичне насильство – це прямий прояв агресії, що залишає видимі сліди на тілі, психологічне – це повільне отруєння душі, що залишає невидимі рани, сексуальне – це глибоке порушення інтимних кордонів, що завдає непоправної травми психіці, економічне – це прихована форма контролю, що обмежує фінансову самостійність постраждалої особи. Усе це робить людину залежною та беззахисною.

Список літератури

1. Герасіна Л. М. Насильство як соціальна деструкція. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи». 2015. № 1148. С. 35-40.

2. Козирев М. П. Насильство у сім'ї як соціально-психологічна проблема / Козирев Микола Петрович. Соціально-правові студії. 2020. Випуск 3 (9). С. 202-207.

3. Кожні 10 хвилин у світі вбивають жінку – ООН. URL: <https://www.village.com.ua/village/life/edu-news/357423-kozhni-10-hvilin-u-sviti-vbivayut-zhinku-ndash-onn>

Кирило Пелецький
Наукова керівниця – доц. Поліщук О.М.

Поширені психологічні проблеми українців, які перебувають за кордоном, і рекомендації до роботи з ними

Після повномасштабного вторгнення мільйони українців були змушені шукати безпеки за кордоном, але адаптація до нового середовища виявилася важкою психологічною проблемою. Втрата дому, розлука з близькими, невпевненість у майбутньому, мовні та культурні труднощі можуть спричинити серйозні психологічні проблеми, тому рекомендації стосовно покращення психічного здоров'я українців за кордоном є надзвичайно затребуваними у наш час.

Досліджуванням психологічних проблем українців закордоном, унаслідок війни, займалися Креденцер О. В., Грабова Т. В., Ковальська О. М., Крутій К. Л., Карамушка, Л., Вальдшмідт, Ф., Лебідь І.О., Царенко Л. Г., Бахмутова Л.М., Астремська І.В., Митрофанова О.М., Гоменюк У. А., Швед О. В. та інші. Вони звертали свою увагу на причини психологічних проблем іммігрантів та дієвих способах їх подолання.

Для оцінки адаптації українських переселенців ми провели опитування у м. Фрайбург (Німеччина), і за його результатами виділили такі проблеми: соціальна ізоляція, емоційний стрес, тривога, депресія та посттравматичний стресовий розлад (ПТСР). Тому пропонуємо рекомендації для допомоги цим людям: створення стабільного соціального середовища; спрощення бюрократи-чних та економічних бар'єрів; розвиток програм психологічної підтримки. Проте подолання психологічних проблем українських іммігрантів потребує комплексного підходу. Важливо сприяти їхній соціальній інтеграції через участь у спільнотах, волонтерство й освіту. Розширювати доступ до безкоштовної психологічної допомоги, розвивати стресостійкість та стабільний розпорядок дня. Отримувати інформаційну підтримку щодо працевлаштування, освіти та соціальної допомоги, що також може зменшити рівень невизначеності та стресу [3].

Важливо зменшити бюрократичні та економічні бар'єри, щоб переселенці могли відчувати більше стабільності та контролю над своїм життям [2]. А також надавати більше інформації про особливості оформлення різних документів за кордоном. Особливо це питання актуально, для українців у Німеччині, де багато паперової бюрократії. Ці дії також, дають дуже важливе відчуття контролю, що часто сприяє психічному здоров'ю.

Ще однією ефективною рекомендацією є розвиток програм психологічної підтримки, яка є ключовою, особливо важливим є доступ до професіоналів, які працюють з травмованими дітьми [1]. Групова терапія, арт-терапія та ігрова терапія можуть допомогти людям безпечно пережити травматичний досвід.

У цілому, психологічні проблеми українських мігрантів за кордоном, зокрема у Фрайбурзі, є серйозним викликом для їх адаптації та психічного здоров'я. Труднощі з житлом, мовні бар'єри, соціальна ізоляція та бюрократичні перешкоди спричиняють високий рівень стресу та невизначеності. Важливими підтримуючими факторами є створення стабільного соціального середовища, спрощення бюрократичних процедур і розвиток програм психологічної допомоги. Особливу увагу треба звернути на доступ до професійної підтримки, а також психоосвітніх ініціатив, які допомагають упоратися зі стресом і тривогою.

Список літератури

1. Бахмутова Л.М. Психосоціальні проблеми українських дітей-біженців різного віку на третьому році широкомасштабної військової російської агресії в Україні. Актуальні проблеми психології. Київ, 2024. С. 3-14.

2. Гоменюк У. А., Швед О. В. Портрет вимушених переселенців з України в Німеччині: Від адаптації до рішення про повернення. Видавнича група CPN. Токіо, Японія, 2023. С. 409-418.

3. Креденцер О., Карамушка Л., Вальдшміт Ф., Клімов С. (2022). Концепція проєкту «Соціально-психологічна підтримка українців в Німеччині». Організаційна психологія. економічна психологія, (3(27)), 6-25.

Вплив діалектів на формування мовлення дітей старшого дошкільного віку

Мовлення дитини формується під впливом різноманітних соціальних, культурних і лінгвістичних факторів. Одним із важливих аспектів мовного розвитку є вплив діалектів, які можуть як збагачувати мовленнєвий досвід дитини, так і створювати певні труднощі в засвоєнні літературної норми. В Україні, де існує значне діалектне розмаїття, питання впливу діалектного мовлення на дітей старшого дошкільного віку набуває особливої актуальності.

Діти старшого дошкільного віку активно засвоюють мовлення через наслідування дорослих, зокрема батьків, вихователів та однолітків. У регіонах із вираженими діалектними особливостями дитяче мовлення часто містить діалектні елементи: фонетичні (наприклад, зміна звуків у словах, "ніч" → "нич" (Мені нич не снилося!); лексичні (вживання місцевих слів і виразів, "баняк" (каструля) → "Постав баняк на плиту."); морфологічні та синтаксичні (особливості граматичних форм і будови речень, "Я їв файного борща." (замість літературного "Я їв смачний борщ.")).

Діалекти можуть позитивно впливати на мовний розвиток дитини, зокрема: збагачення словникового запасу; формування гнучкості мислення через розуміння мовних варіантів; розвиток мовного слуху та фонематичного сприймання [1].

Діти, якічують і вживають діалектні слова, мають ширший словниковий запас, що допомагає чіткіше виражати думки й збагачує мовлення. Вони володіють як літературними, так і діалектними формами ("мешти" – взуття, "кальоші" – гумові чоботи, "збанок" – глечик) [2].

Зростаючи в діалектному середовищі, дитина вчиться розпізнавати мовні особливості та змінювати стиль мовлення залежно від ситуації. Вона легко перемикається між діалектними й літературними формами, що сприяє когнітивній гнучкості та полегшує засвоєння інших мов.

Чуючи й використовуючи різні варіанти вимови ("казати" – "казувати"), діти краще розрізняють звуки, що розвиває правильну дикцію, мовну інтуїцію та навички читання й письма. Особливо важливо це для формування фонематичного слуху – здатності розрізняти схожі за звучанням, але різні за значенням слова [1].

Попри позитивний вплив діалектного мовлення, його особливості можуть ускладнювати засвоєння літературної мови. Діти, звиклі до діалектних варіантів, можуть довго вимовляти слова так, як чули в родині ("чьорний" замість "чорний"). Граматичні форми діалекту ("того, що ти робиш") також не завжди відповідають літературним нормам, що може впливати на писемне мовлення. Перенесення діалектних особливостей у письмо ускладнює навчання грамоти та адаптацію до шкільної програми, особливо під час вивчення правопису [1].

Діалектне мовлення є невід'ємною частиною культурної ідентичності української дитини, проте для успішного засвоєння української літературної мови важливо знайти баланс між збереженням регіональних мовних особливостей і формуванням правильних мовних навичок. Важливу роль у цьому процесі відіграють батьки, педагоги та логопеди, які допомагають дитині адаптуватися до літературної норми без втрати її мовної самобутності.

Список літератури

1. Богуш А. М., Гавриш Н. В. *Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах*: підручник; за ред. А. М. Богуш. Вид. 2-ге, доповнене. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2015. 704 с. URL: <https://surl.gd/zafush>
2. Захарчук М. Д., Радомська Л. А. Вплив діалектів на формування сучасної української мови. *Матеріали Науково-технічної конференції підрозділів ВНТУ*, Вінниця, 10-12 березня 2021 р. URL: <https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/37990/90552.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Олеся Пісецька
Наукова керівниця – доц. Шевчук К.Д.

Використання цифрових ресурсів у процесі навчання молодших школярів природничої освітньої галузі

Сучасний етап розвитку освіти характеризується широким впровадженням цифрових технологій, що зумовлює необхідність їх інтеграції в освітній процес початкової школи. Використання цифрових ресурсів у навчанні молодших школярів природничої освітньої галузі стає не лише засобом підвищення пізнавальної активності, а й інструментом формування ключових компетентностей ХХІ століття, зокрема інформаційно-цифрової грамотності, критичного мислення, дослідницьких навичок.

Українські дослідники, зокрема Н. Бахмат, О. Буряк, В. Биков, Т. Війчук, М. Жалдак, Л. Карташова, С. Литвинова, Т. Собченко, О. Олійник та інші, сходяться на думці, що застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі сприяє формуванню освітнього середовища, яке заохочує учнів до активного пізнання, розвиває їхню допитливість та інтерес до навчання. Сучасні дослідження підтверджують, що використання цифрових ресурсів у навчанні природничих дисциплін у початковій школі є ефективним засобом підвищення якості освіти, розвитку ключових компетентностей учнів та їхньої мотивації до навчання.

Значення цифрових технологій у навчанні природничих дисциплін пояснюється їхньою здатністю забезпечувати візуалізацію складних природничих процесів, імітацію явищ реального світу, інтерактивність і можливість організації самостійної та групової діяльності учнів. Використання електронних підручників, віртуальних лабораторій, інтерактивних карт, доповненої та віртуальної реальності дозволяє учням глибше зануритися в тему, здійснювати моделювання природних явищ і процесів, що сприяє розвитку дослідницької діяльності та екологічної свідомості.

О. Шиман вважає, що застосування електронних освітніх ресурсів у початковій школі має свою специфіку та вимагає

педагогічного обґрунтування, ретельного планування навчального процесу та відповідального підбору засобів. Важливо забезпечити їхню ефективність як у досягненні поставлених дидактичних цілей, так і у врахуванні індивідуальних освітніх можливостей і потреб учнів [2, с. 145].

Н. Смолянюк наголошує що використання цифрових лабораторій на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» є зручним і захопливим способом проведення практичних досліджень. Сучасні цифрові інструменти для оцінювання знань сприяють ефективному контролю навчальних досягнень, оперативному отриманню результатів та виявленню прогалин у засвоєнні певних тем [1, с. 222].

Науковці та педагоги відзначають, що разом із перевагами існують і виклики: необхідність методично вмотивованого використання цифрових технологій, забезпечення інформаційної безпеки, оптимального балансу між цифровими й традиційними методами навчання.

Отже, дослідження використання цифрових ресурсів у навчанні молодших школярів природничої освітньої галузі є актуальним з огляду на модернізацію освітнього процесу, необхідність підготовки учнів до життя в інформаційному суспільстві та підвищення ефективності навчання природничих дисциплін.

Список літератури

1. Смолянюк Н., Алексеева Н. Використання цифрових технологій на уроках “Я досліджую світ”. *Інноваційні педагогічні технології в цифровій школі : зб. тез доп. учасників VI Міжнар. наук.-практ. конф. молод. учених, м. Харків, 15-16 трав. 2024 р. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди та ін.; упор.: Н. Пономарьова, Н. Олефіренко, В. Андрієвська. Харків, 2024. С. 220-222.*

2. Шиман О.І. Електронні освітні ресурси як засіб упровадження цифрових інструментів навчання в початкову школу. *Гуманітарно-педагогічна освіта: здобутки, проблеми, перспективи : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (з міжнар. участю) (Дніпро, 20 листопада 2020 р.)* Дніпро : Акцент, 2020. С. 143-146

Олександра Полонська
Науковий керівник – доц. Камбур А.В.

Новітні підходи в соціальній роботі з різними категоріями населення в Україні

Сучасні соціально-економічні та політичні виклики в Україні зумовлюють необхідність постійного вдосконалення підходів у сфері соціальної роботи. Особливу увагу слід приділяти вразливим категоріям населення, таким як внутрішньо переміщені особи (ВПО), люди з інвалідністю, ветерани війни, особи похилого віку та бездомні. Використання інноваційних методів і технологій у соціальній роботі є важливим чинником підвищення ефективності надання соціальних послуг та покращення якості життя цих категорій громадян.

Інноваційні підходи в соціальній роботі почали активно розвиватися на початку XXI століття, коли новітні технології стали інтегруватися у сферу соціальних послуг. В Україні ця тенденція посилилася після 2014 року у зв'язку з військовими діями, що спричинили зростання кількості ВПО та ветеранів війни. У цей період соціальні служби почали активно впроваджувати цифрові технології, програмне забезпечення для моніторингу потреб населення, а також використовувати міжнародний досвід щодо соціальної адаптації вразливих груп населення.

Одним із ключових напрямів інновацій у соціальній роботі є цифровізація та використання інформаційних технологій. Наприклад, запровадження електронних баз даних отримувачів соціальних послуг дозволяє покращити моніторинг та персоналізацію надання допомоги. Впровадження мобільних додатків та онлайн-платформ для психологічної підтримки дає можливість вразливим категоріям населення отримувати допомогу дистанційно, що особливо важливо в умовах воєнного стану та економічної нестабільності.

Ще одним значущим аспектом є використання технологій віртуальної реальності (VR) для реабілітації ветеранів війни та осіб, які пережили травматичні події. Такі програми сприяють

зниженню рівня посттравматичного стресового розладу, покращенню психоемоційного стану та соціальної адаптації. Досвід інших країн підтверджує ефективність таких підходів, а в Україні вони поступово інтегруються у роботу центрів соціальної підтримки та реабілітаційних установ.

Також важливою інновацією є розвиток кейс-менеджменту – комплексного підходу до надання соціальних послуг, що включає індивідуальну оцінку потреб, планування підтримки та супровід клієнта на всіх етапах інтеграції в суспільство. Ця модель особливо ефективна для роботи з ВПО, бездомними та сім'ями, що опинилися в складних життєвих обставинах.

Окрім цього, важливу роль відіграє міжсекторальна співпраця між державними та недержавними організаціями, яка сприяє кращій координації надання соціальних послуг. В Україні активно впроваджуються партнерські проекти між місцевими органами влади, громадськими організаціями та міжнародними фондами, що дозволяє розширювати спектр послуг та впроваджувати нові методики роботи з вразливими категоріями громадян.

Інноваційні підходи у соціальній роботі з вразливими групами населення сприяють підвищенню ефективності соціальної підтримки, оптимізації ресурсів та персоналізації допомоги. Використання цифрових технологій, VR-реабілітації, кейс-менеджменту, міжсекторальної співпраці та аналітичних інструментів на основі великих даних дозволяє створювати більш стійкі та адаптивні соціальні системи. Подальші дослідження у цій сфері мають бути спрямовані на вдосконалення механізмів фінансування інноваційних проектів, посилення міжсекторальної співпраці та інтеграцію новітніх технологій у практику соціальної роботи.

Список літератури

1. Горемікіна Ю.В. Інноваційні практики соціальної роботи з вразливими групами населення в Україні. Демографія та соціальна економіка. 2020. № 3 (41). С.91-113.

Еріка Попова
Наукова керівниця – доц. Шестобуз О.С.

Формування естетичного сприймання навколишньої дійсності та художніх творів на уроках образотворчого мистецтва в початкових класах

Пізнання навколишньої дійсності молодшими школярами розпочинається з накопичення чуттєвого досвіду та матеріалу, який усвідомлюється з метою опанування знаннями з навколишнього світу, відповідними зв'язками та залежностями. Розвиток відчуттів молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва має важливе значення. Процес сприймання є більш складним і розвиненим порівняно з відчуттями, але тісно пов'язаний з ними саме формою чуттєвого пізнання навколишньої дійсності.

Дослідники І.Демченко, Д.Джола, С.Коновець, Л.Масол та ін. висвітлювали особливості формування естетичного сприймання та спостережливості учнів, зокрема на уроках образотворчого мистецтва. Проте, проблема формування естетичного сприймання навколишньої дійсності та художніх творів на уроках образотворчого мистецтва потребує детального вивчення у сучасній педагогічній теорії та практиці.

Сприймання дітей молодшого шкільного віку відбувається під час їхньої образотворчої діяльності. Учнями відображаються об'єкти та предмети в різних видах діяльності. На уроках образотворчого мистецтва учням необхідні вміння виділяти об'єкти, їх форми та частини в сприйманні. Це важливо в навчанні, коли учні ознайомлюються з різними об'єктами та явищами дійсності.

Безліч позитивних емоцій у молодших школярів викликає їхнє безпосереднє спілкування з природою. У навколишньому світі дітей приваблює розмаїття та різнобарв'я природних об'єктів, динамічність процесів. Звуки лісу, спів птахів, яскраві кольори квітів, казкове листя, різноманітність тваринного світу – усе це захоплює учнів, цікавить їх, за всім діти спостерігають піднесено, з позитивним настроєм, натхненням і радістю [2].

Виділенню об'єктів і предметів під час образотворчої діяльності сприяють об'єктивні ознаки та умови, в яких відбувається сприймання. Насамперед, важливими є виділення контрасту об'єкта та предмета з фоном площини, оскільки сприймання об'єкта та предмета на фоні буде чіткішим, чим більше вони відрізнятимуться від оточуючих об'єктів і предметів своїми кольорами та відтінками, а також величиною та іншими ознаками.

Специфіка процесу сприймання учнів прослідковується у взаємозв'язку з іншими психічними процесами, якими є: мислення, коли учні усвідомлюють об'єкт сприймання; мовлення, коли називають об'єкт сприймання словом, почуття, якими виявляють відношення до об'єкта; волевільні зусилля, коли свідомим зусиллям організовують практичну діяльність.

Важлива роль в естетичному сприйманні творів образотворчого мистецтва належить емоційному стану молодших школярів, їхнім прагненням, переживанням змісту сприйнятих творів. Емоції є тим мотивом, внутрішньою спонукою до пізнання навколишніх явищ і об'єктів природи. Творчий розвиток учнів базується на прояві емоцій і почуттів. Особливо відзначається відношення учнів до яскравих, нових, незвичайних, цікавих об'єктів. Емоційно-нейтрального сприймання у молодших школярів переважно немає [1].

Отже, формування естетичного сприймання навколишньої дійсності та художніх творів на уроках образотворчого мистецтва базується на розумового розвитку молодших школярів. Сприймання краси у навколишній дійсності пробуджує творчі думки, наповнює їх естетичним змістом, спонукає до включення у творчу практичну діяльність.

Список літератури

1. Джола Д. М. Теорія і методика естетичного виховання школярів. К.: Знання, 1998. 264 с.
2. Коновець С. В. Образотворче мистецтво в початковій школі. Метод. посібник. К., 2000. 80 с.

Ірина Попович
Наукові керівниці – проф. Олійник М.І.,
Dr Ewa Biernat

Виховання толерантності у майбутніх логопедів

Формування толерантності у майбутніх логопедів є важливим завданням професійної підготовки, адже їхня робота передбачає взаємодію з дітьми, які мають мовленнєві порушення, їхніми батьками та педагогами. Толерантність як професійна якість включає здатність до прийняття індивідуальних особливостей, емоційну стійкість, емпатію та ефективну комунікацію. Недостатній рівень толерантності у фахівців може призвести до труднощів у встановленні довірливих стосунків з дітьми, що негативно впливає на ефективність корекційної роботи.

Процес виховання толерантності у студентів логопедичних спеціальностей охоплює кілька важливих аспектів, зокрема когнітивний, емоційний та поведінковий. Когнітивний аспект передбачає формування у студентів чіткого розуміння значення толерантності в професійній діяльності, ознайомлення з теоретичними засадами психології спілкування, корекційної педагогіки та спеціальної освіти. Емоційний аспект включає розвиток емпатії, стресостійкості та емоційної гнучкості, що допомагає майбутнім логопедам зберігати спокій у складних професійних ситуаціях, уникати конфліктів та ефективно підтримувати дітей із порушеннями мовлення. Поведінковий аспект охоплює формування навичок толерантної взаємодії, зокрема вміння активно слухати, коректно висловлювати свої думки, враховувати індивідуальні особливості кожної дитини та її родини.

Майбутні логопеди мають усвідомлювати соціальну значущість своєї діяльності та бути готовими працювати з дітьми, які часто стикаються з труднощами у спілкуванні й адаптації. Вони повинні не лише надавати корекційну допомогу, а й сприяти психологічному комфорту дитини, підтримувати її впевненість у власних силах і допомагати долати мовленнєві бар'єри. Як зазначає Г. Косарева, професійна толерантність є

важливим компонентом педагогічної майстерності, оскільки забезпечує ефективну взаємодію та підтримку розвитку дитини [1, с.142]. Це означає, що логопед має не лише глибокі знання у сфері мовленнєвих порушень, а й високий рівень соціальної компетентності, що допомагає йому знаходити індивідуальний підхід до кожного вихованця та його родини. Дослідження Ю.Тодоровцевої свідчать, що використання інтерактивних методик у навчанні сприяє розвитку емоційної гнучкості, навичок активного слухання та співпереживання, що є основою толерантної поведінки [2, с.34]. Важливо також враховувати роль педагогічної практики, під час якої студенти можуть безпосередньо стикатися з дітьми, що мають особливі освітні потреби, і навчатися долати труднощі професійної комунікації.

Крім того, толерантність майбутніх логопедів тісно пов'язана з рівнем їхньої особистісної зрілості та саморефлексії. Ю. Ірхіна зазначає, що виховання толерантності потребує системного підходу, який передбачає розвиток критичного мислення, етичної свідомості та навичок ефективного спілкування [3, с.77].

Отже, виховання толерантності у майбутніх логопедів є багатовимірним процесом, що охоплює освітній, психологічний та особистісний компоненти. Формування цієї якості сприяє ефективній професійній діяльності, покращує взаємодію з дітьми та їхніми родинами, а також створює сприятливі умови для корекційно-розвивальної роботи.

Список літератури

1. Косарева Г. Проблема виховання толерантності у майбутніх логопедів. *Інноватика у вихованні*. 2018. № 7 (1). С. 140-147.
2. Тодоровцева Ю. Педагогіка толерантності. Методичні рекомендації. Одеса: Черкасов М. 2004. 90 с.
3. Ірхіна Ю. Формування толерантності як складової підготовки магістрантів до професійно-педагогічної діяльності. *Освіта і наука в умовах глобальних викликів*: матеріали міжнародної конференції. Сімферополь. Судак: Аріал, 2009. С. 76-78.

Педофілія як один із видів сексуального насильства

Педофілія – один із найтяжчих видів сексуального насильства, що завдає значної шкоди не лише постраждалим, а й суспільству загалом. Це явище визначається як стійкий або переважний сексуальний потяг дорослих до дітей, переважно (перед) пубертатного віку, і вважається розладом сексуальної переваги відповідно до Міжнародної класифікації хвороб (МКХ-11). У багатьох країнах світу педофілія є не лише медичною, а й кримінальною проблемою, оскільки її прояви нерідко супроводжуються сексуальним насильством над дітьми, що є серйозним злочином.

Сексуальне насильство у різних формах – від фізичного контакту до вербальних або візуальних домагань – руйнує дитячу психіку та може мати довготривалі наслідки, включаючи посттравматичний стресовий розлад, депресію, тривожність, порушення соціальної адаптації. Анна Солтер у книзі «Хижак» аналізує поведінкові моделі педофілів, розкриваючи методи, які вони використовують для маніпуляцій і завоювання довіри своїх жертв. Вона підкреслює, що багато злочинців діють не імпульсивно, а ретельно планують свої дії, шукаючи слабкі місця у системах захисту дітей. Важливо розуміти, що злочини сексуального характеру проти неповнолітніх рідко є випадковістю, і педофіли часто намагаються проникнути у сфери, де можуть мати доступ до дітей, зокрема освітні установи, спортивні секції, онлайн-платформи тощо. А визначити педофіла серед інших і притягнути до відповідальності – надзвичайно важке моральне випробування, оскільки тема інтимна та табуована, тому жертвам такого виду насильства нелегко звернутися по допомогу.

Сучасні дослідження нейробіології, зокрема роботи Діка Свааба, дають підстави припустити, що педофільні нахили можуть мати біологічну основу, пов'язану з особливостями функціонування головного мозку. Однак це не знімає

відповідальності з осіб, які здійснюють злочини проти дітей. Педофіли можуть усвідомлювати небезпеку своїх потягів, але не всі вони шукають допомоги або намагаються контролювати свою поведінку.

Проблема педофілії посилюється в цифрову епоху, коли зловмисники отримали нові можливості для контакту з дітьми. The New York Times повідомляло про випадки експлуатації дітей через соціальні мережі, де дорослі використовують анонімність інтернету для маніпуляцій та знаходження контенту інтимного характеру з дітьми. Крім того, існує загроза викрадення та незаконного вивезення дітей, що в умовах воєнних конфліктів стає особливо актуальним. Так, у матеріалах журналістського розслідування «Детектор медіа» було висвітлено випадки викрадення українських дітей з окупованих територій, що свідчить про масштабність проблеми та необхідність міжнародного реагування.

Профілактика педофілії та захист дітей потребує комплексного підходу. Надзвичайно важливо підвищувати рівень обізнаності суспільства про небезпеку сексуального насильства, впроваджувати освітні програми, що навчають дітей та дорослих розпізнавати загрозові ситуації, посилювати законодавче регулювання та забезпечувати невідворотність покарання для сексуальних злочинців. Також необхідно розширювати доступ до психологічної допомоги для постраждалих, оскільки наслідки таких злочинів можуть супроводжувати людину протягом усього життя. Захист дітей має бути пріоритетом не лише для державних структур, а й для всього суспільства, адже від цього залежить майбутнє наступних поколінь.

Тетяна Равлюк
Наукова керівниця – доц. Комісарик М. І.

Методи сенсорної інтеграції в логопедичній роботі з дітьми

Основна мета корекційно-виховної роботи з дітьми – розвиток і відновлення їхніх пізнавальних та емоційно-вольових процесів. Важливим завданням є забезпечення максимально можливої адаптації особистості до соціального середовища, формування позитивних особистісних якостей, а також варіативна адаптація до змінених умов.

Перспективним напрямком корекції мовленнєвих порушень у дошкільників є застосування методів сенсорної інтеграції. Оскільки дошкільний вік є періодом активного сенсорного розвитку, саме в цей час він відіграє ключову роль. Діти сприймають світ через чуттєві відчуття, які формують їхнє уявлення про навколишнє середовище.

Серед українських науковців, які досліджують і обґрунтовують метод сенсорної інтеграції у роботі з дітьми з особливими потребами, особливо значущими є наукові праці Н. Антохіної, А. Заплатинської, Л. Ковальнової, М. Козак, І. Левченко, М. Лісіної, Т. Скрипник, В. Спасібухова, Т. Фаласеніди та ін.

Сенсорна інтеграція являє собою взаємодію всіх органів чуття, що забезпечує впорядкування відчуттів і подразників, дозволяючи людині адекватно реагувати на стимули навколишнього середовища та діяти відповідно до ситуації. Її зв'язок із мовленнєвим розвитком дітей є важливим для розуміння процесів комунікації та вдосконалення мовлення. Вона впливає на мовленнєвий прогрес, зокрема на сприйняття мовлення, його виразність та використання в різних контекстах [3].

Метод сенсорної інтеграції передбачає стимуляцію роботи органів чуття шляхом координації різних сенсорних систем. Дослідники виокремлюють два основні напрями його реалізації:

1. Формування спеціальних умов середовища, які сприяють полегшенню сприйняття навколишніх об'єктів і ефективній

взаємодії з ними, передбачає адаптацію простору відповідно до потреб дитини з порушеннями сенсорної інтеграції.

2. Формування та вдосконалення методів полісенсорного сприйняття:

- удосконалення окремих перцептивних навичок, зокрема зорових, слухових, тактильних та інших,

- формування навичок комплексного використання перцептивних умінь через синтез інформації, отриманої від різних органів чуття.

Основою проведення занять із сенсорної інтеграції для дошкільників з особливими освітніми потребами є створення корекційно-реабілітаційного середовища, яке забезпечує оптимальні умови для сприйняття кожного об'єкта в його сукупності сенсорних якостей та ознак.

Зважаючи на рекомендації зарубіжних дослідників, зокрема Д. Вільямс, важливим є створення таких середовищ, як м'яке, зорове, звукове, тактильне та повітряне.

Отже, злагоджена взаємодія всіх сенсорних систем є ключовою умовою для розвитку мовлення у дітей. Кожен елемент сенсорної інтеграції виконує унікальну функцію у формуванні мовленнєвих навичок, а його стимуляція – невід'ємна складова комплексної мовленнєвої терапії для дітей із порушеннями розвитку.

Список літератури

1. Заплатинська А.Б. Становлення поняття «сенсорна інтеграція» у корекційній педагогіці. *Корекційна та соціальна педагогіка і психологія*. 2013. Вип. 23 (1). С. 48-57.

2. Стахова Л., Мороз Л. Застосування елементів сенсорної інтеграції в логопедичній роботі з дітьми дошкільного віку. *Acta Paedagogica Volyniensis*. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2021. 4. С.151-156

3. Фаласеніди Т. М., М. Я. Козак Порушення сенсорної інтеграції у дітей з особливими потребами. *Молодий вчений*. 2017. №9. С. 49.

Емоційне вигорання спортсменів як психологічна проблема

Емоційне вигорання є однією з найбільших психологічних за-гроз для представників більшості соціономічних і допомагаючих (helping) професій. Це стосується і спортсменів, діяльність яких пов'язана з високою конкуренцією, інтенсивними тренувальними навантаженнями та постійним стресом [2]. Зростаючі вимоги до результатів, психологічний тиск з боку тренерів, уболівальників і спонсорів, а також ризик травматизації створюють «сприятли-вий» ґрунт для розвитку цього явища. У сучасних реаліях глоба-льних криз, політичної нестабільності, пандемічних наслідків і воєнних викликів українські спортсмени стикаються з додатко-вими стресовими факторами, що ще більше підвищує ризики їх емоційного виснаження. Порушення психологічної рівноваги може призводити до зниження мотивації, погіршення результа-тів, втрати інтересу до спорту та навіть до завершення кар'єри.

Аналіз наукової літератури виявив, що емоційне вигорання – це комплексний психоемоційний стан, що характеризується «по-ступовою втратою суб'єктом життєвого тону су під впливом пролонгованого стресу у професійній діяльності [1, с. 38], що виявляється у симптомах хронічної втоми, загальному виснаженні, деперсоналізації, редуції професійних досягнень».

З метою детальнішого розгляду цього феномену нами проведено емпіричне дослідження, спрямоване на оцінку рівня емоційного вигорання, визначення його основних чинників та характеристик у вибірці спортсменів – студентів спеціальностей «Фізична культура і спорт», «Середня освіта (Фізична культура)» факультету фізичної культури, спорту та реабілітації ЧНУ імені Юрія Федьковича, n=52. Респондентам було запропоновано такі методики:

«Визначення психічного «вигорання» О.О. Рукавішнікова;

«Синдром «вигорання» в професіях системи «людина – людина» Г. Никифорова.

За методикою О.О. Рукавішнікова отримано такі результати:

психоемоційне виснаження на низькому рівні проявляють 11 опитаних (21,15% вибірки), на середньому – 55,77% респондентів, високому – 23,08%; особистісне віддалення низького рівня характерне для 5,77%, середнього – для 59,62%, високого – для 34,62%; професійна мотивація сформована на середньому рівні лише в 1,92% спортсменів, високому – у 52-х (98,08%). З огляду на викладене, було визначено індекс професійного вигорання: на низькому рівні прояву лише у 2-х опитаних (3,85%); на середньому – у 12 (23,08% вибірки); на високому – у 38 (73,08%) респондентів.

Відповідно, за методикою Г. Никифорова у результаті дослідження виявлено дані, наведені у таблиці 1.

Таблиця 1

Компоненти професійного вигорання	Рівні прояву компонентів професійного вигорання					
	низький		середній		високий	
	к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%
емоційне виснаження	12	23,08	20	38,46	20	38,46
деперсоналізація	18	34,62	17	32,69	17	32,69
редукція особистих досягнень	7	13,46	22	42,31	23	44,23
Середні показники	12,33	23,72	19,67	37,82	20	38,51

Отже, результати дослідження, отримані за методиками О.О. Рукавішнікова та Г. Никифорова свідчать про переважне домінування середнього та високого рівнів емоційного вигорання у спортсменів; найбільш вираженою є редукція особистих досягнень, що вказує на їх схильність до негативного сприйняття власних професійних успіхів, самокритичність і зниження професійної / спортивної компетентності.

Список літератури

1. Колтунович Т.А. Психологічні умови корекції професійного вигорання у вихователів дитячих навчальних закладів: дис. ... канд. псих. наук: 19.00.07. Івано-Франківськ, 2016. 341 с. URL: https://www.oa.edu.ua/doc/dis/dis_Koltunovych.pdf.
2. Комісарик М.І., Лєко Б.А., Чуйко Г.В. Основи психології спорту. Чернівці: Рута, 2004. 400 с.

Формування комунікативної активності у старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення засобами інноваційних технологій

Комунікативна активність є важливим аспектом соціалізації дитини, що впливає на її мовленнєвий розвиток та адаптацію в суспільстві. Діти із загальним недорозвиненням мовлення (ЗНМ) зазнають значних труднощів у формуванні зв'язного мовлення, що ускладнює їхню інтеграцію в освітній процес. Сучасні дослідження підтверджують, що застосування інноваційних технологій у логопедичній практиці сприяє активізації мовленнєвої діяльності та покращенню комунікативних навичок дітей із ЗНМ [1].

Основні аспекти формування комунікативної активності: (1) мотиваційний компонент – позитивне ставлення дитини до мовлення та зацікавленість у взаємодії з однолітками та дорослими; (2) когнітивний компонент – розвиток мовленнєвого мислення, розширення словникового запасу та вміння будувати зв'язні висловлювання; (3) емоційний аспект – створення комфортних умов для комунікації, що сприяє зниженню тривожності у дітей із ЗНМ [2]; (4) соціальна взаємодія – розвиток навичок ведення діалогу, розуміння невербальних сигналів, оволодіння засобами ефективного спілкування.

Інноваційні технології у формуванні комунікативної активності:

1. Інформаційно-комунікаційні технології – використання спецпрограм, логопедичних тренажерів, мультимедійних презентацій для покращення мовленнєвої активності [3].

2. Ігрові методи – залучення сюжетно-рольових ігор, що сприяють закріпленню мовленнєвих конструкцій у природному середовищі.

3. Арт-терапія – використання малювання, ліплення, музики для активізації мовлення та зняття психологічного напруження.

4. Казкотерапія – моделювання мовленнєвих ситуацій дозволяє дитині засвоювати граматичні конструкції і комунікативні моделі.

5. Мнемотехніка – використання схем, символів та асоціативних карт для полегшення запам'ятовування слів та виразів [4].

Практичні аспекти впровадження інноваційних технологій: (1) розробка індивідуальних програм – адаптація методик відповідно до особливостей мовленнєвого розвитку дитини; (2) залучення батьків – формування єдиного корекційного середовища через навчання батьків ефективним комунікативним стратегіям; (3) використання інтерактивних технологій – впровадження інтерактивних дошок, мобільних додатків і спеціалізованих навчальних програм у логопедичну практику. Комплексний підхід до корекційної роботи дозволяє оптимізувати мовленнєвий розвиток дитини та позитивно впливає на її адаптацію і подальшу соціалізацію.

Список літератури

1. Логвиненко Т. Використання засобів арт-педагогіки та арт-терапії у соціально-педагогічній роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. *Наука і техніка сьогодні*. 2022. №5(5). С. 273-280.

2. Лось Н. І., Колишкін О.В. *Особливості використання логопедичних технологій у процесі творчого зв'язного мовлення у дітей із ЗНМ*. Корекційна та інклюзивна освіта очима молодих науковців. 2018. Вип. 6. С. 273-279.

3. Маркозова А., Міщенко О. Використання елементів арт-терапії у профілактичній роботі із запобігання розвитку дисграфії у дітей із ЗНМ. *Grail of Science*. 2023. №29. С. 273–280.

4. Мальцева Ю.О., Зелінська-Любченко К.О. Методика дослідження стану зв'язного мовлення дітей із ЗНМ середнього дошкільного віку. *Сучасні проблеми логопедії та реабілітації*. С. 89-92. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/10d73c1a-5796-4541-a3ae-3497f989acf2/content>

Олена Руснак

Наукова керівниця – доц. Кузнєцова К. С.

Ігрові технології розвитку мовлення дітей

Впровадження ігрових технологій у роботу з дітьми з порушенням мовлення є значущим і перспективним напрямом сучасної педагогіки та логопедії. Вважаємо, що застосування ігрових технологій сприяє створенню оптимальних умов для розвитку мовлення у дітей з різними порушеннями.

Багато досліджень (Гуменюк Г., Гурковська Т., Крутий К., Ладивір С., Мельник І., Піроженко Т., Рібцун Ю. та ін.) розглядають гру як основний вид діяльності, що сприяє когнітивному, емоційному та соціальному розвитку дитини. У процесі такої гри найбільш активно розвиваються всі психічні якості та індивідуальні особливості особистості дитини [2].

Ігрові технології становлять невід'ємну частину педагогічних методик, перетворюючи складний корекційно-розвивальний процес на захопливу та цікаву гру. Вони сприяють ненав'язливому, комплексному й ефективному вирішенню навчальних, розвивальних і виховних завдань, допомагаючи педагогу досягати поставлених цілей (П. Блонський, Л. Виготський, Д. Ельконін, Г. Кравцов, О. Леонтьєв та ін.).

Виділяємо деякі характеристики ігрових технологій для дітей з порушеннями мовлення: захоплюючий освітній процес, спеціалізовані інструменти, візуальні підказки, групова взаємодія, момент зворотного зв'язку, підвищення мовленнєвого запасу, забезпечення веселощів тощо.

Опишемо деякі ігрові технології.

Зокрема, дзеркало відіграє важливу роль у роботі вчителя-логопеда, особливо на початкових етапах корекційно-розвивальної діяльності, слугуючи незамінним помічником у формуванні правильних мовленнєвих навичок. У практиці можна використовувати дзеркало для обстеження, яке схоже на стоматологічне, логопедичне дзеркало, логопедичне дзеркало, що „розмовляє”, логопедичне дзеркало з отвором.

Шпатель є інструмент учителя-логопеда, що застосовується для діагностики стану артикуляційного апарату у дітей. Шпателі бувають одно- (стерильні дерев'яні чи пластикові) та багаторазові (металеві) і використовуються не тільки для обстеження артикуляційного апарату дітей, а й для постановки звуків та логопедичного масажу.

Останнім часом зріс інтерес до використання комп'ютерних технологій, що дозволяють виправляти мовленнєві вади навіть у режимі онлайн, однак констатуємо, що наразі доступні переважно в англломовному варіанті.

На корекційно-розвивальних заняттях застосовуються різноманітні ігрові технології логопедичної спрямованості, серед яких вправи для розвитку артикуляційного апарату, формування плавного та спрямованого повітряного струменя, автоматизації ізольованих звуків, удосконалення складової структури слів, закріплення звуків у мовленні, їхньої диференціації, а також розвиток зв'язного мовлення.

Отже, застосування в корекційно-розвивальній роботі ігрових технологій робить освітній процес більш захоплюючим, доступним і продуктивним для дітей із порушеннями мовленнєвого розвитку, адже використання новітнього спеціального логопедичного обладнання не примха, а вимога часу.

Список літератури

1. Рібцун Ю. В. Сучасні ігрові технології логопедичної допомоги дітям із порушеннями мовлення. *Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах СНД* : зб. наук. пр. Переяслав-Хмельницький, 2013. С. 132-133.

3. Сучасна логопедія: інноваційні технології. *Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Миколаїв: Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського, 2021. 214 с.

3. Черкашин Є. А. Використання ігрових технологій у корекційній та розвивальній роботі зі старшими дошкільниками з порушеннями мовлення. *Харківський природний форум: матеріали VII міжнародної наукової конференції* (м. Харків, 18-19 травня 2024 р.). С. 190.

Особливості мотиваційно-ціннісних характеристик підприємця в малому, середньому та великому бізнесі

Сьогодні підприємництво є одним із ключових елементів економічного розвитку та стабільності будь-якої країни. Підприємці формують економіку, створюють робочі місця, сприяють інноваціям та розвитку нових технологій. Вивчення мотиваційно-ціннісних характеристик дозволяє глибше зрозуміти психологічні аспекти діяльності підприємців, допомагає ефективніше формувати професійний розвиток і підвищує ймовірність успіху бізнесу в різних його формах.

Актуальність вивчення даного питання полягає в тому, що мотиваційні та ціннісні характеристики підприємців значною мірою впливають на їхні рішення, стратегії ведення бізнесу, адаптацію до змін та досягнення успіху.

Різні підходи до вивчення мотивації та цінностей представили такі науковці, як: Горбулін В.П., Іваненко О.В., Ковальчук С.П., Леонтьєва Д.О., Вебер М., Врум В., Десі Е., МакКлеlland Д., Раян Р., Рокіч М., Шандлер К., Шейн С., Шумпетер Д. та багато інших науковців.

Теорія самодетермінації – це психологічна теорія мотивації, яку розробили Річард Десі та Едвард Райан. Її основна ідея полягає у тому, що для того, щоб людина могла проявляти стійкий інтерес та продуктивність у діяльності, вона повинна задовольняти свої базові психологічні потреби: автономію, компетентність і соціальну взаємодію [1].

Теорія очікувань Віктора Врума пояснює мотивацію через логіку, яка базується на очікуваннях і цінності винагороди. Врум стверджує, що людина приймає рішення докладати зусиль, якщо вірить, що це приведе до бажаного результату та винагороди, яка їй цінна. У цій теорії є три основні елементи:

1. Очікування того, що зусилля працівника призведуть до поставленої мети або до бажаного результату;

2. Інструментальність - розуміння того, що виконання роботи і досягнення необхідного результату є основною умовою (інструментом) для здобуття винагороди;

3. Валентність - значущість винагороди для працівника [2].

Шварц зазначив, що цінності можна класифікувати за такими категоріями: досягнення, влада, безпека, самостійність, традиція, стимуляція та універсалізм [3].

Підприємці малого бізнесу, як правило, цінують незалежність, гнучкість та контроль над власною діяльністю. Основною мотивацією є особиста реалізація, яка дозволяє створювати бізнес, що відповідає особистим інтересам. Підприємці середнього бізнесу часто зосереджені на розширенні своєї діяльності, збільшенні частки на ринку та підвищенні конкурентоспроможності. У великому бізнесі мотиваційні і ціннісні орієнтири підприємців змінюються в напрямку стратегічного мислення, довгострокового розвитку та глобального впливу.

Отже, аналізуючи дослідження вищевказаних науковців, можна визначити, що мотивація і цінності є визначальними чинниками, що впливають на прийняття рішень, управління персоналом, інноваційну діяльність, соціальну відповідальність та загальну ефективність бізнесу.

Список літератури

1. Do Intrinsic and Extrinsic Motivation Relate to Entrepreneurial Intention Differently? A Self-Determination Theory Perspective. *Academy of Entrepreneurship Journal*. URL: <https://www.abacademies.org/articles/do-intrinsic-and-extrinsic-motivation-relate-to-entrepreneurial-intention-differently-a-selfdetermination-theory-perspective-8658.html>

2. Резнікова О.С. Класичні теорії мотивації: еволюція підходів. *Вісник економічної науки України*. 2011. № 1 (19). 133-136.

3. Schwartz, S. H. Are There Universal Aspects in the Structure and Contents of Human Values? *Journal of Social Issues*. 1994. Т. 50. № 4. С. 19-45.

Ганна Семенко

Наукова керівниця – доц. Колтунович Т. А.

Ейдетика як засіб формування логіко-математичних уявлень дошкільників

Одним із інноваційних методів навчання, який спрямований на розвиток логіко-математичних уявлень є ейдетика. Цей метод базується на образному мисленні та використанні асоціативних зв'язків. Він дозволяє підвищити якість засвоєння інформації та стимулює пізнавальний розвиток дитини, зокрема в таких складних для неї галузях, як математика.

Особливості застосування ейдетики як засобу формування логіко-математичних уявлень досліджували Є. Антошук, Л. Іщенко, І. Матюгін, І. Рибнікова, Т. Слоненко та ін.

Ейдетика включає близько тридцяти методик і технік. У їх основі – застосування графічних образів, ігор і вправ. “Ейдетика розглядає навчання як творчий та вільний процес, який відбувається під час ігор – провідного виду діяльності дитини дошкільного віку” [1, с. 159].

Для дітей дошкільного віку важливо навчитися формувати чіткі логічні зв'язки, і ейдетичні методи цьому сприяють. Їх використання на заняттях з математики дає можливість створювати яскраві образи, які допомагають дітям краще запам'ятовувати та відтворювати інформацію. Ця методика розвиває у дошкільників наочно-образне та словесно-логічне мислення, поліпшує мовленнєві здібності та навички послідовного викладу думок [2].

Найчастіше на заняттях з математики вихователі використовують такі методи ейдетики: асоціативне «оживлення», метод вільних і тактильних асоціацій, «трансформацію». Метод «оживлення» дозволяє дітям створювати образи предметів і явищ, які стають основою для формування математичних понять. Цей метод розвиває дитячу фантазію та образне мислення. *Наприклад*, на занятті з математики вихователь може використовувати метод «оживлення» для вивчення геометричних фігур: вихователь

просить дітей уявити, що кожна геометрична фігура – жива істота. Круг може бути веселою повітряною кулькою, яка літає у небі, трикутник – дахом будинку, а квадрат – великою подарунковою коробкою. Під час такої гри вихователь разом з дітьми «оживляє» ці фігури, показуючи їх на картинках і даючи їм фантазійні властивості.

Метод трансформації полягає у зміні дитиною одного образу на інший: перетворення плоскої фігури на об'ємну. Це допомагає розвивати уяву та просторове мислення. *Наприклад*, вихователь може запитати: «*А що трапиться, якщо квадрат стане циліндром? Як він змінить форму? Як його можна застосовувати у реальному житті?*» Використання тактильних асоціацій та ігор на зразок “*Упізнай фігуру*”, “*Чарівний мішечок*”, асоціативних технік, які допомагають дошкільнятам зв'язувати абстрактні математичні поняття з реальними об'єктами, також сприяють більш глибокому засвоєнню математичних понять [2, с. 290]. *Наприклад*, вихователь може запропонувати дітям знайти у кімнаті предмети, схожі на цифру, яку діти вивчають (бант схожий на цифру вісім, каченя – на цифру два тощо).

Важливим елементом ейдетики є використання друдлів – чорно-білих малюнків, які мають невизначене зображення [2, с. 290–291], що сприяє розвитку асоціативного та дивергентного мислення, пам'яті, допомагає знаходити нестандартні підходи до вирішення завдань.

Застосування ейдетики дозволяє значно поліпшити процес формування логіко-математичних уявлень у дошкільників, роблячи його творчим і захоплюючим, сприяє розвитку їхньої пам'яті, уяви, активізує пізнавальний інтерес, допомагає засвоїти навчальний матеріал.

Список літератури

1. Іщенко Л.В., Підлипняк І.Ю. Psychology and pedagogy as sciences for the development of the cultural potential of modern society : *Scientific monograph*. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2022. С. 148–194. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/handle/123456789/15336>
2. Крупицька, І. Особливості формування логіко-математичних уявлень дошкільника засобами ейдетики. *Дидаскал*. 2017. № 17. С. 289-292. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/8796>

Роль емоцій при прийнятті людиною рішень у стресових ситуаціях

Процес прийняття рішень полягає у послідовності дій і роздумів, за допомогою яких людина обирає найкращий для себе варіант дій з кількох можливих. Він є ключовим аспектом у житті, що впливає на особисте, професійне та соціальне середовище. Традиційно цей процес розглядався як суто раціональний, однак сучасні дослідження надають більше уваги афективній сфері, оскільки саме вона відіграє значну роль у формуванні особистих преференцій, а також оцінці наявних ризиків і виборі альтернатив. Процес прийняття рішень може бути раціональним або інтуїтивним, залежно від характеру рішення, умов і рівня стресу.

Емоційні переживання та стани відіграють значну роль у процесі прийняття рішень, оскільки вони впливають на наші думки, оцінку ризиків та пріоритети. Емоції можуть бути як допоміжним чинником, так і перешкодою, залежно від ситуації та інтенсивності цих емоцій. Дослідження демонструють, що емоційний стан людини може суттєво впливати на здатність приймати раціональні рішення [2]. Приємні з позиції їх прояву емоції можуть сприяти більшій креативності та гнучкості мислення, а неприємні - звужувати фокус уваги та сприяти виникненню консервативніших рішень.

Вплив емоцій власне на прийняття рішень не обов'язково є негативним. У певних ситуаціях емоційні переживання можуть служити у якості евристичних підказок і таким чином допомагати швидкій оцінці ситуації та інтуїтивному прийняттю рішення, особливо при дефіциті часу [4]. Як саме емоції впливають? Вони посилюють інтуїцію задля швидкого прийняття рішення, особливо в умовах невизначеності, зумовлюють схильність до ризику при стенічному настрої, так як увага може менше фокусуватися на можливих негативних наслідках, страх, тривога та гнів знижують раціональність, підсилюючи імпульсивні

рішення, оскільки мозок акцентується на «негайному» вирішенні проблеми, натхнення може підштовхувати до рішучих дій навіть у складних умовах, укріплюючи мотивацію, а під час сильного стресу або емоційного вигорання процес прийняття рішень сповільнюється, логічне мислення стає менш ефективним. Емоції також впливають на те, як людина оцінює альтернативи. Наприклад, якщо минуле рішення, пов'язане з подібними емоціями, принесло успіх, людина може віддати перевагу схожому вибору. Але якщо досвід був негативним, це може викликати страх або уникнення.

Важливим аспектом тут є феномен емоційного інтелекту. Люди з його високим рівнем здатні ліпше розпізнавати та управляти власними емоціями, що може забезпечити більш виважені рішення [5, 6].

У контексті стресових ситуацій з'ясовано, що стрес може призводити до активації емоційних проявів, що може як покращувати, так і погіршувати якість процесу прийнятих рішень. При цьому помірний його рівень може підвищувати ефективність прийняття рішень, тоді як надмірний - призводить до імпульсивних або неоптимальних рішень. Важливими тут стають також життєстійкість, резильєнтність, групові емоції [1].

Отже, розуміння ролі емоцій є ключовим для поліпшення якості прийнятих рішень.

Список літератури

1. Буяльська Ю. Я. Психологічні особливості суб'єктивного прийняття особистістю життєво важливих рішень, 2022. С. 105.
2. Кузікова С. Б., Щербак Т. І. Життєстійкість як адаптаційний ресурс особистості у реальності невизначеності життя. *Слобожанський науковий вісник*. 2023. Вип. 2. С. 24-29.
3. Маннапова К. Р. Життєстійкість в системі поняття життєздатності. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди*. 2012. Вип. 44 (1). С. 143-150.
4. Сердюк Л. З. Самодетермінація психологічного благополуччя особистості : монографія / за ред. Л.З. Сердюк. Київ-Львів : Вікторія Кундельська, 2021. 236 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/729023/>.

Sofia Semeniuc

Scientific coordinator – Assoc. Prof. PhD E. Moraru

The piano repertoire for second-grade music school students: a tool for developing students' sense of rhythm

The Children's Music School plays a fundamental role in the formation of a solid musical and spiritual culture, contributing to the harmonious development of the personality and the activation of students' creative potential. This institution becomes the place where the child steps into a world of sound, full of sensitivity and artistic logic, gradually learning to understand and consciously express music. The repertoire selected for the second grade, in particular, has significant educational value, being an important tool in the process of developing musical and technical skills, with a special emphasis on the sense of rhythm. At this age, the student makes a transition from exploratory playing to more structured learning, in which concepts such as tempo, accents, musical notation, and rhythmic formulas begin to be clearly formed.

The selection of repertoire should be in line with both the Modular Curriculum for Core Disciplines for Music/Art Schools [1] and an individual plan adapted to each student. Planning helps the teacher to determine the prospects for the student's development and enables him or her to predict further results. The repertoire of the second grade of a music school consists of etudes, technical exercises, polyphonic pieces, sonatas or sonatas, miniature pieces, etc. The teacher's work with the student on scales activates the mobility of the fingers and lays the foundation for understanding and correctly reproducing musical rhythms. Thus, in the first semester, the C major scale is studied, and then its parallel - A minor (natural, harmonic and melodic), as well as short and long arpeggios with all inversions (in the literal sense), including the chromatic scale in the range of 4 octaves in the literal sense. *Studies* are larger works, designed to practice specific technical difficulties in a broader context, with a more complex musical development than scales. These are essential for coordinating the left hand with the right hand and for acquiring a rhythmic independence that will allow the performance of pieces with more complex forms, such as

rondos, sonatinas or *variations*. The *studies* of Czerny (op.599), Czerny-Germer, and Bertini (op.100) are suitable for the first three to four years of education. Due to their melodiousness, these *studies* are worked on with pleasure by students [2, p.68].

Larger musical forms, such as *rondo*, contribute significantly to the development of rhythmic sense and the organization of musical meter. For example, Kabalevsky's *Rondo-March* is a rhythmically accessible, yet effective piece for developing coordination and expressiveness. Likewise, themes with variations (from the *Renaissance* and *Baroque* periods) offer students the opportunity to explore diverse rhythms and ornaments, while learning to recognize the basic thematic structure. Through rhythmic and ornamental variety, they become more receptive to nuances and develop creative musical thinking. Although less extensive than a *sonata*, the *sonatina* assumes a greater complexity than miniature pieces and represents an essential step in the student's preparation for the classical repertoire. Works such as Beethoven's *Sonatina in F major* or those by Clementi and Diabelli are relevant examples that require good technical preparation and a correct understanding of form and rhythm. In addition, approaching different musical styles—*romantic, modern, and national*—brings variety and stimulates creativity, rhythmic sense, and interpretive spontaneity. Performing pieces by national composers provides an identity anchor and sparks the student's interest in their own musical heritage, while also developing expressiveness and improvisational capacity. In conclusion, the piano repertoire for second-grade students plays a key role in the formation of young pianists. A careful and balanced selection of pieces decisively influences not only their technical and rhythmic development but also their artistic maturity, individuality, and independence.

Bibliographical references

1. Cotovițaia, D., Cosumov, M., Bogataia, I. (2021) *Curriculum modular la disciplinele de profil pentru Școlile de Muzică/Arte*. Chișinău, 80 p.
2. Granețcaia, L. (2015) *Pedagogia pianului: teorie și metodologie*. Bălți: USARB, 127 p.

Наталія Семотюк

Наукова керівниця – доц. Комісарик М. І.

Засоби розвитку дрібної моторики у дітей із мовленнєвими порушеннями

Розвиток дрібної моторики відіграє ключову роль у загальному становленні дитини, особливо у формуванні її мовленнєвих здібностей. Це пояснюється тим, що руховий і мовленнєвий центри у головному мозку розташовані близько один до одного, і стимуляція першого сприяє активізації другого.

Українські дослідники та педагоги зробили вагомий внесок у вивчення значення моторики рук для комплексного розвитку вищих психічних функцій у дітей дошкільного віку. Серед них Л. Биковець, Л. Терлецька, М. Городиська, Ю. Рібцун, В. Тищенко, М. Шеремет, Т. Харченко та ін.

Дослідження М. Бернштейна, Л. Бадалян, Ю. Рібцун та В. Тищенка підтверджують, що активний розвиток дрібної моторики рук позитивно впливає на мовленнєву діяльність дітей із порушеннями мовлення різного походження, сприяючи її покращенню [1].

Дрібна моторика – це узгоджена сукупність рухів кистей і пальців рук, а також здатність переходу від одного руху до іншого відповідно до вимог поточної або майбутньої діяльності. Під час виконання точних і дрібних рухів задіюються нервова, м'язова, кісткова та зорова системи організму [2].

Розвиток дрібної моторики рук відіграє важливу роль у формуванні мовлення. Існує багато засобів, що сприяють удосконаленню моторики та позитивно впливають на мовленнєві навички.

Пальчиковий театр – це не лише розвага, а й дієвий засіб для розвитку мовлення та комунікативних навичок у дітей із мовленнєвими порушеннями.

Ляльковий театр, крім того, що це розвага, ще й ефективний інструмент для розвитку мовлення, комунікативних навичок, творчих здібностей та емоційного інтелекту у дітей із мовленнєвими порушеннями.

Розвиток дрібної моторики у дітей із мовленнєвими порушеннями доцільно підтримувати за допомогою пальцевого масажу із використанням природних матеріалів.

Це доцільно здійснювати й засобами Су-Джок терапії. Су-Джок терапія – це унікальний метод оздоровлення та розвитку, що базується на стимуляції біологічно активних точок на руках і ногах за допомогою спеціальних масажерів, зокрема Су-Джок кульок, кілець, паличок та інших інструментів.

Ще одним ефективним засобом розвитку дрібної моторики у дітей є піскова терапія – це метод психотерапії, що передбачає використання піску, води, мініатюрних фігурок та інших матеріалів, завдяки яким дитина створює вільні образи на піску.

Ефективним засобом розвитку дрібної моторики є конструювання – це не просто захоплива гра для дітей, а й важливий інструмент для розвитку дрібної моторики, яка відіграє значущу роль у житті людини [3].

Отже, зважаючи на викладене, можна стверджувати, що дослідження розвитку дрібної моторики у роботі з дітьми із мовленнєвими порушеннями має велике значення.

Список літератури

1. Биковець Л. Л. Вплив рухів пальців рук на розумовий та мовленнєвий розвиток дитини дошкільного віку. *Таврійський вісник освіти*. 2015. № 2. С. 124-131.

2. Деснова І. С. Використання пальчикових ігор у процесі розвитку дрібної моторики дітей молодшого дошкільного віку. *World science: problems, prospects and innovations: materials the 5th International scientific and practical conference (January 27-29, 2021)* Perfect Publishing, Toronto, Canada. 2021. P.488-496.

3. Зелінська-Любенко К. О. Розвиток дрібної моторики у дітей із мовленнєвими порушеннями URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/494/13151/27504-1?inline=1>

Виховання здорового способу життя у дітей молодшого шкільного віку

Проблема виховання здорового покоління набуває нині неабиякого значення. На погіршення здоров'я впливають багато чинників, зокрема й життя в умовах війни.

У зв'язку з цим питання здоров'я стало об'єктом дослідження багатьох педагогів. В.О.Сухомлинський стверджував, що «Турбота про здоров'я дитини – це комплекс санітарно-гігієнічних норм і правил... не звід вимог до режиму, харчування, праці та відпочинку. Це насамперед турбота про гармонійну повноту всіх фізичних і духовних сил, і вінцем цієї гармонії є радість творчості». Також В. О. Сухомлинський писав, що поганий стан здоров'я дитини є головною причиною відставання в навчанні та поганій поведінки [1, с. 117].

Виховання потреби ціннісного ставлення до власного здоров'я, закладання основ здорового способу життя (ЗСЖ) у молодших школярів зумовлено низкою психолого-педагогічних особливостей розвитку дітей цього віку. У цей період в учнів відбуваються значні видозміни у інтелектуальному, емоційному та фізичному розвитку, що, з одного боку, потребує формування нових знань про ЗСЖ, а з іншого – створює сприятливі умови для їх засвоєння завдяки розвитку пізнавальної активності, підвищенню рівня допитливості, уважності та спостережливості [2, с. 365].

Для успішного опанування основ здорового способу життя у дітей молодшого шкільного віку пропонуємо такі форми виховання:

1. Ігрові форми

- Рольові ігри («Лікар і пацієнт», «Корисна їжа – шкідлива їжа») – формують розуміння правильного харчування та гігієни.
- Квест-ігри («Подорож у країну здоров'я») – розвивають навички здорового способу життя через цікаві завдання.
- Рухливі ігри на свіжому повітрі.

2. Практичні форми

- Майстер-класи (наприклад, з приготування корисних сніданків або правильного догляду за зубами).
- Флешмоби («Рух – це життя!») – спільні ранкові зарядки чи танцювальні хвилинки.
- Проекти та досліді (наприклад, «Що станеться, якщо не мити руки?») – показують важливість гігієни.

3. Інформаційно-просвітницькі форми (бесіди та інтерактивні уроки («Що таке здоров'я?»), перегляд мультфільмів та відеороликів про здоровий спосіб життя з подальшим обговоренням, випуск шкільних газет або стіннівок на тему здоров'я)

4. Спортивно-оздоровчі форми (Дні здоров'я, Веселі старти, естафети, змагання, йога або гімнастика для дітей)

5. Колективні та сімейні форми (зустрічі з лікарями, спортсменами, конкурси сімейного здорового, спільні екскурсії (до басейну, на природу, у фітнес-центр)).

Під час використання таких форм роботи дитина оволодіває новими знаннями і уміннями про здоров'я та здоровий спосіб життя, у неї формується свій погляд на власне здоров'я.

Підсумовуючи, зазначимо, що здоров'я є найвищою цінністю людини. Воно відіграє ключову роль у працездатності та гармонійному розвитку, особливо в молодшому шкільному віці, тому зміцнювати та берегти його необхідно з дитинства.

Список літератури

1. Алексюк О. Особливості роботи вчителя початкової школи із здоров'язбереження учнів. Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер.: Педагогіка і психологія. Зб. статей: Київ: РВВ КГУ, 2020. Вип.37. Ч. 2. С. 116-120.

2. Басюк А., Іщик А., Олійник Н. Технології здоров'язбереження у практиці навчання у початковій школі. Зб. матеріалів «The 7th International scientific and practical conference «International scientific innovations in human life» (January 19-21, 2022), 2022. Cognum Publishing House, Manchester, С. 360-367

Надія Симчук

Наукова керівниця – доц. Нікула Н.В.

Особливості застосування діяльнісного підходу на уроках математики в початковій школі

Сучасна математична освіта спрямована на формування в учнів не лише математичних знань, а й ключових компетентностей, необхідних для успішного подальшого навчання та життя. Застосування діяльнісного підходу, у цьому контексті, відіграє важливу роль, оскільки дозволяє зробити процес вивчення математики більш усвідомленим, цікавим і практично значущим.

Упровадження діяльнісного підходу на уроках математики в початковій школі сприяє формуванню математичної грамотності, логічного мислення та навичок розв'язання задач за допомогою інтерактивних методів, навчальних ігор, проектної діяльності та проблемного навчання. Упровадження діяльнісного підходу на уроках математики в початкових класах є актуальним завданням сучасної педагогіки, що відповідає вимогам Нової української школи та забезпечує розвиток компетентного й самостійного здобувача освіти [1].

Основою для впровадження діяльнісного підходу в Новій українській школі стали праці таких науковців: Г. Костюка, О. Савченко, Н. Бібік, І.Беха, В. Бондара та ін., в яких досліджено діяльнісний підхід до навчання та формування компетентностей молодших школярів.

Діяльнісний підхід у навчанні – це педагогічний підхід, який передбачає активну участь учнів у навчальному процесі через різні види діяльності. Основна мета цього підходу полягає в тому, що знання найкраще засвоюються, коли учень не просто отримує інформацію, а безпосередньо взаємодіє з нею: досліджує, експериментує, аналізує, моделює та застосовує на практиці [1].

На уроках математики в початковій школі, побудованих на діяльнісному підході, пріоритетним є освітній процес і розв'язання практично значущих математичних завдань. Учитель у цьому контексті виконує роль активного модератора

навчального процесу, головним завданням якого є доступне пояснення та наочна демонстрація взаємозв'язків між математичними поняттями та процесами.

Діяльнісний підхід на уроках математики в початковій школі спрямований на активне залучення учнів у процес навчання через різні види діяльності. Він реалізує різноманітні завдання на уроках математики у початковій школі. Зокрема, забезпечує розвиток вміння застосовувати математичні знання в реальних життєвих ситуаціях; опанування арифметичних дій, геометричних понять та логічних операцій через практичну діяльність; стимулювання логічного, критичного та творчого мислення; реалізацію навчання через відкриття; розв'язання проблемних задач, математичних ігор, практичних завдань; використання індивідуальних і групових проєктів. Діяльнісний підхід забезпечує активну взаємодію учнів під час групових робіт, математичних дискусій, розв'язання задач у парах. Використання ігрових, інтерактивних і практичних методів навчання, створення ситуацій успіху, які підвищують впевненість учнів у власних силах забезпечує інтеграцію знань та міжпредметні зв'язки, а також сприяє формуванню позитивної мотивації до навчання [2].

Отже, застосування діяльнісного підходу на уроках математики в початковій школі сприяє формуванню стійких математичних знань, розвитку логічного мислення, пізнавальної активності та вміння застосовувати отримані знання на практиці. Діяльнісний підхід є важливою умовою реалізації компетентнісного навчання в Новій українській школі, забезпечуючи всебічний розвиток молодших школярів і підготовку їх до подальшого успішного навчання.

Список літератури

1. Рома О. Гра по-новому, навчання по-іншому: метод. посібник. The LEGO Foundation, 2018. 44 с. URL:<https://surl.li/ihbxjt>

2. Zosh, J. M., Hopkins, E. J., Jensen, H., Liu, C., Neale, D., Hirsh-Pasek, K., Solis, S. L., & Whitebread, D. *Learning through play: a review of the evidence (white paper)*. 2017. The LEGO Foundation, DK. URL:<https://surl.gd/wxdpbf>

Формування ціннісних орієнтацій у молодших школярів засобами літературних творів

Формування ціннісних орієнтацій у молодших школярів є одним із ключових завдань сучасної освіти, адже саме в цьому віці відбувається активне становлення особистості, засвоєння моральних норм, соціальних установок і духовних пріоритетів.

У психолого-педагогічній літературі ціннісні орієнтації розглядаються як система усвідомлених переконань, ідеалів та норм, що формують світогляд дитини та впливають на її взаємодію із суспільством. Вони закладаються у ранньому дитинстві, розвиваються в сім'ї, навчальному закладі та соціальному середовищі, поступово переходячи від зовнішньої регуляції поведінки до внутрішніх усвідомлених принципів.

Серед основних груп цінностей, що формуються у молодшому шкільному віці, виділяють моральні (поняття добра, справедливості, чесності, відповідальності та поваги до інших), патріотичні (любов до Батьківщини, повага до її історії, культури, мови та традицій), соціальні (здатність до співпраці, взаємодопомоги, толерантності та відповідального ставлення до суспільства) та естетичні (розвиток почуття прекрасного, умінням сприймати і створювати художні образи, цінувати мистецтво, літературу, музику та природу) [1].

Літературні твори є потужним інструментом формування ціннісних орієнтацій, оскільки вони не лише збагачують мовний досвід дітей, а й допомагають їм усвідомлювати загальнолюдські та національні цінності, розвивають емоційний інтелект і критичне мислення. Через художні образи, моральні дилеми та сюжетні лінії молодші школярі отримують можливість аналізувати життєві ситуації, формувати власні судження та розвивати емпатію. Художні твори, що входять до шкільної програми, відіграють важливу роль у формуванні моральних і громадянських цінностей молодших школярів. Вони допомагають дітям осмислювати поняття добра і зла, справедливості, чесності, дружби, патріотизму

та відповідальності. Так, оповідання В. Сухомлинського («Як Сергійко навчився жаліти», «Гвинтик») спрямовані на виховання емпатії, доброти, поваги до людей та праці. Вони допомагають дітям усвідомити важливість людяності, взаємодопомоги та внутрішньої гідності. Сюжет цих творів простий, але водночас спонукає школярів замислитися над власними вчинками та ставленням до інших.

Народні казки, байки та легенди також мають значний вплив на виховання моральних орієнтирів. Українські народні казки, такі як «Котигорошко», «Івасик-Телесик» чи «Коза-Дереза», знайомлять дітей із традиційними уявленнями про хоробрість, винахідливість і чесність, показуючи, що добро завжди перемагає зло. Байки Леоніда Глібова розкривають соціальні та етичні уроки у доступній формі, навчаючи розрізняти справжні та удавані чесноти, відповідати за власні слова й вчинки. Легенди про славних героїв і захисників рідного краю формують почуття патріотизму та відповідальності перед майбутнім [2]. Сучасна українська дитяча література продовжує традиції виховання через художнє слово, водночас адаптуючи їх до реалій сьогодення. Книги Дзвінки Матіяш або Мар'яни Савки торкаються тем дружби, взаємодопомоги, толерантності та відповідальності. Через сучасні образи та проблематику такі твори роблять процес виховання цінностей більш органічним, наближеним до дитячого світосприйняття, що сприяє усвідомленню моральних принципів і громадянських чеснот.

Літературні твори є важливим засобом формування ціннісних орієнтацій молодших школярів, оскільки вони допомагають дітям усвідомлювати моральні, патріотичні, соціальні та естетичні цінності через художні образи та сюжетні ситуації.

Список літератури

1. Державний стандарт початкової освіти. URL: <http://surl.li/heryrz>
2. Початкова школа: виховання на цінностях. Частина I. Національно-патріотичне виховання на уроках літературного читання: методичний посібник / упоряд. Л. Ткаченко, О. Романюк, А. Ткаченко. Біла Церква, 2017. 183 с.

Анастасія Смержанюк
Наукова керівниця – доц. Гордійчук О.Є

Методика «Нумікон» як засіб розвитку кількісних і просторових уявлень у дітей з ООП

Актуальність даного дослідження пояснюється тим, що сучасна освіта все більше орієнтується на інклюзивний підхід, що передбачає створення рівних можливостей для всіх дітей, зокрема для дітей з ООП. Одним із найважливіших аспектів навчання таких дітей є формування основ математики, насамперед, формування математичних уявлень та розвиток кількісних та просторових навичок.

Виклад основного матеріалу. Сучасним тенденціям у сфері спеціальної, інклюзивної освіти, а також концепції універсального дизайну (Universal Design for Learning, UDL), відповідає методика «Нумікон» як така, що передбачає використання різних методів і стратегій для забезпечення доступності освіти для всіх учнів, незалежно від їх можливостей та потреб [2].

Методика «Нумікон» – це інноваційний мультисенсорний підхід до навчання математики, який базується на використанні спеціальних тактильних фігур (плашок) із отворами, що відповідають числам від 1 до 10. Ця методика розроблена у Великій Британії та широко застосовується для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, особливо тих, хто має особливі освітні потреби (ООП).

Основними принципами методики «Нумікон» є: мультисенсорний підхід; формування глибокого розуміння кількісних відношень; використання конкретно-образного мислення; розвиток просторового мислення.

Кількісні уявлення, за Р. Гельманом, – це «когнітивна здатність дитини розуміти, сприймати, оцінювати та оперувати числовими величинами, що включає поняття кількості, рахунку, порівняння чисел і виконання арифметичних дій» [1]. Вони є основою для формування математичних навичок і розвитку логічного мислення.

Переваги окресленого методу для розвитку кількісних уявлень у дітей з ООП – це: візуалізація чисел, формування поняття кількості, закріплення навичок арифметичних операцій, розвиток числового мислення.

За О. Лапінським, просторові уявлення – це «здатність людини сприймати, аналізувати та оперувати образами об'єктів у просторі, визначати їхнє взаємне розташування, напрямки руху, форму та розміри» [4]. За науковими розвідками вчених Інституту спеціальної педагогіки НАПН України, у дітей з ООП розвиток просторових уявлень може відбуватися із затримкою через порушення когнітивних, сенсорних або моторних функцій [3].

Переваги методу «Нумікон» для розвитку просторових уявлень у дітей з ООП: візуальне представлення форми та простору, розвиток навичок орієнтації, формування уявлення про симетрію та пропорції, підтримка просторового мислення, застосування в реальних ситуаціях тощо.

Висновки. Отже, методика «Нумікон» є ефективним засобом корекційно-розвиткового навчання, що сприяє розвитку кількісних і просторових уявлень у дітей з ООП, забезпечує доступність і наочність математичних понять; сприяє підвищенню математичної грамотності учнів, розвитку їх самостійності та здатності до аналізу.

Список літератури

1. Гельман Р. Числові уявлення у дітей: когнітивні механізми та шляхи розвитку. Київ: Педагогічна думка, 2020. 240 с.
2. Застосування методики Нумікон для дітей, які мають труднощі з вивченням математики. *Інклюзія в освіті*. URL: <https://inkluzia.com.ua/zastosuvannya-metodiki-numikon-dlya-ditey-yaki-maut-trudnoshchi-z-vivchennyam-matematiki/> (дата звернення: 05.03.2025).
3. Розвиток когнітивних функцій у дітей з ООП / Інститут спеціальної педагогіки НАПН України. Київ: Педагогічна думка, 2022. 180 с.
4. Лапінський О. Просторове мислення та його роль у навчанні математики. Львів: Світ знань, 2021. 215 с.

Yelyzaveta Sobol, Taisiia Ilashchuk
Kierowniki naukowy – Dr Ewa Biernat,
mgr Irmina Wójcik

Wpływ PTSD na rozwój dziecka

Zespół stresu pourazowego (PTSD) u dzieci ma istotny wpływ na ich rozwój neuronalny, emocjonalny i społeczny. Doświadczenie traumy zaburza funkcjonowanie mózgu, prowadząc do problemów z koncentracją, regulacją emocji i interakcjami społecznymi. Celem artykułu jest analiza skutków PTSD, w tym mechanizmów neurobiologicznych, psychologicznych oraz długoterminowych konsekwencji dla dzieci. Wskazano także na rolę wsparcia społecznego w minimalizowaniu tych skutków.

Trauma jest zdefiniowana przez DSM-5 jako ekspozycja na śmierć, poważne obrażenia lub przemoc seksualną. Proponują szerszą definicję, uwzględniającą zagrożenie dla integralności psychicznej dzieci. PTSD diagnozuje się, gdy reakcje na stres są silne, długotrwałe i zakłócają codzienne funkcjonowanie. Rozszerza definicję traumatycznych wydarzeń, obejmując zagrożenie życia, obrażenia oraz przemoc seksualną.

Współczesna sytuacja geopolityczna, w tym konflikty zbrojne, kryzysy humanitarne i pandemia COVID-19, zwiększa liczbę dzieci narażonych na traumatyczne doświadczenia, co podnosi ryzyko rozwoju PTSD [3]. Ponad 400 milionów dzieci żyje w rejonach dotkniętych konfliktami. PTSD u dzieci może prowadzić do trudności w regulacji emocji, obniżonej odporności psychicznej i problemów społecznych [2].

Dzieci doświadczają traumy w różnych formach: katastrofy naturalne, wypadki, wojny, przemoc oraz zaniedbanie. WHO (2017) wskazuje, że prawie 300 milionów dzieci doświadcza regularnej przemocy, a jedna na pięć kobiet była wykorzystywana seksualnie w dzieciństwie. Przemoc fizyczna, emocjonalna i zaniedbanie mogą prowadzić do poważnych zaburzeń psychicznych, w tym depresji i zaburzeń lękowych. Również trauma związana z utratą bliskiej osoby może wywołać PTSD u dzieci, zwłaszcza jeśli śmierć jest nagła lub tragiczna.

Trauma dziecięca może mieć różne formy, a podział oraz klasyfikacja [6]. Wskazują na znaczenie czasu trwania urazu. Trauma

typu I dotyczy jednorazowych, nagłych zdarzeń, natomiast trauma typu II obejmuje długotrwałe doświadczenia, takie jak przemoc domowa. Zdankiewicz-Ścigała (2020) rozszerza klasyfikację, wskazując na różne rodzaje traumy przewlekłej, takie jak przewlekła przemoc czy zaniedbanie.

Trauma wywiera wielki wpływ na rozwój dzieci, zarówno na poziomie fizycznym, jak i psychicznym. Wśród skutków biologicznych wymienia się zaburzenia snu, bóle somatyczne oraz zmiany w funkcjonowaniu mózgu, które prowadzą do problemów z koncentracją i zwiększoną reaktywnością na stres [5]. PTSD może powodować dysfunkcje w pamięci, obniżenie koncentracji, a także wzrost stanu czujności. Objawy psychologiczne obejmują ponowne przeżywanie traumy (flashbacki, koszmary senne), depresję, lęki oraz trudności w relacjach społecznych [1]. W sferze społecznej dzieci z PTSD mogą doświadczać wycofania, agresji oraz trudności w budowaniu zdrowych więzi emocjonalnych (Terr, cytowany w tekście). Trauma dziecięca często prowadzi do dalszych problemów w dorosłym życiu, w tym do zaburzeń psychicznych, co pokazują badania van der Kolka [5]. Wczesne wsparcie i interwencje terapeutyczne są kluczowe, aby zminimalizować skutki traumy i wspomóc prawidłowy rozwój dzieci.

Bibliografia

1. Cohen, J. A., Mannarino, A. P., & Deblinger, E. Treating trauma and traumatic grief in children and adolescents. Guilford Press. 2011.
2. Trauma history and PTSD in war-affected youth: A longitudinal study Betancourt, T. S., Newnham, E. A., Layne, C. M., Kim, S., Steinberg, A. M., Ellis H., & Birman D. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*. 2022, Vol. 63(4). P. 456-468.
3. UNICEF. Children in war zones: The impact of conflict on mental health.2023.URL:<https://www.unicef.org/reports/children-war-zones-2023>
4. Van der Kolk, B. A. (2003). Posttraumatic stress disorder and the nature of trauma. In P. T. P. Levenson (Ed.), *Textbook of forensic psychiatry* (pp. 539-556). American Psychiatric Publishing.
5. Van der Kolk B. A. The neurobiology of childhood trauma and abuse. *Child and Adolescent Psychiatric Clinics of North America*. 2003. Vol. 12(2). P. 293-317.
6. Zdankiewicz-Ścigała E. Trauma złożona: Neuropsychologiczne mechanizmy adaptacji i dezadaptacji. Wydawnictwo Scholar. 2020.

Ефективні освітні методики та логопедична допомога молодшим школярам при дислексії

Одним із найпоширеніших розладів навчання, який впливає на процес оволодіння читанням і письмом у дітей молодшого шкільного віку, є дислексія. Дислексія – це неврологічний стан, при якому людина з нормальним інтелектом і без порушень слуху чи зору стикається з тривалими труднощами в опануванні читання. Діти з дислексією стикаються з труднощами в навчанні, що може призводити до зниження самооцінки та втрати мотивації, вони часто уникають читання вголос, рідко читають для задоволення і можуть відчувати значний стрес під час роботи з текстами. Молодші школярі з дислексією потребують комплексної підтримки, яка передбачає педагогічні стратегії та спеціалізовану логопедичну допомогу [1].

Педагогічна підтримка дітей із дислексією ґрунтується на використанні адаптивних методик навчання, що враховують їхні індивідуальні труднощі. Однією з основних стратегій є мультимодальне навчання, що передбачає залучення кількох каналів сприйняття інформації: зорового, слухового, тактильного та рухового. Зоровий: адаптовані шрифти для дислексиків, кольорове виділення літер і слів, використання візуальних підказок; слуховий: аудіокниги, спеціальні програми для розпізнавання слів на слух, фонетичні вправи; тактильний: малювання літер пальцями, письмо в повітрі, використання об'ємних літер для складання слів; руховий: вправи на координацію рухів із вимовою слів, логоритміка. Наприклад, методика Ортона-Гіллінгема базується на поступовому навчанні читання з використанням сенсорних підходів [2].

Логопедична підтримка є невід'ємною складовою корекційної роботи з дітьми, які мають дислексію. Основним напрямом логопедичної допомоги є розвиток фонематичного слуху, який відіграє ключову роль у формуванні навичок читання та письма. Для цього використовуються спеціальні вправи, спрямовані на

розпізнавання звуків, їх розрізнення та правильне відтворення [3].

Логоритміка – один із ефективних методів логопедичної корекції. Поєднання мовленнєвих вправ із рухами допомагає дітям краще сприймати мовний матеріал та запам'ятовувати слова. Важливим компонентом логопедичної допомоги є сенсорна інтеграція, що полягає у розвитку координації між слуховим, зоровим та тактильним сприйняттям [1].

Використання цифрових технологій відіграє важливу роль у логопедичній роботі. Інтерактивні логопедичні програми, такі як «Learning Apps», «Wordwall», «Twinkl», «SpeakTX», роблять заняття більш ефективними та цікавими для дітей, допомагаючи їм краще засвоювати матеріал і розвивати мовленнєві навички. Завдяки цим ресурсам діти з дислексією можуть покращувати навички читання та письма, тренувати фонематичний слух і виконувати корекційні вправи у форматі гри.

Поєднання інноваційних педагогічних стратегій та ефективних логопедичних методів дозволяє значно покращити рівень грамотності дітей із дислексією. Використання мультимодального підходу, диференційованого навчання, інтерактивних технологій та логопедичних вправ сприяє розвитку мовленнєвих навичок і підвищенню успішності учнів. Тісна співпраця між педагогами, логопедами та батьками створює сприятливі умови для навчання дітей із дислексією, допомагаючи їм адаптуватися до шкільного середовища та подолати труднощі, пов'язані з читанням і письмом.

Список літератури

1. Ільяна В.М. *Дислексія: підтримка дитини з особливими мовленнєвими потребами в освітньому середовищі*: навч.-метод. посіб. Київ, 2023. 158 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/739361/1/Dyslexia_2023.pdf
2. *Найкращий посібник для читання для людей з дислексією*: Speaktor. URL: <https://surl.li/bjobcu>
3. Рібцун Ю. В. *Учні початкових класів із тяжкими порушеннями мовлення: навчання та розвиток*: навч.-метод. посіб. Львів: Світ, 2020. 264 с. URL: <https://surl.gd/ximibl>

Психологічні прояви ПТСР у ветеранів бойових дій

Проблема посттравматичного стресового розладу у ветеранів бойових дій надзвичайно актуальна, особливо в умовах збройних конфліктів, які тривають у різних країнах світу, зокрема в Україні. Військові, які брали участь у бойових діях, зазнають значного психологічного навантаження, що може призвести до серйозних психоемоційних розладів. ПТСР є одним з найпоширеніших наслідків пережитого стресу і може суттєво вплинути на життя людини, спричиняючи проблеми в соціальній адаптації, працевлаштуванні, сімейних відносинах і загальному психічному здоров'ї. Дослідження цього питання необхідне для розробки ефективних методів підтримки ветеранів з метою зменшення їхніх страждань та інтеграції в мирне життя.

Війна приносить всі можливі аспекти травми, і її вплив має довготривалий характер. У наших умовах цей вплив може бути непередбачуваним як за масштабом, так і за інтенсивністю, що ускладнює можливість прогнозування наслідків. Крім фізичних ушкоджень та загрози життю, людина стикається з численними і хронічними психологічними травмами, які можуть мати руйнівний вплив на психіку навіть через тривалий час після завершення бойових дій. Це супроводжується раптовою та часто масовою втратою життєвих ресурсів – соціальних зв'язків, житла, фінансових засобів. Крім того, події, які останнім часом мали місце в нашій країні, безумовно, можна назвати травматичними. Деякі люди змогли самотужки успішно подолати ці психологічні труднощі завдяки власним внутрішнім ресурсам і часу. Проте для інших травма виявилася настільки глибокою, що призвела до дисгармонії та розладів у їхньому психологічному стані.

Психологічна травма – це емоційний та психологічний стан, що виникає через події, які людина не може адекватно переробити або інтегрувати у свій досвід [1]. Такі події можуть бути несподіваними та надзвичайно стресовими, викликати страх, відчуття безсилля або серйозну загрозу для життя. Наслідки травми можуть призвести до глибоких змін у психіці,

емоціях і поведінці людини. Вона може проявлятися через різкі емоційні перепади, тривожність, агресивність або апатію, а також фізичні симптоми: безсоння, головні болі тощо.

Симптоми ПТСР зазвичай виникають незабаром після травматичної події, проте у частини постраждалих (менше 15%) вони можуть з'явитися із запізненням. Особи з ПТСР нерідко не звертаються по допомогу протягом кількох місяців або навіть років після початку симптомів, незважаючи на те, що відчувають значний психологічний дискомфорт. Важливо, що ПТСР піддається лікуванню навіть через тривалий час після травматичної події. Водночас діагностика цього розладу може бути ускладненою, оскільки багато людей уникають відкритого обговорення своїх проблем, хоча при цьому повідомляють про наявність дискомфорту [2].

Одним із найяскравіших проявів ПТСР є повторне переживання травматичної події. Люди, які страждають на цей розлад, можуть мимоволі відтворювати у пам'яті події в надзвичайно реалістичний спосіб, що призводить до сильного дистресу. Це може проявлятися у вигляді флешбеків, коли людина відчуває або поводить ся так, ніби подія повторюється. Інші симптоми включають нічні кошмари, тривожні нав'язливі образи або сенсорні спогади про подію. Нагадування про травматичний досвід часто викликають інтенсивний емоційний стрес або фізіологічні реакції.

Дослідження показують, що військові, причетні до бойових дій, мають високий ризик виникнення ПТСР порівняно з цивільними особами. Профілактика ПТСР у військових передбачає духовну підтримку військових капеланів, фізичну активність і психологічні консультації, що можуть допомогти виявити ознаки стресу або тривоги на ранній стадії.

Список літератури

1. Герман Дж. Психологічна травма та шлях до видужання: наслідки насильства – від знущань у сім'ї до політичного терору. Львів: Видавництво Старого Лева, 2015. 416 с.
2. Чабан О.С., Хаустова О.О., Омелянович В.Ю. Психічні розлади воєнного часу. К.: Медкнига, 2023. 232 с.

Зінаїда Стасюк
Наукова керівниця – асист. Величко О.І.

Моральне виховання у творчій спадщині Григорія Сковороди

Григорій Савич Сковорода (1722-1794) – видатний український філософ, гуманіст-просвітник і письменник. У своїй творчій діяльності він окреслює чіткі засади виховання високоморального суспільства, пропонуючи унікальну концепцію духовного розвитку молоді, побудовану на принципах християнської моралі, чесності та високої духовності.

Завдяки гармонійному поєднанню біблійної лексики та української мови мислитель яскраво розкриває сутність християнських заповідей. Як філософ моралі, він приділяє увагу кожному аспекту добropорядного життя християнина. Християнські мотиви пронизують усю його творчість, займаючи в ній ключове місце. Для Сковороди Бог – це джерело розуму, з якого необхідно черпати знання для самовдосконалення. На його думку, такі знання ведуть людину до справжнього щастя.

Отже, самовиховання, праця, розум і віра в Бога – це основи щастя. Філософ трактує біблійні заповіді досить вільно, але кожна з них несе глибокий повчальний зміст, спрямований на формування моральних засад особистості. Сковорода щиро переймався вихованням молоді, вважаючи, що вона, засвоївши моральні цінності, має досягнути суті щастя та гармонії із собою і світом [1, с. 277].

Творчість Сковороди тісно пов'язана з українською народною культурою, яка є основою національного виховання. Він часто переплітав свої твори з народними прислів'ями, легендами та анекдотами, надаючи їм виховного змісту, спрямованого на формування чесної, мудрої, працьовитої й духовно багатой людини.

Його педагогічні ідеї (виховний ідеал, цілі, принципи, методи навчання) досліджували такі науковці, як А. Ніженець, І. Пуха, С. Русова, М. Ярмаченко та інші. Філософські аспекти його педагогічної спадщини аналізували Д. Багалій, М. Ковалинський,

В. Петров, І. Табачников, Л. Ушкалов. Вагомий внесок у вивчення його культурно-просвітницької діяльності зробили Г. Данилевський, М. Демков, Ф. Кудринський, С. Чавдаров, О. Вишневський.

На жаль, у тогочасних підручниках з історії педагогіки бракувало належного висвітлення його педагогічної спадщини, попри те, що він обстоював прогресивні принципи навчання: природовідповідність, народність, виховний характер освіти, зв'язок теорії з практикою. Він також наголошував на необхідності виховання вільної, гармонійної, щасливої особистості [2, с. 19].

Схожі ідеї розвивав український педагог Г. Ващенко, який у радянські часи не побоявся поставити християнську мораль в основу виховання українців. У своїх працях, зокрема «Християнський виховний ідеал» «Моральний доказ буття Божого», «Євангельський ідеал людини», він підтримував думку про важливість духовної культури й народних ідеалів. На його думку, якщо ці ідеали високі та здорові, то нація здатна витримати найскладніші історичні випробування й зберегти свою ідентичність.

Отже, Григорій Сковорода зробив значний внесок у розвиток української культури. Окрім глибоких знань з філософії, мов, літератури й педагогіки, він володів мистецькими здібностями: співав, грав на різних музичних інструментах, малював. Його багатогранна творча спадщина є важливою частиною культурної спадщини XVIII століття. Г.Сковорода – одна з найяскравіших постатей української культури, дидактики, теології, гуманізму й народної філософії. Його ідеї залишаються актуальними й важливими навіть у сучасному світі.

Список літератури

1. Мотиви християнської моралі в творчості Григорія Сковороди як передумови формування засад українського національного виховання. *Журнал Випуск 2*. 2013. С.276-279.

2. Шевчук В. Ідея простоти в елітарному світогляді Г. Сковороди. *Україна: Наука і культура*. Вип. 26-27. К., 2010. С.17-23.

Самооцінка як фактор впливу на маніпулятивність

Самооцінка є однією з ключових характеристик особистості, що впливає на поведінкові стратегії, соціальну адаптацію та якість міжособистісних взаємодій, тому вивчення ролі самооцінки у формуванні маніпулятивності є актуальним напрямом психологічних досліджень.

Питанням самооцінки цікавилася чимало науковців, таких як: В.Джеймс, А.Бандура, А.Маслоу, М.Розенберг. М.Розенберг визначав самооцінку як загальне ставлення людини до себе, яке може бути позитивним або негативним. Це не просто тимчасові емоційні стани, а глобальна установка, яка відображає глибоке почуття власної цінності. Він показав, що самооцінка формується через взаємодію особистих і соціальних факторів [4].

Самооцінка визначається як суб'єктивна оцінка особистістю власної цінності та компетентності. Вона може бути адекватною чи неадекватною (завищеною або заниженою), що визначає стиль міжособистісної взаємодії. Особи з низькою самооцінкою частіше відчувають невпевненість, що може спонукати їх використовувати маніпулятивні стратегії для підвищення власного статусу. Натомість особи з високою самооцінкою можуть використовувати маніпуляції для контролю та домінування над іншими. Однією із форм міжособистісної взаємодії є маніпулятивна поведінка, що проявляється у прагненні впливати на інших задля досягнення власних цілей. Маніпулятивність – вид взаємодії, у якій одна зі сторін застосовує емоційний вплив або обмежує свободу самовираження іншої особи, щоб отримати бажане [3].

Над дослідженням макіавелізму як на поширеному виді маніпулятивності у міжособистісному спілкуванні працювали Р.Крісті та Ф.Гайс, Д.Джонс та Д.Полгаус, а також Е.Фермер та К.Вільямс. Макіавелізм у міжособистісній взаємодії проявляється як стратегічне маніпулювання людьми задля досягнення власних цілей. Особи з високим рівнем макіавелізму не керуються емоціями чи моральними принципами, а скоріше

оцінюють ситуацію раціонально, аналізуючи вигоди та ризики. Вони вірять, що світ функціонує за принципом «мета виправдовує засоби» [1].

Одна з ключових характеристик таких людей – здатність змінювати свою поведінку залежно від ситуації. Вони можуть бути приємними й чарівними, якщо це їм вигідно, або жорсткими й безжальними, коли потрібно досягти результату. Для них міжособистісні відносини – це не взаємодія рівних партнерів, а поле для боротьби за ресурси чи владу.

Макіавелістичні особистості використовують різні тактики впливу на оточуючих. Наприклад, вони можуть свідомо обманювати або приховувати інформацію, щоб отримати перевагу. Часто вони вдаються до соціального маневрування – створюють інтриги, підривають авторитет конкурентів, змушують людей сумніватися у власних рішеннях [2]. Відповідно, особистості, які мають нестабільну або завищену самооцінку, частіше виявляють риси макіавелізму. У людей з низькою самооцінкою макіавелізм зазвичай виступає компенсаторним механізмом, спрямованим на збереження позитивного образу себе через маніпуляцію іншими. Водночас високий рівень самооцінки може корелювати з макіавелізмом у контексті прагнення до домінування та контролю над соціальним оточенням. Самооцінка є важливим чинником, який впливає на рівень маніпулятивності. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на розробку психологічних інтервенцій для зниження рівня маніпулятивної поведінки через формування адекватної самооцінки.

Список літератури

1. Christie, R., & Geis, F. L. (1970) *Studies in machiavellianism*. New York: Academic Press, 415 p.
2. Lyons, M. (2019) *The Dark Triad of Personality: Narcissism, Machiavellianism, and Psychopathy in Everyday Life*. Elsevier. 219 p.
3. Rogers, C. (1961). *On becoming a person*. Boston: Houghton Mifflin. 420 p.
4. Rosenberg, M. (1965) *Society and the adolescent self-image*. Princeton, NJ: Princeton University Press. 326 p.

Аліна Стратій

Наукова керівниця – проф. Чурікова-Кушнір О.Д.

Значущість української хорової музики у вихованні молодших школярів

Українська хорова музика є однією з важливих складових національної культури. Вона відображає історичні та духовні цінності народу, сприяє духовному розвитку особистості. Формування інтересу до хорового мистецтва у дітей молодшого шкільного віку відіграє важливу роль у їхньому естетичному, моральному та патріотичному вихованні.

Мета публікації – теоретично обґрунтувати значущість української хорової музики у вихованні молодших школярів.

Як зазначають науковці, заняття хоровим співом є найбільш доступним видом музичної діяльності для дітей молодшого шкільного віку. Хорова діяльність, за висновками досліджень А. Болгарського, А. Козир, О. Майби, М. Міхаськової, З. Софроній, В. Черкасова, О. Чурікової-Кушнір та інших педагогів-музикантів, має яскраво виражену художньо-естетичну спрямованість пізнання музичного мистецтва, найбільш сприяє використанню емоційно-творчого потенціалу школярів.

У сучасних умовах трішки знизилася зацікавленість масовим співом. Діти часто віддають перевагу популярній музиці та електронним розвагам. Тому завдання педагога зробити хорові заняття цікавими, доступними і захопливими. Хоровий спів має бути першим щаблем системного й цілеспрямованого виховання учнів початкових класів.

Хоровий спів - це активна форма творчої діяльності, яка охоплює всі важливі психофізіологічні системи людини й визначає велику роль у процесі становлення особистісних і музичних якостей дитини. Заняття в хорі приваблюють дитину своєю емоційністю, допомагають сформувати у школярів естетичне сприйняття, розвиток образного мислення, уяви. Молодший шкільний вік особливо сприятливий для формування музичних уподобань, адже діти мають природну чутливість до мелодій та ритмів. Вони легко запам'ятовують тексти пісень,

відчувають емоційну виразність хорових творів і люблять співати у колективі [1]. Позитивний вплив на моральний, емоційний та творчий розвиток молодших школярів мають українські народні пісні та їх обробки. Хорове навчання, як стверджує О.Майба, впливає на емоційну сферу дітей, розвиває музичні й творчі здібності, прищеплює любов до України. Через хоровий спів ми приходимо до загальнолюдських моральних норм і етичних цінностей з опорою на національні традиції [2]. Значний внесок у розвиток хорового співу зробили композитори В.Верховинець, В.Барвінський, Є.Козак, А.Кос-Анатольський, Б.Фільц, Л.Дичко, М.Скорик, Є.Станкович, Г.Гаврилець, В.Степурко та ін.

Учитель музичного мистецтва відіграє ключову роль у розвитку любові до хорового співу. Він має бути не лише наставником, а й натхненником, який вміє захопити, мотивувати, допомагати, розкривати таланти учнів. Важливо створювати дружню атмосферу на заняттях, на яких діти будуть виконувати хорові твори впевнено і з гарним настроєм.

Отже, завдяки своїй виховній функції, хорова музика, відіграє важливу роль у відродженні національних традицій. Це важлива складова ідентичності українського народу, що передає традиції, світогляд, історію. Хоровий спів є одним з цінних складових естетичного, морального та патріотичного виховання дітей.

Список літератури

1. Майба О.К. Педагогічні принципи формування духовних цінностей молодших школярів у процесі вокально-хорового навчання. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського: педагогічні науки*. № 2 (57). Миколаїв : МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2017. С. 89-100.

2. Формування інтересу до хорового співу молодших школярів. URL: <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/104/2665/5783-1?inline=1>

3. Черкасов В.Ф. Теорія і методика музичної освіти: навч. посібник. Тернопіль : Навчальна книга «Богдан», 2014. 472 с.

Юлія Струк
Наукові керівниці – доц. Перепелюк І. Р,
Dr Beata Zięba-Kołodziej

Методика розвитку зв'язного мовлення у дітей з загальним недорозвиненням мовлення

Важливу роль у формуванні психічної, навчальної діяльності та соціальної адаптації дитини, відіграє стан розвитку мовлення. Недостатнє засвоєння мовних засобів і мовленнєвих навичок обмежують можливості самостійного розвитку мовленнєвої системи. Найвищою формою мовленнєво-мисленнєвої діяльності – виступає розвиток зв'язного мовлення дитини дошкільного віку, яка визначає рівень мовленнєвого та розумового розвитку дитини.

Зв'язне мовлення – це розгорнутий виклад певного змісту, який здійснюється логічно, послідовно, точно, правильно й образно; смислове розгорнуте висловлювання, яке забезпечує спілкування та розуміння людей. [2, с.65].

Зв'язне мовлення виконує низку функцій, серед яких основна – комунікативна, що реалізується у двох основних формах – діалозі й монолозі. Під час формування зв'язного мовлення у дітей все частіше виникають перешкоди, які гальмують весь навчальний процес і згодом призводять до низки небажаних наслідків. Насамперед це ускладнення соціальної адаптації, труднощі у встановленні контактів з оточуючими, відсутність бажання спілкуватись і брати участь у спільних іграх, складнощі у засвоєнні рідної мови та ін..

Основне завдання логопедичного впливу на дітей із загальним недорозвитком мовлення – навчити їх зв'язно та послідовно, граматично та фонетично правильно висловлювати свої думки, розповідати про події з повсякденного життя. Це має важливе значення для навчання в школі, спілкування з дорослими та дітьми, формування особистісних якостей [1, с.70].

Важливою умовою розвитку зв'язного мовлення є створення мотивації спілкування, формування прагнення розповісти про себе, своїх друзів, про події з життя родини, дитячого садка. У

процесі логопедичних занять потрібно створювати такі ситуації, які б актуалізували потребу в мовленнєвих висловлюваннях, ставили дитину в такі умови, коли в неї виникає самостійне бажання висловитися, поділитися своїми враженнями про побачене. Необхідно створювати сприятливе мовленнєве оточення, позитивний емоційний фон.

Важливим у роботі з розвитку зв'язного мовлення є:

- виконання дітьми вправ на підбір синонімів, антонімів, епітетів, порівнянь, слів, які римуються, сприяють кращому засвоєнню мовних засобів;

- навчання дітей складати власні розповіді, розповідати за малюнком чи серією малюнків, з досвіду, описувати предмети; переказувати текст з опорою на наочність та без неї, вигадувати продовження (кінцівку) до незакінченої розповіді;

- розвивати уміння дітей користуватися інтонацією під час розповіді, виразності розповідання, розуміння настрою тексту, уміння відрізнити вірш, казку, оповідання, опис;

- введення елементів творчості у розповіді дітей, застосування ігрових форм роботи з використанням ігрових ситуацій, сюжетно-рольової та дидактичної гри та ін. [1].

Формування та розвиток зв'язного мовлення одночасно є і метою, і засобом практичного опанування мовою. Завдяки розвиненому зв'язному мовленню дитина навчається чітко та ясно мислити, легко встановлює контакт з оточуючими, ініціює власні ідеї, бере участь у різних видах дитячої творчості.

Список літератури

1. Дяченко В.О., Стахова Л.Л. Розвиток зв'язного мовлення дітей дошкільного віку з загальним недорозвиненням мовлення. *Сучасні проблеми логопедії та реабілітації*. 2018. С. 69-72. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/25763cb0-e98e-4b84-9556-4ba3ae2c53a2/content>

2. Кардаш І. М. Зв'язне мовлення як складник комунікативної готовності старших дошкільників до навчання у школі. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. Т. 2, № 70. С. 64-68. URL: http://pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2020/70/part_2/13.pdf

Логоритміка як засіб корекції та розвитку усного мовлення у дітей із загальним недорозвиненням мовлення III рівня

Сучасна логопедична практика використовує різні методи корекції мовленнєвих порушень, серед яких логоритміка займає особливе місце. Логоритмічні вправи, що поєднують мовленнєву, рухову та музичну активність, довели свою ефективність у корекційній роботі з дітьми, які мають загальне недорозвинення мовлення (ЗНМ) III рівня. Такий підхід сприяє розвитку зв'язного мовлення, координації рухів, психоемоційної стабільності та комунікативної активності [1]. Важливість логоритмічних методів підкреслюється тим, що діти з мовленнєвими порушеннями часто мають супутні проблеми із загальною моторикою, концентрацією уваги та соціалізацією.

Загальне недорозвинення мовлення III рівня характеризується значними труднощами у формуванні зв'язного мовлення, обмеженим словниковим запасом, аграматизмами та порушеннями фонематичного сприйняття. Діти демонструють труднощі у розрізненні звуків, правильному формуванні речень, а також у побудові логічних висловлювань [2]. Крім того, у дітей часто спостерігаються вторинні труднощі, пов'язані з недостатнім рівнем комунікативних навичок, що ускладнює їхню взаємодію з однолітками та дорослими. Саме тому методи корекції повинні враховувати не лише мовленнєвий, а й соціальний аспект розвитку дитини.

Логоритміка базується на використанні мовленнєво-рухових вправ, що включають артикуляційні вправи, ритмічні ігри, вправи на розвиток дихання та мовленнєвої моторики. Цей метод забезпечує стимуляцію всіх аналізаторів (зорового, слухового, рухового), що є критично важливим для дітей із ЗНМ [3]. Основними принципами логоритмічної роботи є: ритмічність і повторюваність, що сприяє автоматизації мовленнєвих навичок; залучення рухової активності, що допомагає корекції

мовленнєвих порушень через сенсомоторні зв'язки; музичний супровід, який покращує фонематичне сприйняття та ритмізацію мовлення [4].

Логоритмічні заняття можуть включати вправи на координацію рухів, розвивати орієнтацію у просторі та зміцнювати навички взаємодії у групі, що є важливими складовими успішної соціалізації дітей із мовленнєвими порушеннями. Після застосування логоритмічних вправ у дітей спостерігається покращення вимови, розширення словникового запасу та покращення зв'язності мовлення. Методика сприяє розвитку когнітивних функцій, соціальної адаптації та емоційної стійкості [5]. Крім того, логоритміка сприяє загальному психофізичному розвитку дитини, покращує рівень уваги, знижує рівень тривожності та підвищує впевненість у власних мовленнєвих здібностях. Успішність методу підтверджується результатами численних емпіричних досліджень, які вказують на підвищення загального рівня комунікативної компетентності дітей, що проходять логоритмічні заняття. Логоритміка є ефективним методом корекції мовлення у дітей із ЗНМ III рівня, оскільки забезпечує комплексний вплив на мовленнєву, моторну й емоційну сфери.

Список літератури

1. Конопляста С. Вплив ритмічних вправ на мовленнєвий розвиток дітей із ЗНМ. *Логопедія і сучасність*. 2021. №2. С. 34-41.
2. Трофименко Л. Психолого-педагогічна характеристика дітей із ЗНМ. *Корекційна педагогіка*. 2020. №5. С. 67-72.
3. Рібцун Ю. Логоритміка як метод корекції мовлення у дітей дошкільного віку. *Педагогічний дискурс*. 2019. №10. С. 89-95.
4. Максимова О. Музична ритміка у розвитку мовлення дітей із особливими освітніми потребами. *Освітній простір*. 2022. №4. С. 120-126.
5. Ласточкіна О. Методичні підходи до використання логоритміки у корекційній практиці. *Логопедичний вісник*. 2023. №3. С. 45-51.

Проблема прокрастинації у професійній діяльності вихователя

У професійній діяльності вихователів, як і фахівців інших професій, можуть виникати проблеми, що заважають ефективному виконанню обов'язків. Однією з таких є прокрастинація – схильність до постійного відкладання важливих завдань, що впливає на якість освітнього процесу, знижує продуктивність фахівця, спричиняє підвищений рівень стресу.

Прокрастинація – “форма поведінки людини, яка пов'язана з браком саморегуляції” [1, с.211], багатофакторне явище, яке може бути спричинене різними причинами. К. Лей визначає прокрастинацію як добровільне, ірраціональне відкладання запланованих дій, незважаючи на можливий майбутній негативний ефект для особистості [2, с. 64].

У контексті професійної діяльності вихователя можна виділити такі основні причини її виникнення: *емоційне вигорання, недостатня мотивація, страх перед невдачею невміння планувати свій час.*

Прокрастинація у вихователів може призводити до серйозних наслідків як для них самих, так і для якості освітнього процесу в цілому:

– *зниження якості освітнього процесу* (відкладання важливих завдань призводить до несвоєчасного планування та підготовки занять, що негативно впливає на розвиток дітей і їхню підготовку до шкільного навчання);

– *підвищення рівня стресу* (прокрастинація часто спричиняє накопичення незавершених завдань, що створює додатковий тиск і підвищує рівень стресу у вихователя. Це може призвести до погіршення емоційного стану та появи психосоматичних захворювань);

– *погіршення професійної репутації* (постійне відкладання завдань і несвоєчасне їх виконання може призвести до втрати довіри з боку колег, керівництва та батьків дітей, що негативно

позначається на професійній репутації педагога).

Для подолання прокрастинації важливо застосовувати комплексний підхід, що включає як психологічні, так і організаційні заходи:

– *розвиток навичок тайм-менеджменту* (ефективне планування робочого часу – ключовий елемент у подоланні прокрастинації. Використання методик “Pomodoro” або “Eisenhower Matrix”, допомагає вихователям структурувати роботу та уникати відкладання завдань [3]);

– *фокус на короткострокові цілі* (важливо навчитися розбивати великі завдання на менші, що дозволяє зменшити психологічний тиск, дає відчуття поступового прогресу, підвищує мотивацію та допомагає вихователям краще справлятися з великим обсягом роботи);

– *психологічна підтримка та саморегуляція* (оскільки прокрастинація часто виникає на тлі емоційного вигорання, необхідно забезпечити вихователям належну психологічну підтримку. Практики саморефлексії та медитації можуть допомогти знизити рівень стресу та поліпшити емоційний стан.

– *мотивація через досягнення* (стимулювання вихователів через визнання їхніх досягнень і внеску в розвиток дітей. Регулярний зворотний зв'язок та заохочення допомагають підвищити мотивацію та зменшити відчуття втоми).

Список літератури

1. Карамушка Л. М., Бондарчук О. І., Грубі Т. В. Методики дослідження перфекціонізму, трудоголізму та прокрастинації особистості: методичний посібник. Кам'янець-Подільський : ПП «Аксиома», 2019. 80 с. URL: http://umo.edu.ua/images/content/aspirantura/zabezp_discipl/Карамушка_Бондарчук_Грубі-Методики%20для%20дослідження.pdf

2. Колтунович Т.А., Поліщук О.М. Прокрастинація – конфлікт між важливим і приємним. *Молодий вчений*. 2017. № 5 (45). С. 211-218. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/5/50.pdf>

3. Cirillo F. The Pomodoro Technique: The Acclaimed Time-Management System That Has Transformed How We Work. 2006. URL: <https://friend.ucsd.edu/reasonableexpectations/downloads/Cirillo%20-%20Pomodoro%20Technique.pdf>

Ангеліна Ткачук

Наукова керівниця – проф. Тимчук Л.І.

Білінгвізм у дітей: особливості мовленнєвого розвитку

Білінгвізм – це здатність дитини володіти двома мовами на такому рівні, який дозволяє ефективно спілкуватися у різних життєвих ситуаціях. Дослідження мовленнєвого розвитку дітей-білінгвів є надзвичайно актуальним, адже двомовність має як очевидні переваги, так і певні труднощі, зокрема у формуванні правильної артикуляції та подоланні можливих мовленнєвих порушень.

Науковці пропонують різні підходи до окреслення поняття білінгвізму. Так, Е.Хауген у праці «Blessings of Babel: Bilingualism and Language Planning: Problems and Pleasures» (1987) зазначає, що існують різні трактування білінгвізму: від найширшого – здатності формувати значущі висловлювання іноземною мовою – до найвужчого – рівноправного володіння двома або більше мовами. Він наголошує, що справжнім білінгвом є людина, для якої мова є активним засобом комунікації, а не лише інструментом.

Ф. Гросжан у праці «Life with Two Languages: An Introduction to Bilingualism» (1982) вводить уточнення понять «білінгвізм» та «мультилінгвізм», пов'язуючи їх із кількістю мов, якими володіє людина. Він підкреслює, що білінгвізм є природним явищем у багатьох частинах світу й формується під впливом історичних, географічних, соціальних та професійних чинників.

Німецька дослідниця А. Вілтон у статті «Multilingualism and foreign language learning» (2009) звертає увагу на ширше поняття мультилінгвалізму, до якого належать різні форми багатомовності: білінгвізм (дві мови), трилінгвізм (три мови). Водночас термін поліглотизм, за її словами, є радше загальноновживаним, ніж академічним, і позначає здатність індивіда володіти кількома мовами, інколи навіть у надзвичайно великій кількості.

Вчені білінгвізм класифікують за кількома ознаками:

1) за способом набуття: природний (виникає внаслідок виховання у двомовному середовищі) і штучний білінгвізм (формується через спеціальне навчання другої мови);

2) за віком початку оволодіння мовами: ранній (формується до трьох років) і пізній білінгвізм (виникає у шкільному віці або пізніше);

3) за рівнем володіння мовами: збалансований (означає однакову компетенцію обома мовами) і домінантний білінгвізм (характеризується перевагою однієї мови над іншою).

Рівень володіння обома мовами та швидкість їх засвоєння залежать від ряду чинників: родинного середовища, спілкування з носіями мов, навчальних закладів та методів навчання.

Особливо важливо забезпечити правильний мовленнєвий розвиток, оскільки діти-білінгви можуть стикатися з труднощами у вимові та артикуляції окремих звуків.

На ранніх етапах розвитку спостерігається явище змішування мов, однак з віком діти навчаються чітко розмежовувати мовні системи. Основними аспектами мовленнєвого розвитку є: фонетичні навички (правильна артикуляція звуків), лексичні навички (словниковий запас), граматичні навички (структурування речень).

У деяких дітей можуть виникати труднощі у вимові специфічних звуків, що вимагає втручання логопеда.

Для ефективного розвитку мовленнєвих навичок рекомендується:

- застосовувати метод занурення (розділення мов за контекстами спілкування);
- активно використовувати ігрові методи, читання книг, перегляд мультфільмів обома мовами;
- впроваджувати корекційні підходи: виправлення мовних помилок без тиску, позитивне підкріплення, вправи для розвитку артикуляції та постановки правильних звуків.

Двомовність є важливим чинником у розвитку дитини, що сприяє когнітивному збагаченню та розширенню комунікативних можливостей. Проте діти-білінгви можуть стикатися з такими труднощами, як мовна інтерференція або нерівномірний розвиток навичок володіння мовами. Логопедичний супровід, а також правильна підтримка з боку батьків і педагогів, допомагають гармонійно розвивати обидві мови, що позитивно впливає на подальше навчання та соціалізацію дитини.

Використання сучасних технологій у логопедичній практиці

Сучасна логопедична практика в Україні активно впроваджує технологічні інновації, що сприяють підвищенню ефективності діагностики, корекції та реабілітації мовленнєвих порушень у дітей і дорослих. Новітні технології дозволяють не лише покращити методи роботи логопедів, а й зробити навчальний процес більш цікавим, доступним та індивідуалізованим.

Сучасні комп'ютерні програми та мобільні додатки є важливими інструментами логопедичної практики, що допомагають у діагностиці, корекції мовлення та відстеженні прогресу дітей. Інтерактивний формат багатьох із них підвищує мотивацію до занять, серед найпоширеніших: «Живий звук» (автоматизація звуків, розвиток фонематичного слуху), «ДивоГолос» (вправи для мовлення), Speech Therapy App (корекція артикуляції) та ін. Завдяки цим технологіям навчання стає персоналізованим і доступним для самостійного опрацювання [3].

Технології доповненої (AR) та віртуальної реальності (VR) все більше використовуються у логопедії, оскільки вони допомагають створити інтерактивне та занурювальне навчальне середовище. Віртуальна реальність (VR) дозволяє дітям зануритися в мовленнєве середовище, стимулюючи розвиток комунікативних навичок. Завдяки VR-окулярам можна створювати сценарії, у яких дитина взаємодіє з віртуальними персонажами, що допомагає розвивати мовлення у природному контексті. Доповнена реальність (AR) використовується для візуалізації артикуляційних рухів, що дозволяє дітям краще зрозуміти, як правильно вимовляти звуки та слова. Ці технології значно підвищують зацікавленість дітей, підвищують результати корекційної роботи [1].

Інтерактивні засоби навчання відіграють важливу роль у сучасній логопедичній практиці, оскільки дозволяють зробити

заняття більш динамічними та захопливими. Смарт-дошки дають змогу проводити інтерактивні вправи, демонструвати правильну артикуляцію, записувати та аналізувати мовлення дітей у реальному часі. Сенсорні столи допомагають розвивати дрібну моторику, що має безпосередній вплив на формування мовлення. Інтерактивні ігри сприяють розвитку мовленнєвих навичок у цікавій та доступній формі. Завдяки гейміфікації навчального процесу діти охоче виконують вправи та швидше досягають позитивних результатів [2].

Розвиток цифрових технологій відкрив можливість дистанційної логопедичної допомоги. Відеозв'язок (Zoom, Skype, Google Meet) забезпечує проведення занять без прив'язки до місця проживання, а освітні платформи (Google Classroom, Moodle) допомагають організувати навчальний процес. Це особливо важливо для дітей із віддалених регіонів або з обмеженими можливостями.

Використання сучасних методів навчання та корекції мовлення дозволить не лише поліпшити мовленнєві навички дітей, а й сприятиме їх загальному когнітивному розвитку, соціальній адаптації та підвищенню якості життя.

Отже, технологічні інновації є ключовим фактором розвитку логопедичної сфери в Україні та забезпечення якісної мовленнєвої реабілітації для всіх, хто цього потребує.

Список літератури

1. Войцеховська О. О., Литвинюк О. С. Технології доповненої та віртуальної реальності в освіті. *Матеріали ЛІІ науково-технічної конференції підрозділів ВНТУ*, Вінниця, 20-23 червня 2023 р. URL: <https://surli.cc/drrzcg>
2. Галущенко В. І. Застосування інтерактивних технологій у корекційно-виховній роботі з дітьми дошкільного віку з порушеннями мовлення. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*. Педагогічні науки. 2017. №3. С. 83-88. URL: <https://surl.li/kgjtpe>
3. Ласточкіна О. В. Сучасні програмові розробки, що використовуються на різних етапах логопедичного впливу. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля*. Серія : Педагогіка і психологія. 2019. № 2 (18). С. 138-145. URL: <https://surl.li/vmytkr>

Edyta Tomczyk, Jakub Czajkowski
Kierownicy naukowy – Dr Ewa Biernat,
mgr Irmina Wójcik

„Od radości do zmęczenia” – Stres jako konsekwencja wypalenia emocjonalnego u dzieci

Wypalenie emocjonalne, początkowo związane głównie z dorosłymi, dotyka również dzieci i młodzież. Wzrost wymagań szkolnych, presja rówieśnicza oraz intensywne zajęcia pozalekcyjne przyczyniają się do chronicznego zmęczenia, spadku motywacji i obniżenia jakości życia dzieci. Zjawisko to nie tylko wynika z zewnętrznych oczekiwań, ale także z problemów dzieci w radzeniu sobie ze stresem, co prowadzi do poważnych konsekwencji zdrowotnych i emocjonalnych [1]. Celem artykułu jest zrozumienie mechanizmów wypalenia emocjonalnego u dzieci oraz przedstawienie możliwych strategii zapobiegawczych.

Wypalenie emocjonalne u dzieci to stan chronicznego zmęczenia psychicznego i fizycznego, prowadzący do utraty zainteresowania nauką i aktywnościami, które wcześniej sprawiały radość [3]. Główne przyczyny wypalenia to: nadmierna presja edukacyjna [2]; zbyt duża liczba zajęć pozalekcyjnych; problemy w relacjach rówieśniczych; wpływ mediów społecznościowych.

Wypalenie emocjonalne jest efektem długotrwałego stresu, który nie jest odpowiednio kontrolowany. Początkowo zjawisko to dotyczyło głównie dorosłych, jednak coraz częściej dotyczy dzieci, szczególnie w kontekście edukacyjnym i rodzinnym. Zgodnie z definicją [4], wypalenie to "psychologiczny syndrom wyczerpania emocjonalnego, depersonalizacji i obniżonego poczucia dokonań". U dzieci objawia się to zmęczeniem emocjonalnym, brakiem radości z codziennych zajęć i obojętnością wobec obowiązków szkolnych. Długotrwałe wypalenie może prowadzić do zaburzeń emocjonalnych, takich jak depresja czy lęki, a także trudności w budowaniu relacji społecznych.

Wypalenie emocjonalne u dzieci prowadzi do chronicznego stresu, który może manifestować się na różnych poziomach. Na poziomie fizycznym może to obejmować bóle głowy, problemy ze snem i brak

apetytu, na poziomie emocjonalnym – drażliwość i obniżony nastrój, a na poziomie poznawczym – trudności w koncentracji. Na poziomie społecznym dzieci wycofują się z relacji z rówieśnikami. Jeśli stres nie zostanie odpowiednio zaadresowany, może prowadzić do zaburzeń psychicznych, takich jak depresja czy zaburzenia lękowe [3]. Długotrwały stres może również osłabiać układ odpornościowy dziecka, co zwiększa jego podatność na infekcje.

System edukacyjny ma kluczowe znaczenie dla dobrostanu dzieci, a zwiększona presja na uczniów może prowadzić do stresu i wypalenia emocjonalnego. Zmiany w systemie, takie jak reforma godzin lekcyjnych i obniżenie obciążenia pracami domowymi, mogą pomóc w zmniejszeniu tych problemów, jak ma to miejsce w Finlandii i w Polsce, gdzie temat przeciążenia uczniów jest szeroko dyskutowany. Aby skutecznie zapobiegać wypaleniu emocjonalnemu, należy wprowadzić kompleksowe strategie wsparcia, takie jak: zarządzanie czasem; wsparcie emocjonalne [3]; aktywność fizyczna [2]; ograniczenie mediów społecznościowych; techniki relaksacyjne. Implementacja tych strategii w życiu codziennym może znacząco wpłynąć na redukcję wypalenia emocjonalnego. Regularne stosowanie tych metod poprawia samopoczucie dziecka, jego zdolność do radzenia sobie z trudnymi sytuacjami i poprawia jakość snu.

Wypalenie emocjonalne u dzieci to rosnący problem, który prowadzi do chronicznego stresu i trudności emocjonalnych, a wczesne rozpoznanie objawów oraz wsparcie emocjonalne są kluczowe w zapobieganiu temu zjawisku. Edukacja, zdrowy styl życia i współpraca rodziców, nauczycieli oraz psychologów są niezbędne do stworzenia środowiska wspierającego rozwój dziecka i zmniejszającego ryzyko wypalenia.

Bibliografia

1. Kaczmarek A. *Wypalenie emocjonalne u dzieci i młodzieży: Przyczyny i skutki*. Wydawnictwo psychologiczne. 2021.
2. Kowalski M. *Wpływ przewlekłego stresu na rozwój emocjonalny dzieci*. Wydawnictwo Naukowe. 2019
3. Nowak J. *Jak przeciwdziałać wypaleniu emocjonalnemu u najmłodszych?* Instytut Psychologii Rozwoju. 2020
4. Maslach C., Leiter M. P. Understanding the burnout experience: Recent research and its implications for psychiatry. *World Psychiatry*. 2016. P. 103-111. URL: <https://doi.org/10.1002/wps.20311>

Людмила Українець
Науковий керівник – доц. Куліковська І.С.

Чернівецький фестиваль «Червона Рута» – 1989 в дискурсі української естрадної пісенної ідентичності

Україна в різні історичні періоди стабільно зазнає культурної експансії. Не є виключенням і вокальне мистецтво. Розглядаючи проведення фестивалю “Червона рута-1989”, ми актуалізуємо буковинський регіон як осередок національних традицій, котрі станом на рік проведення не зазнали аж такого впливу радянської, як-от центральні, північні та східноукраїнські регіони, де культурна анексія була суттєво глибшою.

Особливо руйнівним для культурного розвитку стала політика Радянського Союзу, який здійснював присвоєння національних надбань під виглядом внеску до «великої держави», водночас імплементуючи заборону української мови та систематично переслідуючи проукраїнських культурних діячів. За цих умов в Україні з’явився та розвинувся рух культурного спротиву, який досяг свого піку в 1980-х роках. У цей період відбулися події, що заклали основи для формування незалежного культурного простору, серед яких особливе значення має фестиваль «Червона Рута» -1989.

Відтак, метою нашої розвідки є актуалізація національно-патріотичних мистецьких зрушень, що стало каталізатором автономізації українського національного вокального мистецтва.

З 19 по 24 вересня 1989 року у Чернівцях, історичному центрі Буковини, відбувся перший фестиваль сучасної української пісні та популярної музики «Червона рута» [2].

Незважаючи на загальну значущість події для донезалежної України, наукові дослідження підкреслюють її вплив на формування музичної культури Буковини в період перебудови. Відзначається, що репертуар фестивалю містив твори з яскраво вираженим політичним змістом, що відображало зростаючу регіональну культурну свідомість. Захід виступив як платформа для публічного виявлення патріотичних настроїв і консолідації національних почуттів місцевого населення. Крім того,

впровадження україномовного року та популярних композицій, раніше обмежених колами контркультури, стало каталізатором відродження традицій та інновацій у музичній практиці Буковини.

Становлення української популярної музики ускладнюється редуційним сприйняттям поняття «національності», яке зводиться до етнографічних характеристик. Крім того, сучасний соціокультурний контекст залишається поза увагою, адже музика здебільшого орієнтується на ліричні та романсові стилі, що формує образ поп-музики як провінційного, застарілого та анахронічного явища. [1].

Отже, українська популярна музика має завдання великої історичної важливості – створення автентично сучасного та глибоко національного стилю. Досягнення цієї мети можливе за умови усунення застарілих псевдонаціональних елементів через розкриття їх істинної сутності та подолання впливу канонів західної поп-музики, що дозволить інтегрувати національне в сучасний музичний контекст.

Отже, розвиток української популярної музики має базуватися не на механічному перейманні чужих форм, а на самостійному створенні музичного курсу з урахуванням світових досягнень і національного досвіду.

Список літератури

1. Рось З. П. Всеукраїнський молодіжний фестиваль сучасної пісні та популярної музики «Червона рута» як символ відродження української пісенної естради. Концептуальні проблеми розвитку сучасної гуманітарної та прикладної науки: матеріали V Всеукраїнського науково-практичного симпозиуму (м. Івано-Франківськ, 14 травня 2021 року). Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ Університету Короля Данила, 2021. С. 207.

2. Чура В. Фестиваль «Червона рута» 1989 р. у візії Чернівецького партапарату. Proceedings of History Faculty of Lviv University. 2020. № 21. С. 271-282.

Олександр Усанін

Наукова керівниця – асист. Романюк А. Р.

Особистісні якості підприємця та їх вплив на успіх підприємницької діяльності

У сучасній ринковій економіці уміння підприємців є одним із вирішальних факторів забезпечення стабільності та успіху бізнесу. Підприємницька діяльність стимулює економічне зростання, створює нові робочі місця, впроваджує інновації та сприяє загальному добробуту суспільства. У часи кризи та змін важливо, щоб усі підприємці розуміли необхідність постійного особистого розвитку та адаптації до змін, що допоможе їм подолати зовнішні виклики [3]. Вивченням даного феномену займалися Калениченко Р. А., Карамушка Л. М., Гнускіна Г. В., Ляліна Н. С., Панчук А. С.

Позитивні особистісні якості, такі як лідерство, креативність та ініціативність, стають рушійною силою для реалізації бізнес-ідей та створення конкурентних переваг. Ці якості сприяють ефективній комунікації, формуванню згуртованих команд та налагодженню партнерських відносин, уможливають швидке реагування на зміни ринкового середовища та трансформацію труднощів у нові можливості, високий рівень емоційного інтелекту сприяє ефективному вирішенню конфліктів та посиленню командного духу, що є важливим у сучасному бізнес-середовищі. Стратегічне планування дає змогу підприємцям втілити свій потенціал, сформулювавши чітку місію, конкретні цілі та продумані механізми дій. Позитивний вплив таких якостей дозволяє раціонально використовувати ресурси для зменшення ризиків та досягнення довгострокових результатів. Даний підхід допомагає підтримувати дисципліну та ефективно організувати бізнес-процеси. Завдяки стратегічному плануванню утворюється можливість ідентифікувати слабкі та сильні сторони підприємства, що сприяє більш точному визначенню стратегії розвитку [1].

Не менш важливо усвідомлювати негативні фактори, які заважають успішному веденню бізнесу. Надмірний стрес, нереалістичні очікування та постійна самокритика можуть знизити продуктивність, порушити процес прийняття рішень і вплинути на загальну ефективність бізнесу, а також призвести до

професійне вигорання. Важливо вчасно виявити ці перешкоди та застосувати методи їх подолання, щоб зберегти як психологічну рівновагу, так і конкурентоспроможність. Впровадження систем підтримки та управління стресовими ситуаціями може значно знизити ризик емоційного вигорання серед підприємців. Також свідчать, що постійний особистий розвиток сприяє підвищенню адаптивних можливостей та здатності підприємців ефективно реагувати на непередбачувані ринкові зміни [4].

Зазначимо, що успішна підприємницька діяльність залежить від гармонійного поєднання позитивних особистісних якостей та вміння ефективно управляти негативними аспектами. Самоорганізація, стратегічне мислення та здатність адаптуватися до змін створюють основу для досягнення високих результатів, а визнання власних слабких сторін допомагає вчасно вжити заходів для їх подолання. Цей комплексний підхід не лише сприяє розвитку окремих підприємств, а й позитивно впливає на загальну економічну ситуацію завдяки постійним діям що сприяють розвитку та зростання бізнесу. Інтеграція систем самоконтролю та регулярного аналізу особистісних показників дозволяє підприємцям постійно вдосконалювати свої управлінські навички, що є ключовим чинником для досягнення стабільного розвитку бізнесу [2].

Список літератури

1. Калениченко Р. А. Психологія бізнесу: навч. посібник. Ірпінь: ДПУ. 2023. 269 с.
2. Карамушка Л. М., Гнускіна Г. В. Психологія професійного вигорання підприємців: монографія. Київ: логос. 2018. 198 с.
3. Ляліна Н. С., Матвієнко-Біляєва Г. Л, Панчук А. С. Сучасний бізнес в Україні: проблеми та перспективи розвитку ринку. *Інфраструктура ринку*. 2021. № 53. С. 43-50.
4. Сабадаш А.М. Специфіка підприємницької діяльності та її вплив на асертивність особистості. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. 2024. Т. 35 (74). № 1. С. 25-30.

Тетяна Федоренко
Наукова керівниця – доц. Г.П. Бигар

Розвиток креативного мислення у дітей молодшого шкільного віку у процесі виховання

Сучасне суспільство потребує людей, які вміють неординарно працювати і самостійно вдосконалювати свої знання, вміння та адаптуватися в умовах мінливого світу. Мислення дає людині змогу осягати навколишній світ у всій його багатоманітності, досліджуючи його властивості та взаємозв'язки. Мислити – це значить пізнавати нове, знаходити зв'язки та відношення між невідомим і відомим, відкривати загальні закони, притаманні всім предметам і явищам [2, с. 4].

Концепція Нової української школи покликана забезпечити виконання основної мети: всебічний розвиток особистості школяра, його креативності, інтересу до навчання, формування бажання та вміння вчитися впродовж життя. Що ж означає саме креативне мислення? За визначенням британського науковця К. Спірмена: «Креативне мислення – це здатність продуктивно брати участь у процесі вироблення, оцінювання й удосконалення ідей, спрямованих на здобуття: інноваційних (нових, новаторських, оригінальних, нестандартних, незвичних) та ефективних (дієвих, результативних, економічних, оптимальних) рішень, та/або нового знання, та/або ефектного (вражаючого, надихаючого, незвичайного, дивовижного тощо) вираження уяви» [1, с. 14].

Креативне мислення розвивається у процесі навчання та виховання, формуючись у ході взаємодії з навколишнім світом і засвоєння матеріальної та духовної культури, мистецтва. Кожна дитина народжується з вродженими задатками, але креативними стають тільки ті діти, умови, виховання яких дали змогу розвинути ці здібності [3, с. 153]. Існує безліч прийомів розвитку креативного мислення під час виховного процесу з учнями початкових класів, пропонуємо декілька з них [1]:

- «Шість капелюхів мислення» (Едвард де Боно) – метод, що допомагає дітям аналізувати ситуацію з різних точок зору

(логічно, творчо, емоційно тощо).

- Метод фантазування – діти уявляють, як могли б розвиватися події за інших обставин, придумують альтернативні фінали до казок або історій.

- Створення колективних історій – кожен учень додає речення до загального оповідання, що стимулює уяву та вміння імпровізувати.

- «Перевтілення» – учні уявляють себе тваринами, предметами або історичними постатями й розповідають про світ з їхньої точки зору.

- Гра «Що було б, якби...» – допомагає розвинути уяву, змушуючи дітей думати про наслідки змін у звичному середовищі.

- Конструювання та моделювання – створення виробів із різних матеріалів, проєктів, макетів допомагає дітям застосовувати фантазію на практиці.

- Рольові ігри – допомагають дітям експериментувати з різними соціальними ролями, розвивати емпатію та знаходити нестандартні рішення.

Отже, можна підсумувати, що в даний час виховання творчо мислячої, вдумливої, зацікавленої у своїй праці людини – головне завдання освітнього закладу. Запорукою успіху творчої діяльності дитини, що починається, є можливість вільно творити, фантазувати, не боячись припуститися помилки. Усе це сприяє розширенню світогляду, розвитку пізнавальних інтересів, творчої ініціативи й активної життєвої позиції.

Список літератури

1. Люок О. В. Теорія і практика розвитку творчого мислення учнів у навчально-виховному процесі початкової школи: моногр. Умань: Видавничо-поліграфічний центр «Візаві», 2016. 216с.

2. Мазуровська О. В. Розвиток творчого мислення учнів. Методичний посібник. Вінниця: ММК, 2016. 38с. URL: <http://dorobok.edu.vn.ua/article/view/1575>

3. Павленко В.В. Розвиток креативності молодших школярів як педагогічна проблема Проблеми освіти: Наук-метод. зб. Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. Київ, 2015. Вип. 85. С.152-158.

Роль ЗМК у змінах емоційних станів громадян

Інформаційні технології щільно ввійшли у буденне життя суспільства. ЗМК мають найбільш помітну дію на емоційні стани людей, формуючи їхні почуття, настрої і рівень тривожності. Вони відіграють як позитивну, так і негативну роль в залежності від контенту, засобу передачі інформації та індивідуальних особливостей сприйняття кожного споживача.

Проблему дії ЗМК на емоційні стани людей досліджували багато вчених. Зокрема А. Бандура через власну теорію «соціального научіння» розкрив наслідування особистістю емоційних моделей поведінки, які вона вбачає у медіа. Дж. Гербнер розкрив вплив ЗМК на формування страхів і тривожності у суспільстві і назвав її «теорією культивациї». На думку вченого, регулярний перегляд певного типу контенту змінює сприйняття реальності та викликає відповідні емоційні реакції. П. Екман, С. Гатфілд дослідили феномен емоційного зараження. На їх думку, емоції, що транслюються через відео- та текстовий контент, можуть передаватися аудиторії. Д. Канеман досліджував когнітивні упередження, що розкриває, як ЗМК впливають на емоційне сприйняття інформації [4].

У дослідженнях Ф. Аслам та інші вчені. використали аналіз настроїв, щоб проаналізувати заголовки кількох відомих світових ЗМІ, які повідомляли про ризик, і виявили, що хоча 52% заголовків викликають негативні емоції (наприклад, страх, смуток, гнів), 30% заголовків все ж викликають позитивні емоції (наприклад, надія і впевненість) [2].

ЗМК спричиняють як позитивні, так і негативні наслідки реакцій людей, які визначають їх емоційний стан.

До позитивних належить: інформаційна підтримка та зниження невизначеності. Новини й аналітичні матеріали можуть допомагати людям орієнтуватися в складних ситуаціях, знижуючи рівень тривожності [2]. Освітні та науково-популярні контенти сприяють розвитку когнітивних функцій, допомагають

розпізнати емоції для контролю над ситуацією. Великого значення мають розважальний контент, що сприяє зниженню стресу та покращенню настрою.

Негативна дія ЗМК полягає у зміні емоційних станів, підвищенні рівня тривожності та страху. А надмірне споживання негативних новин може спричинити «інформаційне виснаження», що підвищує рівень стресу та неспокою [3]. А спекуляція на страхах (наприклад, під час пандемії або військових конфліктів) може призвести до масової паніки. Формування нереалістичних очікувань – ще одна негативна сторона ролі ЗМК. Ідеалізовані образи у соціальних мережах (відфільтровані фотографії, демонстрація «ідеального життя») можуть викликати почуття неповноцінності та депресивні стани.

Негативно позначаються на емоційних станах медіа-маніпуляції та когнітивне перевантаження. Пропаганда, дезінформація та маніпулятивний контент можуть їх змінювати, викликаючи гнів, фрустрацію або апатію. Велика кількість інформації, що постійно оновлюється, може перевантажувати психіку та викликати синдром «емоційного вигорання».

Отже, ЗМК мають потужний вплив на емоційний стан людей, який може мати як конструктивну, так і деструктивну дію. Усвідомлене ставлення до змісту інформації, критичне мислення та рівновага між інформаційним потоком і реальним життям можуть допомогти мінімізувати негативні наслідки для емоційних станів людей.

Список літератури

1. Закалик Г.М., Шувар Н.М., Коропатов С.О. Психологічний вплив медіа-засобів на емоційну сферу молоді в умовах сьогодення. Південноукраїнський правничий часопис. 2023. № 3. С. 173-178.

2. [Зеленін В.](#), [Чопик Л.](#), [Доскач С.](#) Вплив медіа на масове сприйняття та психологічний стан громадян. *Гуманітарні студії: педагогіка, психологія, філософія* та «Наукового вісника НУБіП України». К., (Серія: Гуманітарні студії), 2024, 302с. Т.15, №2 С. 213-219.

3. Різун В.В. Теорія масової комунікації: підруч. для студ. галузі 0303 “журналістика та інформація” / В.В. Різун. К: Видавничий центр “Просвіта”, 2008. 260 с.

Марія-Віоріка Федорян

Наукова керівниця – проф.Тимчук Л.І.

Інтеграція внутрішньо переміщених осіб поважного віку в нову громаду

Повномасштабна війна в Україні спричинила безпрецедентне внутрішнє переміщення населення, серед якого значної підтримки потребують особи поважного віку (60+). Вони стикаються зі складними викликами адаптації до нових умов життя, що вимагає чутливого та цільового підходу до їхньої інтеграції в приймаючі громади. Забезпечення гідного рівня життя, психологічного добробуту та активної участі в суспільному житті є ключовими складовими успішної інтеграції.

Правовий статус внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в Україні визначено Законом України "Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб" (2014), який гарантує право на свободу пересування, соціальний захист, доступ до освіти, медицини та участі в громадському житті. На міжнародному рівні права ВПО регулюються Керівними принципами з переміщення всередині країни (ООН, 1998), що наголошують на забезпеченні гідних умов проживання, інтеграції та недискримінації. Національна стратегія інтеграції ВПО до 2025 року акцентує на необхідності сприяння самозабезпеченню переміщених осіб, їхній активній участі в житті громад та доступі до якісних послуг.

Хоча існують відповідні нормативно-правові гарантії, на практиці люди похилого віку стикаються з низкою специфічних бар'єрів у процесі інтеграції. Незважаючи на наявність загальних програм допомоги ВПО, потреби людей поважного віку часто залишаються недооціненими. Традиційні підходи до інтеграції рідко враховують вікові особливості адаптації, психологічні бар'єри та обмежені можливості для участі у соціальній активності. Відсутність цільових заходів створює ризик соціальної ізоляції цієї вразливої групи.

Проблема інтеграції ВПО широко аналізується в межах теорій соціальної адаптації та соціальної інклюзії. Дослідники зазначають, що успішна інтеграція передбачає не лише фізичне переміщення, а й активну участь у житті громади, можливість реалізації власного потенціалу та формування відчуття приналежності. Для осіб поважного віку інтеграційні процеси мають базуватися на трьох основних чинниках: соціальній підтримці, участі у культурно-освітніх заходах та забезпеченні психологічного комфорту.

У межах стажерської практики було проведено опитування серед внутрішньо переміщених осіб віком від 65 до 80 років, які переїхали до міста Чернівці. Респонденти мали різний професійний досвід – економіста, пекаря, інженерного технолога та наукового працівника.

Дослідження виявило, що серед культурних об'єктів найбільшою популярністю користувався Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, який став символом нової громади для переселенців. Другою за популярністю локацією була Хотинська фортеця.

Серед соціокультурних заходів, організованих для осіб віком 60+, респонденти брали участь у: плетінні захисних сіток; виготовленні окопних свічок; плетінні шкарпеток для військових.

Незважаючи на обмежені пенсійні виплати, учасники дослідження активно долучалися до фінансової підтримки Збройних Сил України.

Особливу роль у процесі інтеграції відігравала діяльність організації «Турбота» та їхнього Університету третього віку, де на безоплатній основі здійснюється навчання іноземним мовам, психології, народознавству, вишиванню та комп'ютерній грамотності, а також організуються відвідини музеїв і концертів.

Усі опитані відзначили високий рівень підтримки з боку місцевої громади, що позитивно вплинуло на їхню адаптацію та формування почуття приналежності. Соціально-культурна активність, діяльність громадських організацій та залучення до спільних ініціатив є ключовими чинниками успішної інтеграції внутрішньо переміщених осіб поважного віку.

Олександра Федосова-Саковець
Наукова керівниця – доц. Бойчук І.І.

Умови формування персонального бренду майбутнього фахівця мистецької освітньої галузі

Сучасна мистецька освіта вимагає не лише високого рівня професійної підготовки, а й здатності фахівців презентувати себе, створювати позитивний імідж і формувати персональний бренд. Формування персонального бренду фахівця мистецької освітньої галузі - важливий інструмент професійного становлення, що дозволяє стати не лише носієм знань, а й авторитетним учасником освітнього процесу. Як зазначають Повалій Т. Л., Бойко О. П. та Котенко О. О., «у сфері соціокультурної діяльності іміджелогія та брендинг сприяють створенню індивідуального стилю фахівця, допомагаючи йому адаптуватися до сучасних викликів ринку праці» [3, с. 112].

Науковий інтерес до персонального брендинга як елемента професійного становлення набув особливого значення у XXI столітті. У працях дослідників (Н. Ничкало, В. Кременя, І. Зязюна) висвітлюється питання педагогічного іміджу, його впливу на сприйняття викладача серед колег і студентів. Бойчук В. М., Уманець В. О. наголошують, що: «персональний бренд освітянина є не лише засобом самопрезентації, а й способом підвищення рівня довіри до педагога у професійних колах і серед здобувачів освіти» [1, с. 57]. Сучасні цифрові технології значно розширили можливості формування персонального бренду. Фахівці мистецької освітньої галузі активно використовують соціальні мережі, професійні платформи та відеоконтент як засоби власного просування. Брендкування у мистецькій освіті охоплює не лише презентацію здобутків, а й інтеграцію нових методик у викладання. Як зазначає Чемерис Г. Ю., «успішний бренд педагога залежить від його здатності підтримувати постійний діалог з аудиторією, впроваджувати інтерактивні технології та відповідати на виклики часу» [4, с. 113].

Формування персонального бренду базується на чотирьох

основних компонентах: професійній експертності, унікальному стилі та іміджі, цифровій компетентності та активній участі у професійних спільнотах. Важливу роль відіграє цифрова компетентність: використання цифрових технологій, соціальних мереж і професійних платформ, що дозволяють поширювати власний досвід, залучати нову аудиторію та зміцнювати репутацію. Як зазначає Чемерис Г. Ю., «в умовах зростаючої конкуренції у сфері освіти, віртуальний імідж стає одним із ключових факторів, що визначає успішність, довіру та рівень зацікавленості з боку потенційних студентів» [4, с. 113].

Отже, персональний бренд майбутнього фахівця мистецької освітньої галузі є не лише засобом самопрезентації, а й важливим інструментом професійного розвитку. Завдяки поєднанню цифрових технологій, унікального стилю викладання й активної комунікації в академічному середовищі фахівець мистецької освітньої галузі має можливість зміцнити власний авторитет, розширити професійні можливості.

Список літератури

1. Бойчук В. М., Уманець В. О., Фу Гуан. *Підготовка майбутніх викладачів художньо-мистецьких дисциплін за допомогою інноваційних технологій в освіті*. Освітній простір ХХІ століття: матеріали наук.-практ. конф. (Київ, 10 квітня 2021 р.). Київ: Видавничий дім «Освіта», 2021. С. 57-63. URL: <https://openedu.kubg.edu.ua/journal/index.php/openedu/article/download/356/363>
2. Бойчук І. І. Самопрезентація як крок до успішного працевлаштування майбутніх фахівців музичного мистецтва. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2014. Вип. 17. С. 273-277. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppo_2014.
3. Повалій Т. Л., Бойко О. П., Котенко О. О. *Іміджологія та брендинг у соціокультурній діяльності*: навч. посіб. Сумський державний університет, 2024. 145 с. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi79/0059509.pdf>
4. Чемерис Г. Ю. *Брендування та віртуальний імідж провайдерів мистецької освіти*. Цифрові трансформації в освіті, культурі та мистецтві: нові можливості й виклики : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 15-16 квітня 2021 р.). Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2021. С. 106-109.

Діана Харкевич
Наукова керівниця – доц. Боднарук І.М.

Використання сучасних комп'ютерних технологій у процесі мистецької освіти школярів

Сучасний розвиток цифрових технологій суттєво вплинув на всі сфери життя, зокрема на освіту. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у мистецькому навчанні значно розширює можливості учнів у створенні художніх і музичних проєктів, а також робить процес навчання більш інтерактивним та захопливим.

Проблему використання комп'ютерних технологій у навчальному процесі досліджувало багато науковців (В.Биков, М.Дергач, В.Луценко., О.Науменко, Ю.Олійник, Л.Пастушенко, В.Тітова, О.Чайковська, Р.Шпіца та інші). Дослідники стверджували, що застосування інформаційно-комунікаційних технологій на уроках мистецтва сприяє розвитку творчих здібностей та комунікативних навичок учнів завдяки інтеграції таких цифрових інструментів, як мультимедійні ресурси, мобільні додатки та спеціалізовані комп'ютерні програми.

Серед найпопулярніших засобів, які активно використовуються у навчальному процесі, можна виокремити:

- графічні редактори (Adobe Photoshop, MediBang Paint, Crayola Art-Studio), що допомагають учням здобувати основи цифрового малюнка та живопису;
- онлайн-ресурси (Crello, Canva, Google Arts & Culture), які дають змогу створювати візуальні та аудіовізуальні проєкти;
- музичні застосунки та сервіси (Piano, Kapprome, Soundtrap, Chrome Music Lab), що сприяють засвоєнню основ композиції, імпровізації та аранжування;
- інтерактивні навчальні платформи (Kahoot, Quizlet, LearningApps), що дозволяють урізноманітнювати форми подачі матеріалу через вікторини, тести та інтерактивні вправи.

Аналізуючи практичний досвід використання інформаційно-комунікаційних технологій у мистецькій освіті, дослідники

зазначають такі ключові переваги їхнього впровадження: 1) підвищення мотивації до навчання – завдяки інтерактивним методам подачі матеріалу учні стають більш залученими у процес навчання; 2) розвиток креативного мислення – цифрові інструменти дозволяють експериментувати з кольорами, звуками та формами, що сприяє розширенню творчих можливостей дітей; 3) персоналізоване навчання – сучасні технології дають можливість адаптувати навчальний процес під індивідуальні потреби кожного учня; 4) гнучкість і доступність – можливість дистанційного навчання та використання різноманітних онлайн-ресурсів робить мистецьку освіту доступною незалежно від місця проживання учня [2].

Проте ефективне використання комп'ютерних технологій у мистецькій освіті потребує грамотного методичного підходу. Важливо враховувати вікові особливості школярів, знаходити баланс між традиційними та цифровими методами навчання, а також навчати вчителів ефективному застосуванню сучасних технологій у навчальному процесі [1, с. 16].

Отже, інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій у мистецьку освіту школярів є перспективним напрямом розвитку сучасної школи, що сприяє формуванню креативного мислення, розвитку художніх та музичних здібностей учнів, а також підвищує їхню мотивацію до навчання.

Список літератури

1. Бабленюк О. П. Використання комп'ютерних технологій на уроках образотворчого мистецтва в початкових класах: кваліфікац. робота на здобуття ступеня магістра спец. 013 Початкова освіта; наук. кер. О. С. Шестобуз. Чернівці: ЧНУ ім. Ю. Федьковича, 2022. 98 с. URL: https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/6450/educ_2023_04_6.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 04.03.2025)
2. Комп'ютерні технології в мистецькій освіті: методичні рекомендації / авт.-уклад. В.Городецький. Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2018. 48 с.

Лідерство у військовому управлінні

Лідерство у будь-якому сучасному організованому середовищі – явище актуальне. Та лідерство у військовому управлінні перестає бути просто важливим, воно набуває статусу необхідності.

Існує багато теорій лідерства, течії яких розвивалися під впливом різних галузей науки. Та не всі вони підходять до визначення поняття лідерства у військовій справі. У цивільному осередку це явище призначене для організації міжособових відносин у групі, й відповідно лідер стає об'єктом управління цим процесом. Зазвичай така людина обирається більшістю учасниками. У військовому ж середовищі командир стає лідером, а не обирається підлеглими військовослужбовцями. Крім того, військовий лідер-командир несе відповідальність перед законом за дії підлеглих і за результат їхньої діяльності. Тобто поняття військового лідерства визначається, як «процес впливу командирів на особовий склад, який здійснюється на основі морального авторитету, практичного досвіду та компетентності, з метою успішного виконання поставлених завдань і досягнення визначеної мети. Вплив здійснюється безпосередньо: через віддання наказів, контроль за дотриманням вимог, стимулювання та мотивацію, а також опосередковано – через власний приклад, внутрішню комунікацію та формування організаційної культури.» [1].

Військове лідерство забезпечує довірливі та поважні відносини між військовослужбовцями і командуванням, спонукає до духу побратимства, що збільшує ефективність діяльності, а отже й збільшує шанси на успішне виконання завдань з найменшими втратами особового складу.

У Збройних Силах України створена велика наукова і методична база формування й розвитку лідерства у командирів. Багато вищих військових навчальних закладів впроваджують до своєї програми дисципліну, на якій курсанти не тільки вивчають

основи лідерства, а й формують у собі професійно значущі якості, необхідні для лідера-командира. Професор Національної академії сухопутних військ Олег Бойко у своїй монографії «Теорія та методика формування лідерської компетентності офіцерів Збройних Сил України» науково обґрунтовує військове лідерство як ціннісну й контекстну основу професійної компетентності офіцерів ЗСУ [2].

Супроводжуючи теоретичну базу, командирю також належить здобути авторитет, загально визнану довіру та повагу підлеглих. Лідер має бути розсудливим, володіти комунікативними навичками, педагогічною майстерністю, що передбачає наявність базових знань у галузі педагогіки, психології й філософії. Обов'язковою умовою розвитку визнання є належна фахова підготовка офіцера як військового спеціаліста.

У Збройних Силах України активно вивчається і впроваджується досвід військового лідерства армій передових країн світу, зокрема армії США [3; 4].

Отже, лідерство у військовому управлінні – важливий та потрібний елемент, що стимулює необхідні для розвитку зміни, забезпечуючи перевагу над противником й ефективність, як окремого підрозділу, так і війська загалом. Створення лідера формується з портрета військового командира з його високоморальними якостями та рівнем фахової військової підготовки.

Список літератури

1. Доктрина розвитку військового лідерства у Збройних Силах України. К., 2024.
2. Бойко О.В. Теорія і методика формування лідерської компетентності офіцерів Збройних Сил України. Монографія. Житомир: Вид. О.О. Євенок, 2020. 667 с.
3. Військове лідерство: компетентність, впевненість, гнучкість. Універсаль-ний навчальний посібник для рейнджерів. К.: Вид. „КНТ”, 2023. 280 с.
4. Віллінк Д. Стратегія і тактика лідерства / пер. з англ. Л. Пилаєва. К: ВООКСНЕФ, 2021. 368 с.

Диференціація завдань з математики для розвитку творчого мислення молодших школярів

Диференціація завдань на уроках математики сприяє розвитку творчого мислення учнів, адаптуючи навчальний матеріал до їхніх можливостей. Такий підхід допомагає не лише засвоювати математичні поняття, а й формувати нестандартні підходи до розв'язання задач. У початковій школі це особливо важливо, оскільки дає змогу кожному учневі працювати у власному темпі, розкривати потенціал та розвивати когнітивну гнучкість.

Виділяють два основні типи диференціації: внутрішня диференціація – поділ учнів на групи без зміни загального навчального середовища (класу); зовнішня – розподіл учнів на стабільні навчальні групи відповідно до їхніх інтересів, здібностей або рівня знань [2].

Для успішного застосування диференціації необхідно: визначити рівень знань і когнітивних особливостей кожного учня; підбирати завдання з поступовим ускладненням; використовувати візуальні та текстові підказки для підтримки слабших учнів; організовувати самостійну та групову роботу.

Методи диференціації можуть бути різними: за ступенем складності завдань; за рівнем самостійності виконання; за обсягом завдань.

Розвиток творчого мислення в умовах диференційованого навчання залежить від комплексу різнорідних факторів (соціальних, психологічних, організаційно-педагогічних), а також потребує врахування специфічних вимог [3]. Творче мислення є необхідною складовою пізнавальної діяльності учнів, адже воно сприяє не лише засвоєнню знань, а й формуванню здатності до пошуку нестандартних рішень [3].

Л. Товкач зазначає, що запровадження принципу наочності в умовах творчої педагогічної системи зумовлює потребу інтенсивного використання математичних моделей, графіків, таблиць, які допомагають учням виявляти закономірності та

досліджувати явища на науковому рівні [3].

Методи розвитку творчого мислення у процесі диференційованого навчання можуть включати: використання проблемного навчання; застосування методу «мозкової атаки»; розв'язування нестандартних математичних задач; стимулювання самостійного відкриття нових прийомів [3].

Згідно з дослідженням Ю. Клименюк, диференціація навчання в математиці включає створення умов для різних груп учнів залежно від їхніх навчальних можливостей та рівня засвоєння матеріалу. Використання рівневої диференціації забезпечує можливість кожному учневі працювати відповідно до своїх здібностей та інтересів, що сприяє підвищенню ефективності навчального процесу [1].

Диференціація завдань є важливим інструментом у розвитку творчого мислення молодших школярів. Її застосування сприяє створенню комфортного освітнього середовища, підвищує мотивацію учнів і допомагає реалізувати їхній потенціал. Важливим аспектом є гнучке планування уроків і адаптація методів навчання до індивідуальних особливостей дітей.

Список літератури

1. Клименюк Ю. М. Диференціація навчання (диференційований підхід у навчанні математики). *Київський науково-педагогічний вісник*. Київ, 2015. № 4 (04). С.33-37.

2. Рудницька Н. Використання диференційованого навчання на уроках математики в початковій школі. *Актуальні проблеми та перспективи дошкільної освіти в сучасному освітньому просторі: зб. науково - метод. праць/ за заг. ред. О. О. Максимової, М. А. Федорової*. Житомир: ФОП Левковець, 2019. С. 17-21.

3. Товкач, Л. Формування творчого мислення в умовах диференційованого навчання математики. *Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах Європи та Азії: Матеріали II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції* (с. 92). Переяслав-Хмельницький: Збірник наукових праць. 2014. 170 с.

Василь Черкез
Науковий керівник – доц. Гатрич І.Г.

Формування естетичного смаку в учнів середнього шкільного віку засобами цифрових технологій

В умовах сучасного інформаційного суспільства цифрові технології відіграють важливу роль у формуванні естетичного смаку школярів середнього віку. Завдяки мультимедійним засобам, інтерактивним платформам, віртуальним музеям, аудіовізуальному контенту та цифровим інструментам для творчості учні отримують нові можливості для естетичного розвитку та самовираження. Проблема формування естетичного смаку в учнів середнього шкільного віку засобами цифрових технологій сьогодні залишається відкритою, тому посідає важливе місце в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО). Деякі аспекти цієї проблеми досліджували С. Ван, М.В. Вишневецька, М.М. Поплавський, О. Шпарик та ін.

Цифрові технології дозволяють урізноманітнити методи подання художньо-естетичної інформації, сприяючи залученню школярів до світу мистецтва через візуальний, аудіальний та інтерактивний досвід. Наприклад, використання мобільних додатків для створення музики, графічного дизайну або 3D-моделювання розширює уявлення дітей про різні форми естетичного вираження та розвиває їхню креативність.

Онлайн-ресурси, такі як віртуальні галереї, цифрові архіви та платформи для перегляду концертів і театральних вистав, сприяють ознайомленню школярів з шедеврами світового мистецтва та формуванню їхнього художнього смаку. Соціальні мережі та блоги можуть бути використані для обговорення творів мистецтва, що стимулює аналітичне мислення та вміння оцінювати естетичні явища.

Цифрові платформи, такі як iTunes, здійснили революцію в монетизації музичних завантажень, а потокові сервіси, зокрема Spotify, кардинально змінили спосіб споживання музики — її створення, прослуховування й обмін. Розвиток музичних технологій стимулював інновації у створенні музики, що є

основою мистецтва. Усвідомлене впровадження цифрових технологій сприяє їхньому широкому розповсюдженню та посиленню впливу естетику та освіту. Відомий доктор педагогічних наук, професор М.М. Поплавський звертає увагу на те, що музика потребує принципів функціонування сучасної музичної індустрії, нових підходів до створення музики, взаємодії між виконавцями, музикантами, слухачами і посередниками, зміни у способах споживання музичного контенту. Важливо дослідити культурологічні наслідки цифровізації освіти, зокрема можливі трансформації або зникнення традиційних музичних професій – композитор, диригент, виконавець чи музикознавець. Аналіз цих змін дозволить визначити стратегії для збереження балансу в умовах цифрової еволюції музичної сфери та освіти [3, с. 37].

Отже, інтеграція цифрових технологій в освітній процес сприяє ефективному формуванню естетичного смаку школярів, робить мистецтво доступнішим і допомагає розвинути в них здатність до естетичного сприйняття, аналізу та самовираження.

Список літератури

1. Ван С. Використання цифрових музикально-комп'ютерних технологій як педагогічна умова формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2024. № 5. С. 22-28.

2. Вишневецька М. В. Формування естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва з використанням цифрових технологій. *Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка*. Серія: *Педагогічні науки*. 2021. Вип. 195. С. 167-171.

3. Поплавський М. М. Цифровізація музичної індустрії: тенденції і перспективи. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2022. № 2. С. 30-39.

Світлана Черней

Наукова керівниця – доц. Богданюк А.М.

**Роль міжпредметних зв'язків у підвищенні
ефективності освітнього процесу в умовах
Нової української школи**

У сучасному освітньому процесі Нової школи України дедалі більше уваги приділяється інтеграції знань та формуванню цілісного світогляду учнів. Одним із ключових методичних підходів у даному аспекті є застосування міжпредметних зв'язків у вивченні будь-якої освітньої галузі знань, що дозволяє не лише підвищити рівень їх засвоєння, а й сприяє розвитку критичного мислення та наукового світогляду.

Актуальність проблеми міжпредметних зв'язків в сучасній освіті, початковій зокрема, обумовлена зростаючими вимогами до формування компетентностей, «необхідних для розуміння сучасних наукових і технологічних процесів» [3]. Переконані, що міжпредметні зв'язки допомагають формувати інтегровані знання, необхідні для вирішення реальних суспільних проблем.

Сучасні наукові дослідження засвідчують, що міжпредметні зв'язки сприяють підвищенню мотивації учнів до навчання. Зокрема, наукові розвідки багатьох науковців, серед яких – М. Бенедисюк, О. Будник, С. Вербівський, Т. Кисіль, Н. Козіна, О. Коваленко, О. Савченко, О. Шиба, С. Яцина та ін., доводять, що використання практико-орієнтованих завдань, які поєднують знання з різних галузей науки, дозволяє зробити освітній процес більш цікавим та значущим для учнів.

Практикою доведено, що одним із ефективних способів реалізації міжпредметних зв'язків сьогодні є впровадження проєктної діяльності, яка «передбачає використання знань з кількох дисциплін, сприяє формуванню в учнів навичок аналітичного мислення, узагальнення інформації, застосування теоретичних знань на практиці» тощо [4].

Важливо, що використання міжпредметних зв'язків безпосередньо має велике значення у процесі профорієнтаційної роботи, оскільки залучення молодших школярів до розв'язання реальних наукових та життєвих проблем сприяє усвідомленню ними можливостей їх подальшого професійного розвитку.

Слід відзначити, що особливу роль у реалізації міжпредметних зв'язків відіграють сучасні інформаційні технології: «використання інтерактивних навчальних платформ, віртуальних лабораторій, доповненої реальності та аналізу даних дозволяє значно розширити освітні можливості» [2].

Безпосередньо у формуванні міжпредметних зв'язків надзвичайно важливою є роль учителя, який має не лише володіти предметними знаннями, а й уміти поєднувати різні дисципліни в освітньому процесі, використовуючи інтегровані підходи у навчанні. Важливою є також співпраця між учителями різних предметів (іноземної мови, фізкультури та ін.), що дозволяє створювати комплексні навчальні програми та розробляти спільні інтегровані уроки на основі чітко встановлених програмових міжпредметних зв'язків [1].

Таким чином, міжпредметні зв'язки є важливим чинником підвищення ефективності освітнього процесу в умовах НУШ, адже сприяють формуванню інтегрованих знань, розвитку аналітичного, критичного мислення, підвищенню мотивації учнів до навчання та їхній професійній орієнтації. Подальші дослідження у цій сфері мають бути спрямовані на створення інтегрованих навчальних програм і встановлення органічних міжпредметних зв'язків, що дозволить підвищити ефективність освітнього процесу Нової української школи.

Список літератури

1. Киселиця О., Богданюк А., Богданюк В. Комунікація вчителя фізичної культури у партнерстві зі школярами Нової української школи. *Physical culture and sport: scientific perspective*, 2025. 1(1), 421–427. [https://doi.org/10.31891/pcs.2025.1\(1\).57](https://doi.org/10.31891/pcs.2025.1(1).57)

2. Козіна Н. *Використання міжпредметних зв'язків на уроках у початковій школі в контексті реформи «Нова українська школа»*. 2020.

3. Савченко О. *Міжпредметні зв'язки як ресурс реалізації компетентнісного підходу на уроках літературного читання*. 2017. <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/534>

4. Яцина С., Кисіль Т. *Особливості використання інтегрованих міжпредметних зв'язків на уроках рідної мови в Новій українській школі*. 2023. <https://academstudies.volyn.ua/index.php/pedagogy/article/view/549>

Аліна Чечул
Наукова керівниця – доц. Вишпінська Я. М.

Роль музичних традицій рідного краю в музичній освіті школярів

Поєднання в освітньому процесі загальнодержавних та регіональних традицій у практиці виховання підростаючого покоління засобами музичного мистецтва несе у собі важливе значення для формування національної свідомості, патріотизму та культурної ідентичності сучасної молоді. Музичні традиції рідного краю - невичерпне джерело духовного багатства, що відображає історію, культуру та світогляд народу. Вони як унікальний промокод відтворюють історичну пам'ять та духовні основи нації.

Мета дослідження - аналіз ролі музичних традицій рідного краю в музичній освіті школярів і з'ясування їх впливу на формування особистості.

Музично-краєзнавчий матеріал сприяє формуванню в учнів почуття патріотизму, любові до рідної країни та її культурної спадщини. Музичні традиції Буковини, з їхнім багатим розмаїттям жанрів і стилів, відіграють ключову роль у формуванні національної свідомості та патріотичних почуттів школярів. Буковинський фольклор, що увібрав у себе елементи української, румунської та єврейської культур, є унікальним явищем, яке потребує ретельного вивчення та збереження. Саме регіональні особливості розкривають усе багатство й унікальність певної території, що виокремлює її характерні особливості [2, с.176].

Вивчення буковинських народних пісень, коломийок, балад, інструментальних творів допомагає учням усвідомити культурні особливості свого регіону, відчутти зв'язок з минулим і зрозуміти багатогранність буковинської ідентичності. Особливу увагу варто приділяти вивченню творчості таких видатних буковинських письменників і композиторів, як С. Воробкевич, Ю. Федькович, О. Кобилянська, С. Сабадаш, В. Івасюк, А. Кушніренко.

Пропонуємо такі форми використання музично-краєзнавчого матеріалу в урочній та позашкільній діяльності вчителя музичного мистецтва: вивчення народних пісень та танців свого регіону; слухання творів композиторів Буковини; відвідування музеїв та виставок, де експонуються мистецькі артефакти пов'язані з музичною культурою краю; участь у фольклорних фестивалях та конкурсах; організація тижнів народної музики чи композитора краю в ЗЗСО.

Народні пісні, танці та інструментальна музика Буковини є цінним матеріалом для розвитку музичних здібностей школярів, зокрема їхнього ритмічного слуху, мелодійного чуття та виконавських навичок. Участь у шкільних фольклорних ансамблях, хорових колективах, театральних, танцювальних і літературознавчих гуртках, організація дозвілля та пошукової діяльності шкільної молоді, на думку Г. Ващенко, сприяє розвитку естетичного виховання засобами музичного мистецтва [1, с.12], комунікативних навичок учнів.

Отже, підсумовуючи вищевикладене, наголосимо, що музичні традиції рідного краю – це не просто елемент культурної спадщини, а потужний інструмент, який має величезний потенціал для розвитку особистості школярів. Упровадження музичного краєзнавства в навчальний процес сприяє формуванню національної свідомості, патріотизму, розвитку музичних здібностей, естетичного смаку, творчих та соціальних навичок. Кожен учитель музичного мистецтва може стати провідником у світ музичних традицій рідного краю, і це допоможе виховати гармонійну, всебічно розвинену особистість, яка цінує свою культуру та поважає надбання інших народів.

Список літератури

1. Ващенко Г. Основи естетичного виховання. Мюнхен: Лондон: Авангард. 1957. 46 с.
2. Масол Л. М. Мистецтво. Рівень стандарту, профільний рівень: підруч. для 10(11) класу закладів загальної середньої освіти. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2018. 224 с. : іл.

Роль дитячої літератури у формуванні емоційного інтелекту молодших школярів

У сучасному світі, де комунікація, емоційна стійкість і соціальні навички відіграють ключову роль, розвиток емоційного інтелекту стає невід’ємною частиною особистісного становлення дитини. В умовах динамічних змін суспільства, високих вимог до адаптації, здатність розпізнавати власні емоції, розуміти почуття інших та ефективно будувати взаємодію є не менш важливою, ніж академічні знання. Важливість розвитку емоційного інтелекту (EI) відзначена в чинних нормативних документах освітньої сфери. Державний стандарт початкової освіти України визначає соціально-емоційну компетентність як один із основних напрямів розвитку учня, наголошуючи на потребі формування навичок усвідомлення, вираження та регуляції емоцій [1]. У Концепції Нової української школи підкреслюється необхідність виховання всебічно розвиненої особистості, здатної до співпраці, саморозвитку та критичного мислення, що безпосередньо пов’язано з емоційним інтелектом [2].

Наукові дослідження вказують на те, що емоційний інтелект є важливим фактором особистісного і професійного успіху людини, здатність усвідомлювати власні емоції, розуміти емоції інших, управляти почуттями та використовувати їх для ефективної взаємодії з оточенням. Емоційний інтелект складається з кількох ключових компонентів, які формують здатність дитини розуміти власні та чужі емоції, керувати ними й ефективно взаємодіяти з оточенням: емоційна обізнаність (вміння розпізнавати власні почуття та емоції інших людей); емоційна регуляція (вміння контролювати свої емоції, керувати реакціями та виражати почуття адекватним чином); емпатія (здатність розуміти почуття інших і співпереживати їм); міжособистісні навички (охоплюють ефективне спілкування, роботу в команді та вирішення конфліктів).

Діти молодшого шкільного віку схильні до наслідування

поведінкових моделей, тому літературні персонажі можуть стати для них прикладами у вираженні емоцій, розв'язанні конфліктів та формуванні навичок соціальної взаємодії. Література також сприяє розвитку рефлексії, допомагаючи дітям усвідомлювати, чому вони відчувають певні емоції та як можна з ними працювати. Таким чином, дитячі твори є потужним інструментом емоційного розвитку, становлення емоційно грамотної особистості.

За допомогою сучасних українських творів для дітей можна цілеспрямовано формувати емоційний інтелект молодших школярів, допомагаючи їм розвивати емоційну обізнаність, емпатію, саморегуляцію та соціальні навички. Так, за допомогою книги Г. Ткачук «Тринадцять історій у темряві» можна розвивати вміння усвідомлювати свої страхи та справлятися з ними. У цьому творі авторка змальовує атмосферу загадковості, розповідаючи історії, які можуть здаватися моторошними, але насправді допомагають дітям зрозуміти, що страхи існують у їхній уяві, і що вони можуть навчитися з ними жити. Це сприяє розвитку емоційної регуляції та сміливості. Повість Л. Вороніної «Таємне Товариство Боягузів» навчає дітей долати невпевненість у собі, проявляти сміливість та підтримувати друзів. У цьому творі головний герой поступово вчиться долати свої страхи та стає більш рішучим, що допомагає дітям усвідомлювати значення внутрішньої сили й самопідтримки.

Отже, сучасна українська дитяча література є потужним засобом розвитку емоційного інтелекту, адже вона не лише занурює дітей у захопливі історії, а й навчає їх розпізнавати, розуміти та регулювати свої емоції, формуючи емоційно грамотну особистість.

Список літератури

1. Державний стандарт початкової освіти. URL: <http://surl.li/heryrz>
2. Концепція Нової української школи Міністерство освіти і науки України. 2016. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.

Інтерактивні методи навчання в дошкільній освіті

Дошкільна освіта відіграє ключову роль у формуванні особистості дитини, її когнітивного, соціального та емоційного розвитку. Одним із найефективніших підходів до організації навчального процесу є використання інтерактивних методів, що сприяють активному залученню дітей, розвитку їхньої ініціативності та комунікативних навичок. Українські науковці, зокрема Г. Беленька, О. Кононко, Т. Поніманська, досліджували особливості інтерактивного навчання у дошкільному віці та довели його ефективність у розвитку особистісних якостей дітей.

Інтерактивні методи передбачають різні підходи, серед яких ігрові технології, дослідницька діяльність, творчі завдання, використання цифрових ресурсів та групові форми роботи. Гра є провідним видом діяльності дошкільнят і саме через неї вони найкраще засвоюють нову інформацію [1]. Використання сюжетно-рольових та дидактичних ігор дозволяє моделювати реальні життєві ситуації, вчить дітей розуміти правила взаємодії та соціальні ролі, що є основою подальшої соціалізації.

Творча діяльність також займає важливе місце серед інтерактивних методів. Вона сприяє розвитку уяви, емоційної виразності та дрібної моторики. Залучення дітей до мистецьких активностей сприяє їхньому емоційному розвитку, формує естетичне сприйняття та дозволяє виражати власні почуття та думки.

Дослідницька діяльність у дошкільному віці є ефективним методом, що допомагає розвивати логічне мислення та вміння робити висновки [2]. Наприклад, спостереження за змінами в природі, дослідження властивостей різних матеріалів або проведення простих експериментів допомагають дітям навчитися аналізувати інформацію, робити припущення та знаходити закономірності.

Цифрові технології також активно використовуються в дошкільній освіті. Застосування інтерактивних дошок, мультимедійних програм і спеціальних навчальних додатків дає

можливість урізноманітнити освітній процес і зробити його більш захопливим. Наприклад, дослідження І. Іванюк показали, що інтеграція цифрових інструментів у навчання сприяє розвитку пам'яті, уваги та мислення дітей. Використання освітніх платформ, таких як "Lego Education" або "Starfall ABCs", допомагає дітям у легкій формі засвоювати основи грамоти, математики та логічного мислення.

Групові форми роботи – ще один ефективний спосіб розвитку комунікативних навичок дошкільнят. Дослідження І. Прокопенка та В. Євдокімова підтверджують, що спільні ігри, творчі завдання та навчальні проєкти допомагають дітям навчитися співпрацювати, домовлятися, висловлювати свої думки та підтримувати одне одного [3]. Робота в групах сприяє соціальній адаптації, формуванню відповідальності та толерантності, що є важливими складовими успішної комунікації у майбутньому.

Важливу роль у впровадженні інтерактивних методів відіграє педагог, який створює атмосферу підтримки та довіри, заохочує дітей до активного пізнання світу та формує позитивне ставлення до навчання. Українські науковці доводять, що використання інтерактивних методів у дошкільній освіті не лише підвищує ефективність навчального процесу, а й сприяє всебічному розвитку дитини, готуючи її до подальшого навчання у школі та соціальної взаємодії в суспільстві.

Список літератури

1. Староста В. І. Методи інтерактивного навчання: сутність, класифікація. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*. Педагогічні науки. 2018. № 2 (61). С. 256-262.
2. Коваленко, О., Кудак, В.. Інтерактивні технології як засоби освітнього процесу закладу дошкільної освіти. *Молодий вчений*, 2023. №7 (119), с. 37-41.
3. Прокопенко І. Ф., Євдокімов В. І. *Педагогічні технології*. Х.: Колегіум, 2005. 224 с.

Людмила Шпанюк
Наукова керівниця – доц. Журат Ю. В.

Особливості адаптації дітей раннього віку у закладі дошкільної освіти

Однією з актуальних проблем сучасної освіти є розвиток адаптаційних можливостей дітей раннього дошкільного віку, оскільки звикання до нового середовища, такого як дитячий садок, є досить складним процесом.

Адаптація дітей раннього віку до дитячого садка є складним процесом, що залежить від вікових особливостей, стану здоров'я, стилю виховання та рівня соціалізації. Перші три роки життя – це період активного розвитку нервової системи, тому зміна звичного середовища може спричинити стрес.

Процес адаптації у кожної дитини проходить по-різному та залежить від низки чинників: вікових особливостей, типу нервової системи, стану здоров'я, стилю виховання в родині, якості сімейних взаємин, рівня розвитку ігрових навичок, товариськості та емоційної прив'язаності до матері. У когось адаптація проходить легко (10-15 днів), у інших – супроводжується емоційною нестабільністю та частими хворобами (15-30 днів). Найскладніша адаптація може тривати понад два місяці й супроводжуватися відмовою від їжі, порушенням сну та замкнутістю [1].

Процес звикання проходить у три основні етапи:

- Стресова реакція («шторм») – тривожність, погіршення апетиту та сну, плаксивість.
- Період нестабільного пристосування – дитина поступово звикає до нових умов, але ще може реагувати на зміни.
- Стабілізація («штиль») – дитина приймає новий режим, стає активною, контактною, її емоційний стан вирівнюється [3].

Потрапляючи в нове середовище, дитина переживає три основні кризи:

- перебудова імунної системи,
- звикання до правил і режиму,
- розлука з батьками.

Адаптаційний процес у дітей – кілька ключових аспектів: зниження рівня стресу через правильну підготовку до відвідування закладу дошкільної освіти, організацію комфортних умов, своєчасне прогнозування та виявлення перших ознак дезадаптації, їхнє попередження та корекцію [2].

Для успішної адаптації важливо створити психологічно безпечне середовище, враховуючи індивідуальні особливості дитини, її досвід, звички та сімейне виховання.

Першим і ключовим кроком є встановлення позитивного контакту між батьками та педагогами, що сприятиме формуванню відчуття безпеки у дитини. Дбайливе ставлення дорослих, поступове залучення до групових занять, терпіння та підтримка допоможуть малюку швидше адаптуватися до нового середовища та легше пережити цей непростий період.

Отже, адаптація дітей раннього віку в закладі дошкільної освіти – складний та багатоаспектний процес, що залежить від індивідуальних особливостей дитини, рівня її розвитку, попереднього досвіду соціалізації, а також умов, створених у закладі.

Для ефективної адаптації дітей раннього віку необхідно створювати сприятливі психологічні умови, підтримувати емоційний зв'язок з дитиною, залучати батьків до процесу адаптації та формувати довірливу атмосферу в закладі дошкільної освіти.

Список літератури

1. Конєва А. В. Педагогічні умови успішної адаптації дітей раннього віку до закладу дошкільної освіти [Текст]: магістер. робота; науковий керівник О. І. Гаврило. Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2020. 71 с.

2. Путіліна А. Попереджаємо дезадаптацію малюків : програма «Разом з мамою». *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2015. №6. С. 29-35.

3. Шаталова О. В. Адаптація дітей раннього віку до умов дитячого навчального закладу. *Проблеми екстремальної та кризової психології*. 2013. № 14. С.326-329.

4. Ясінська Х. Адаптація дітей раннього віку до перебування в ДНЗ. *Психолог дошкільля*. 2014. №4. С. 26-31.

Особливості застосування вчителем штучного інтелекту в освітньому процесі початкової школи

Використання штучного інтелекту в освітньому процесі початкової школи відкриває нові можливості для вчителів і учнів, забезпечуючи персоналізований підхід до навчання, оптимізацію викладання та підвищення мотивації школярів. Інтеграція технологій на основі штучного інтелекту сприяє створенню гнучких і адаптивних навчальних середовищ, що відповідають індивідуальним потребам кожного учня.

Мета дослідження - аналіз особливостей використання штучного інтелекту в навчальному процесі початкової школи та визначення його впливу на якість освіти. Теоретичні аспекти застосування генеративного штучного інтелекту в освіті досліджуються як вітчизняними, так і зарубіжними вченими. Зокрема, науковці розглядають ШІ як інструмент, що сприяє персоналізації навчання, автоматизації рутинних завдань та підвищенню ефективності роботи вчителя [2]. Так, науковцями М. Мар'енко, В. Коваленко аналізуються можливості застосування ШІ для підвищення кваліфікації педагогів, розробки навчальних матеріалів, оцінювання знань учнів [1]. Дослідники М. Москалюк, Н. Москалюк, А. Лень підкреслюють переваги та обмеження технологій штучного інтелекту, пропонуючи рекомендації щодо їх ефективного впровадження в освітній процес.

Науковці М. Москалюк, Н. Москалюк, А. Лень однією з ключових переваг застосування штучного інтелекту визначають можливість аналізу освітніх даних для виявлення сильних і слабких сторін учнів. Це дозволяє вчителю розробляти персоналізовані стратегії навчання та надавати рекомендації щодо подальшого розвитку школяра. Інтелектуальні системи оцінювання допомагають швидко перевіряти знання, звільняючи час для більш творчої та інтерактивної роботи з дітьми [3, с.86].

Штучний інтелект також сприяє розвитку адаптивного навчання. Освітні платформи, що використовують алгоритми

машинного навчання, автоматично підбирають навчальні матеріали відповідно до рівня підготовки учня. Це особливо корисно для роботи вчителя, оскільки дозволяє створювати індивідуальні траєкторії навчання молодших школярів.

Застосування віртуальних асистентів і чат-ботів у початковій школі допомагає вчителям організовувати навчальний процес, відповідати на часті запитання учнів та надавати додаткові пояснення з навчальних тем [2]. Такі технології можуть значно зменшити навантаження на педагога та підвищити ефективність засвоєння матеріалу. Використання штучного інтелекту в освітньому процесі також сприяє розвитку критичного мислення та цифрової грамотності учнів. Узаємодія з сучасними технологіями навчає дітей аналізувати інформацію, оцінювати її достовірність і використовувати різноманітні цифрові ресурси для навчання.

Попри значні переваги, упровадження штучного інтелекту в освітній процес потребує відповідної підготовки педагогів. Вчителям необхідно здобувати нові знання щодо технологій, методів їх застосування та можливих етичних аспектів використання. Застосування штучного інтелекту в початковій школі є перспективним напрямом розвитку освіти, який допомагає підвищити якість навчання, зробити його більш доступним і цікавим для дітей. Учителям варто використовувати можливості, які надають сучасні технології, з метою ефективного розвитку потенціалу кожного учня.

Список літератури

1. Мар'єнко М., Коваленко В. Штучний інтелект та відкрита наука в освіті. *Фізико-математична освіта*. 2023. 38(1). С.48-53.
2. Морзе, Н.В., Варченко-Троценко, Л.О., Терлецька, Т.С., Смирнова-Трибульська, Є.М. Штучний інтелект у ролі асистента вчителя початкової школи. *Електронне наукове фахове видання «Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету»*, 2023 (15), С.97-115.
3. Москалюк М.М., Москалюк Н.В., Лень А.В. Штучний інтелект в закладах вищої освіти: переваги та недоліки. *Електронне наукове фахове видання «Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету»*. 2023. (15), С. 85-96.

Проблема сирітства в Україні: причини, наслідки та шляхи подолання

Актуальність теми сирітства в Україні надзвичайно висока з кількох причин:

1. Соціально-економічні умови – економічна нестабільність та бідність можуть призводити до збільшення кількості дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування).

2. Психологічний вплив на дітей – сирітство серйозно впливає на психологічний стан дитини.

3. Освітні та соціальні аспекти – діти-сироти часто стикаються з проблемами у навчанні та соціалізації.

Саме тому перед дослідниками постають такі завдання:

- соціальний аналіз (вивчення впливу економічних та соціальних умов на рівень сирітства);

- психологічний аналіз (оцінка психологічного стану дітей-сиріт та вивчення наслідків факту сирітства на їх розвиток);

- вивчення основних проблем, з якими стикаються діти-сироти;

- розробка ефективних шляхів превенції та подолання проблеми сирітства та бездоглядності.

Однією з основних причин сирітства в Україні є бідність. Батьки, які не мають достатніх фінансових ресурсів, часто не можуть забезпечити своїх дітей необхідними умовами для нормального розвитку. Високий рівень безробіття призводить до того, що багато сімей не можуть забезпечити своїх дітей належним харчуванням, медичною допомогою й освітою [2].

Серйозною проблемою, яка може призвести до сирітства, є домашнє насильство. Алкоголізм і наркоманія батьків часто супроводжуються зневагою до дітей. Батьки, які зловживають алкоголем або наркотиками, не можуть забезпечити належну турботу та виховання своїм дітям.

Хронічні або важкі захворювання батьків, такі як онкологія, чи інші смертельні хвороби, можуть призвести до того, що діти

залишаються без належної опіки. Утрата одного чи обох батьків через захворювання також призводить до того, що діти стають сиротами.

Наслідки такого стану речей охоплюють такі аспекти: діти-сироти часто відчують себе ізольованими від інших дітей та суспільства в цілому. Вони можуть мати труднощі у спілкуванні з однолітками та дорослими, що заважає їм розвивати соціальні навички та знаходити своє місце в суспільстві. Діти-сироти часто піддаються впливу негативних прикладів з боку інших осіб на вулиці, що підвищує ризик правопорушень [2].

На жаль, в Україні існує обмежена кількість соціальних програм, спрямованих на підтримку сімей у складних життєвих ситуаціях. Це призводить до того, що багато сімей не отримують необхідної допомоги, а проблема сирітства і турботи про дітей, позбавлених батьківського піклування, досі глобально залишається невирішеною [1].

Отже, у ході дослідження проблеми сирітства в Україні було виявлено, що сирітство спричиняється низкою факторів, серед яких соціальні, сімейні, здоров'я та безпека. Основні причини включають високий рівень бідності, домашнє насильство, алкоголізм і наркоманію батьків, захворювання та смерть батьків, а також нещасні випадки. Наслідки факту сирітства закономірно зумовлюють труднощі у соціалізації, а сама проблема потребує комплексного підходу до розв'язання та профілактики.

Список літератури

1. Дорожня карта реформи: міцні сім'ї, захищені діти. Методичні рекомендації щодо реформування системи захисту дітей на рівні району/об'єднаної територіальної громади [Текст]: методичний посібник / Г. Постолук, Н. Татарчук, О. Мороз, Д. Дошук, Ф. Герасимчук. Київ : БО «Надія і житло для дітей», 2018. 104 с.

2. Ілік Х.В. Соціальне сирітство в контексті сучасних міграційних процесів в Україні. Дис. ... канд. соціол. н. ... 22.00.04 – спец. та галузеві соціології. Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2018. 233 с.

Ольга Щур
Наукова керівниця – доц. Шевчук К.Д.

Диференціація та індивідуалізація навчання у початковій школі

Сучасна освітня система орієнтована на формування сприятливих умов для розвитку кожної дитини, з урахуванням її особливостей, здібностей та рівня підготовки. Диференціація та індивідуалізація навчання в початковій школі за концепцією НУШ є основними підходами для створення рівних умов розвитку учнів [1, с. 408].

Проблемами диференціації та індивідуалізації навчання цікавилися багато науковців, серед яких Н. Кузьміна, Л. Гончаренко, О. Зиман, І. Дубасенюк, С. Рибалко, О. Ляшенко, Т. Бочарова. У своїх дослідженнях вони розглядали важливість впровадження індивідуалізованих методик та диференційованих підходів в освітній процес, акцентуючи увагу на необхідність адаптації програм до потреб учнів, роль цифрових технологій в процесі навчання, а також важливість розвитку критичного мислення та творчих здібностей учнів.

Диференціація навчання полягає у поділі учнів на групи за рівнем підготовки, здібностей або інтересів для оптимізації навчального процесу. Індивідуалізація передбачає створення умов для розвитку кожної дитини, враховуючи її особисті потреби та здібності. Обидва процеси сприяють ефективнішому засвоєнню матеріалу та розвитку учнів. Вони забезпечують рівні можливості для досягнення успіху в навчанні кожною дитиною. [2, с. 13].

Необхідність застосування диференціації та індивідуалізації навчання в роботі з молодшими школярами зумовлена кількома важливими факторами, які допомагають ефективно враховувати індивідуальні особливості та потреби кожної дитини.

1. Різний рівень підготовки та здібностей учнів. Молодші школярі мають різний рівень розвитку, а це не лише знання та вміння, а й емоційний, соціальний та когнітивний розвиток. Диференціація та індивідуалізація дозволяє адаптувати

навчальні завдання під рівень кожної дитини, що сприяє збереженню її мотивації та успішному засвоєнню матеріалу.

2. Підвищення ефективності освітнього процесу. Використання диференціації та індивідуалізації дозволяє створити умови для розвитку кожної дитини в межах її можливостей. Коли учні отримують завдання відповідно до своїх здібностей та інтересів, вони працюють ефективніше, оскільки завдання стають для них цікавими та досяжними.

3. Розвиток творчих та критичних здібностей. Індивідуалізація навчання дає можливість реалізувати творчі підходи до навчання, що важливо для розвитку уяви та критичного мислення учнів. Замість стандартних завдань вчителі можуть надавати дітям завдання, які відповідають їхнім інтересам і дозволяють проявити креативність.

4. Покращення емоційного клімату. Індивідуалізований підхід допомагає знизити стрес у дітей, оскільки вони працюють в комфортному для себе темпі та з матеріалом, що відповідає їхнім потребам. Це сприяє кращому емоційному сприйняттю навчального процесу, зменшує страх перед невдачами та підвищує самовпевненість учнів.

5. Підготовка до самостійного навчання та розвитку. Застосування цих підходів сприяє формуванню у дітей навичок саморегуляції, організації власного навчального процесу.

Отже, застосування диференціації та індивідуалізації навчання в початковій школі є ключовим для забезпечення ефективного розвитку кожної дитини. Ці підходи дозволяють враховувати індивідуальні особливості учнів, їх рівень підготовки, інтереси та емоційні потреби, що створює умови для максимального розкриття потенціалу кожного.

Список літератури

1. Барановська О. В. Індивідуалізація та диференціація навчання як засіб компенсації освітніх втрат учнів початкової школи. *Проблеми сучасного підручника*, 2023. № 29. С. 405-410.

2. Шелестова Л. В. Форми індивідуалізації навчання у початковій школі. *Pedagogy actual methods of development of science and education. European Conference*, 2023. С. 208-224.

Психологічні особливості романтичних стосунків осіб юнацького віку з різним типом прив'язаності

Романтичні стосунки осіб юнацького віку мають ключове значення для їхнього соціального та емоційного розвитку. Емоційна близькість, що виникає у романтичних взаєминах, значною мірою визначається типом прив'язаності, який закладається ще в ранньому дитинстві.

Особливості романтичних стосунків осіб юнацького віку із різним типом прив'язаності досліджували Л. Балецька, К. Гавриловська, К. Ігнатенко, М. Ейнсворт, К. Бартоломью та ін. І. Астремська, Р. Абдурахманов зауважують, що науковці виділяють чотири типи прив'язаності:

- **Надійна прив'язаність** – характеризується довірою, захищеністю та комфортом у взаєминах. Люди з цим типом прив'язаності мають позитивне уявлення про себе та інших, що сприяє формуванню стабільних, емоційно насичених відносин. Крім того, вони здатні ефективно залагоджувати конфлікти та зберігати здорові межі у взаємодії.

- **Уникаюча прив'язаність** – формується внаслідок недостатньої емоційної підтримки в дитинстві. Дані особи уникають емоційної близькості та мають труднощі з довірою. У романтичних стосунках вони можуть демонструвати дистанціювання та страх утрати особистісної автономії.

- **Амбівалентна прив'язаність** – характеризується суперечливістю емоцій. Особи прагнуть близькості, проте відчувають страх відкидання, що часто призводить до емоційної залежності, ревнощів і нестійкості у відносинах.

- **Дезорганізована прив'язаність** – виникає внаслідок травматичних переживань у дитинстві, проявляється хаотичною поведінкою, труднощами в регуляції емоцій, агресивністю. Люди можуть відчувати труднощі у побудові стабільних стосунків через страхи, тривожність та відсутність довіри [2].

Прив'язаність у стосунках, як пишуть К. Гавриловська та А.

Паламар, визначає ступінь взаємодії і довіру. Зокрема, особи з надійною прив'язаністю частіше відчують задоволення від романтичних стосунків і демонструють високий рівень емоційного інтелекту. Вони вміють конструктивно залагоджувати конфлікти та підтримувати партнера у стресових ситуаціях [3].

Н. Коляда, А. Клименко стверджують, що формування типу прив'язаності осіб юнацького віку визначається стилем поведінки батьків. Відповідно, безпечний стиль сприяє адекватним реакціям у звичайних і стресових ситуаціях [4].

Т. Асланян і М. Колода вважають, що уявлення про батьківський досвід відіграють значну роль у виборі партнера, формуванні сімейних цінностей та готовності до створення власної родини. Як наслідок, люди з надійною прив'язаністю, в основному, мають позитивні уявлення про сім'ю [1].

Отже, тип прив'язаності відіграє ключову роль у розвитку романтичних стосунків у юнацькому віці. Саме тип прив'язаності визначає емоційну зрілість, рівень довіри та здатність до побудови гармонійних відносин, що впливає на майбутню сімейну адаптацію та психологічне благополуччя.

Список літератури

1. Асланян Т.С., Колода М.С. Теоретичні основи вивчення впливу образу батька на вибір майбутнього партнера у дівчат юнацького віку. Особливості психологічної культури працівників освіти в інформаційному суспільстві. 2016. № 2. С. 6-10.

2. Абдурахманов Р.С. Вплив типів прив'язаності на формування та розв'язання конфліктів у романтичних стосунках: кваліфікаційна робота на отримання першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю «Психологія». Науковий керівник: кандидат психологічних наук Астремська І.В. Миколаїв, 2024. 139 с.

3. Гавриловська К., Паламар А. Аналіз проблеми побудови міжособистісних стосунків у родинях з різними типами прив'язаності. Актуальні проблеми психічного здоров'я: Збірник наукових праць. Житомир, 2023. С. 160-164.

4. Клименко А.М. Особливості дитячо-батьківських стосунків осіб юнацького віку з деструктивними типами прив'язаності: кваліфікаційна робота на отримання першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю «Психологія». Науковий керівник: Н.В. Коляда. Суми, 2024. 57 с.

Олександр Ялимов
Наукова керівниця – доц. Предик А.А.

Освітнє середовище як фактор успішної соціалізації молодших школярів

З огляду на сьогодення, надважку ситуацію в усіх сферах життя, включаючи обставини, які доводиться долати школярам, проблематика соціалізації дітей шкільного віку - одне з головних питань, які тепер потребують дослідження. Психоемоційний стан і здоров'я дитини є ключовим у формуванні її як індивіда, і в подальшому накладатиме відбиток на доросле життя та формування відносин з іншими людьми.

При вступі дитини до школи, починає розвиватись емоційне та соціальне життя дитини, вона починає порівнювати себе з однолітками, формує уявлення про себе від інших. Школа впливає на учнів не тільки як чинник педагогічний (через уроки, підручники, домашні завдання, виховні години), але і як чинник соціально-психологічний і психолого-педагогічний (через стосунки, що складаються між педагогами, учнями, батьками в освітньому процесі, сприятливий морально-психологічний клімат у колективі, тобто успішну взаємодію кожного учня і шкільного середовища).

Проблема соціалізації школярів у стосунках з однолітками досліджувалась багатьма як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями та дослідниками в галузі психології, педагогіки та соціології, серед яких О. Лукавецька, М. Коць, А. Сухецька, О. Бабенко, В. Сухомлинський, Н.Устинова та ін.

У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 рр. робився наголос на тому, що одним з пріоритетних напрямків державної освітньої політики має стати розбудова ефективної системи національного виховання, розвитку і соціалізації дітей та молоді [2].

Розкриваючи генезу поняття «соціалізація», нагадаємо, що його запровадив у середині XIX ст. французький соціолог Габріель Тард для позначення процесу інтеріоризації соціальних норм шляхом соціальної взаємодії. Поняття «соціалізація»

еволюціонувало з того часу, охоплюючи різні аспекти цього явища. Тому зараз, «соціалізація» трактується як процес входження людини у соціальне середовище і її пристосування до культурних, психологічних та соціологічних факторів [3, с. 11].

Реалії сучасного життя зумовлюють становлення моделі соціально активної школи, яка не лише надає освітні послуги, а й сприяє розвитку громади, організує співпрацю батьків, школи та громадськості у вирішенні соціальних проблем не лише дітей та молоді, а й членів усього пришкольного соціуму. Така школа організовує соціально-педагогічну роботу на принципах партнерства, поваги, інтеграції ресурсів соціуму. Необхідність виконання школою зовсім нових соціально-педагогічних функцій, зумовлених необхідністю впливу на соціокультурну ситуацію, потребують розвитку соціально-психологічної служби, у складі не лише психолога, а й соціального педагога, завданням якого є: формування гуманістичних стосунків між вихованцями, учнями та педагогами; охорона та захист прав та інтересів дітей; вияв інтересів, потреб, проблем і труднощів школярів; створення атмосфери психологічного комфорту для учнів у навчальній та позанавчальній діяльності [1].

Соціалізація молодших школярів - складний процес, який відбувається під впливом різних соціальних інститутів, де школа виконує ключову роль. Освітнє середовище, взаємодія з однолітками, педагогами та сім'єю формують соціальні якості особистості дитини, впливаючи на її майбутні комунікативні навички та інтеграцію в суспільство. Саме тому важливо створювати сприятливі умови для гармонійного розвитку школярів, забезпечуючи їх комфортну адаптацію до соціального середовища.

Список літератури

1. Заверико Н.В. Школа як фактор соціалізації учнівської молоді: URL:[https:// irtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp7/konf3/Zaveriko.pdf](https://irtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp7/konf3/Zaveriko.pdf)
2. Національна доктрина розвитку освіти у XXI столітті. *Шкільний світ*. 2001. С. 3-6
3. Теоретико-методологічні засади процесу соціалізації дітей та учнівської молоді в сучасному освітньому просторі: методичні рекомендації. Херсон:, 2013. 48с.

Ейдетика як інноваційний метод розвитку пам'яті та уяви дітей дошкільного віку

У сучасній педагогіці активно досліджуються методи, які сприяють не лише інтелектуальному розвитку дитини, але й розвивають її творче мислення, пам'ять та уяву. Одним із таких є ейдетика – система навчання, яка базується на використанні візуальних образів для стимулювання пам'яті та уяви дітей.

Особливості використання ейдетики у роботі з дітьми дошкільного віку досліджували Л. Айзенварг, Є. Антошук, І. Рибнікова, Т. Слоненко й ін. Теорія ейдетики розроблена у 20-40-х рр ХХ ст у Німеччині Е. Йеншем та його колегами (О. Кро, А. Рікель та ін.), які тлумачили її як “феномен довготривалого збереження чіткого сліду інформації, що утримується в пам'яті людини” [2]. *Ейдетика* як напрям психологічної науки тісно пов'язана з поняттям «*ейдетизм*» [1, с.155], що позначає специфічний тип образної пам'яті, яка дозволяє точно і яскраво відтворювати у деталях зорові образи предметів, які більше не впливають на органи чуття. «Фізіологічною основою ейдетичних образів є залишкове збудження зорового аналізатора, завдяки якому ейдетик не просто згадує, а ніби продовжує бачити, чути, відчувати те, що вже не присутнє поряд». Е. Йенш ключовою ознакою ейдетизму вважав емоційну забарвленість образів, і доводив, що образне мислення – природ- на стадія розвитку дитини. Він розрізняв явний і прихований ейдетизм, а дітей до 12 років називав «*ейдетиками*», доводячи, що здатність до сприйняття ейдетичних образів поступово зникає, а до 16-18 років повністю втрачається [3, с. 271]. Ейдотехніка сприяє розвитку образних пам'яті та мислення, творчих здібностей, оскільки задіює резерви правої півкулі головного мозку. До 5-7 років права півкуля (відповідає за уяву), розвивається у людини швидше, ніж ліва (відповідає за логічне й аналітичне мислення). Тому ейдетика має особливе значення у роботі з дітьми дошкільного віку, оскільки саме в цей період формується їх здатність до довготривалого запам'ятовування.

Ейдетика базується на ідеї, що діти здатні запам'ятовувати інформацію не через абстрактні поняття, а за допомогою яскравих, візуально насичених образів. Її основне завдання – *розвиток асоціативного мислення*, коли кожен елемент інформації асоціюється з конкретним образом чи подією, що дозволяє швидко й ефективно запам'ятовувати великі обсяги інформації. До принципів ейдетики відносять: *асоціативність, візуалізація, ігрова форма, емоційна залученість* [3].

У навчанні дітей дошкільного віку ейдетика має кілька переваг: *полегшення запам'ятовування* (використання образів, асоціацій, емоційної залученості сприяє легкому запам'ятовуванню); *підвищення когнітивної активності* (включення візуального, слухового, емоційного каналів сприйняття підвищують рівень активності мислення); *формування образного мислення* (здатності мислити образами); *розвиток креативності* (створення власних образів та асоціацій для кращого засвоєння інформації сприяє розвитку уяви, творчого мислення). Для ефективного використання ейдетики у закладах дошкільної освіти необхідно дотримуватися *індивідуального підходу, інтегрувати методiku з іншими методами, використовувати мультимедійні засоби*.

Ейдетика – потужний інструмент розвитку пам'яті, уяви та когнітивних здібностей дітей дошкільного віку. Завдяки принципам асоціативності, візуалізації, ігровій формі ейдетика стає одним із ключових методів розвитку когнітивних навичок.

Список літератури

1. Масюк О., Титаренко Л., Сінопальнікова Н. Застосування технології ейдетики в процесі навчання математики. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2019. Вип 24. Том 2. С.154-159.

2. Назаревич Л. Упровадження методів ейдетики під час занять з української мови як іноземної. *Open for Ukrainian*. 2017. URL: <https://open4ukrainian.education/uprovadzhennya-metodiv-ejdetyky-pid-chas-zanyat-z-ukrayinskoyi-movy-yak-inozemnoyi/>

3. Хало З.П., Кравців М.М. Ейдетика як інструмент розвитку пам'яті учнів молодших класів на уроках іноземної мови. *Молодий вчений*. 2017. № 4.3 (44.3). С.271-274. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/4.3/64.pdf>

Навчальне видання

МАТЕРІАЛИ
студентської наукової конференції
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича

Присвяченої 150 річниці
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича

ФАКУЛЬТЕТ ПЕДАГОГІКИ, ПСИХОЛОГІЇ
ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

12-15 травня 2025 року

Літературний редактор
Лупул О.В.

Технічна редакторка Кудрінська О.М.

Контакти:

Факультет педагогіки, психології та соціальної роботи Чернівецький
національний університет
імені Юрія Федьковича
Чернівці, вул. Рівненська, 14
Тел.: (0372) 50-94-31

Електронна адреса: clg-edu@chnu.edu.ua

Підписано до друку 12.06.2025. Формат 60 x 84/16.
Електронне видання.

Ум.-друк. арк.21,3. Обл.-вид. арк. 23,0. Зам. 3-010.

Видавництво та друкарня Чернівецького національного університету
58002, Чернівці, вул. Коцюбинського, 2
e-mail: ruta@chnu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №891 від 08.04.2002 р.